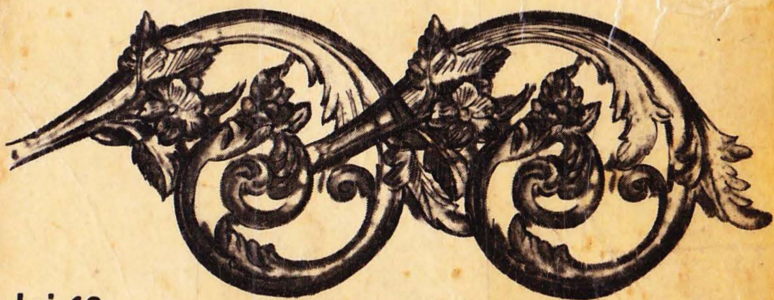
UNIVERS

„Sînt un biet tînăr nevoit să-şi croiască un drum prin lume cu pana sa... Aparţin tuturor, îmi aparţin mie însumi, dar nu aparţin nici unei şcoli... Nu simt deasupra mea nici un stăpîn sau dascăl căruia să-i datorez supunere, în afara legilor eterne ale binelui şi ale frumosului, spre care tind, chiar şi aşa, într-o manieră nedesăvîrşită. Se prea poate să nu fiu în stare să ţin forma departe de influenţa timpului, dar spiritul îmi va rămîne negoethean, netieckean, neschlegelean şi nemăsluit."

WILHELM HAUFF

Lei 19

ISBN 973-34-0041-6

WILHELM HAUFF

Fantezii din pivniţele primăriei oraşului Bremen

Coperta de *Mircea Dumitrescu*

Wilhelm Hauff

FANTEZII DIN PIVNIȚELE PRIMĂRIEI ORAȘULUI BREMEN

Traducere și prefață
de
MARIANA LĂZĂRESCU

București, 1989
Editura Univers

ISBN 973—34—0041—6

PREFAȚĂ

WILHELM HAUFF, de la a cărui moarte s-au împlinit mai bine de o sută șaizeci de ani, ne-a lăsat o moștenire literară de vreo două mii de pagini de tipar, rodul a numai douăzeci și cinci de ani de viață. Într-un timp record, și anume între 1825 și 1827, au fost create două romane, schițe, șase nuvele, scrieri de critică și satiră literară, recenzii, foiletoane și în special trei almanahuri de basme, care din condeiul lui Hauff au trecut în patrimoniul basmelor populare, unde s-au înrădăcinat atît de adînc, încît nimeni nu se mai întreabă astăzi de numele autorului lor.

Opera lui Wilhelm Hauff nu este desăvîrșită, ea reunind toate plusurile și minusurile caracteristice unui scriitor tînăr, talentat, aflat la începutul carierei sale. Naturalețea, ușurința și prospețimea narațiunii, nepăsarea tinerească, pofta de-a critica arivismul colegilor de breaslă precum și diferite nedreptăți și nemulțumiri resimțite de multe ori în mod subiectiv alternează cu imperfecțiunile formei, cu o viziune neconsolidată asupra lumii, cu preluarea conștientă, voită sau inconștientă, întîmplătoare a diferitelor stiluri și mode literare.

Scriitorul s-a născut la 29 noiembrie 1802 la Stuttgart, capitala ducatului Württemberg în Suabia, într-o familie burgheză cu tradiții liberale. Tatăl, August Friedrich Hauff, era secretar guvernamental în serviciile ducelui de Württemberg. Provenea dintr-o familie respectabilă din Württemberg. Tatăl acestuia, Johann Wolfgang Hauff, fusese consilier regional și își făcuse un renume militînd pentru drepturile dietelor. Mama scriitorului, Hedwig Wilhelmine, fiica consilierului guvernamental la curtea de apel, Karl Friedrich Elsässer din Tübingen, se căsătorise în august 1799 cu August Friedrich Hauff. La cîteva luni după nuntă, acesta fu ridicat din ordinul ducelui Friedrich și întemnițat timp de nouă luni în cetatea Hohenasperg. Era bănuit de idei subversive, dar după ce acuzația se dovedi a fi neîntemeiată, reveni în serviciul de stat.

Wilhelm a fost cel de-al doilea copil din cei patru. Primii ani ai copilăriei și-i petrece în orașul natal. După moartea soțului ei în 1809, la vîrsta de numai treizeci și șapte de ani, mama scriitorului se stabilește definitiv cu Wilhelm și cele două fiice, Marie și Sophie, la Tübingen. Fiul cel mai mare, Hermann, tre-

cuse din 1808 în grija bunicului. Aici, la Tübingen, Hauff urmează Școala latină pînă în anul 1817. Mai mult decît latina, greaca și ebraica îl interesau însă pe tînărul Hauff cărțile din biblioteca bunicului, unde, după cum susținea chiar el, pătrundea în lumea romanelor germane cavalerești și picarești ale lui Vulpius și Spieß, Cramer, și Fouqué, dar citea și romane de Fielding, Goldsmith și Smollett, se familiariza cu Goethe și Schiller. Hauff nu era un elev eminent, dar avea un talent de declamator deosebit, ceea ce o determină pe mama sa să-l îndrume spre studiul teologiei. Astfel începu să frecventeze timp de trei ani seminarul teologic din fosta mănăstire de benedictini Blaubeuren. Viața spartană din cadrul mănăstirii, stilul de învățătură pedant, sever îi dădeau senzația că se află într-o „colivie". Singurele bucurii erau plimbările ocazionale prin împrejurimile pitorești și vizitele în orașul Ulm, care-l făceau să uite atmosfera încorsetată de la Blaubeuren. Acolo i se deșteptă lui Hauff interesul pentru acțiunile politice ale statului german.

La insistențele mamei sale, Wilhelm a dat un examen de admitere la mănăstirea din Tübingen, a cărei facultate de teologie a început să o frecventeze pe 15 octombrie 1820. În fosta mănăstire de călugări augustini, desemnată de ducele Ulrich von Württemberg a fi loc de formare a clerului evanghelic, nu domnea un regim prea sever, nivelul de instruire fiind mediu. În centrul învățămîntului se aflau materiile specifice profilului teologic, la care se adăugau filologia și filozofia.

Hauff se simți atras din ce în ce mai mult de viața studențească. Se alătură în anul 1822 Asociației Studențești Germane — *Burschenschaft* — unei organizații fondate în 1815 la Jena. Printre țelurile urmărite de această asociație se număra reunificarea Germaniei, adoptarea unei constituții liberale și reînnoirea obiceiurilor studențești. În urma asasinării scriitorului August von Kotzebue de către studentul Karl Ludwig Sand, asociația fu interzisă de către Liga Germană în 1819, iar universitățile trecură sub supravegherea poliției.

Îndepărtarea revoluționarilor burghezi realizată la începutul anilor '20 în toate statele germane avu repercusiuni asupra dezvoltării viitoare a concepției lui Wilhelm Hauff despre lume și asupra gîndirii sale politice. Din cauza represaliilor începu să se retragă tot mai mult din viața politică.

În toamna anului 1823, Hauff făcu cunoștință în timpul unei călătorii de vacanță cu verișoara sa Luise, mai tînără decît el cu patru ani, care avea să devină soția sa.

Hauff susținu cu succes în vara lui 1824 examenul de absolvire a seminarului evanghelic din Tübingen. Certificatul atestă rezultate bune la specialitățile teologice teoretice și practice, dar și la limbi străine și filozofie. Deși avea toate premisele asigurate pentru a duce o viață liniștită și a încheia

o căsătorie, se hotărî să pornească pe un alt făgaș. Dorința sa era să obțină o catedră de literatură și estetică la Universitatea din Tübingen. De aceea, își propuse ca în următorii doi ani să dobîndească titlul de doctor și să întreprindă o călătorie de studii prin Europa. Lipsa de mijloace materiale îl forță însă pe Hauff să preia funcția de preceptor la Stuttgart și să predea din octombrie 1824 fiilor președintelui departamentului de război din Württemberg, Ernst Eugen von Hügel.

Pe tărîmul literaturii, Hauff debutează ca editor. Antologia sa *Kriegs- und Volkslieder (Cîntece de război și populare)*, apărută în 1824, vădește o deosebită erudiție, nu depășește însă nivelul publicațiilor de acest gen ale vremii. Adevăratul talent scriitoricesc, de care el însuși era conștient, nu se manifestă însă în domeniul liricii, ci al prozei epice.

Într-o suită rapidă, aproape concomitent, iau naștere în iarna lui 1824 și în prima jumătate a anului 1825 romanul *Der Mann im Mond (Omul din lună)*, primul volum din *Mitteilungen aus den Memoiren des Satan (Comunicări din memoriile Satanei)* și *Das Märchenalmanach auf das Jahr 1826 (Almanah de basme pe anul 1826)*. Acestea văd lumina tiparului în august, respectiv noiembrie 1825.

Hauff își cucerește faima prin romanul *Der Mann im Mond*, publicat sub numele scriitorului Heinrich Clauren (pseudonimul consilierului de curte din Berlin, Carl Gottlob Heun). Falsul devine cunoscut cînd Heun afirmă că romanul e un plagiat și intentează o acțiune juridică pe considerentul inducerii în eroare a publicului și furtului literar. Heun cîștigă procesul — editorul este condamnat la o pedeapsă de cincizeci de taleri și la acceptarea exemplarelor pe care cumpărătorii înșelați nu voiau să le păstreze — totuși el era cel învins. Hauff demonstrase lumii întregi că acea așa-zisă „manieră inimitabilă a autorului" nu era deloc inimitabilă, caracterizată fiind de un stil bombastic, de alegerea unor subiecte grosolane și o limbă trivială, încît nu era nevoie decît de puțin talent și de o conjunctură favorabilă pentru a o depăși.

Controversa cu Clauren a însemnat un moment important pentru întreaga creație literară a lui Hauff: confruntarea cu activitatea literară din timpul său. În ultima parte a secolului al optsprezecelea, literatura începuse să adopte caracterul de marfă care trebuia negociată, care se supunea mecanismului de cerere și ofertă. Aceasta însemna că trebuia să te conformezi conștient cerințelor publicului cititor și să produci sau să publici numai ceea ce cu siguranță avea să aducă maximum de profit. Un roman de succes atrăgea un număr de pastișe mai mult sau mai puțin reușite, se crea repede o modă literară. Dacă se importa vreun nou gen pe piața cărților, ca de pildă romanul istoric al lui Walter Scott, se urmărea obținerea unui profit cît mai mare, cum reiese din schița *Die Bücher und die*

Lesewelt (Cărțile și lumea cititorilor) — o reflecție ironico-satirică cu privire la propriile începuturi scriitoricești precum și la obiceiurile cititorilor și practicile editoriale din timpul său. Condițiile de pe piața literară îi transformau nu numai pe editori, ci și pe scriitori în concurenți. Se formau grupuri literare care se ciocneau în dispute aprinse, critica literară era redusă la funcția inferioară de armă în lupta pentru cucerirea publicului prin recenzii care fie că lăudau prea mult, fie că încercau să-l distrugă pe adversarul literar prin orice mijloace.

Hauff era la rîndu-i dependent de legile pieții cărților și nu se dădea în lături să aplice și el unele rețete aducătoare de succes. Altfel, romanul *Lichtenstein. Romantische Sage aus der württembergischen Geschichte (Lichtenstein. O legendă romantică din istoria Württembergului)*, apărut în iarna 1825/1826, prin care Hauff pastișează în mod conștient două modele literare de mare popularitate: romanele istorice ale lui Walter Scott și povestirile lui James Fenimore Cooper, în timp ce prin *Comunicările din memoriile Satanei*, a căror primă parte a apărut anonim în 1825 (a doua parte avea să urmeze în 1826), el preia ca modele romanul german de groază și în special pe E.T.A. Hoffmann cu *Elixirele diavolului*.

Hauff se retrage adesea în trecut, deoarece în prezent nu e nimic de admirat, dar se străduiește în egală măsură și în *Memorii* și în scrierile care vor urma să fie cît mai aproape de evenimentele din contemporaneitate. *Das Märchenalmanach auf das Jahr 1826 (Almanah de basme pe anul 1826)* izvorăște astfel în bună parte din realitate. Cele șase basme și povestiri sînt legate printr-o povestire-cadru care începe în secolul al XIX-lea — după campania din Egipt a lui Napoleon — și se continuă de-a lungul călătoriei unei caravane de la Mecca la Cairo. Numai puține din cele paisprezece scrieri în proză reunite în cele trei culegeri de basme (în 1826 și 1827 au mai apărut încă două almanahuri de basme) pot fi considerate basme în adevăratul sens al cuvîntului. În *Almanahul* din 1827, Hauff pune față în față cele două forme narative de „basm" și „poveste" și le compară, susținînd superioritatea poveștii față de basm — concepție care se regăsește în practica sa scriitoricească. Concentrîndu-și atenția asupra poveștii inspirate din viața obișnuită, Hauff se îndepărtează de tradiția basmului romantic, care urmărea o poetizare, o estompare a cotidianului departe de problemele realității. Acestea trebuiau să constituie, după părerea scriitorului, adevăratele teme ale creației sale artistice. Cu cîteva excepții, basmele, legendele, poveștile și povestirile de aventuri din cele trei almanahuri sînt situate într-un anumit mediu determinat în spațiu și timp, iar condițiile sociale și materiale ale vieții, felul și conținutul acțiunilor sînt descrise cît se poate de concret și de verosimil.

Hauff recurge la această specie literară nu numai pentru a-și desfăta cititorii de toate vîrstele cu isprăvi nemaiîntîlnite, ci pentru a proiecta în lumea basmului nedreptățile și nemulțumirile din prezentul german. Eroii săi trebuie să țină piept despotismului și nelegiuirilor, furtișagurilor și înșelătoriei, invidiei și răutății oamenilor, fără să fie nici ei lipsiți de defecte. Acești eroi nu sucombă, dar trebuie să plătească scump: Orbasan alege deșertul drept patrie a sa, Micul Muck își pierde credința în oameni în urma experienței sale amare și se retrage în singurătate. Descoperirea că asemenea rătăciri se plătesc cu pierderea unor norme de comportare umană este concluzia pe care tînărul Hauff, în vîrstă de numai douăzeci și trei de ani, o trage după o experiență de viață nu prea îndelungată. Haina de poveste ascunde în realitate judecata unui observator atent al unor vremuri întunecate, cînd Germania se zbătea sub povara asupririi feudale, cînd bunul plac al unui duce sau conte, al unui prinț sau rege era legea supremă. Wilhelm Hauff-povestitorul rămîne pentru posteritate un tînăr neîmpăcat cu alcătuirea societății din vremea sa. El a făurit povești nemuritoare și a făcut din ele un mijloc de luptă împotriva stărilor de lucruri din țările germane la începutul veacului al XIX-lea. Cuvintele spuse de pictor șeicului din Alexandria rezumă credința scriitorului despre adevărata menire a unui artist: „Ceea ce zugrăvești după cele văzute este, de obicei, mai izbutit decît ceea ce lucrezi din închipuire." *

În primele luni ale activității de preceptor în casa președintelui Hügel, Wilhelm Hauff desăvîrși o mare parte din scrierile sale. Mama elevilor săi din casa respectivă era o parteneră inteligentă de discuții, care-l încuraja pe scriitor și-i dădea numeroase idei pentru operele sale.

În primăvara anului 1825, Hauff susținu un examen care-i permitea să exercite o funcție ecleziastică și să-și cîștige existența în slujba bisericii. La o jumătate de an după cel de-al doilea examen, Hauff își susținu teza de doctorat la Universitatea din Tübingen, iar diploma care avea să poarte data de 20 octombrie 1825 constituia premisa cea mai însemnată pentru candidatura la postul de universitar.

La 30 aprilie 1826, Hauff își încheie activitatea de preceptor și începu călătoria sa de studii, trecînd prin Mainz și Metz și ajungînd la Paris. El folosi șederea la Paris pentru a face cunoștință cu numeroase opere de artă și cu viața teatrală bogată, dar și pentru a scrie. Aici definitivă cel de-al doilea almanah de basme, scrise *Die Bettlerin vom Pont des Arts (Cerșetoarea de pe Pont des Arts)* și redactă pentru „Abendzeitung" din Dresda trei articole despre spectacolele cîntăreței

* Vezi ciclul de povestiri *Der Scheik von Alessandria und seine Sklaven (Șeicul din Alexandria și sclavii săi).*

Henriette Sontag la „Théâtre Italien", care îl consacrară ca jurnalist.

În iulie 1826, Hauff părăsi Parisul și se îndreptă prin Bruxelles, Anvers, Gent, Köln, Göttingen și Kassel spre Bremen. Aici petrecu unsprezece zile, timp în care fu de mai multe ori oaspete în casa primarului Smidt, se întîlni cu legatari și senatori, bucurîndu-se de simpatia și stima prietenilor din generația mai veche sau mai nouă. Avea de gînd să trăiască în anii următori ca scriitor liber profesionist, nelegat de obligații familiale sau vreo meserie. Această dorință de independență rămase mai degrabă episodică. Afecțiunea sa puternică pentru Josefe Stolberg din Weimar, care locuia pentru cîtva timp la rude în Bremen, se stinse la fel de repede precum se înfiripase, iar ambițiile sale legate de călătoria de studii se rezumară la cele cîteva săptămîni cît dură aceasta.

Aceeași călătorie îl purtă pe Hauff de la Bremen spre Hamburg și de acolo la Berlin, unde colegii de breaslă îl întîmpinară cu aceeași simpatie.

Printre scriitorii și artiștii cu care Hauff făcu cunoștință la Berlin se numără Willibald Alexis și Julius Eduard Hitzig — prietenul și biograful lui E.T.A. Hoffmann —, Chamisso și Fouqué, pictorul Schadow și sculptorul Rauch.

În penultima stațiune a călătoriei sale, la Leipzig, Hauff intră în legătură cu editorul F. A. Brockhaus, în ale cărui „Blätter für literarische Unterhaltung" publică mai multe recenzii în anul 1827. Hauff înțelesese și mai bine dedesubturile activității publicistice. Editorilor care încercau să-l cîștige ca autor, cerîndu-i „memorii diabolice sau oameni din lună sau ceva picant și amuzant", le adresează cuvinte de dispreț. Situația literaturii germane din anii '20 ai secolului al XIX-lea este adesea luată în derîdere de către Hauff, întreaga piață a cărților fiind invadată de produse literare mediocre, triviale. Scriitorii generației tinere, care aveau să găsească forme poetice noi și să determine o înflorire a literaturii — cum ar fi Lenau, Grabbe, Heine, Büchner, Immermann — nu publicaseră încă aproape nimic.

În cîteva săptămîni după plecarea din Bremen, Hauff termină *Phantasien im Bremer Ratskeller (Fantezii din pivnițele primăriei orașului Bremen)*, care surprind impresii ale scriitorului cu ocazia vizitei sale în acel oraș între 26 august și 6 septembrie 1826. În ziua de 2 septembrie, Hauff a vizitat într-adevăr pivnițele primăriei într-o societate mare, cu ocazia unui „ospăț" la care a fost invitat de cunoscutul primar Johann Smidt, politician de seamă și fondatorul orașului Bremerhaven, împreună cu cîțiva senatori. Beția din timpul nopții, în singurătate, e o născocire. Povestea de dragoste este o aluzie la pasiunea sa pentru Josefe Stolberg din Weimar, care se afla în vizită în casa senatorului Gildemeister și care l-a respins pe

Hauff. Acesta a început să scrie povestirea în cele cîteva zile petrecute la Hamburg după șederea la Bremen și a terminat-o la Berlin. A apărut în anul 1827 în „Berliner Konversationsblatt für Poesie, Literatur und Kritik" — numerele 90—103 — condusă de Willibald Alexis, care avea să scrie la rubrica *Freundesnachruf (Necrolog unui prieten)* a aceluiași ziar din 1 decembrie 1827: „Așteptările mele nu mi-au fost înșelate cînd ne-a trimis la redacție *Fanteziile din pivnițele primăriei orașului Bremen*. Ce spirit poetic plin de prospețime se desprinde din ele și ce nobilă satiră! S-au bucurat de apreciere unanimă".

Spre deosebire de lucrarea sus-menționată, pentru *Cerșetoarea de pe Pont des Arts* nu se cunosc mărturii ale scriitorului cu privire la apariția acestei nuvele. Proiectul inițial datează din perioada pariziană. Indicarea exactă a detaliilor cu privire la orașul în care se află Podul Artelor, care duce peste Sena în fața Luvrului, denotă o oarecare familiaritate a lui Hauff cu această parte a capitalei franceze. Hauff însuși a locuit la Hôtel de Flandre, Rue Notre Dame des Victoires. Nu se știe precis dacă Hauff a început nuvela la Paris, dar este sigur că n-a definitivat-o acolo. Lucrul de bază la nuvelă a fost realizat între Bremen și înapoiere, deci septembrie-octombrie 1826. Din 17 noiembrie 1826, ea a început să apară în numerele 276—305 din „Morgenblatt". A fost publicată cu mici modificări stilistice în volumul I al ediției de *Nuvele*, apărută postum, în trei volume, în anul 1828.

Acțiunea se petrece la Stuttgart, în anul 1824, iar nuvela situează în centru problema iubirii reciproce, a comuniunii cu partenerul ales. Hauff pledează pentru acest drept, pentru îndeplinirea lui în orice condiții, deoarece întrezărește într-o conviețuire fericită posibilitatea ca fiecare din parteneri să-și păstreze integritatea propriei personalități — o posibilitate care, de regulă, nu se adeverește. Îndrăgostiții au de înfruntat multe greutăți, autorul străduindu-se să prezinte cauzele sociale ale acestor obstacole. Acestea nu pot fi înlăturate decît prin schimbarea structurii sociale, pentru care nu există încă premise reale. Eul, zona sufletului, sînt singurele refugii ale individului.

Șederea la Dresda și cunoștința cu Ludwig Tieck — de la care preia elemente de stil — constituie punctul culminant și totodată sfîrșitul călătoriei de studii a lui Wilhelm Hauff. De acolo se întoarce în Suabia. Începe să ducă tratative cu Johann Friedrich Cotta în legătură cu un post de redactor la ziarul „Morgenblatt für gebildete Stände". Cotta a încercat în același timp să-l cîștige pe Heinrich Heine ca redactor, dar n-a izbutit să cadă la învoială cu el. În decembrie 1826, încheie un contract cu Hauff, care de la 1 ianuarie 1827 preia rubrica culturală din „Morgenblatt". Partea științifică o rea-

liza fratele lui Hauff, Hermann, care, după moartea lui Wilhelm, fu însărcinat cu întreaga redacție.

Talentul de critic literar și jurnalist este atestat de foiletoane, schițe, și recenzii apărute în 1827 în „Morgenblatt" și în „Literaturblatt", dar și în „Abendzeitung" la Dresda, în Blätter für literarische Unterhaltung" la Leipzig, în „Berliner Konversationsblatt" precum și în „Der Eremit in Deutschland" Nuvelele sale apărură fără excepție mai întîi în ziare și în ediții de buzunar, Hauff făcîndu-și un nume la public ca scriitor de literatură de agrement („Unterhaltungsliteratur").

La 13 februarie 1827, Hauff încheie la Nördlingen căsătoria cu verișoara sa Luise. Tînăra pereche se instalează la Stuttgart, iar ultimele nouă luni de viață, Hauff le petrece scriind la mai multe lucrări deodată. Pe lîngă redacție, la „Morgenblatt", care apărea zilnic, și „Taschenbuch für Damen" pe anul 1828, se preocupă de o serie de alte lucrări ziaristice și beletristice: scrie nuvelele *Jud Süß (Evreul Süß), Die letzten Ritter von Marienburg (Ultimii cavaleri din Marienburg), Das Bild des Kaisers (Portretul împăratului)* precum și *Märchenalmanach auf das Jahr 1828 (Almanah de basme pe anul 1828).*

Nuvela *Evreul Süß* a fost publicată în „Morgenblatt" în iulie 1827, într-o formă scurtată față de manuscris. Acesta fusese cenzurat, iar Hauff învinuit de faptul că luase apărarea dreptului burghez. Bănuiala că avea legături cu o societate secretă burghezo-revoluționară se dovedi a fi neîntemeiată.

Acțiunea se bazează pe evenimente petrecute între 12 februarie 1737 și 4 februarie 1738. Hauff îi scrie editorului Cotta că încearcă prin această nuvelă „să dea o imagine cît se poate de vie despre niște vremuri atît de funeste pentru țara noastră". Aceste vremuri le-a trăit Württembergul sub domnia ducelui Karl Alexander. Acesta devenise catolic în slujba austriacă de război și astfel intră în conflict cu dietele protestante deținătoare de multe drepturi ale landului. Această dispută între drepturile vechi și noi, între diete și ducele Karl Alexander s-a acutizat datorită ministrului de cabinet și directorului de finanțe, anume evreul Süß Oppenheimer.

Hauff prelucrează în această nuvelă surse de inspirație transmise oral, relatări istorice scrise din acele vremuri, în mare parte preluate de la bunicul său Johann Wolfgang Hauff, care a trăit sfîrșitul evreului Süß. Bătrînul Lanbek — unul din personajele nuvelei — are trăsături asemănătoare cu el. Motivul evreului Süß a fost preluat și tratat mai amplu de Lion Feuchtwanger în romanul său istoric *Jud Süß (Evreul Süß)*, apărut în anul 1925.

În introducerea la volumul de nuvele, Hauff dă socoteală într-o manieră umoristică asupra conținutului și formei „povestirilor" sale. Faptul că în Germania văd lumina tiparului atîtea nuvele se explică prin aceea că „lumea minunată a bas-

mului" nu mai găsește un public receptiv, lirica este cultivată de cîțiva aleși, iar din drama veche n-au mai rămas decît criticii teatrali. „Într-o perioadă atît de mizerabilă", constată Hauff, „nuvela este un lucru destul de comod" pentru a prezenta subiecte luate din realitatea prozaică. După părerea sa, nu sînt mulți scriitori — el însuși se numără printre ei — care să posede „cheia nevăzută" cu care se pătrunde în „paradisul veșnic verde al poeziei" și care permite accesul la „comoara nesecată a fanteziei". Pierderea „adevărului poetic" Hauff vrea s-o înlocuiască cu „adevărul istoric... curat, cu adevărul pur și simplu" al povestirilor sale, ale căror subiecte provin din întîmplări reale din viața de zi cu zi și pe care vrea să le realizeze „cît se poate de veridic". În același timp, Hauff, spre deosebire de alți scriitori romantici contemporani, se ferește de acea concepție potrivit căreia „adevărata poezie" ar fi „pură invenție".

Wilhelm Hauff a fost scriitorul care a știut întotdeauna nu numai să recunoască lipsurile artistice din scrierile sale, dar și să folosească experiența acumulată în creația sa.

Dacă nuvela *Ultimii cavaleri din Marienburg* marchează punctul culminant al criticii lui Hauff față de neajunsurile vieții literare contemporane, nuvela *Portretul împăratului* este cea mai însemnată din creația sa nuvelistică. Acest lucru se datorează în primul rînd subiectului care depășește condițiile strict germane, în al doilea rînd constelației reușite a personajelor, prin care autorul izbutește să confrunte opinii contradictorii și să conducă acțiunea spre o soluție neașteptată, dar verosimilă.

Situația politică din Württemberg la care trimite nuvela era următoarea: Württembergul sub ducele Friedrich II, care guverna din 1797, încheiase în 1802 la Paris un acord cu Napoleon, potrivit căruia acestuia i se cereau despăgubiri pentru regiunile de pe partea stîngă a Rinului care fuseseră pierdute. Prin respectarea acestui contract, Württembergul intră în posesia unor orașe subordonate pînă atunci direct împăratului, unor mănăstiri și așezăminte pe care Friedrich le reuni într-un nou stat, Neuwürttemberg, pe care și-l însuși în 1803 prin comitetul principal al delegației parlamentare. Urmă apoi înglobarea domeniilor micii nobilimi feudale, depinzînd direct de împărat. În 1805, Friedrich încheie o alianță cu Franța, obținu deplină suveranitate, primi demnitatea de rege la 1 ianuarie 1806 și intră în Confederația Renană. Vechiul ținut și Neuwürttembergul le reuni într-un stat absolut unitar. Pentru nobilii feudali de tipul lui Thierberg — unul din personajele nuvelei — aceste fenomene social-politice au însemnat pierderea propriei lor suveranități, precare de altfel, nu prin revoluție, ci în numele puterii legii, prin voința stăpînitorului absolut. Napoleon apare deci ca om de stat care a dus Württembergul cu forța pe calea unificării statale, punînd capăt măcar parțial caracterului multistatal al Germaniei. Astfel i-l prezentase probabil Hügel,

admirator fervent al lui Napoleon, pe acesta preceptorului Hauff. Hügel făcuse parte cîtva timp din imediata companie a lui Napoleon. Pe de altă parte, Hauff însuşi, în calitate de membru al unei asociaţii studenţeşti (*Burschenschaft*) din Tübingen, făcuse cunoştinţă cu colegi din Germania de nord luînd act de poziţia lor ostilă împăratului. Cu ocazia vizitei din vara anului 1826 în Germania de nord, în special în urma şederii la Bremen, diferenţele dintre nord şi sud îi devenirăşi mai clare.

În urma discuţiilor cu Hügel şi Smidt, primarul oraşului Bremen, lui Hauff i se oferă posibilitatea unei duble aprecieri a împăratului Franţei. La acestea se adaugă judecăţile cu privire la valoare şi nonvaloare, bine şi rău ale faptelor lui Napoleon, ce se numărau printre cele mai disputate subiecte de discuţie după moartea lui Napoleon în anul 1821.

Nuvela a fost publicată în „Taschenbuch für Damen" pe anul 1828 şi a fost apoi reeditată, cu unele modificări, în volumul al treilea al ediţiei de *Nuvele*.

În nuvelele şi povestirile sale, Wilhelm Hauff întreprinde o analiză psihologică dublată de una sociologică a personajelor sale. El prezintă omul mediu cu lipsuri şi slăbiciuni, diferite tipuri, caractere, ocupaţii. Multe trăsături ale operei lui Hauff, ca de pildă separarea dintre vis şi realitate, contradicţia dintre spirit şi natură, real şi ireal, obiectualizarea imaginii despre natură şi raportul omului faţă de natură sînt simptomatice pentru dezvoltarea spirituală din perioada respectivă, pentru începuturile gîndirii ştiinţifice. Natura, lumea, societatea sînt considerate ca fiind evaluabile şi determinabile.

Dispariţia arhetipurilor, a forţelor mitice şi metafizice specifice romantismului este determinată de creşterea influenţei raţionalismului. Şi în privinţa preferinţei pentru roman şi nuvelă, deci pentru genul epic, Hauff este un reprezentant al realismului timpuriu.

S-a spus că opera lui Hauff seamănă cu o „lentilă convergentă" *. Noţiunea de familie şi legăturile strînse dintre membrii ei îl apropie de clasicism, la fel echilibrul între sentiment şi raţiune. Abundenţa de maxime şi reflecţii, de jocuri de cuvinte pline de har şi simţ ironic îl apropie de iluminism. De romantismul tîrziu se apropie prin critica adresată cercurilor şi modelor literare, gustului publicului, modei vestimentare şi obiceiurilor timpului, înrudindu-se pe plan ideatic cu Eichendorff, Heine şi Hoffmann.

Motivele romantice de *Doppelgänger* (alter ego), *Widergänger* (potrivnic), *Fluch- und Traummotiv* (motivul blestemului şi al visului) apar modificate. Oscilaţia între atitudinea raţională şi forţele spirituale ale inconştientului îl situează la trecerea dintre romantism şi realism.

Într-o scrisoare din aprilie 1827 către editorul ziarului „Abendzeitung", Karl Gottfried Theodor Winkler, Hauff încearcă să-şi definească poziţia ca scriitor al timpului său şi al literaturii germane, numindu-se pe sine însuşi „un biet tînăr... nevoit să-şi croiască un drum prin lume cu pana sa", dar care şi-a păstrat mîndria şi libertatea. „Aparţin tuturor, îmi aparţin mie însumi, dar nu aparţin nici unei şcoli... Nu simt deasupra mea nici un stăpîn sau dascăl căruia să-i datorez supunere, în afara legilor eterne ale binelui şi ale frumosului, spre care tind, chiar şi aşa, într-o manieră nedesăvîrşită. Se prea poate să nu fiu în stare să ţin *forma* departe de influenţa timpului, dar spiritul îmi va rămîne negoethean, netieckean, neschlegelean şi nemăsluit".

Prin luna septembrie a anului 1827, Wilhelm Hauff face cunoştinţă la Stuttgart cu poetul Wilhelm Müller, care a încetat din viaţă la numai două săptămîni după întîlnirea cu Hauff, fapt care l-a impresionat pe acesta din urmă deosebit de mult. La sfîrşitul lui octombrie, se îmbolnăveşte şi Hauff, iar la 18 noiembrie moare la Stuttgart de „febră nervoasă". Cauza îmbolnăvirii s-a constatat a fi fost suprasolicitarea fizică şi psihică, programul său de lucru din ultimele luni fiind foarte încărcat.

Literatura germană a pierdut prin această moarte prematură o personalitate scriitoricească promiţătoare.

Ludwig Uhland a formulat poate cel mai nimerit acest lucru în poezia sa *La moartea timpurie a lui Wilhelm Hauff* : *

„Acestei vieţi în tînără splendoare
Bogatei primăveri ce toamnă n-are..."

* Irmgard Otte, *Das Bild der Dichterpersönlichkeit Wilhelm Hauff und das Bild des Menschen in seinen Werken*, München 1967, pg. 172.

* Ludwig Uhland, *Balade*, Antologie şi traducere de Ionel Marinescu, Editura Albatros, Bucureşti, 1976, pg. 88.

NOTA TRADUCĂTORULUI

Volumul de față cuprinde cinci din cele mai reprezentative nuvele ale scriitorului german Wilhelm Hauff (1802—1827) : *Cîntăreața* (*Die Sängerin*, 1826), *Cerșetoarea de pe Pont des Arts* (*Die Bettlerin vom Pont des Arts*, 1826/1827), *Evreul Süß* (*Jud Süß*, 1827), *Fantezii din pivnițele primăriei orașului Bremen* (*Phantasien im Bremer Ratskeller*, 1827), și *Portretul împăratului* (*Das Bild des Kaisers*, 1827), respectîndu-se ordinea cronologică a apariției lor.

Traducerea a fost făcută după volumele : *Hauffs Werke in zwei Bänden*, Aufbau Verlag Berlin und Weimar, 8. Auflage 1970 (vol. 1) și Wilhelm Hauff : *Phantasien im Bremer Ratskeller. Novellen*, Verlag Philipp Reclam jun., Leipzig 1979.

M. L.

CÎNTĂREAȚA

— Ciudată întîmplare, îi spuse consilierul comercial Bolnau unui cunoscut pe care-l întîlni pe strada principală din B., trebuie să recunoașteți că trăim vremuri grele.

— Vă referiți la povestea din nord ? întrebă cunoscutul. Aveți știri comerciale, consiliere ? V-a făcut confidențe ministrul de externe în calitate de vechi prieten ?

— Ei, lăsați-mă cu politica și cu efectele publice. Din partea mea, fie ce-o fi. Nu, eu mă refer la povestea cu Bianetti.

— Cu cîntăreața ? Cum ? Iar au angajat-o ? Se zvonea că s-a încurcat cu capelmaistrul...

— Pentru numele lui dumnezeu, exclamă consilierul comercial și rămase pe loc înmărmurit. Prin ce taverne vă pierdeți timpul, de nu știți ce se petrece în oraș ? Va să zică nu știți ce s-a întîmplat cu Bianetti ?

— Habar n-am, pe onoarea mea. Da' ce-i cu ea ?

— Ei bine, nimic deosebit, decît că astă-noapte a fost înjunghiată.

Consilierul comercial trecea printre cunoscuții săi drept un mucalit căruia cînd își făcea plimbările pe strada principală de dimineață pînă în prînz îi plăcea să acosteze oamenii și să le improvizeze ceva pe moment. Ca atare, cunoscutul nu păru prea impresionat de această știre senzațională, ci răspunse :

— Altceva nu mai știți pe ziua de azi, Bolnau ? Cred că ați ajuns la capăt cu glumele dumneavoastră, fiindcă vă cam place să exagerați. Dacă ne mai întîlnim altă dată pe bulevard, gîndiți-vă la ceva mai înțelept, altfel mă văd nevoit să fac un ocol cînd vin acasă de la cancelarie.

— Tot nu mă crede ! exclamă cel care se plimba. Uite, tot nu mă crede. Dacă aș fi spus că l-au înjunghiat pe împăratul din Maroc ați fi luat știrea de bună și ați fi dus-o mai departe, fiindcă acolo s-au mai întîmplat astfel de lucruri. Dar că aici la B. a fost înjunghiată o cîntăreață, nu vrea să creadă nimeni pînă nu vede cor-

tegiul funerar. Prietene, să știi, de data asta e adevărat, pe cinstea mea.

— Omule! Gîndește-te ce spui! spuse prietenul îngrozit. Moartă zici? Bianetti înjunghiată?

— Acum o oră nu murise încă, dar că e pe moarte, asta-i sigur.

— Vorbiți, pentru numele lui dumnezeu! Cum să înjunghii o cîntăreață? Ce, trăim în Italia? La ce mai e bună atunci onor poliția? Cum s-au petrecut lucrurile? Înjunghiată?

— Nu strigați așa ca din gură de șarpe! ripostă Bolnau liniștindu-l. Oamenii au și scos capetele la geamuri să vadă ce e cu zgomotul de pe stradă. Puteți să vă lamentați cît vreți, dar *sotto voce* *. Cum s-au petrecut lucrurile? Ei, vedeți, tocmai asta e. Nimeni nu știe încă. Ieri seara frumoasa copilă mai apărea pe scenă, drăgălașă, fermecătoare ca de obicei, iar astă-noapte la ora douăsprezece l-au luat din pat pe consilierul medicinal Lange, cum că Signora Bianetti ar fi pe moarte. A fost înjunghiată în inimă. Tot orașul nu vorbește decît despre asta, zvonind bineînțeles cele mai năstrușnice lucruri. Se petrec însă lucruri ciudate, încît nu se poate face lumină. De pildă, în casa aceea nu intră decît medicul și persoanele care o servesc pe ea. S-a aflat și la curte și a venit un ordin care interzice gărzii să treacă prin fața casei. Întreg batalionul trebuie să facă un ocol prin piață.

— Ce spuneți! Dar nu se știe deloc cum s-au petrecut lucrurile? Nu există nici o urmă?

— E greu să nimerești adevărul în atîtea zvonuri. Bianetti, orice s-ar zice, e o persoană foarte cumsecade, despre care nu se poate spune nimic de rău. Ei bine, cum sînt oamenii, în special femeile, cînd se vorbește de cursul normal al vieții sărmanei fete, ridică din umeri și vor să știe tot despre ea, de cînd s-a născut. Despre viața dinainte! N-are decît șaptesprezece ani și e de un an și jumătate aici. Care viață dinainte?

— Nu vă irosiți în introduceri, îl întrerupse cunoscutul, treceți la subiect. Nu se știe cine a înjunghiat-o?

— Păi asta spun și eu, cică ar fi omorît-o un amorez respins sau gelos. Oricum împrejurările sînt ciudate. Ieri, zice-se, ar fi vorbit la balul mascat mult timp între patru ochi cu o mască pe care n-o cunoștea nimeni. Puțin după aceea a plecat și cîțiva oameni ar fi văzut aceeași mască suindu-se în trăsura ei. Mai departe nimeni nu știe nimic precis. Dar voi afla curînd cum stau lucrurile.

---

* Cu voce joasă *(it.)*.

— Știu eu că aveți metodele dumneavoastră și precis găsiți și la Bianetti acasă un suflet caritabil. Aveți oameni care vă relatează cronica orașului.

— Prea multă cinste, prea multă cinste, rîse consilierul comercial, simțindu-se puțin flatat. De data asta însă, n-am nici un alt spion decît pe consilierul medicinal. Poate ați observat că eu, contrar obiceiului meu, nu mă plimb pe toată strada în sus și în jos, ci mă învîrt între Karlsstraße și Friedrichsstraße.

— Am observat acest lucru, dar m-am gîndit că vă plimbați ca un amorezat în fața ferestrei doamnei consilier Baruch.

— Lăsați-mă cu Baruch! Am rupt relațiile de trei zile, soția mea nu vedea cu ochi buni legătura, fiindcă ea ținde prea sus. Nu, consilierul medicinal Lange trece în fiecare zi la ora douăsprezece pe strada principală ca să meargă la palat, iar eu stau înfipt acolo, ca să-l iau imediat în primire cînd dă colțul.

— Rămîn și eu cu dumneata, spuse prietenul, vreau să aflu detalii la povestea cu Bianetti. Permiteți, Bolnau, nu-i așa?

— Nu mă deranjați, stimate, replică celălalt, dar știu că luați prînzul la ora douăsprezece, nu lăsați să vi se răcească supa. Și-apoi, poate că Lange nu vrea să facă destăinuiri în prezența dumneavoastră. Veniți mai bine după masă la cafenea, acolo veți afla totul. — Acum faceți bine și plecați, uite-l că a și dat colțul.

* * *

— Nu cred că rana e mortală, spuse consilierul medicinal Lange după ce se salutară. Lovitura n-a fost prea sigură. Și-a recăpătat cunoștința și, lăsînd deoparte slăbiciunea provocată de hemoragia puternică, în momentul de față e în afara oricărui pericol.

— Mă bucură, ripostă consilierul comercial și îl luă de braț pe doctor cu un aer familiar. Vă conduc cîteva străzi pînă la castel. Dar, pentru numele lui dumnezeu, spuneți-mi amănunte despre povestea asta. Nu ne dumirim deloc cum s-au petrecut lucrurile.

— Vă jur, răspunse celălalt, că totul e învăluit într-un mare mister. Abia ațipisem că mă trezi Johann al meu cu vestea că sînt chemat la cineva grav bolnav. Îmi pun repede hainele pe mine, alerg afară, în anticameră o fată palidă care, tremurînd toată, îmi șopti aproape imperceptibil să iau cu mine și trusa cu pansamente. Acest amănunt m-a pus pe gînduri. Mă năpustesc în trăsură, o așez pe donșoara palidă pe capră lîngă Johann ca să-mi

arate pe unde s-o luăm și pe-aici ți-e drumul pînă la Lindenhof. Cobor în fața unei căsuțe și o întreb pe domnișoară cine e pacientul.

— Îmi închipui că nu mică v-a fost mirarea.

— Tare uimit am fost cînd am auzit că e vorba de Signora Bianetti ! E drept că n-o cunoșteam decît de la teatru, nu știu dacă o văzusem mai mult de două, trei ori, dar felul ciudat în care fusesem chemat la ea, pansamentele pe care trebuia să le iau cu mine, vă mărturisesc că eram foarte curios ce i se întîmplase cîntăreței. O scară mică dădea înăuntru, într-un vestibul îngust. Fata o luă înainte, mă lăsă să aștept cîteva clipe în întuneric și mă întîmpină apoi sughițînd și mult mai palidă ca la început. „Intrați, domnule doctor“, spuse ea, „ah ! Veniți prea tîrziu, n-o să supraviețuiască !“ Am intrat, era o priveliște înspăimîntătoare.

Consilierul medicinal tăcu gînditor și posomorît, în zadar se chinuia să alunge imaginea care i se întipărise în minte.

— Ei, ce-ați văzut ? strigă însoțitorul nerăbdător din cauza întreruperii. Doar n-o să mă lăsați așa nelămurit.

— Multe mi-au fost date să văd în viață, continuă doctorul după ce se reculese, lucruri de care mi-a fost groază, lucruri care m-au înfricoșat, dar nimic nu mi-a răscolit atît de tare sufletul ca acea priveliște. Într-o cameră slab luminată o femeie tînără, palidă zăcea pe o canapea, în fața ei în genunchi o servitoare bătrînă o ștergea cu o batistă pe piept. M-am apropiat. Capul muribundei era alb și țeapăn ca o statuie, părul negru revărsat pe umeri, sprîncenele întunecate și genele de la ochii închiși formau un contrast înfiorător cu paloarea strălucitoare a frunții, a feței, a gîtului frumos. Straiele albe cu multe falduri, care făceau parte din costumul ei, erau năclăite de sînge, pe podea sînge și din inimă părea să țîșnească un fir roșu — toate acestea se înfățișară în clipa aceea ochilor mei, era Bianetti, cîntăreața.

— O doamne, ce impresionat sînt, spuse consilierul comercial mișcat și-și scoase o batistă lungă de mătase ca să se șteargă la ochi. Exact așa zăcea și duminica trecută, acum opt zile, în „Othello“ cînd a jucat-o pe Desdemona. Și atunci efectul a fost atît de înspăimîntător și de veridic și de-a dreptul cutremurător încît ai fi zis că maurul a înjunghiat-o cu adevărat. Și acum, iat-o chiar în situația asta ! Ce impresionat sînt !

— Nu v-am interzis eu orice emoție ieșită din comun ? îl întrerupse medicul. Vreți să vă apuce din nou crizele ?

— Aveți dreptate, spuse consilierul Bolnau și-și vîrî repede batista în buzunar. Aveți dreptate. Constituția mea nu e făcută pentru așa ceva. Povestiți mai departe, am să număr în treacăt geamurile de la ministerul de război, asta ajută în asemenea cazuri.

— Numărați și dacă nu ajută, continuați cu etajul de sus al palatului. — Bătrîna servitoare dădu la o parte batista și plin de uimire am văzut atunci o lovitură ca de cuțit, foarte aproape de inimă. Nu era timp de pierdut cu întrebările, chiar dacă mi se înghesuiau o mulțime pe limbă, am examinat rana și am pus un pansament. În timpul întregii operații, rănita n-a dat nici un semn de viață. Numai cînd am examinat rana a tresărit de durere. Am lăsat-o să se odihnească și am vegheat-o în timpul somnului.

— Dar pe fată și pe bătrîna servitoare nu le-ați întrebat de unde i se trage rana ?

— Numai dumneavoastră am să v-o mărturisesc, consiliere, fiindcă îmi sînteți prieten vechi. Cînd pe moment nu mai era nimic de făcut pentru bolnavă, le-am explicat că nu mai mișc un deget, dacă nu-mi spun tot ce s-a întîmplat.

— Și ce v-au spus ? Spuneți odată !

— După ora unsprezece cîntăreața venise acasă însoțită de o mască bărbătească înaltă. — La auzul acestei vești probabil că le-am privit cu prea mult subînțeles pe cele două femei că au început din nou să plîngă și m-au asigurat cu jurăminte extraordinare că nu trebuie să mă gîndesc la nimic rău în legătură cu stăpîna lor. — De mult, de cînd sînt în slujba ei, după ora patru după-amiaza nici un bărbat n-a mai călcat pragul casei. Fata cea tînără, care sigur că o fi citit cîteva romane, susținea chiar că Signora e un înger neprihănit.

— Același lucru îl susțin și eu, spuse consilierul comercial care începuse să numere impresionat geamurile palatului de care se apropiaseră. Și eu spun la fel, nu se poate spune nimic rău pe seama lui Bianetti, e o copilă dulce, curată și ce vină are că e frumoasă și că își cîștigă existența cîntînd ?

— Credeți-mă, replică Lange, în privința asta un medic are un simț psihologic neîntrecut. O singură privire asupra trăsăturilor angelice ale nefericitei fete m-a convins de virtutea ei mai mult decît jurămintele cameristelor ei. Dar ascultați mai departe : Cîntăreața a intrat cu străinul în camera asta și a dat-o afară pe camerista ei. Aceasta, poate din curiozitate ce avea să însemne această vizită nocturnă, rămăsese aproape de ușă. Auzi un schimb de cuvinte aprins în limba franceză între stă-

pînă ei și o voce groasă, cavernoasă de bărbat. Signora ar fi izbucnit în cele din urmă în hohote de plîns, bărbatul ar fi înjurat îngrozitor. Deodată o aude pe stăpîna ei scoțînd un țipăt strident, atunci nu se mai poate abține de frică, deschide ușa și în aceeași clipă masca trece pe lîngă ea, străbătînd vestibulul pînă la scară. Îl urmărește cîțiva pași, la picioarele scării aude un trosnet înfiorător, probabil că el se prăbușise. De jos se aud gemete și vaiete ca de muribund, dar e îngrozită. Se întoarce la ușă — cîntăreața zace într-o baltă de sînge și după cîteva clipe închide ochii. Fata nu știe ce să facă, o trezește pe servitoarea bătrînă să vegheze la căpătîiul stăpînei lor și aleargă la mine ca s-o salveze pe Signora dacă se poate.

— Și Bianetti n-a scos încă nici un cuvînt? N-ați întrebat-o nimic?

— M-am dus imediat la poliție și l-am trezit pe director. Pînă la miezul nopții a dat ordin să se caute prin toate cîrciumile, prin toate localurile, prin toate cotloanele din oraș. Pe ușa aceea n-a mai ieșit nimeni și de acum încolo oricine intră este verificat la sînge. Oamenii care locuiesc la etajul de sus au aflat toată povestea abia cînd poliția a cercetat casa. E de neînțeles cum a putut scăpa criminalul, care în urma căderii se lovise rău de tot avînd în vedere balta de sînge găsită jos lîngă scară. Și mi se pare verosimil să se fi rănit în cădere cu propriul său pumnal. E cu atît mai puțin de înțeles cum a scăpat, deoarece ușa de la intrare era încuiată. Bianetti s-a trezit pe la ora zece și a declarat directorului de poliție că nu știe nici în ruptul capului, nici nu bănuiește măcar cine putea fi masca. Toți medicii și chirurgii sînt obligați ca atunci cînd sînt chemați la un pacient rănit printr-o căzătură sau cu un pumnal să anunțe acest fapt, ca poate în felul acesta să se dea de urma criminalului. Așa stau lucrurile. Sînt convins însă, pe viața mea, că este o mare taină la mijloc, pe care cîntăreața nu vrea s-o dezvăluie. Căci Bianetti nu e persoana care se lasă condusă acasă de un bărbat complet necunoscut. Acest lucru pare să-l știe și fata ei în casă care a fost de față la interogatoriu. Căci văzînd că Signora nu vrea să recunoască nimic, ea nu pomeni deloc de schimbul de cuvinte pe care-l auzise, pe mine însă mă rugă din priviri să n-o deconspir. „E o poveste înspăimîntătoare“, spuse ea cînd mă conduse după aceea pînă la scară, „dar nimeni pe lume nu m-ar aduce în starea să dau în vileag ceva, dacă Signora nu e dispusă s-o facă.“ Îmi mai mărturisi ceva, care poate ar lămuri toată povestea.

— Ei bine, n-am voie să aflu și eu acest amănunt? întrebă consilierul comercial. Vedeți cît sînt de încordat,

ajutați-mă, ajutați-mă să mă destind, pentru numele lui dumnezeu, altfel nu-i exclus să mă apuce din nou crizele acelea ale mele.

— Ascultați, Bolnau, gîndiți-vă, mai trăiește vreun Bolnau în orașul acesta afară de dumneavoastră? Mai există vreunul în lume și unde, spuneți-mi unde anume?

— Afară de mine nici unul în orașul acesta, răspunse Bolnau. Cînd m-am mutat aici acum opt ani, m-am bucurat că nu mă numesc Schwarz, Weiß sau Braun, Meier, Müller sau Bauer, pentru că s-ar naște o mulțime de încurcături neplăcute. La Kassel eram singurul bărbat din familia mea și în rest nu mai există nici un alt Bolnau pe glob decît fiul meu, nefericitul meloman pierdut fără urmă de cînd a plecat cu vaporul în America. Dar de ce mă întrebați de numele meu, doctore?

— Ei bine, dumneavoastră nu puteți fi, consiliere, iar fiul dumneavoastră e în America. Dar e deja douăsprezece și un sfert, prințesa Sofia e bolnavă, am spovăit prea mult cu dumneavoastră. Rămîneți cu bine, *au revoir!*

— Nu vă mișcați de aici, exclamă Bolnau și-l înșfăcă puternic de braț, pînă nu-mi spuneți ce-a mărturisit fata.

— Ei bine, dar vă țineți gura, Bolnau! Ultimul ei cuvînt înainte de a-și pierde cunoștința a fost Bolnau.

* * *

Nimeni nu-l văzuse vreodată pe consilierul comercial Bolnau atît de grav și de abătut, mergînd de parcă se tîra, ca atunci cînd îl părăsise doctorul în fața palatului. De obicei, avea un mers vioi și țanțoș, și cînd le saluta pe toate fetișcanele și cucoanele cu surîsul lui cît se poate de amabil, și cînd glumea cu bărbații și le povestea tot felul de noutăți nu-i dădeai șaizeci de ani. Avea și toate motivele să fie vesel și bine-dispus. Agonisise prin diferite speculații o avere destul de frumușică și cînd considerase că e mulțumitoare se stabilise împreună cu soția sa, în liniște, la B., și-și trăia viața în fericire și voie bună. Avusese un singur fiu, acesta urma să parcurgă același drum ca și bătrînul domn și să se ocupe de afaceri și de comerț, după cum fusese stabilit.

Fiul însă trăia și plutea doar în împărăția sunetelor, muzica era totul pentru el, afacerile și comerțul tatălui său i se păreau ceva trivial și josnic. Tatăl avea un gen de-a fi prea dur, fiul la fel, tatăl se înfuria repede, fiul la fel, tatăl exagera în toate, fiul la fel. Nu era de mirare că nu puteau conviețui. Iar cînd fiul împlini douăzeci de ani, tatăl avea cincizeci și voia să se retragă în liniște

din afaceri lăsîndu-le în grija fiului. Lucrurile se rînduiră cît se poate de curînd, fiindcă într-o frumoasă zi de vară fiul dispăru o dată cu niște note de pian, ajunse de-a dreptul în Anglia și scrise cu cordialitate că vrea să plece în America. Consilierul îi ură noroc la drum și se retrase la B.

Gîndul la meloman, cum îl numea el pe fiul său, îi întuneca adesea zilele, fiindcă îl rugase să nu-i mai apară niciodată în fața ochilor și nu era de așteptat că se va întoarce nechemat. Își reproșa uneori că nu procedase inteligent cînd îl îndrumase spre comerț. Dar timpul, societatea și buna dispoziție îi alungau aceste gînduri negre. Trăia în veselie și voie bună și cine voia să-l vadă bine-dispus n-avea decît să se plimbe între orele unsprezece și douăsprezece ziua pe strada principală. Dacă vedeai un bărbat înalt, uscățiv, a cărui îmbrăcăminte foarte modernă, ale cărui lornietă și cravașă, ale cărui gesturi mobile nu prea mai cadrau cu părul lui sur, dacă-l vedeai pe acest bărbat salutînd în dreapta și-n stînga, oprindu-se la fiecare pas să trăncănească ba cu unul, ba cu altul și gesticulînd puternic puteai fi convins că e consilierul comercial Bolnau.

Dar astăzi totul era altfel. Dacă adineauri povestea cu înjunghierea cîntăreței îl afectase foarte mult, acum ultimul cuvînt al doctorului îl lovi drept în inimă. „Bolnau", spusese Bianetti înainte de a-și pierde cunoștința. Ea pronunțase numele său onorabil în condiții atît de delicate! Genunchii îi tremurau și aproape că nu-l mai țineau, capul îi era aplecat înainte, copleșit de griji și de gînduri. „Bolnau", gîndi el, „consilier comercial regal. Dacă moare acum cîntăreața, dacă fata divulgă secretul și-i face cunoscut directorului de poliție împrejurările crimei și cuvîntul acela fatal! Cîte concluzii n-ar putea trage atunci un jurist iscusit dintr-un singur cuvînt, mai ales cînd îl mînă orgoliul să-și demonstreze perspicacitatea într-o asemenea *«cause célèbre»* *." Se uită prin lornietă cu o figură disperată spre închisoarea al cărei fronton se vedea de departe. „Acolo, Bolnau, cu deosebită stimă și considerație pentru serviciile făcute de-a lungul anilor."

Începu să respire mai greu, își desfăcu nodul de la cravată, dar tresări speriat. Nu era acela locul unde ți se lega de gît o zgardă de cînepă, locul în care te străpungea sabia rece?

Dacă se întîlnea cu vreun cunoscut care-l saluta își spunea: „Hopa, a și aflat toată tărășenia și-mi dă să

* Cauză celebră *(franc.)*.

înțeleg că e bine informat." Dacă trecea un altul pe lîngă el fără să-l salute, era convins că se prefăcea că nu-l cunoaște pentru a nu-și strica reputația în compania unui criminal. Puțin mai lipsea să se creadă pe el însuși părtaș la crimă și nu era de mirare că făcu un ocol mare prin fața biroului de poliție. Nu putea să stea la geam chiar directorul, să-l zărească și să-l cheme sus? „Stimate, n-ai vrea să vii puțin pînă sus? Am ceva de discutat cu dumneata." Nu simțea el cum îi tremură tot trupul, nu vedea cum i se schimonosește fața ca unui biet păcătos numai fiindcă s-ar putea crede despre el că e cel pe care l-a acuzat cîntăreața cu ultimul ei cuvînt?

Și-apoi, își aminti din nou cît de dăunătoare e o asemenea emoție pentru constituția sa. Căută speriat geamurile ca să se liniștească numărîndu-le, dar străzile și casele se învîrteau în jurul lui, turnul cu ceas se înclina parcă batjocoritor înaintea lui, îl cuprinse o spaimă cumplită, fugi pe străzi pînă cînd ajunse la el acasă epuizat. Prima lui întrebare după ce-și veni puțin în fire fu dacă nu-l căutase cineva de la poliție.

* * *

Spre seară, cînd consilierul medicinal Lange veni să-și vadă pacienta o găsi mult mai bine decît își închipuise. Se așeză pe pat lîngă ea și începu să discute despre întîmplarea nefericită. Ea-și proptise brațul de pernă, frumosul căpșor și-l sprijinea în mîna delicată. Mai era încă palidă la față, dar chiar așa, cu puterile sleite, avea un farmec unic. Ochii negri nu-și pierduseră acea flacără, acea expresie, de care doctorul, deși era un bărbat rezonabil și depășise vîrsta la care fantezia să vină în sprijinul frumuseții, se simțise atras de mult încă, de pe scenă. Recunoștea în sinea sa că rareori văzuse un cap atît de frumos, un chip atît de drăgălaș. Avea trăsături regulate și datorită îmbinării și armoniei lor exercitau un farmec pe care nu și-l putea explica cu nici un chip. Dar ochiului de consilier medicinal versat în probleme psihologice nu-i rămase ascuns motivul. Era acea puritate a sufletului, acea noblețe a firii, care se revărsa asupra acestor trăsături feciorelnice cu o strălucire surprinzătoare de frumusețe.

— Cred că îmi studiați trăsăturile, doctore, spuse cîntăreața zîmbind. Sînteți atît de tăcut și de gînditor, mă priviți și parcă ați uitat complet ce v-am întrebat. Sau e ceva prea cumplit pentru auzul meu? N-am voie să aflu ce spune orașul despre nenorocirea mea?

— De ce vreți să auziți toate presupunerile acelea proștești pe care le născocesc și le colportează oamenii fără ocupație? Tocmai mă gîndeam cît de curat vi se reflectă sufletul pe trăsăturile feței. Dumneavoastră aveți pacea lăuntrică, ce vă pasă de judecata oamenilor?

— Mă ocoliți, răspunse ea, vreți să-mi scăpați, spunîndu-mi lucruri frumoase. Și mie să nu-mi pese de judecata oamenilor? Care fată cinstită se poate opune astfel societății în care trăiește încît să-i fie indiferent ce se spune despre ea? Sau credeți cumva, adăugă ea mai grav, că n-am să întreb nimic, fiindcă aparțin unei categorii sociale pe care nu se pune prea mare preț? Recunoașteți că mă considerați o ușuratică.

— Nu, desigur că nu. N-am auzit decît lucruri frumoase despre dumneavoastră, Mademoiselle Bianetti, despre viața dumneavoastră liniștită, retrasă, și că aveți o poziție consolidată în lume, chiar dacă, fiind singură, sînteți expusă de multe ori intrigilor. Dar de ce vreți să știți ce spun oamenii? Dacă în calitate de medic nu consider prielnice asemenea știri?

— Vă rog, doctore, nu mă mai torturați atîta, exclamă ea. Vedeți, citesc în ochii dumneavoastră că nu se vorbește de bine despre mine. De ce să mă lăsați în ignoranța care e mai periculoasă pentru liniștea mea decît adevărul?

Acest ultim motiv consilierul medicinal îl găsi foarte întemeiat. Și nu putea oare să apară în lipsa lui vreo femeie vorbăreață și să relateze ceva și mai grav decît putea el să spună?

— Cunoașteți oamenii de pe-aici, răspunse el. B. este un oraș destul de mare, dar, o doamne, cînd e vorba de o asemenea știre, cît poate să fie de provincial. E-adevărat, sînteți în centrul discuțiilor, nu e de mirare, și fiindcă nu se știe nimic precis se născocesc tot felul de povești ciudate. De pildă, că bărbatul mascat care vorbea la carnaval cu dumneavoastră și care fără îndoială e același cu făptașul ar fi cică un...

— Ei bine, spuneți odată, îl rugă cîntăreața plină de încordare, spuneți pînă la capăt!

— Un fost amorez de-al dumneavoastră care v-a iubit în alt oraș și care voia să vă omoare din gelozie.

— Toate astea pe seama mea! O, nefericita de mine! exclamă ea profund îndurerată și cu lacrimi în ochii ei frumoși. Cît de duri sînt oamenii față de o sărmană, sărmană fată fără apărare și fără ajutor! Dar spuneți mai departe, doctore, vă implor. Mai e ceva ce nu vreți să-mi spuneți. În ce oraș spun oamenii că aș fi...

— Signora, v-aș fi crezut în stare de mai multă tărie, spuse Lange îngrijorat de emoția bolnavei sale. Vă rog să mă credeți că regret să fi spus și atît. N-aș fi făcut-o, dacă nu m-aș fi temut că mi-o iau alții înainte, fără să fie întrebați.

Cîntăreața își șterse repede lacrimile.

— Vreau să fiu liniștită, spuse ea rîzînd nostalgic, liniștită ca un copil; vreau să fiu veselă ca și cînd oamenii care mă condamnă acum mi-ar striga toți în cor „bravo". Povestiți mai departe, dragă, bunule doctor!

— Ei bine, oamenii vorbesc vrute și nevrute, continuă celălalt supărat. Astfel, cînd ați apărut ultima dată în „Othello", într-o lojă de rangul întîi ar fi stat un conte străin. Acesta v-ar fi recunoscut și v-ar fi văzut acum doi ani la Paris într-o casă rău famată. Dar, doamne, sînteți din ce în ce mai palidă.

— N-am nimic, lumina slabă e de vină. Mai departe, mai departe!

— Ei bine, vorbăria aceasta a circulat la început numai în cercuri restrînse. Treptat însă a ajuns la public și dat fiind acest incident, se face asociație între cele două evenimente, plasînd legătura dumneavoastră veche cu criminalul în acea vestită casă din Paris.

Pe chipul expresiv al bolnavei alternase în timpul discuției o paloare străvezie cu o roșeață intensă. Se ridicase în capul oaselor vrînd parcă să nu-i scape nici un cuvînt din știrea înspăimîntătoare, privirea fixă și arzătoare îi era ațintită asupra gurii medicului, abia mai respira, inima părea să i se fi oprit în loc.

— Acum s-a sfîrșit, spuse ea înălțînd o privire îndurerată spre cer și izbucnind în hohote de plîns, acum s-a sfîrșit, dacă a aflat el toate astea a devenit și mai gelos. De ce n-am murit ieri? L-aș fi avut alături pe bunul meu tată, scumpa mea mamă m-ar fi consolat de batjocura acestor oameni nemiloși!

Doctorul se miră de aceste cuvinte enigmatice. Vru să-i spună un cuvînt de consolare care s-o liniștească, cînd deodată ușa se dădu în lături cu zgomot și intră un bărbat înalt și tînăr. Chipul său era izbitor de frumos, dar o încăpățînare sălbatică îi întuneca privirile, își rotí ochii, părul îi atîrna rebel pe frunte. Ținea în mînă o partitură mare rulată pe care o flutura în vînt și o agita fără să poată articula vreun cuvînt. Văzîndu-l, cîntăreața strigă tare, doctorul crezu pentru moment că strigă de frică, dar de fapt era de bucurie, fiindcă pe buze îi flutură un zîmbet dulce, ochii începură să-i strălucească printre lacrimi.

— Carlo! exclamă ea, Carlo! În sfîrșit ai venit să te interesezi de mine!

— Nenorocito! exclamă tînărul întinzîndu-i maiestuos mîna cu partitura lungă, renunță la cîntecul tău de sirenă, vin să te judec!

— O, Carlo! îl întrerupse cîntăreața și vocea ei suna dulce și mieroasă ca sunetul de flaut, cum poți să vorbești astfel cu Giuseppa ta?

Tînărul vru să răspundă cu patos tragic, însă doctorul, căruia această apariție i se păru prea emoționantă pentru pacienta sa, interveni:

— Stimate domn, spuse el oferindu-i o priză de tutun, gîndiți-vă că Mademoiselle e într-o stare în care asemenea scene o pot afecta prea mult din punct de vedere nervos.

Celălalt îl privi cu ochi mari și întoarse partitura spre el.

— Cine ești, rîmă? exclamă el cu voce gravă, răsunătoare. Cine ești tu de te vîri între mine și mînia mea?

— Sînt consilierul medicinal Lange, răspunse acesta și închise capacul de la cutie, și printre titlurile mele nu se numără nici unul de rîmă. Eu sînt stăpîn aici atîta timp cît Signora e bolnavă și vă spun cu binișorul s-o ștergeți sau să modulați al dumneavoastră *presto assai* într-un *larghetto* cumsecade.

— Oh, lăsați-l, doctore! strigă bolnava speriată, lăsați-l, nu-l întărîtați! E prietenul meu, Carlo nu-mi face nici un rău, orice i-ar fi spus oamenii răi despre mine!

— Ha! Mai îndrăznești să-ți bați joc! Să știi, un fulger mi-a deschis porțile secretului tău și mi-a luminat noaptea în care umblam. De aceea nu trebuia eu să știu ce-ai fost înainte, de unde veneai? De aceea îmi închideai gura cu sărutările tale cînd te întrebam de viața ta? Nebunul de mine! Să mă las fermecat de o voce de femeie și să nu mă gîndesc că nu e decît minciună și înșelătorie! Numai vocea bărbatului conține forță și adevăr. *Ciel* *! Cum m-am lăsat dus de nas de ruladele unei tîrfe!

— O, Carlo! șopti bolnava, dac-ai ști cum mi se înfig drept în inimă vorbele tale, că bănuiala ta cumplită mă pătrunde mai adînc decît lama de oțel a criminalului.

— Nu-i așa, porumbițo, strigă celălalt rîzînd înfiorător, amorezii tăi ar trebui să fie orbi, atunci ți-ar plăcea să te joci cu ei? Parizianul trebuie să fie un bărbat energic, dacă a dat de urma blîndei porumbițe.

* Cerule! *(franc.)*

— Acum însă e prea de tot, domnule, exclamă doctorul și-l apucă pe nebun de haină, părăsiți imediat camera, de nu, chem pe locatari să vă dea afară.

— Plec și singur, rîmă, plec, strigă celălalt și-l dădu la o parte pe consilierul medicinal încît acesta căzu foarte confortabil într-un fotoliu. Da, plec, Giuseppa, și nu mă mai întorc niciodată. Rămîi cu bine sau mai degrabă mori, nefericito, ascunde-ți sufletul într-un loc în care să nu mai fiu nevoit să te întîlnesc vreodată. Mi-aș blestema fericirea decît s-o împart cu tine, fiindcă pe lumea asta m-ai înșelat atît de rușinos în dragostea, în viața mea.

Strigă aceste cuvinte, agitînd încă puțin partitura, dar ochii lui sălbatici, pe care și-i rotea în orbite, erau scăldați în lacrimi cînd îi aruncă o ultimă privire iubitei și ieși din cameră suspinînd.

— După el, opriți-l! strigă cîntăreața, aduceți-l înapoi, e în joc fericirea mea.

— În nici un caz, preastimată, replică doctorul Lange ridicîndu-se din fotoliul său, această scenă nu va fi jucată mai departe. Vreau să vă prescriu ceva care să vă liniștească, din care veți lua cîte două linguri pline la fiecare oră.

Nefericita se prăbușise în pernele ei sleită de puteri, își pierduse din nou cunoștința.

Doctorul o strigă pe fată și ajutat de ea încercă din nou s-o aducă la viață pe bolnavă, dar nu se putu abține să n-o ocărască bine pe fată în timp ce pregătea esențele.

— N-am dat eu dispoziție să nu intre nimeni, absolut nimeni, și uite că i se dă drumul bezmeticului ăsta care era s-o omoare a doua oară pe frumoasa dumitale domnișoară.

— Pe nimeni altcineva n-am lăsat, spuse camerista plîngînd, dar pe el nu l-am putut alunga. Dînsa m-a trimis azi de trei ori la el acasă să-l induplec să vină doar pentru o clipă. A trebuit să spun chiar că e pe moarte și că vrea să-l mai vadă o dată înainte de a muri.

— Așa? Și cine e ăsta mă rog?

Bolnava deschise ochii. Se uită cînd la doctor, cînd la fată, privirile rătăciră prin cameră iscoditoare.

— A plecat, a dispărut pentru totdeauna, șopti ea, oh, doctore, duceți-vă la Bolnau.

— Oh, doamne, ce vreți de la nefericitul meu de consilier comercial, s-a necăjit din cauza pățaniei dumneavoastră încît cred că a căzut la pat. Cu ce vă poate ajuta el?

— Ah, am greşit, replică ea, mergeţi la capelmaistrul străin, îl cheamă Boloni şi locuieşte la „Hôtel de Portugal".

— Cred că am auzit de el, spuse doctorul, dar ce să fac acolo ?

— Spuneţi-i că vreau să-i spun tot, numai să mai vină o dată — ba nu, n-o să pot să-i spun eu. Doctore, dacă dumneavoastră — da, am încredere în dumneavoastră — am să vă povestesc totul şi dumneavoastră veţi povesti mai departe nefericitului, nu-i aşa?

— Vă stau la dispoziţie. Ca să vă liniştiţi dumneavoastră, voi face cu plăcere tot ce se poate face.

— Ei bine, atunci veniţi mîine dimineaţă, azi nu mai pot să vorbesc atît. Adio, domnule consilier medicinal. Încă ceva. Babette, dă-i doctorului batista dumnealui.

Fata deschise un dulap şi-i întinse doctorului o batistă de mătase galbenă care răspîndi în toată încăperea un miros puternic şi plăcut.

— Batista nu-i a mea, spuse acesta, vă înşelaţi, eu nu port decît batiste din olandă.

— Imposibil ! replică fata. Am găsit-o azi noapte pe podea. Nu e a nimănui de-ai casei şi în afară de dumneavoastră n-a fost nimeni aici.

Doctorul se ciocni de privirile cîntăreţei care se opriseră nerăbdătoare asupra lui.

— Această batistă nu i-o fi căzut altcuiva ? o întrebă el privind-o intens.

— Arătaţi-mi-o, răspunse ea speriată, la asta nu m-am gîndit. Cercetă batista şi găsi într-un colţ o monogramă ştearsă. Se făcu palidă, începu să tremure.

— S-ar părea că vă sînt cunoscute şi această batistă şi persoana care a pierdut-o, spuse Lange mai departe. Ar putea fi un indiciu, pot s-o iau ? Pot s-o întrebuinţez ?

Giuseppa părea că se luptă cu ea însăşi. Cînd îi întindea batista, cînd o retrăgea speriată şi încordată.

— Fie, spuse ea în sfîrşit, chiar dac-ar veni încă o dată cel înfricoşător şi m-ar nimeri şi mai bine în inima mea rănită. Am să mă încumet, luaţi-o, doctore. Mîine sînt dispusă să vă dau explicaţiile în legătură cu batista aceasta.

* * *

E lesne de ghicit cît de mult îl preocupau aceste întîmplări pe consilierul medicinal Lange. Experienţa sa vastă devenea acum o povară în aceeaşi măsură în care înainte îi prilejuise bucurii, fiindcă nenumăratele vizite pe care era nevoit să le facă mai întîi la bolnavi îl

împiedicau să meargă a doua zi de-a dreptul la cîntăreaţă ca să afle acele lămuriri şi explicaţii după care inima îi bătea nerăbdătoare. Dar la ceva tot erau bune aceste vizite : în treizeci-patruzeci de case, putea, după cum obişnuia el să spună, să tragă cu urechea la ce se povesteşte despre Bianetti, poate avea să afle una-alta şi despre ciudatul ei iubit, capelmaistrul Boloni.

Oamenii ridicau din umeri cu privire la cîntăreaţă. O judecau cu atît mai puţină bunăvoinţă cu cît erau mai supăraţi că de atîta timp nu se comunicase nimic oficial şi precis despre povestea ei. Duşmanii ei — şi care cîntăreaţă de excepţie nu are, dacă mai e şi frumoasă pe deasupra şi în vîrstă de optsprezece ani ? — duşmanii ei se bucurau de răul ei şi făceau aprecieri malițioase, moderaţii spuneau : „Aşa e la un asemenea popor. Unei fete germane nu i s-ar fi întîmplat asemenea lucru." Prietenii ei o compătimeau pentru reputaţia ei aproape mai mult decît pentru sănătatea ei.

„Sărmana fată !" gîndi Lange şi hotărî s-o slujească cu şi mai mult devotament.

Despre capelmaistru se ştiau puţine, nici rele nici bune. Venise de vreo nouă luni la B., îşi închiriase o cameră mică de mansardă la „Hôtel de Portugal" şi trăia foarte retras şi cumpătat. Părea să se întreţină din ore de canto şi compoziţii muzicale. Toţi observaseră la el o oarecare exaltare şi aroganţă. Cei care-l cunoscuseră îndeaproape îl găseau foarte interesant şi mulţi melomani îşi rezervaseră seara o masă la „Hôtel de Portugal" numai pentru a savura minunatul său divertisment muzical. Dar aceştia căzură de acord că ceva nu e în regulă cu Boloni, fiindcă neglijează, ba chiar dispreţuieşte cîntecul feminin, vorbind cu înflăcărare despre corurile de bărbaţi. În rest n-avea nici un cunoscut, nici un prieten. Nimeni nu ştia nimic de legătura sa cu cîntăreaţa Bianetti.

Pe consilierul Bolnau îl găsi tot în stare proastă şi în pat. Părea foarte abătut şi spunea cu glas nesigur, răguşit tot felul de prostii despre lucruri care erau complet în afara cercului său de preocupări. Avea lîngă el o culegere de cazuri juridice celebre pe care le studia de zor. Doamna consilier susţinea că citise din ea toată noaptea şi din cînd în cînd gemuse şi se tînguise îngrozitor. Lectura sa îi viza în mod deosebit pe condamnaţii nevinovaţi şi consilierului medicinal îi mărturisi că de fapt pentru cineva care iubeşte oamenii e o mare consolare că justiţia germană acţionează încet. Fiindcă e de aşteptat ca nevinovăţia să iasă mai uşor la iveală decît să fii prins azi şi mîine spînzurat.

Cîntăreața Bianetti, pentru care doctorul salvase în sfîrșit o oră, era posomorîtă și abătută ca și cînd pentru ea nu mai exista nici o speranță pe pămînt. Ochii îi erau tulburi, plînsese mult probabil, rana se prezenta neașteptat de bine. Dar o dată cu ameliorarea stării sale fizice liniștea și sănătatea sufletului ei păreau să dispară.

— M-am gîndit o mulțime, spuse ea, și am descoperit, dragă doctore, că dumneavoastră vă implicați într-un mod ciudat în destinul meu. Nu vă cunoșteam dinainte. Recunosc, nici nu știam prea bine că există un consilier medicinal Lange la B. Și acum, cînd dintr-o dată am ajuns atît de nefericită, dumnezeu îmi trimite un prieten atît de apropiat ca un tată.

— Mademoiselle Bianetti, ripostă Lange, un medic mai are de făcut și alte lucruri la patul bolnavului, nu numai să ia pulsul la mîna stîngă, să oblojească răni și să prescrie mixturi. Credeți-mă, cînd stai așa singur la patul bolnavului, cînd asculți cît de neliniștit bate pulsul interior al sufletului, cînd vrei să pansezi răni nevăzute de nimeni, medicul se transformă în chip ciudat într-un prieten și legătura misterioasă dintre trup și suflet iese în evidență și în această împrejurare.

— Așa e, spuse Giuseppa apucîndu-l încrezătoare de mînă, așa e, și sufletul meu și-a găsit un medic. Poate că va trebui să faceți multe pentru mine. Poate că va trebui să acționați în numele meu chiar și înaintea curții de judecată. Dacă sînteți pregătit să faceți acest mare sacrificiu de dragul unei sărmane fete care n-are nici un sprijin, sînt dispusă să mă destăinui dumneavoastră.

— Sînt gata s-o fac, spuse bătrînul prietenos, strîngîndu-i mîna.

— Dar gîndiți-vă, lumea mi-a atacat bunul renume, mă acuză, mă judecă, mă condamnă. Dacă oamenii vor arăta și spre dumneavoastră batjocoritori că sînteți de partea acelei cîntărețe rău famate, de partea acelei italience stricate, o doamne, de partea mea, veți putea oare suporta acest lucru ?

— Voi încerca, exclamă doctorul cu seriozitate și hotărîre. Povestiți-mi !

*

* *

— Tatăl meu, începu cîntăreața, a fost Antonio Bianetti, un violonist celebru care s-ar putea să vă fie cunoscut din tinerețe, fiindcă reputația sa se răspîndise pretutindeni în urma concertelor date la curți și în marile orașe. Îmi aduc aminte de el numai din copilărie,

cum îmi cînta gama pe care eram în stare s-o reproduc foarte corect la trei ani. Mama a fost o cîntăreață neîntrecută la vremea ei și obișnuia să prezinte cîteva arii și canțonete la concertele tatălui meu. Aveam patru ani cînd a murit tatăl meu în timpul unui voiaj, lăsîndu-ne în sărăcie. Mama mea a fost nevoită să se decidă pentru canto ca să ne întreținem. S-a căsătorit după un an cu un muzicant care la început i-a făcut o curte teribilă pentru ca apoi să reiasă că se căsătorise cu ea doar ca să se folosească de vocea ei. A ajuns director muzical la W-b-g *, un orășel din Franța, și abia atunci a început chinul nostru.

Mama mea a mai avut trei copii și și-a pierdut vocea în asemenea măsură, încît aproape că nu mai putea scoate nici un sunet. Astfel secase cea mai mare sursă de bani a tatălui meu vitreg, fiindcă toate concertele sale fuseseră strălucitoare și multe la număr numai datorită mamei mele. Din acel moment o chinui îngrozitor. Mie nici nu mai vru să-mi dea de mîncare pînă cînd nu găsi un mijloc de a mă folosi. Mă tortură zile întregi și-mi cîntă la vioară cele mai grele bucăți de Mozart, Gluck, Rossini și Spontini pe care le cîntam apoi duminică seara, repurtînd multe aplauze. Sărmana Schepperl, așa îmi pociseră numele de Giuseppa, ajunsese unul din acei copii minune nefericiți, pe care natura îi înzestrează cu un frumos talent, spre marele lor ghinion. Omul acela groaznic mă punea să cînt în fiecare zi, mă biciuia, zile întregi nu-mi dădea nimic de mîncare dacă nu intonam bine. Mama nu mai putu îndura mult timp chinurile mele, viața parcă i se trecea în lacrimi tăcute. Într-o zi frumoasă de primăvară am găsit-o moartă. Ce să vă mai povestesc de anii mei de tortură care au început atunci ? Aveam unsprezece ani și trebuia să conduc menajul, să văd de frații mai mici și pe deasupra să mai învăț să cînt pentru concerte ! Oh, a fost un chin infernal !

Pe vremea aceea venea la noi un domn care aducea mereu tatălui un sac plin cu monede de cinci franci. Nu pot să mă gîndesc la el decît cu groază. Era un tip înalt, slab, de vîrstă mijlocie. Avea ochi mici, strălucitori și cenușii care-l distingeau de toți oamenii pe care îi văzusem vreodată datorită expresiei lor neplăcute, pătrunzătoare. Pe mine părea că mă îndrăgise în mod deosebit. Cînd venea îmi lăuda înălțimea, ținuta, chipul, cîntatul. Mă lua pe genunchii săi, deși resimțeam fără să vreau o silă inexplicabilă față de el. Mă

* Probabil în Alsacia *(nota autorului).*

săruta deşi ţipam, îmi spunea binevoitor: „Încă doi-trei ani şi eşti gata, Schepperl!" Şi făcînd această profeţie el şi tatăl meu vitreg izbucneau într-un rîs sălbatic. La cea de-a cincisprezecea aniversare a mea tatăl meu vitreg îmi spuse: „Ascultă, Schepperl, n-ai nimic, eşti un nimic, nu-ţi dau nimic, nu vreau de la tine nimic, îmi sînt de ajuns cele trei puşlamale ale mele. Christel (sora mea) o să fie acum în locul tău copilul minune. Ce ai, picul de voce, îl ai de la mine, cu asta ai să te descurci mai departe. Unchiul de la Paris vrea să te ia de milă în casa lui." „Unchiul de la Paris?" am strigat eu mirată, fiindcă pînă acum nu ştiam nimic de un asemenea unchi. „Da, unchiul de la Paris", fu răspunsul, „poate să vină dintr-o clipă într-alta."

Vă puteţi imagina cît m-am bucurat. Sînt trei ani de atunci, dar şi azi e la fel de vie amintirea acelor ore, de parcă ar fi fost ieri. Bucuria de a scăpa din casa tatălui meu, bucuria de a-l vedea pe unchiul meu care se îndura de mine, bucuria de a ajunge la Paris, unde îmi închipuiam că e sediul eleganţei şi al fericirii — eram copleşită de atîta bucurie. Ori de cîte ori trecea cîte o trăsură mă uitam afară, să văd dacă nu cumva e unchiul care vine să mă ia în împărăţia lui. Într-o seară se opri o trăsură în faţa casei noastre. „Asta e unchiul tău", strigă tata. Am alergat pe scări, mi-am deschis braţele spre salvatorul meu — decepţie cruntă! Era bărbatul cu monedele de cinci franci.

Aproape că-mi pierdusem cunoştinţa în acele clipe, dar totuşi n-am să uit niciodată bucuria nebunească pe care o emanau ochii lui cenuşii, văzîndu-mă că am mai crescut. Şi acum îmi sună în urechi vocea lui răguşită. „Acum eşti tocmai bine, porumbiţa mea, acum vreau să te introduc în lumea mare." Mă cuprinse cu o mînă, cu cealaltă aruncă un sac de bani pe masă. Acesta plesni, o ploaie strălucitoare cu monede de argint şi de aur se rostogoli pe podea. Cele trei surori mai mici ale mele şi tata jubilau, alunecau pe podea încolo şi încoace şi culegeau monedele — era preţul meu de cumpărare.

A doua zi am plecat la Paris. Bărbatul cel slab — nu-mi venea să-l numesc unchi — îmi turuia ce rol strălucitor voi juca eu în salonul lui. Nu mă puteam bucura, o teamă, o nelinişte inexplicabilă luaseră locul bucuriei mele, fericirii mele. Trăsura se opri în faţa unei case mari, luminate. Ajunseserăm la Paris. Vreo zece-douăsprezece fete frumoase, drăgălaşe coborîră scara lată, mai mult sărind, ieşindu-ne în întîmpinare. Mă îmbrăţişară şi mă sărutară spunîndu-mi sora

Giuseppa. L-am întrebat pe slăbănog: „Acestea sînt fetele dumneavoastră, domnule?" „*Oui, mes bonnes enfants*" *, exclamă el rîzînd, iar fetele şi numeroşii servitori încuviinţară cu un rîs aspru, răsunător.

Hainele frumoase, camerele luxoase îmi luară ochii. Seara următoare am fost îmbrăcată elegant. Am fost dusă în salon. Cele douăsprezece fete, cum nu se poate de dichisite, stăteau la mese de joc, pe canapele, la pian. Discutau aprins cu domni mai tineri şi mai vîrstnici. Cînd am intrat s-au ridicat cu toţii, mi-au ieşit înainte şi m-au privit. Stăpînul casei m-a condus la pian, am fost nevoită să cînt. Toată lumea m-a aplaudat. M-au atras în discuţie. Expresiile mele necultivate, pe jumătate italieneşti erau considerate naivităţi. Eram admirată, şi azi roşesc cînd îmi amintesc de cuvintele care mă făceau să înţeleg acest lucru. Astfel se scurseră mai multe zile minunate, petrecute în plăceri. Trăiam nestingherită, aş fi putut trăi mulţumită, dacă nu m-aş fi simţit foarte prost, aproape speriată în acea casă, în acea societate. În nevinovăţia mea credeam că aşa e lumea cea mare şi că trebuie să te supui obiceiurilor ei. Am observat însă într-o seară, cînd am trecut întîmplător pe lîngă scară, că domnii care ne vizitau îi dădeau portarului bani, primeau în schimb bonuri albastre şi roşii şi le predau pe acestea servitorului din faţa salonului. Un filfizon tînăr care trecu pe lîngă mine îmi arătă delicat un bon din acelea roşii. Nici pînă azi nu ştiu de ce am roşit. Dar ascultaţi mai departe ce s-a întîmplat.

Vedeţi, dragă doctore, am aici o bucăţică neînsemnată de hîrtie. Ei îi datorez salvarea mea. Am găsit-o într-o dimineaţă printre sandvişurile de la micul dejun. Nu ştiu ce mînă binevoitoare a adus-o, dar cerul să răsplătească inima care s-a îndurat de mine. Conţine următoarele: „*Mademoiselle!* Casa pe care o locuiţi este o casă de plăceri. Domnişoarele pe care le vedeţi în jurul dumneavoastră sînt femei uşoare. Oare ne-am înşelat în privinţa Giuseppei? Vrea să-şi răscumpere o rază de fericire printr-o căinţă îndelungată?"

Lumina aceasta puternică mă ameninţa să orbesc de tot, fiindcă mă smulgea cam prea brusc din naivitatea mea de copil şi din visul unei vieţi fericite, fără griji. Ce era de făcut? În viaţa mea nu învăţasem încă să iau hotărîri. Bărbatul căruia îi aparţinea această casă era un vrăjitor cumplit care putea să-mi citească orice gînd şi care acum poate ştia şi ce aflasem eu. Şi totuşi pre-

* Da, bunele mele copile (*franc.*).

feram să mor decît să mai zăbovesc aici o clipă. — Auzisem chiar vizavi de casa noastră o fată vorbind italienește. N-o cunoșteam, dar oare cunoșteam eu pe cineva în acest oraș imens ? Aceste sunete ale patriei mele îmi treziră încrederea în mine. La ea am să mă duc, am s-o rog în genunchi să mă salveze.

Era șapte dimineața. Rămăsesem credincioasă apucăturilor mele de la țară, mă trezeam întotdeauna în zori și obișnuiam să iau micul dejun imediat după aceea și acest lucru mă salvă. La ora aceea toți mai dormeau, chiar și o mare parte din servitori. Numai portarul era un pericol. Dar putea el să-și imagineze că cineva ar evada din acest templu al splendorii ? Eu am îndrăznit, mi-am aruncat pe umeri paltonașul meu negru, neînsemnat, am luat-o la fugă pe scări în jos, genunchii îmi tremurau cînd am trecut pe lîngă loja portarului. Nu mă observă, trei pași și iată-mă liberă.

Vizavi, pe dreapta, locuia fata aceea italiancă. Am traversat în fugă strada lată, am bătut la poartă, mi-a deschis un servitor. Am întrebat de doamna cu căpșorul plin de bucle negre care vorbește italienește. Servitorul a rîs și a spus că mă refer probabil la micuța *Excellenza* Seraphina. „Întocmai, întocmai“, am răspuns eu, „conduceți-mă degrabă la ea.“ Pe moment se codi, fiindcă era foarte devreme, dar rugămințile mele îl convinseră. Mă conduse la etajul al doilea într-o cameră, mă rugă să aștept și chemă apoi camerista să mă anunțe excelenței. Crezusem că frumoasa italiancă e de categoria mea socială. Mi-ar fi fost rușine să mă destăinui cuiva așa sus-pus. Dar nu mi se dădu prea mult timp de gîndire. Camerista apăru ca să mă ducă la patul stăpînei ei. Da, ea era, frumoasa, tînăra doamnă pe care o auzisem vorbind italienește. M-am aruncat la picioarele ei și am implorat-o să mă ia sub oblăduirea-i. I-am istorisit toată povestea mea. Păru mișcată și-mi promise că mă salvează. Îl chemă pe servitorul care mă condusese sus și-l rugă să păstreze cea mai profundă tăcere. Apoi mă trimise într-o cămăruță, ale cărui ferestre dădeau în curte, îmi dădu de lucru și de mîncare și așa am trăit cîteva zile cu bucuria salvării mele, cu teama viitorului meu.

Era casa trimisului unei mici curți germane în care fusesem eu primită. *Excellenza* era nepoata lui, italiancă de origine, crescută de el la Paris. Era o făptură blîndă, amabilă, ale cărei binefaceri nu le voi uita niciodată. Venea în fiecare zi la mine și mă consola. Îmi spuse că trimisul făcuse cercetări în casa bărbatului aceluia rău prin intermediul servitorilor săi. Cei de acolo erau consternați, dar se ținea totul sub tăcere. Servitorii de dincolo șușotesc pe ascuns că o domnișoară s-ar fi aruncat în Sena de la o fereastră la etajul al doilea. Stranie coincidență ! Camera mea era pe colț și o latură a ei dădea spre stradă, iar cealaltă cobora drept într-un canal. Mi-am amintit că atunci dimineața am deschis o fereastră de pe latura aceea. Probabil că rămăsese deschisă și astfel se găsise o explicație pentru dispariția mea. Signora Seraphina trebuia să se întoarcă în Italia tot cam pe atunci și avu amabilitatea să mă ia cu dînsa. Da, făcu chiar mai multe pentru mine. Îi determină pe părinții ei din Piacenza să mă ia în casă ca pe copilul lor. Îmi cultivă talentul, ei îi datorez libertatea, viața, arta, oh ! poate mai mult decît sînt în stare să mulțumesc ! La Piacenza l-am cunoscut pe capelmaistrul Boloni, care, în altă ordine de idei, nu este italian. Părea că mă iubește, dar nu mi-a mărturisit-o niciodată. Curînd după aceea am acceptat chemarea la teatrul de aici. Am fost apreciată aici, lumea-mi era binevoitoare în general, viața și renumele meu erau neîntinate, oh doamne, în tot răstimpul acesta n-a fost văzut la mine niciodată vreun bărbat în afară de — pot să vă destăinui această frumoasă legătură fără să roșesc — Boloni care a venit la scurt timp după mine. Mi-ați auzit viața, spuneți-mi, am făcut eu ceva ca să merit o pedeapsă atît de aspră ? Am păcătuit eu oare atît de cumplit ?

* * *

După ce isprăvi cîntăreața, consilierul medicinal o apucă de mînă emoționat.

— Mă socot norocos, spuse el, să mă pot asocia și eu puținilor oameni pe care i-ați întîlnit în drumul vieții dumneavoastră. Resursele mele sînt într-adevăr prea slabe ca să pot face pentru dumneavoastră ceea ce a făcut remarcabila mica *Excellenza*, dar cu ajutorul dumneavoastră voi încerca să vă descîlcesc soarta tristă, voi încerca să-l potolesc pe domnul furtună, prietenul dumneavoastră. Dar spuneți-mi, unde s-a născut de fapt domnul Boloni ?

— Mă întrebați prea multe, răspunse ea evitînd. Nu știu decît că e german de origine și, dacă nu mă înșel, și-a părăsit patria acum cîțiva ani din motive familiale. A trăit cîtva timp în Anglia și în Italia și a venit aici de vreo nouă luni.

— Așa, așa ? Dar de ce nu i-ați spus și lui mai de mult ceea ce mi-ați povestit mie ?

Giuseppa roşi la această întrebare. Lăsă privirea în jos şi răspunse :

— Sînteţi medicul meu, prietenul meu, părintele meu, cînd vorbesc cu dumneavoastră parcă ar vorbi un copil cu tatăl său. — Oare puteam eu să-i povestesc toate acestea tînărului domn ? Doar ştiu cît de gelos, cît de susceptibil, cît de uşor iritabil este şi niciodată nu m-am simţit în stare să-i povestesc din ce cursă scăpasem.

— Stimez, admir sentimentul dumneavoastră. Sînteţi un copil bun, credeţi-mă, un bărbat în vîrstă se simte bine să dea peste asemenea sentimente decente din timpuri străvechi. Căci azi e de bonton să treci peste ele. Dar încă nu mi-aţi povestit tot. Seara de la balul mascat, noaptea aceea cumplită ?

— E adevărat, trebuie să vă povestesc mai departe. Ori de cîte ori mă gîndeam în sinea mea la o salvare lăudam providenţa care a făcut să se creadă în casa aceea că m-am sinucis. Eram convinsă că dacă omul acela îngrozitor ar avea cea mai vagă bănuială că sînt în viaţă ar veni să-şi ia înapoi victima sau s-o distrugă, fiindcă plătise destule monede de cinci franci pentru mine. De aceea, atîta timp cît am stat la Piacenza, am refuzat ofertele îmbietoare ale teatrului, fiindcă mă temeam să apar în public. După vreun an şi jumătate însă, Seraphina îmi aduse într-o dimineaţă o filă dintr-un ziar parizian în care era anunţată moartea Cavalerului de Planto.

— Cavalerul de Planto ? o întrerupse medicul. Aşa-l chema pe omul acela care v-a luat din casa tatălui dumneavoastră vitreg ?

— Aşa-l chema. Eram plină de bucurie, toate temerile mele dispăruseră şi nimic nu-mi mai stătea în cale să-i despovărez pe binefăcătorii mei. După cîteva săptămîni am şi venit la B. Alaltăieri seară m-am dus la balul mascat şi vă mărturisesc că eram foarte bine-dispusă. Boloni nu trebuia să ştie în ce costum voi apărea, voiam să-l tachinez şi apoi să-i fac o surpriză. Deodată, cum mergeam singură prin salon, aud o voce, şoptindu-mi la ureche : „Schepperl, ce-ţi face unchiul ?“ Parcă m-ar fi lovit un trăsnet, nu mai auzisem numele acesta de cînd scăpasem din mîinile acelui om îngrozitor. Unchiul meu ! N-aveam nici un unchi, avusesem unul care se dădea în lume drept unchi, Cavalerul de Planto. Abia am putut să mă adun ca să răspund : „Te înşeli, mască !“ Am vrut să fug, să mă topesc în mulţime, dar masca mă luă de braţ şi mă strînse tare. „Schepperl !“ spuse necunoscutul, „te sfătuiesc să mă însoţeşti de bună voie, altfel am să povestesc lumii în ce societate te învîrteai înainte.“ Eram distrusă, în sufletul meu se făcu beznă, un singur gînd mă însufleţea, teama de ruşine. Ce puteam eu să fac, o biată fată neajutorată, dacă omul acesta, oricine ar fi fost el, spunea astfel de lucruri despre mine ? Lumea l-ar fi crezut, iar Carlo, ah Carlo n-ar fi fost singurul care m-ar fi condamnat. L-am urmat pe bărbatul de lîngă mine fără să opun nici o rezistenţă. Îmi şopti cele mai groaznice lucruri. Pe unchiul meu, cum îl numea el pe Cavaler, l-aş fi nenorocit, pe tatăl meu, toată familia mea o dusesem la pieire. N-am mai suportat, m-am smuls din mîinile lui şi am alergat la trăsură. Cînd am privit înapoi am constatat că făptura aceea infamă mă urmase pe scară. „Merg cu tine acasă, Schepperl !“ spuse rîzînd îngrozitor. „Mai am să-ţi spun cîteva vorbe.“ Simţeam că mă lasă puterile, că leşin, mi-am revenit abia în trăsură, masca stătea lîngă mine. Am coborît şi m-am îndreptat spre camera mea, el mă urmă. Începu din nou să vorbească. Speriată de moarte că aş putea fi trădată am dat-o afară pe Babette. „Ce cauţi, aici, nenorocitule !“ am strigat eu mînioasă văzîndu-mă atît de jignită. „Ce poţi să spui de rău de mine ? Am ajuns acolo în casa aceea fără voia mea. Am părăsit-o cînd am văzut ce mă aşteaptă.“ „Schepperl, lasă nazurile, există două modalităţi de-a te salva. Ori plăteşti pe loc zece mii de franci în bijuterii sau în aur ori mă urmezi la Paris. De nu, mîine tot oraşul va şti despre tine mai multe decît ţi-ar face plăcere.“ Eram din cale afară de nervoasă. „Cine-ţi dă dreptul să ai asemenea pretenţii ?“ am strigat eu. „Haide ! spune oraşului ce vrei, dar să părăseşti imediat această casă. Chem vecinii.“ Am făcut cîţiva paşi spre fereastră, el a alergat după mine, m-a înşfăcat de braţ. „Cine-mi dă dreptul ?“ spuse el, „tatăl tău, porumbiţo, tatăl tău.“ Un rîs diavolesc răsună din gura lui, văpaia lumînării căzu pe doi ochi cenuşii, pătrunzători pe care-i cunoşteam prea bine. În clipa aceea m-am dumirit pe cine aveam în faţă. Ştiam acum că moartea lui nu fusese decît un truc inventat într-un oarecare scop. Disperarea îmi dădu forţe supranaturale. M-am desprins, voiam să-i smulg masca. „Vă cunosc, Cavalere de Planto“, am exclamat eu, „dar veţi da socoteală în faţa justiţiei despre mine.“ „N-am ajuns încă atît de departe, porumbiţo“, spuse el şi în aceeaşi clipă am simţit un fier în inimă, am crezut că mor.

Doctorul se cutremură. Era ziua în amiaza mare şi totuşi se simţea înfricoşat de parcă s-ar fi vorbit despre fantome pe întuneric. I se păru că vede rînjetul răguşit

al acelui diavol, că în spatele perdelelor de la pat strălucesc ochii sfredelitori ai acelui monstru de om.

— Va să zică sînteți de părere, spuse el după cîtva timp, că așa-zisul cavaler n-a murit, că e aceeași persoană care a vrut să vă omoare ?

— Vocea lui, ochii lui m-au convins, batista pe care v-am dat-o ieri m-a făcut să fiu sigură. E cusută pe ea monograma lui.

— Și mă împuterniciți să acționez în numele dumneavoastră ? Pot să dau chiar eu în vileag justiției tot ce mi-ați spus ?

— N-am de ales, totul ! Dar nu-i așa, doctore, că vă veți duce la Boloni și-i veți spune tot ce v-am povestit eu ? Are să vă creadă, a cunoscut-o și pe Seraphina.

— N-aș putea să știu și eu, continuă consilierul medicinal, cum îl chema pe trimisul în a cărui casă v-ați ascuns ?

— De ce nu ? Era baronul Martenow.

— Cum ? exclamă Lange vesel, baronul Martenow ? Nu e în serviciile... ?

— Da, îl cunoașteți ? A fost trimisul curții... de la Paris și apoi la Petersburg.

— Oh, atunci e bine, foarte bine, spuse consilierul medicinal frecîndu-și palmele de bucurie. Îl cunosc, a sosit de ieri aici. A trimis vorbă după mine. Locuiește la „Hôtel de Portugal".

În ochii cîntăreței răsări o lacrimă și, cuprinsă de emoții, inima îi tresălta.

— Uite cum a fost dat să vină aici un bărbat, spuse ea, pe care l-am crezut la sute de mile depărtare, pentru a confirma adevărul povestirii mele ! Duceți-vă la el, oh, de-ar auzi și Carlo, dacă v-ar asigura că am spus adevărul.

— O s-o facă, împreună cu mine, am să încerc. Cu bine, copilă bună. Fiți liniștită, trebuie să vă meargă și bine pe pămînt și să luați cuminte mixtura, la două ore, două linguri pline !

Spunînd acestea doctorul plecă. Cîntăreața îi mulțumi cu privirile ei prietenoase. Era mai liniștită și mai veselă. I se părea că o dată cu dezvăluirea misterului scăpase de o mare povară. Privea mai încrezătoare spre viitor, fiindcă o soartă mai miloasă părea să se îndure de ea.

*

* *

Baronul Martenow, căruia Lange avusese mai de mult ocazia să-i facă un serviciu important, îl primi pe acesta

prietenos și-i dădu relații suficiente despre cîntăreața Bianetti. El confirmă aproape literal povestea ei și pe deasupra exprimă cele mai înalte cuvinte de laudă la adresa caracterului ei. Ba mai promise că oriunde se va afla în acest oraș va vorbi peste tot în favoarea cîntăreței pentru a combate zvonurile care circulau pe seama ei. Se și ținu de cuvînt, fiindcă în special datorită prestanței și felului său nobil cu care-i luase italiencei apărarea, prietenii admiseră că în cîteva zile opinia publică la adresa ei se va schimba ca printr-o minune. Consilierul Lange însă urcă, în aceeași zi în care îl vizită pe baron, la catul întîi al „Hotelului de Portugal" încă vreo cîteva trepte pînă la mansardă. La numărul 54 locuia capelmaistrul. Se opri puțin în fața ușii ca să-și tragă sufletul, fiindcă treptele înalte îl obosiseră. De după ușă se auzeau sunete bizare. Înăuntru părea să fie cineva grav bolnav, fiindcă se deslușeau gemete și vaiete înfundate. Între acestea se mai auzeau și înjurături înfiorătoare în franceză și în italiană de parcă nerăbdarea voia să lase loc văicărelii și un rîs răgușit de disperare făcea din nou trecerea spre acele gemete profunde. Consilierul medicinal se înspăimîntă. „N-am observat eu deunăzi un pic de țicneală la Maestro", se gîndi el, „să fi înnebunit de-a binelea sau să se fi îmbolnăvit de durere ?" Își îndoise degetul gata să bată la ușă, cînd privirea îi mai căzu o dată pe numărul ușii. Era 53. Cum se putuse oare înșela astfel ? Era să intre peste un om complet străin. Supărat pe sine însuși merse mai departe cu o ușă. Aici era numărul 54. Aici se auzeau cu totul alt fel de zgomote. O voce groasă, frumoasă cînta un cîntec acompaniat la pian. Consilierul intră. Era tînărul pe care consilierul îl văzuse ieri la cîntăreață.

În cameră zăceau partituri, chitare, viori, coarde și alte accesorii muzicale și în mijlocul lor era capelmaistrul într-un halat de casă larg, negru, cu o bonetă roșie pe cap și o partitură în mînă. Doctorul a mărturisit după aceea că văzîndu-l își amintise de Marius * pe ruinele Cartaginei.

Tînărul păru să și-l amintească de ieri și-l întîmpină destul de îmbujorat. Fu însă atît de amabil încît să arunce dintr-o mișcare un teanc de partituri de pe fotoliu pe jos pentru a-i oferi un loc musafirului. Între timp el se plimba prin cameră cu pași mari, iar halatul său

* Aluzie la consulul roman Caius Marius (157—86 î.e.n.) care, în urma înfrîngerii sale, a fost împiedicat să pătrundă în provincia romană Cartagina, din Nordul Africii.

ștergea în treacăt cu dibăcie tot praful de pe mese, și de pe cărți.

Nu-l lăsă pe consilierul medicinal să scoată nici un cuvînt, striga el mai tare.

— Veniți de la ea ? strigă el. Nu le e rușine firelor dumneavoastră albe de păr să ajungeți codoșul unei asemenea muieri ? Nu mai vreau să aud nimic. Mi-am îngropat norocul, după cum vedeți port doliu după fericirea mea pierdută. Mi-am pus halatul negru, care, dacă vă pricepeți cît de cît la psihologie, este un semn că pentru mine acea persoană a murit. Oh, Giuseppa, Giuseppa !

— Stimate domnule capelmaistru, îl întrerupse doctorul, vă rog să mă ascultați...

— Să vă ascult ? Ce știți dumneavoastră despre ascultat ? Auziți, dacă vorbim despre ascultat, aș vrea să verific ce auz aveți. Bătrîne ! Uite, asta e muierea, continuă el ridicînd capacul pianului și cîntînd ceva ce doctorul, care nu era prea mare cunoscător de muzică, nu știu să aprecieze.

— Ascultați moliciunea, dulceața, unduirea ? Dar nu sesizați în aceste treceri felul neserios, superficial, lipsit de caracter al acestor făpturi ? Dar ascultați mai departe, spuse el pe ton ridicat cu ochi scăpărători, scuturîndu-și mînecile largi de la halatul de doliu, unde pun mîna bărbații e forță și adevăr. Niciodată nu se ivește ceva necurat, sunetele sînt divine, sacre. Izbi cu putere în clape, dar doctorului i se păru și de data aceasta că e o muzică cu totul obișnuită.

— Aveți un fel ciudat de-a face caracterizarea oamenilor, spuse el, dar dacă tot am ajuns aici v-aș ruga, stimate, să-mi prezentați și mie la pian un consilier medicinal.

Muzicianul îl privi disprețuitor.

— Cum îndrăznești, tu, rîmă ce ești, să intri cu un do diez fals și pițigăiat cînd eu dau un acord în do major măreț și strălucitor ?

Răspunsul doctorului fu întrerupt de o bătaie în ușă. Își făcu apariția o figură mică și pocită, se înclină și spuse :

— Domnul bolnav de la numărul 53 îl roagă politicos pe domnul capelmaistru să nu mai facă zgomot și glume așa de tare, deoarece are o constituție slabă și e pe moarte.

— Vă rog să-i transmiteți domnului respectele mele cele mai umile, răspunse tînărul. Din partea mea poate să dea ortul popii cînd îi face plăcere. Mi-e groază în fiecare noapte de vaietele și gemetele sale și cele mai cumplite sînt înjurăturile sale nerușinate și rîsul său turbat

Ce vrea francezul, să fie el stăpîn peste „Hôtel de Portugal" ? Dacă el mă deranjează, îl deranjez și eu.

— Dar iertați-mă, stimate, spuse pocitania, n-o mai duce mult, n-ați vrea ca în ultimele sale clipe să...

— E așa de bolnav domnul ? întrebă consilierul medicinal cu compasiune. Ce-i lipsește ? Cine-l tratează ? Cine e ?

— Cine e nu știu. Eu sînt lacheu plătit. Cred că se numește Lorier și e din Franța. Alaltăieri era în bună stare, dar cam melancolic, fiindcă nu ieșea, n-avea nici chef să cunoască specificul acestui oraș. Ieri dimineață l-am găsit grav bolnav în pat. Se pare că l-a lovit dambla peste noapte. Dar pentru nimic în lume nu vrea un doctor. Înjură îngrozitor cînd îl întreb dacă nu vrea să chem doctorul. Se îngrijește și se pansează singur. Cred că are și o rană veche din timpul războiului, rană care acum s-a deschis.

În clipa aceea se auzi bolnavul de alături strigînd cu voce răgușită și pronunțînd cîteva blesteme. Lacheul își făcu de trei ori cruce și alergă dincolo.

Doctorul mai încercă o dată să vadă dacă vorbele sale n-au efect asupra amorezului de piatră și de data asta se pare că reuși. Luase în mînă o partitură din care cînta încet ca pentru sine. Doctorul se folosi de această atmosferă mai calmă și începu să-i povestească viața cîntăreței. La început, capelmaistrul păru să nu-i dea atenție. Citea de zor din partitura sa, de parcă nu mai era nimeni altul în cameră în afară de el. Încetul cu încetul deveni mai atent, încetă să mai cînte. Își ridică ochii de pe partitură și scrută aprins chipul doctorului, apoi lăsă din mînă caietul de note și-l privi îndelung pe povestitor ; interesul părea să-i crească din ce în ce mai mult, ochii îi străluceau ; se apropie, îl apucă pe doctor de braț și cînd acesta își încheie povestirea, sări în sus emoționat și începu să se plimbe prin cameră în sus și în jos.

— Da, strigă el, pare adevărat, e o licărire de adevăr, o probabilitate. E posibil, poate că așa stau lucrurile. Doamne, nu poate să fie și o minciună ?

— Asta se cheamă, cred, *decrescendo* în scumpa dumneavoastră artă, domnule capelmaistru. Dar de ce să te cobori așa în cazul acesta de la adevăr la minciună ? Dar dacă v-aș oferi un zălog pentru adevăr, ce-ați zice atunci, Maestro ?

Boloni se opri gînditor în fața lui.

— Ha, pe acela care e în stare de așa ceva, consiliere, îl acopăr cu aur, chiar și acest gînd merită să fie răsplătit din belșug și regește ! Da' cine mi-ar putea fi mie che-

zaș ! — Totul e atît de întunecat — labirinturi încîlcite — nici o ieșire — nici o stea călăuzitoare !

— Stimate prietene, îl întrerupse doctorul, am recunoscut un pasaj din „Frații" lui Schiller în ediție de buzunar Cotta, pagina 175, dacă-mi amintesc bine. Făcînd abstracție de aceasta, cunosc un asemenea chezaș, o asemenea stea călăuzitoare.

— Ha, cine-mi dă așa ceva, exclamă celălalt, acela e prietenul, îngerul, dumnezeul meu — sînt gata să mă închin lui !

— La pagina respectivă e vorba, ce-i drept, despre o sabie cu care trebuie dată o lovitură fatală cuibului de vipere. Cu atît mai mult vreau eu să vă conving. Acel trimis care a luat-o pe Giuseppa în casa sa locuiește din întîmplare aici în hotel, la numărul 6. Dacă vreți, îmbrăcați-vă în frac, puneți-vă la gît o eșarfă și vă conduc la el. Mi-a promis că are să vă convingă.

Tînărul îi strînse doctorului mîna cu emoție, dar nici acum nu-și ascunse un oarecare patos.

— Ați fost îngerul meu păzitor, spuse el, vă sînt foarte recunoscător pentru această înștiințare. Mă îmbrac imediat în frac și vă urmez deîndată la trimis.

* * *

Împăcarea cu iubitul ei avu mai mare efect asupra cîntăreței decît licorile miraculoase ale medicului. Starea sănătății ei se îmbunătăți vizibil în zilele următoare și în curînd fu în stare să se dea jos din pat pentru a întîmpina vizitele prietenilor ei apropiați. Directorul de poliție așteptase această schimbare de situație pentru a urmări mai departe cazul. Era un om prevăzător și, conform reputației sale, cu greu îi scăpa cineva de care se interesa, chiar de era la sute de mile depărtare. Consilierul medicinal îl pusese la curent cu povestea cîntăreței, apoi luase legătura cu baronul Martenow și aflase unele amănunte care-l interesau deosebit de mult. Și anume, trimisul îi mărturisise că atunci cînd cu întîmplarea tinerei Bianetti profitase de ocazie să aducă vorba în locuri sus-puse despre viața depravată a Cavalerului de Planto. Nu omisese să scoată în evidență în primul rînd amănuntul că acea sărmană copilă fusese de fapt vîndută. Acea casă rău famată fusese desființată de poliție la scurt timp după aceea, iar baronul punea acest lucru în principal pe seama demersurilor sale. Auzise și el de moartea Cavalerului de Planto, fusese de aceeași părere cu directorul de poliție că trebuia să fi fost un truc al acestuia ca să-și continue în siguranță îndeletnicirile, amîndoi neavînd nici un dubiu că încercarea de asasinare a cîntăreței se datora nu-

mai acelui om îngrozitor. Cît de greu era însă să te ții pe urmele criminalului. Străinii care se aflau la ora aceea în B. nu erau suspecți, după cum declara directorul. Două lucruri ar fi putut duce la ceva mai sigur : batista găsită în camera lui Bianetti ar ajuta să se descopere ceva dacă s-ar da peste una asemănătoare. Ca atare, descrierea ei exactă era în mîinile tuturor croitoreselor și spălătoreselor care se îngrijeau de garderoba străinilor din B. Apoi directorul presupunea, din motive psihologice, că va urma în curînd un al doilea atentat asupra vieții cîntăreței în cazul în care criminalul mai era prin apropiere.

Prin urmare, directorul de poliție îl însoțea pe doctorul Lange ori de cîte ori acesta o vizita pe cîntăreață imediat după restabilirea ei. Acolo se discutau cîteva măsuri, unele păreau bune, dar greu de îndeplinit, altele se respingeau pur și simplu. Giuseppei însăși îi trecu prin minte un gînd cu care cei doi bărbați fură pe deplin de acord.

— Doctorul, spuse ea, mi-a dat permisiunea să ies săptămîna viitoare. Dacă n-are nimic împotrivă mi-aș face din nou apariția în lume la ultimul bal mascat al carnavalului. Simt o atracție deosebită să mă arăt mai întîi la locul unde a început de fapt nefericirea mea. Dacă ne îngrijim să se răspîndească această veste în B. și dacă mai e aici cavalerul sînt mai mult ca sigură că se va apropia din nou de mine, ascuns în spatele unei măști. Va evita să vorbească, nu se va trăda cu nimic, dar nu va ezita să atenteze la viața mea, îl voi recunoaște dintr-o mie. Statura sa, făptura sa, în special ochii, mă vor ajuta să-l recunosc. Ce părere aveți, domnii mei ?

Planul nu suna rău.

— Pun pariu, spuse directorul, că are să apară și el, dacă află că veniți la acest bal. Chiar dacă numai pentru a revedea mobilul urii sale și a-și realimenta mînia. Mă mai gîndesc că n-ar trebui să vă puneți nici o mască pe față, ca să vă recunoască mai ușor, și în apropierea dumneavoastră să cadă mai repede în propria lui cursă. Am să îmbrac în costume de domino cîțiva vlăjgani destoinici care să vă escorteze. La un semn al dumneavoastră îl vor înhăța pe vulpoiul bătrîn.

În timpul convorbirii, Babette, camerista cîntăreței, se plimba în sus și în jos. Auzise de hotărîrea stăpînei ei, anume să-l găsească pe criminalul sau pe ajutorul lui și se credea ea însăși obligată să contribuie pe măsura forțelor ei la această descoperire. Îl pîndi deci pe director, își luă inima în dinți și-i spuse că de curînd îl făcuse atent pe doctor asupra unui amănunt care ar putea duce la descoperire, dar el nu-i acordase prea multă atenție.

— Nici un amănunt nu-i de neglijat în asemenea situații, micuța mea, răspunse omul poliției. Dacă știți ceva...

— Cred că Signora e prea discretă și nu vrea să facă destăinuiri. Cînd a fost înjunghiată și a leșinat în mîinile mele, ultimul ei suspin a fost — Bolnau.

— Cum ? exclamă directorul stupefiat și lucrul ăsta mi s-a trecut sub tăcere pînă acum ? Un amănunt atît de important ? Ați auzit bine, Bolnau ?

— Pe onoarea mea, spuse micuța și-și puse mîna pe inimă în semn de confirmare. A spus „Bolnau" atît de dureros, încît nu pot să cred decît că așa se numește criminalul. Dar, vă rog, să nu mă dați de gol.

Directorul avea principiul că nici un om, oricît ar părea de cinstit, nu se dă în lături de la o faptă rea. Consilierul comercial Bolnau, pe altul nu cunoștea în orașul acesta, îi era cunoscut ca un om așezat, dar — n-avea el oare exemple că tocmai asemenea oameni, despre care lumea n-avea nimic de spus, dădeau cel mai mult de furcă justiției ? Nu putea să fie de conivență cu Cavalerul de Planto ? Cu aceste considerații își continuă drumul, se apropie de strada principală, își aminti că pe la ora aceea consilierul comercial obișnuia să treacă pe acolo. Se hotărî să-l descoasă puțin. Într-adevăr, cobora strada, saluta în dreapta, saluta în stînga, vorbea la fiecare pas cu cîte un cunoscut, zîmbea ca pentru sine cînd pleca mai departe, părea vesel și bine-dispus. Îl mai despărțeau vreo cincizeci de pași de director, cînd îl observă. Se făcu palid, se întoarse și vru să cotească pe o stradă laterală. „Ciudat ! Foarte ciudat !" gîndi directorul, fugi după el, îl strigă pe nume și-l determină să stea pe loc. Consilierul comercial era întruchiparea jalei. Bălmăji cu voce cavernoasă un *„bon jour, bon jour"*, vru să schițeze un zîmbet, dar îl podidiră lacrimile, chipul i se schimonosi într-o grimasă, genunchii îi tremurau, dinții i se auzeau clănțănind.

— Ei, ei, sînteți destul de scump la vedere. Nu v-am văzut de cîteva zile trecînd pe la fereastra mea. Nu păreți în apele dumneavoastră, adăugă directorul cu o privire pătrunzătoare. Sînteți atît de palid, nu vă simțiți bine ?

— Nu — am doar un mic frison — cîteva zile într-adevăr nu m-am simțit prea strălucit, dar slavă domnului, acum mă simt mai bine.

— Așa ? Nu v-ați simțit bine ? întrebă celălalt mai departe, n-aș fi crezut. Parcă v-am văzut acum cîteva zile la balul mascat, păreați destul de vesel.

— Desigur, dar imediat a doua zi am căzut la pat, m-au apucat din nou crizele mele. Acum însă sînt complet restabilit.

— Ei, atunci n-o să ratați următorul bal mascat. E ultimul și se spune că va fi deosebit de strălucitor, sper să vă văd acolo. Pînă atunci, adio, domnule consilier comercial.

*

* *

— N-am să-l ratez ! strigă după el consilierul Bolnau cu o expresie jalnică. „Are o bănuială !" își spuse în sinea lui, „știe ceva despre ultimul cuvînt al cîntăreței. Se pare că ea s-a însănătoșit, dar oare bănuiala nu-l macină pe polițist ? Nu mă urmărește el pentru că mă crede suspect ? Poliția secretă va fi pe urmele mele. La fiecare pas am să văd fețe viclene, necunoscute. Nu mai pot să vorbesc nimic, că se va raporta totul, se va interpreta. Cerule, am să fiu considerat un răzvrătit, un individ periculos. Și totuși, am dus o viață liniștită și pașnică întocmai ca Wilhelm Tell * în actul al patrulea !"

Astfel vorbea nefericitul Bolnau în sinea lui. Teama se amplifica atunci cînd se gîndea la invitația capcană în legătură cu următorul bal mascat. „Vrea cu siguranță să sugereze că nu voi îndrăzni să mă apropii de cîntăreață, fiindcă sînt cu conștiința încărcată. Dar trebuie să mă duc, să-i spulber bănuiala. Oare — nu mă va apuca în apropierea ei tremuratul și bîlbîitul, tocmai pentru că el ar putea să creadă că tremur de remușcare și de frică?" Se chinui cu aceste închipuiri, îl preocupară zile întregi, își aminti că un scriitor celebru demonstrase într-o operă de-a sa că poate să-ți fie frică de frică și acesta părea să fie exact cazul lui. Dar simțea că trebuie să-și ia inima în dinți și să înfrunte pericolul. Ceru persoanei care închiria măști să-i aducă cel mai elegant costum de pașă din Janina **. Se îmbrăcă în fiecare zi cu el și făcu exerciții în fața oglinzii ca să aibă un aer cît mai dezinvolt în acel costum. Își făcu o păpușă din halatul său de casă și o așeză pe un fotoliu. Ea o reprezenta pe cîntăreața Bianetti. Se învîrti în jurul ei ca un pașă, se apropie de ea și spuse : „Mă bucur nespus să vă văd într-o asemenea stare bună." A treia zi știa să spună lecția fără să tremure, de aceea își propuse lucruri și mai grele. Voia

* Aluzie la piesa lui Schiller „Wilhelm Tell" (1804).

** Ali Pașa din Janina a fost forțat de sultanul turc să predea cetatea Janina la 1 septembrie 1822 și apoi decapitat. Întreținea legături secrete cu Napoleon și cu englezii și, ca atare, era o personalitate cunoscută pe arena politică europeană.

să pară politicos și nestînjenit și să-i ofere o farfurie cu bomboane și un punci. Făcu exerciții cu un pahar de apă, pe care-l așeză pe o farfurie. La început zăngăni înfiorător între degetele care-i tremurau. Dar își înfrînse și această slăbiciune, putînd chiar să spună destul de degajat : „Stimată, nu v-ar face plăcere un punci și cîteva bomboane ?“ Totul mergea strună, nici un muritor nu trebuia să-l vadă tremurînd. Ali Pașa din Janina se simțea plin de curajul de-a merge la balul mascat, cu toată frica sa de frică.

Consilierul medicinal Lange nu pierdu ocazia s-o scoată el pentru prima dată în lume pe bolnava lui însănătoșită. Ea încuviință cu plăcere, mai ales că, datorită îngrijirii sale credincioase, a devotamentului său părintesc față de ea, el își cîștigase dreptul la cea mai caldă recunoștință din partea ei. Prin urmare, apăru cu ea la balul mascat și părea destul de mîndru de locul său alături de fata cea frumoasă și interesantă. Oamenii din B. sînt un popor ciudat. În primele zile o vorbiseră de rău pe cîntăreață de la saloanele cele mai nobile pînă la berării, dar cînd îi luară apărarea bărbați cu greutate, cînd se declarară public în favoarea ei femei de vază, se întoarse roata și locuitorii din B. alergau pe străzi impresionați de soarta sărmanei copile și se topeau de entuziasm că ea se însănătoșise. Cînd intră în salonul în care avea loc balul mascat toată lumea părea s-o fi așteptat doar pe ea, ca pe regina balului. Începură să chiuie și să jubileze, să bată din palme și să strige „bravo“ de parcă ea ar fi interpretat cele mai grele rulade. Și consilierului medicinal i se adresau aplauzele. „Vedeți, acela e“, strigară toți, „priceput om, el a salvat-o.“

Cîntăreața se simți plăcut impresionată de aplauzele mulțimii. Fermecată de murmurul admiratorilor, aproape că uitase motivul serios care o condusese în acel salon. Dar cele patru dominouri solide care o urmăreau pas cu pas, întrebările doctorului dacă nu apăruseră încă ochii cenușii ai cavalerului, îi reaminteau întruna de intențiile ei. Nici ei, nici doctorului nu-i scăpase că un turc înalt și uscățiv (în B. costumul său purta numele de Ali Pașa) se înghesuia mereu pe lîngă ei și ori de cîte ori îl smulgea torentul de măști apărea din nou alături de ei. Cîntăreața îl atinse pe doctor, făcîndu-i semn cu ochiul înspre pașă. El îi întoarse semnul spunîndu-i : „L-am observat de mult.“ Pașa se apropie cu pași nesiguri, cîntăreața îl strînse mai tare de braț pe Lange. Acum era aproape de tot, ochii ficși, cenușii o priveau prin mască și o voce răgușită îi spuse :

— Sînt nespus de încîntat, stimată domnișoară, să vă văd într-o asemenea stare îmbucurătoare.

Cîntăreața se întoarse speriată, tremurînd. Și masca se dădu înapoi, cutremurată de priveliște și dispăru în mulțime.

— El e ? strigă consilierul medicinal. Stăpîniți-vă, trebuie să acționăm cu calm și băgare de seamă. Credeți că e el ?

— Încă nu sînt sigură, ripostă ea, dar cred că-i recunosc ochii.

Consilierul medicinal le dădu instrucțiuni celor patru dominouri să fie cu ochii pe acel pașă și plecă mai departe cu doamna. Dar abia făcuse cîțiva pași prin salon că apăru din nou turcul. De data asta însă se ținea la distanță, de parcă o studia pe cîntăreață.

Doctorul se apropie împreună cu însoțitoarea sa de un bufet pentru a-i oferi acesteia o ceașcă de ceai după spaima trasă. Cînd privi înapoi — dădu din nou peste turc. Și iată că acum ținea pe o farfurioară un pahar de punci și cîteva bomboane. Se apropie de cîntăreață, ochii îi scăpărau, paharul se clătina și zăngănea ciudat pe farfuria care tremura. Ajuns lîngă ea, îi întinse farfuria și spuse :

— Stimată, nu v-ar face plăcere un punci și cîteva bomboane ?

Cîntăreața îl privi încremenită, se făcu palidă, împinse la o parte farfuria și strigă :

— Ha, omul cel înfricoșător ! El e, el e, vrea să mă otrăvească !

Pașa din Janina rămase mut și nemișcat, renunțase la orice inițiativă de apărare. Fără să se împotrivească se lăsă dus de cele patru dominouri.

În aceeași clipă doctorul se simți tras cu putere de paltonul său negru. Se întoarse, în fața lui se afla lacheul mic și cocoșat de la „Hôtel de Portugal“, palid și schimonosit de frică :

— Fie-vă milă, domnule consilier medicinal, urmați-mă repede la numărul 53, tocmai vrea să-și dea duhul domnul acela francez.

— Ce tot îndrugi acolo ? spuse doctorul supărat, vrînd să-l împingă deoparte, ca să-l urmeze pe cel prins la direcția de poliție. Ce mă interesează pe mine dacă-l cheamă dracul la el ?

— Dar vă rog, strigă micuțul aproape urlînd, poate-l mai puteți salva. Domnia-voastră e medic în oraș și e obligat să vină la străinii din hoteluri !

Medicul își înăbuși înjurătura care-i stătea pe limbă. Înțelese că nu putea să scape de acel drum neplăcut, îi

făcu un semn capelmaistrului Boloni, i-o predă pe cîntăreață și se grăbi să ajungă cu omulețul la „Hôtel de Portugal."

*

* *

În holul acela mare era liniște și pustiu. Aproape că trecuse de miezul nopții, lămpile de pe coridoare și scări ardeau slab, răspîndind o lumină mohorîtă. Pe măsură ce suia la bolnavul singuratic consilierul nu se mai simțea în largul lui. Lacheul deschise ușa, doctorul intră, dar era cît pe-aci să se dea înapoi. O ființă care pusese stăpînire pe imaginația sa zile și nopți fără încetare zăcea aici în pat, în carne și oase. Era un bărbat înalt, uscățiv, între două vîrste, își trăsese adînc pe frunte un fes de lînă care stătea țuguiat în sus, pieptul îngust, brațele sale subțiri erau acoperite cu o flanelă, de sub fes mijea un nas mare, ascuțit pe o față trasă cafenie, pe care ai fi crezut-o împietrită de moarte dacă nu i-ar fi dat cît de cît viață și o expresie groaznică, înfricoșătoare ochii cenușii, pătrunzători. Își îndoise degetele lungi, sfrijite care răsăreau din mînecile largi o dată cu încheieturile slabe și zgîria pătura de pe pat, rîzînd răgușit, ca un dement.

— Uitați, a început să-și sape groapa ! șopti cocoșatul, trezindu-l la realitate pe doctorul care se holba la bolnav. Așa, exact așa și-l imaginase el pe Cavalerul de Planto, ochii aceia cenușii perfizi, trăsăturile acelea malefice, figura aceea uscată, fantomatică — se găsea aici tot ce-i spusese cîntăreața despre acel om înfricoșător. Dar deodată se reculese, nu venea el tocmai acum de la arestarea acelui cavaler ? Nu putea să aibă și altcineva ochi cenușii ? Era de mirare că un bolnav arată palid și tras ? Doctorul rîse de el însuși, se bătu cu mîna peste frunte de parcă ar fi vrut să alunge aceste gînduri și se apropie de pat. — Dar — niciodată în atîția ani nu-l cuprinsese la patul unui bolnav atîta groază și atîta panică — aici nu-și putea explica, aici simțea o strîmtorare, un fior, de care în zadar încerca să scape, și fără să vrea tresări cînd simți mîna rece, umedă într-a sa în timp ce căuta pulsul fără vreun rezultat.

— Nătîngul ! strigă bolnavul cu voce răgușită, vorbind de-a valma cînd în franceză, cînd în italiană, cînd într-o germană stricată, nătîngul de cocoșat mi-a adus un doctor, nu ? O să mă iertați. N-am dat niciodată doi bani pe măiestria dumneavoastră. Singurul lucru care mă poate vindeca sînt băile de la Genova. I-am și dat ordin animalului să-mi înhame caii. Am să plec chiar în noaptea asta.

— Sigur că veți pleca, șopti omulețul, dar cu șase cai negri ca tăciunele și nu la Genova, unde s-a înecat răposatul Fiesco *, ci acolo unde urlă animalele și-ți clănțănese dinții.

Doctorul își dădu seama că nu mai e nimic de făcut în cazul de față. Citea semnele morții apropiate în ochii, în mișcările neliniștite ale bolnavului, chiar și acel dor de-a călători, de-a pleca în lumea largă era adesea un mesager al sfîrșitului grabnic. Îl sfătui deci să stea întins liniștit și-i promise că-i va pregăti o băutură răcoritoare.

Bolnavul rîse amar.

— Să stau întins, să stau întins liniștit ? răspunse el. Dacă stau întins, nu mai pot să respir. Trebuie să stau în șezut, în trăsură trebuie să stau, să plec departe, departe de tot ! — Ce spune omulețul ? A comandat caii ? Cîine mic, mi-ai aranjat bagajele ?

— Doamne sfinte ! se văită omulețul. Acuma se gîndește la bagajul său. Da, o să ia cu el o valiză grea de păcate, monstrul. Nu se poate povesti cerului ce-a mai înjurat și ce-a mai hulit.

Consilierul medicinal îl mai apucă o dată de mînă pe bolnav.

— Aveți încredere în mine ! spuse el, poate că medicina vă folosește la ceva. Servitorul dumneavoastră îmi spune că vi s-a redeschis rana de la un glonte. Lăsați-mă să vă consult.

Bolnavul consimți mîrîind, arătă spre piept. Doctorul desfăcu pansamentul prost făcut și descoperi o înțepătură în apropierea inimii. — Ciudat, era de aceeași mărime, în același loc ca rana cîntăreței.

— E o rană recentă, o înțepătură ! strigă doctorul și-l privi pe bolnav bănuitor. Unde v-ați ales cu ea ?

— Credeți probabil că m-am lovit ? La naiba, nu. Aveam un cuțit în buzunarul de la piept, am căzut pe scări și m-am zgîriat puțin.

„S-a zgîriat puțin !" gîndi Lange. „Și totuși, are să moară din cauza acestei răni."

Între timp îi pregătise o limonadă și i-o dădu bolnavului. Acesta o duse la gură cu mîna nesigură ; părea să-l întremeze. Cîteva clipe stătu liniștit și tăcut, dar văzînd că-i picuraseră cîțiva stropi pe pătură începu să înjure și ceru o batistă. Lacheul alergă la unul din geamantane, îl deschise și scoase o batistă — doctorul privi într-acolo ; o bănuială cumplită se trezi în el — privi din nou, avea aceeași culoare, era din același material, era batista gă-

* Aluzie la piesa lui Friedrich Schiller „Conjurația lui Fiesco la Genova" (1783).

sită la cîntăreață. Omulețul vru să i-o întindă bolnavului ; acesta o împinse înapoi.

— Du-te la toți dracii, animalule ! De cîte ori să-ți spun, stropește-o cu apă heliotropică.

Lacheul scoase o sticluță și stropi batista. Un miros plăcut se răspîndi în cameră — era același parfum pe care-l avusese batista aceea găsită.

Consilierul medicinal tremura din toate încheieturile. Nu mai încăpea nici o îndoială, în fața lui se afla ucigașul cîntăreței Bianetti, Cavalerul de Planto. Era un neajutorat, un bolnav, un muribund care zăcea în pat, dar doctorul avea senzația că în orice clipă ar putea să sară din pat și să-l apuce de grumaz. Își luă pălăria, ceva îl mîna să plece de lîngă omul acela înfricoșător.

Văzîndu-l că pleacă, micuțul lacheu îl apucă de haină.

— Stimate, gemu el. Doar n-o să mă lăsați singur cu el. Nu suport. Dacă moare acum și se transformă imediat într-o fantomă în flanelă cu fes pe cap care se plimbă prin cameră în sus și în jos ! Pentru numele lui dumnezeu, fie-vă milă, nu mă părăsiți !

Bolnavul rînji înfiorător și rîse și înjură de-a valma, ar fi vrut parcă să sară în ajutorul omulețului, scoase un picior lung și uscat de sub pătură, se agăță cu degetele sfrijite de doctor. Dar acesta nu mai răbdă. Părea să se molipsească de nebunie, îl împinse la o parte pe cocoșat și alergă din cameră, auzind pînă la ultima treaptă, rîsul hidos al criminalului.

* * *

În dimineața după acea noapte o trăsură frumoasă de oraș trăgea în fața la „Hôtel de Portugal". Din ea coborîră trei persoane, o doamnă voalată și doi domni mai în vîrstă, care suiră scările.

— Domnul magistrat Pfälle a și urcat ? îl întrebă unul din acești domni pe chelnerul care-i conduse sus. Acesta confirmă și domnul spuse mai departe :

— Și totuși, ce ciudată coincidență a soartei să cadă pe scări și să se înțepe chiar el în piept cu pumnalul, să se rănească și să nu poată dispărea, iar tocmai dumneavoastră, Lange, să fiți chemat la el.

— Desigur, spuse doamna voalată, nu găsiți însă o fatalitate inedită și în privința acestor batiste ? Una o pierde tocmai la mine, ce întîmplare ! Cealaltă o cere chiar în clipa în care doctorul se mai află la el.

— Așa a fost să fie, răspunse cel de-al doilea domn, nu se poate spune altceva decît că așa a fost să fie. Dar în vîltoarea asta aproape că era să uit : Spuneți-mi, ce s-a întîmplat cu Pașa din Janina ? Signora s-o fi înșelat. I-or fi dat drumul ? Cine era bietul om ?

— M-am convins că nu e nici mai mult nici mai puțin, spuse primul, decît un complice al cavalerului, pe care-l urmăresc de mult. L-am și adus aici, va fi confruntat cu criminalul.

— Imposibil ! exclamă doamna, un complice ?

— Da, da, spuse domnul rîzînd pe sub mustață, știu o mulțime de lucruri, chiar dacă nu se vede pe mine. Dar, slavă domnului, am ajuns, aici imediat e numărul 53. Mademoiselle, aveți amabilitatea să intrați la 54. Capelmaistrul a fost de acord și n-are să vă dea afară. Garantez eu pentru asta. Cînd ajungem cu interogatoriul la dumneavoastră am să vă chem.

Nu trebuie să mai spunem că cele trei persoane erau cîntăreața, doctorul și directorul. Veniseră să-l acuze de tentativă de crimă pe Cavalerul de Planto. Directorul și consilierul medicinal intrară. Bolnavul stătea în pat în aceeași poziție în care-l văzuse doctorul noaptea trecută. Numai că la lumina zilei trăsăturile sale ieșeau și mai tare în evidență, expresia ochilor care începuseră să-i devină sticloși era și mai cumplită. Îl privea cînd pe doctor cînd pe director cu expresia neînsuflețită, apoi părea să se gîndească la ce se petrece în camera sa, fiindcă magistratul Pfälle, un bărbat scund, tînăr, cu obraji rumeni și ochi mici își pregătise o masă, își pusese înainte un teanc de hîrtii și ținea în mînă o pană lungă de lebădă ca să scrie protocolul.

— Animalule, ce vor oamenii ăștia ? îl întrebă bolnavul cu voce stinsă pe lacheul mititel. Știi doar că nu accept vizite.

Directorul se apropie mult de el, îl privi intens și spuse apăsat :

— Cavalere de Planto !

— *Qui vive !* * strigă bolnavul și-și duse mîna dreaptă la fes vrînd parcă să salute milităreşte.

— Domnul meu, dumneavoastră sînteți Cavalerul de Planto ? continuă celălalt.

Ochii cenușii începură să-i sticlească, aruncă niște priviri ucigătoare spre director și magistrat, își scutură capul cu o expresie batjocoritoare și răspunse :

— Cavalerul a murit de mult.

— Așa ? Dar dumneavoastră cine sînteți ? Răspundeți ! Vă întreb în numele regelui ! !

Bolnavul rîse.

---

* Să trăiți ! *(Franc.)*

— Mă numesc Lorièr. Animalule, dă-i domnului actele mele.

— Nu e nevoie. Cunoașteți batista aceasta, domnul meu ?

— Cum să n-o cunosc, ați luat-o de pe scaunul meu. La ce bun întrebările acestea, scenele acestea ? Mă incomodați, domnule !

— Vă rog să vă uitați la mîna dumneavoastră stîngă, spuse directorul, acolo aveți batista. Aceasta de aici s-a găsit în casa unei oarecare Giuseppa Bianetti.

Bolnavul aruncă o privire furioasă spre bărbați. Își strînse pumnul și scrîșni din dinți. Tăcu plin de încăpățînare, deși directorul repetă întrebările. Acesta îi făcu un semn doctorului care ieși și apăru în cameră la scurt timp după aceea cu cîntăreața, cu capelmaistrul Boloni și cu trimisul din...

— Domnul baron de Martenow, se întoarse directorul spre acesta, îl recunoașteți pe omul pe care la Paris l-ați cunoscut drept Cavalerul de Planto ?

— Îl recunosc ca fiind unul și același, răspunse baronul și repet declarațiile mele la adresa lui, care la vremea aceea au fost consemnate în procesul-verbal.

— Giuseppa Bianetti, considerați că cel care v-a luat din casa tatălui dumneavoastră vitreg și v-a adus în casa sa de la Paris e unul și același cu cel pe care-l învinuiți de tentativă de crimă ?

Cîntăreața se cutremură la vederea acelui bărbat înfricoșător. Vru să răspundă, dar chiar el o scuti de mărturisire. Se ridică în capul oaselor, fesul de lînă părea să devină și mai ascuțit, brațele îi erau țepene, le mișca anevoie, dar degetele crispate săpau întruna. Vocea se desprindea din pieptu-i slabă și răgușită, chiar rîsul și înjurăturile se transformaseră în șoapte.

— Ai venit să-mi faci o vizită, Schepperl ? spuse el. Frumos din partea ta. Nu-i așa că te desfată priveliștea pe care ți-o ofer ? Îmi pare nespus de rău că nu te-am nimerit mai bine, te-aș fi scutit de durerea de a-l vedea pe unchiul tău batjocorit înaintea plecării sale de către aceste bestii germane.

— Ce nevoie mai avem de o altă mărturie ? îl întrerupse directorul. Domnule magistrat Pfälle, scrieți ordinul de arestare pentru...

— Ce faceți ? strigă doctorul, nu vedeți că soarta îi e pecetluită ? N-o mai duce nici un sfert de oră. Grăbiți-vă, dacă mai vreți să-i puneți vreo întrebare.

Directorul îi ordonă lacheului să strige aprodul să-l aducă deîndată pe arestat. Bolnavul se prăbușea din ce în ce mai mult, ochii săi păreau nemișcați avînd o singură direcție, spre cîntăreață, dar și acum parcă scăpărau de furie și ciudă.

— Schepperl, spuse din nou, m-ai făcut nefericit, m-ai distrus, de aceea ai merita să mori. L-ai ruinat pe tatăl tău, l-au trimis la galere, pentru că mi te-a vîndut pe bani. M-a implorat să te ucid. Îmi pare rău că am ezitat. Blestemate să fie aceste mîini care nici măcar n-au mai fost în stare să lovească cu siguranță !

Blestemele cumplite pe care le pronunța la adresa lui și a Giuseppei fură întrerupte de o nouă apariție. Doi aprozi aduseră un bărbat în straie turcești. Era nefericitul Ali Pașa de Janina — jalnic stătea turbanul pe capul consilierului comercial Bolnau. Toți rămaseră înmărmuriți la apariția lui, în special capelmaistrul părea foarte mirat. Se făcea cînd palid, cînd roșu și-și întoarse fața.

— Domnule de Planto, spuse directorul, îl cunoașteți pe omul acesta ?

Bolnavul închisese ochii, îi deschise cu greu și spuse :

— Duceți-vă la toți dracii, nu-l cunosc.

Turcul îi privi pe cei din jur plin de supărare.

— Știam că va fi așa, spuse el cu ton plîngăreț. De mult am bănuit. Mademoiselle Bianetti, cum ați putut să nenorociți astfel un om nevinovat ?

— Ce-i cu domnul acesta ? întrebă cîntăreața. Nu-l cunosc, domnule director, ce-a făcut ?

— Signora, spuse directorul foarte serios, în fața justiției nu încape iertare sau cruțare. Trebuie să-l cunoașteți pe omul acesta. Este consilierul comercial Bolnau. Propria dumneavoastră cameristă a mărturisit că i-ați pronunțat numele în momentul crimei.

— Desigur ! se văită pașa. Numele meu în împrejurări atît de necurate.

Cîntăreața se miră ; chipul ei frumos se îmbujoră și, profund emoționată, îl apucă pe capelmaistru de mînă.

— Carlo, strigă ea, acum trebuie să vorbesc, nu pot să ascund adevărul. Da, domnule director, am pronunțat acest nume drag, dar nu m-am referit la domnul acesta, ci...

— La mine ! exclamă capelmaistrul și făcu un pas înainte. Numele meu, dacă n-are nimic împotrivă iubitul meu tată, este Karl Bolnau.

— Karl ! Muzicianul ! Americanul ! exclamă turcul și-l îmbrățișă. Acestea sînt primele cuvinte inteligente din viața ta, m-ai scăpat dintr-o mare nenorocire.

— Dacă așa stau lucrurile, spuse directorul, sînteți liber și în chestiunea aceasta nu mai avem de-a face decît cu domnul Cavaler de Planto aici de față.

Se întoarse spre pat. Acolo doctorul ținea mîna criminalului într-a sa. O așeză grav și calm pe pătură și-i închise ochii încremeniți.

— Directore, spuse el, de acum are de furcă cu judecătorul de sus.

Toți îl înțeleseră. Ieșiră din odaia mortului înfricoșător și intrară dincolo, la capelmaistru, la fericitul fiu regăsit al pașei. Cîntăreața își ascunse fața la pieptul iubitului, lacrimile îi curgeau șiroaie, dar erau ultimele pe care le vărsa după soarta ei nefericită. Pașa se învîrtea în jurul frumoasei perechi, părea să pună la cale ceva măreț. Vorbi pe ascuns cu consilierul medicinal, apoi se apropie de fiul său și de cîntăreață.

— Scumpă Mademoiselle, spuse el, am îndurat multe din cauza dumneavoastră, mi-ați pomenit numele într-o împrejurare atît de necurată încît vă rog să-l schimbați cu al dumneavoastră. Ieri mi-ați refuzat farfuria cu punciul, oare mă veți respinge din nou dacă vi-l prezint acum pe domnul Karl Bolnau, fiul meu muzician, cu rugămintea să-l luați de bărbat ?

Ea nu se împotrivi. Îi sărută mîna printre lacrimi de bucurie, capelmaistrul o strînse în brațe entuziasmat și uită de data asta complet de patosul său. Consilierul comercial însă îl apucă de mînă pe doctor :

— Lange, spune și dumneata, aș fi putut eu să-mi imaginez vreodată că lucrurile se vor sfîrși astfel, atunci cînd mi-ai băgat frica în oase, încît am început să număr geamurile de la palat, pentru că mi-ai spus : „Ultimul ei cuvînt a fost Bolnau !" ?

— Ei și acum, ce mai vrei ? răspunse consilierul medicinal zîmbind. Tot a fost bine că ți-am spus-o atunci. Cine știe dacă lucrurile s-ar fi petrecut la fel fără ultimul cuvînt al cîntăreței.

CERȘETOAREA DE PE PONT DES ARTS

„Ah, de-atîta timp prin lume
Caut tot ce-aveam mai drag.
Pe Titan cu-al său renume
L-am trimis la tine-n prag.
Timpul trece, nu ne iartă,
Chipul drag tot nu-l zăresc.
Zorii zilei se arată,
Cea pierdută n-o găsesc."

SCHILLER *

1

Cine a avut ocazia să se plimbe în anul 1824 seara prin fața restaurantului „Regele Angliei" din Stuttgart sau după-masa, între orele două și trei, pe aleea principală din grădina publică, ar trebui să-și amintească, dacă memoria îl ajută, de niște făpturi care, pe vremea aceea, atrăgeau oricui atenția. Și anume, era vorba de doi bărbați care nu se potriveau deloc cu oaspeții obișnuiți ai restaurantului sau cu cei ce se plimbau prin grădina publică din Stuttgart, ci păreau mai degrabă să-și aibă locul în Prado din Madrid sau într-o cafenea din Lisabona sau Sevilla. Închipuiți-vă un bărbat mai în vîrstă, înalt, uscățiv, cu părul negru încărunțit, cu ochii adînci, scăpărători, de culoare căprui închis, cu un nas acvilin și o gură fină, cu buze subțiri. El pășește încet, mîndru și drept. La cămașa și ciorapii săi negri de mătase, la rozetele mari de la pantofi și la cataramele late ale jartierelor, la sabia lungă și îngustă de la șold, la pălăria înaltă, ușor ascuțită, cu boruri late, așezată pe frunte într-o parte, vă așteptați, dacă sînteți înzestrat cu puțină imaginație, la o tunică scurtă, despicată, și la o manta spaniolă în locul fracului negru, pe care-l purta bătrînul.

Iar servitorul, care-l urmează cu același pas mîndru, nu vă amintește prin figura lui de ștrengar nătîng, prin îm-

* Strofa a doua din poezia lui Friedrich Schiller, *Klage der Ceres (Tînguirea lui Ceres)* (1796).

brăcămintea sa de pe alte meleaguri, viu colorată, prin felul său de-a nu se sinchisi de nimic din jur și de-a se holba la toate, fără să admire de fapt ceva anume, de acei servitori din comediile spaniole, credincioși stăpînilor lor ca o umbră, inferiori acestora prin cultură, egali lor în trufie, superiori lor în viclenie și potlogărie ? Sub braț duce umbrela de soare și mantaua de ploaie a stăpînului său, în mînă o tabacheră de argint cu trabucuri și o scăpărătoare.

Cine nu s-ar fi oprit să-i privească pe aceștia doi cînd treceau agale la plimbare ? După cum se știe, nu era nimeni altul decît Don Pedro di San Montanjo Ligez, intendentul prințului de P., care se afla la vremea aceea în Stuttgart, cu Diego, servitorul său.

Se întîmplă adesea, ca un eveniment mărunt, neînsemnat să fie suficient pentru a-l face pe un om cunoscut și deosebit, și așa se petrecură lucrurile și cu tînărul Fröben, care timp de o jumătate de an (căci de atîta timp trebuie să fi stat la Stuttgart) se arăta zilnic pe la orele două fix la intrarea în grădina publică, trecînd de trei ori în jurul lacului și de cinci ori pe aleea principală, pe lîngă toate trăsurile strălucitoare, pe lîngă domnișoare frumoase, pe lîngă o mulțime de directori, consilieri și ofițeri, nebăgat de nimeni în seamă, fiindcă avea o înfățișare de om cu totul și cu totul obișnuit, în vîrstă de vreo douăzeci și opt-treizeci de ani. Dar de cînd se întîlnise într-o după-amiază pe aleea principală cu Don Pedro, de cînd acesta îl salutase prietenos și, luîndu-l confidențial de braț, se plimbaseră amîndoi de cîteva ori în sus și-n jos discutînd înflăcărat, de atunci toți îl priveau curioși, ba chiar cu oarecare stimă ; căci acel spaniol mîndru, care de obicei nu vorbea cu nimeni, îl tratase cu vizibilă considerație.

Cele mai frumoase domnișoare găseau acum că el n-ar fi tocmai urît, că fața lui ar avea ceva interesant, ba chiar atrăgător, ceva ce nu întîlnești prea des prin grădina publică. Directorii și feluriți consilieri se-ntrebau : cine să fie oare tînărul ? Și numai cîțiva ofițeri puteau da lămuriri, cum că ar mînca din cînd în cînd la Muzeu cîte un biftec, că de o jumătate de an ar locui pe Schlosstraße și că ar călări un cal frumos de Mecklenburg, care este al lui. Mai adăugau multe privitor la calitățile acestui cal, ce statură are, ce culoare, ce vîrstă, cam cît ar costa, și așa se întindeau cu vorba despre cai, conversație care trebuie să fi fost foarte instructivă și ar fi meritat să o asculți.

Acum îl puteai vedea pe tînărul Fröben foarte des în compania lui Don Pedro, și de obicei se întîlnea cu acesta

seara la „Regele Angliei“, unde ședea cu seniorul la o masă mai retrasă, cufundat în discuții. Diego stătea în spatele scaunului stăpînului său și-i servea pe amîndoi de zor cu vin de Xeres și trabucuri. Nimeni nu putea înțelege de fapt cum se împrieteniseră cei doi domni și ce interese îi legau. Se făceau tot felul de presupuneri îndrăznețe dar la urma urmei, cele mai bune lămuriri nu le-ar fi putut da decît tînărul domn însuși, dacă ar fi fost întrebat.

2

Oare nu fusese frumoasa galerie de picturi a fraților Boisserée și Bertram * locul unde se întîlniseră pentru prima oară și făcuseră cunoștință ? Acești oameni primitori îi îngăduiseră tînărului să viziteze expoziția lor ori de cîte ori dorea, și venea acolo de fiecare dată pe la ora prînzului, cînd se deschidea galeria. Putea să plouă sau să ningă, vremea putea să te îmbie la cele mai minunate excursii prin împrejurimi, el tot venea ; adesea părea foarte bolnav, dar totuși venea. Am supraestima pe nedrept gustul artistic al domnului von Fröben dacă cumva am socoti că el ar fi studiat sau copiat minunatele tablouri ale bătrînilor olandezi. Nu, intra încet pe ușă, saluta tăcut și se retrăgea într-un salon mai îndepărtat, unde admira îndelung un tablou, după care părăsea la fel de tăcut galeria. Proprietarii erau prea delicați ca să-l descoasă cu privire la atracția sa ciudată față de acel tablou ; dar și ei au observat cu siguranță că adesea, cînd ieșea, cu greu își putea stăpîni lacrimile care-l podideau.

Pictura nu avea cine știe ce valoare istorică sau artistică. Ea reprezenta o doamnă în costum jumătate spaniol, jumătate german din vremurile de altădată. Un chip vesel, îmbujorat, cu ochi senini, plini de iubire, cu o gură fină, grațioasă și cu o bărbie rotundă, delicată se desprindea parcă aievea de pe pînză. Fruntea-i frumoasă era încadrată de un păr bogat, iar pălărioara împodobită cu pene albe, stufoase stătea ștrengărește într-o parte. Peste straiele care nu lăsau să se zărească decît gîtul frumos și delicat atîrnau lanțuri grele de aur, care erau o măr-

* Frații Sulpiz (1783—1854) și Melchior (1786—1851) Boisserée au adunat împreună cu prietenul lor Johann Baptist Bertram (1776—1841) o importantă colecție de tablouri germane și olandeze din evul mediu, care între 1819—1827 se afla la Stuttgart, deschisă marelui public. În 1827 colecția a fost dobîndită de Ludovic I al Bavariei pentru Pinacoteca din München.

turie deopotrivă pentru castitatea cît și pentru înalta poziție socială a doamnei.

„Te pomenești că e amorezat de tablou", gîndeau oamenii, ca și Kalaf de portretul prințesei Turandot, deși cu mult mai puține speranțe, fiindcă tabloul are vreo trei sute de ani și originalul nu mai este în viață."

După cîtva timp însă, Fröben nu mai era singurul admirator al tabloului. Prințul de P. vizitase într-o zi galeria împreună cu alaiul său. Don Pedro, intendentul său, părăsise mulțimea de vizitatori și privea tablourile de unul singur trecînd dintr-un salon într-altul; dar, lovit ca de trăsnet, se oprise cu un strigăt de uimire în fața tabloului acelei doamne. Cînd prințul părăsi galeria, toată lumea îl căută mult timp în zadar pe intendent. În cele din urmă fu găsit cu brațele încrucișate, cu ochii scînteietori pe jumătate închiși, cu buzele strînse, cufundat în contemplarea tabloului.

I se aminti că prințul coborîse deja scara, însă în acea clipă bătrînul domn nu părea să se mai gîndească decît la un singur lucru. Întrebă cum ajunsese acolo acest tablou. I se răspunse că fusese pictat de un maestru renumit cu cîteva sute de ani în urmă și că, printr-o întîmplare, ajunsese în mîinile proprietarilor actuali.

— O doamne, nu! zise el. Tabloul este nou, nu are o sută de ani. De unde, spuneți-mi de unde? O, vă implor, unde pot s-o găsesc?

Bărbatul era în vîrstă și avea un aer mult prea respectabil încît această izbucnire sentimentală să poată fi luată în derîdere; dar cînd auzi din nou că tabloul ar fi vechi și pictat probabil chiar de Lukas Cranach, dădu din cap neîncrezător.

— Domnii mei, spuse el, punîndu-și mîna solemn pe inimă, domnii mei, Don Pedro di San Montanjo Ligez vă consideră oameni onorabili. Dumneavoastră nu sînteți vînzători de tablouri și nu intenționați să mi-l vindeți pe acesta ca pe unul vechi, iar prin amabilitatea dumneavoastră pot admira aceste tablouri, fapt pentru care meritați toată stima acestei provincii. Dacă nu mă-nșel, am cunoscut-o pe doamna pe care o reprezintă acest tablou.

Cu aceste cuvinte ieși salutînd respectuos.

— Într-adevăr! spuse unul din proprietarii galeriei, dacă nu am ști atît de precis de cine e pictat acest tablou, cînd și cum a ajuns în posesia noastră și cîți ani de-a rîndul a stat agățat la C., ne-am putea înșela cu privire la această doamnă. Oare nu tot o amintire îl determină pe tînărul Fröben să vină aproape zilnic în fața acestui tablou, iar ochii bătrînului Don Pedro nu scăpăraseră de o înflăcărare tinerească atunci cînd mărturisise

că o cunoscuse pe doña pictată aici? Curios cît de des îi înșală închipuirea chiar și pe oamenii cu scaun la cap, și pun rămășag că portughezul va mai veni și altă dată pe aici.

3

Și așa s-a și întîmplat. Nici nu se deschise bine galeria în dimineața următoare, că se și ivi Don Pedro di San Montanjo Ligez trecînd cu pas hotărît și semeț pe lîngă șirul lung de tablouri, din salon în salon, oprindu-se acolo unde se afla doamna cu pălăria cu pene. Se mînie însă că locul din fața tabloului era ocupat și că nu putea cerceta singur și nestingherit trăsătură de trăsătură, așa cum ar fi dorit. Un tînăr stătea în fața tabloului privindu-l îndelung, trecu apoi la fereastră, își aruncă ochii la norii care zburau pe cer și se întoarse din nou la pictură. Bătrînul domn se supără și mai mult, dar — trebuia să rabde.

Vru să-și umple timpul uitîndu-se la celelalte tablouri, dar gîndindu-se numai la doamna aceea, întorcea tot mereu capul pentru a vedea dacă tînărul a plecat. Acesta însă stătea neclintit ca un zid, pierdut în admirație. Spaniolul tuși pentru a-l trezi din lunga-i visare; celălalt visa înainte; lovi de cîteva ori cu piciorul în podea, tînărul întoarse capul, își îndreptă fugitiv ochii frumoși spre bătrînul domn, dar imediat după aceea îi aținti din nou asupra tabloului.

— San Pedro! San Jago di Compostella! murmură bătrînul, ce diletant nerod și plicticos! Indispus, părăsi salonul și galeria, căci simțea că astăzi îi era răpită orice plăcere din cauza supărării. Mai bine ar fi așteptat! În ziua următoare, galeria era închisă, așa încît era nevoit să mai aștepte patruzeci și opt de ore pînă să poată sta din nou în fața tabloului care-l interesa așa de mult. Înainte să bată clopotele de la biserica mănăstirii ora douăsprezece, sui în mare grabă scara, intră în galerie îndreptîndu-se spre salonul bine cunoscut și nimeri bine! Era primul, era singur și putea privi nestingherit.

Privi țintă la portretul doamnei, ochii i se umplură treptat de lacrimi, își șterse cu mîna genele încărunțite.

— O, Laura! șopti el încet.

Deodată auzi foarte clar un suspin aproape de urechea lui, se întoarse speriat, tînărul de alaltăieri era din nou aici și privea tabloul. Supărat de a se vedea întrerupt, înclină ușor capul, tînărul răspunse ceva mai amabil la salut, dar nu mai puțin mîndru decît spaniolul. Și de data asta bătrînul aștepta ca tînărul, a cărui prezență era nedorită, să plece; dar în zadar, văzu spre disperarea sa

cum acela își luă un scaun și se așeză la cîțiva pași înaintea tabloului pentru a-l contempla în liniștea și tihna cuvenită.

— Fanfaronul, murmură Don Pedro, îmi vine a crede că vrea să-și rîdă de părul meu cărunt.

Părăsi și mai întristat ca alaltăieri salonul.

La intrare dădu peste unul din proprietarii galeriei și-i mulțumi călduros pentru plăcerea pe care i-o prilejuise colecția, dar nu se putu abține să nu se plîngă puțin de tînărul care-i perturbase liniștea.

— Domnule B., spuse el, ați observat poate că unul din tablourile dumneavoastră m-a atras în mod deosebit; mă interesează enorm, are pentru mine o însemnătate, pe care — pe care nu v-o pot exprima. Am venit ori de cîte ori mi-ați îngăduit, pentru a contempla portretul, m-am bucurat să-l privesc nestingherit, căci mulțimea nu zăbovește de obicei prea mult acolo și — imaginați-vă că un tînăr răutăcios m-a pîndit și a venit de fiecare dată cînd veneam și eu, rămînînd numai ca să-mi facă mie în ciudă ore în șir în fața tabloului, care de fapt nu are de ce să-l intereseze.

Domnul B. zîmbi, căci își închipuia prea bine cine ar fi putut să-l supere pe bătrînul domn.

— N-aș putea fi de acord cu ce ați afirmat la urmă, răspunse el, tabloul pare a-l interesa la fel de mult pe tînărul domn, căci nu e pentru prima oară că-l privește atîta timp.

— Cum așa ? Cine este el ?

— Este domnul von Fröben, continuă celălalt, care se află de cinci-șase luni aici, și de cînd a dat prima oară cu ochii de acest tablou, anume de acea doamnă cu pene la pălărie pe care o priviți și dumneavoastră, vine cu regularitate în fiecare zi la aceeași oră să contemple portretul. De aici reiese că și tînărul trebuie să fie interesat de acest tablou, deoarece vine să-l vadă de atîta timp.

— Domnule, șase luni ? exclamă bătrînul. Nu, l-am judecat foarte greșit, să mă ierte dumnezeu pentru aceasta. Cred chiar că, în supărarea mea, m-am purtat nepoliticos față de el. Și e un cavaler, spuneți ? Nu, nu vreau să se spună despre Pedro de Ligez că s-a purtat nepoliticos cu un străin. Vă rog să-i spuneți — dar nu, lăsați, am să-l întîlnesc eu din nou și am să vorbesc cu el.

4

A doua zi, cînd veni din nou și-l găsi pe Fröben în fața tabloului, se apropie de el cu o expresie prietenească pe față. Cînd însă tînărul se dădu respectuos la o parte pentru a-i ceda bătrînului domn locul mai bun, acesta se înclină politicos și spuse :

— Dacă nu mă-nșel, señor, v-am mai văzut de multe ori stînd în fața acestui tablou. Și pe mine mă interesează foarte mult și nu mă satur niciodată privindu-l.

Fröben fu surprins de aceste cuvinte. Și el observase apariția bătrînului în fața tabloului. Aflase cine este acesta și după salutul distant și rece de ieri nu se așteptase nicidecum ca acesta să i se adreseze atît de prietenos.

— Mărturisesc, domnul meu, zise el după cîteva clipe de șovăială, acest tablou mă atrage mai mult decît oricare altul, căci este ceva în această pictură, care pentru mine are mare importanță.

Bătrînul îl privi întrebător, ca și cum nu s-ar fi mulțumit întru totul cu acest răspuns, iar Fröben continuă cu mai multă siguranță :

— Este ceva ciudat cu operele de artă, în special cu picturile. Pe lîngă un tablou trec adesea mii de oameni, găsesc desenul exact, aprobă coloritul, dar nu se lasă impresionați prea tare, în timp ce pentru un anumit om, un anumit tablou poate avea o importanță deosebită. El rămîne țintuit locului, nu se poate desprinde din fața lui, se întoarce tot mereu înapoi pentru a-l contempla din nou.

— Poate că aveți dreptate, spuse bătrînul îngîndurat, cu ochii pe tablou, dar eu socotesc că acest lucru se poate afirma mai degrabă cu privire la marile compoziții, la tablourile în care pictorul a concentrat o idee mai profundă. Mulți oameni se perindă prin fața unui asemenea tablou pînă ca cineva să pătrundă într-un tîrziu importanța lui și-apoi să înțeleagă mesajul profund al artistului. Oare și despre acest portret s-ar putea afirma același lucru ?

Tînărul roși.

— Și de ce nu ? întrebă el surîzînd. Trăsăturile frumoase ale acestui chip, fruntea nobilă, ochii aceștia gînditori, gura aceasta suavă, oare artistul nu le-a creat dintr-o profundă inspirație? Trăsăturile acestea nu ascund ceva atît de atrăgător încît...

— O, vă rog, vă rog, îl întrerupse bătrînul cu blîndețe, a fost într-adevăr o persoană foarte frumoasă cea care i-a pozat artistului, în familia ei sînt femei frumoase.

— Cum ? Care familie ? exclamă tînărul mirat, îndoindu-se de deplinătatea facultăților mintale ale bătrînului, și totuși, vorbele lui erau pline de încordare. Acest tablou nu e decît rodul imaginației, domnul meu ! Are o vechime de cel puțin cîteva sute de ani !

— Așadar, credeți și dumneavoastră în povestea aceea ? șopti bătrînul. Între noi fie vorba, de data aceasta ochiul cunoscător al proprietarilor a fost indus în eroare ; o cunosc pe această doamnă.

— Pentru numele lui dumnezeu ! O cunoașteți ? Unde este ea acum ? Cum o cheamă ? întrebă Fröben vădit emoționat, apucîndu-l pe portughez de mînă.

— Să spunem mai bine că am cunoscut-o, răspunse acesta cu voce tremurîndă, ridicîndu-și ochii înlăcrimați înspre doamna din tablou. Da, am cunoscut-o în Valencia acum douăzeci de ani. E mult de atunci ! Nu e alta decît Doña Laura Tortosi.

— Douăzeci de ani ! repetă tînărul întristat și abătut. Douăzeci de ani, nu, nu este ea !

— Nu este ea ? se înverșună Don Pedro. Nu, spuneți dumneavoastră? Credeți oare că un pictor ar fi putut trasa acest chip din propria sa imaginație ? Și totuși, nu vreau să fiu nedrept, a fost un om iscusit acela care a pictat-o, căci culorile sale sînt reale și fidele, fidele și proaspete ca viața înfloritoare. Dar credeți că un asemenea artist n-ar crea un cu totul alt tablou din imaginația sa ? Și nu admiteți, chiar fără a cunoaște familia Tortosi, că această doamnă are evidente asemănări cu această familie, trăsături specifice naturale și nu contrafăcute, trăsături pe care nu le poți întîlni în tablourile din imaginație, ci numai în portretele bune ? Acesta este un portret, vă spun eu, señor, și pe legea mea nu-i altul decît al Doñei Laura, așa cum am văzut-o acum douăzeci de ani în minunata Valencia.

— Stimate domn, ripostă Fröben, există asemănări, asemănări înșelătoare. Adesea crezi că ai întîlnit un prieten îmbrăcat într-un costum ciudat, după moda veche, și dacă-l întrebi, afli că e de fapt strămoșul său din războiul de treizeci de ani sau chiar vreun străin. Recunosc și eu că acest tablou are trăsături specifice familiei, că se aseamănă cu drăgălașa Doña Laura, dar acest tablou, acesta este vechi, și cel puțin un lucru se știe din registre și cărți bisericești, că în biserica Sfînta Magdalena din C. a stat agățat timp de o sută cincizeci de ani, urmare a unei donații întîmplătoare, nu la comandă și că după toate probabilitățile a fost executat de pictorul german Lukas Cranach.

— Atunci să-mi ia diavolul lumina ochilor ! strigă Don Pedro supărat, se ridică și-și luă pălăria. E o înșelăciune a iadului, ea vrea să mă mai chinuie înc-o dată acum, la bătrînețe, prin acest tablou.

Ochii bătrînului erau plini de lacrimi cînd părăsi cu pași grăbiți și apăsați galeria.

5

Și totuși nu venise aici pentru ultima oară. Fröben și el se mai întîlniră de multe ori în fața tabloului, iar bătrînul îl îndrăgi tot mai mult pe tînăr pentru judecata sa plină de modestie dar fermă, pentru joviala-i sinceritate, pentru întreaga sa făptură care vădea o educație aleasă, cunoștințe remarcabile și un tact rareori întîlnit la această vîrstă. Bătrînul era străin în oraș, se simțea singuratic, dar nu era într-atît de izolat de lume încît să evite să stea de vorbă din cînd în cînd cu cineva. Așa se făcu că se apropie pe nesimțite de tînărul Fröben ; se simțea nespus de atras de acesta, cu atît mai mult cu cît amîndoi împărtășeau același sentiment prețios, anume dragostea față de acea pictură.

Și astfel, bătrînul îl însoțea cu plăcere pe tînăr în plimbările sale, îl invita adesea să-i țină serile companie. Într-una din seri, cînd sala de mese de la „Regele Angliei" era neobișnuit de aglomerată și în jurul celor doi erau atîția străini încît se simțeau stînjeniți în discuția lor intimă, Don Pedro i se adresă tînărului său prieten :

— Señor, dacă astă-seară n-ați făcut nici unei doamne promisiunea să-i cîntați din lăută în fața porții zăvorîte, sau dacă nu vă reține nici o altă promisiune făcută, ei bine, atunci v-aș invita la mine acasă să golim o sticlă cu Pietro Ximenes veritabil.

— Mă onorați prea mult, răspunse Fröben, nu mă reține nici o promisiune, fiindcă aici nu cunosc nici o doamnă și prin părțile locului nu este obiceiul de-a se cînta cu lăuta pe străzi și de-a se sta de vorbă cu iubita pe la geamuri. Vă voi însoți cu plăcere.

— Bine, aveți răbdare numai o clipă pînă cad la învoială cu Diego ; am să trimit să vă cheme.

Bătrînul făcuse această invitație cu un ton sărbătoresc care lui Fröben i se păru ciudat. Acum abia își aduse aminte că nu avusese niciodată ocazia de a vizita locuința lui Don Pedro, căci totdeauna se întîlniseră în sala comună de mese a restaurantului. Dar în toate acestea înțelegea să vadă o politețe deosebită cu care portughezul îl invita la el. După un sfert de oră apăru Diego cu două sfeșnice de argint, se înclină respectuos în fața tînărului și îl rugă să-l urmeze. Fröben îl urmă și observă că trecînd prin sală toți oaspeții întorceau capetele și îl priveau curioși. La primul etaj Diego deschise o ușă și-l pofti pe musafir să intre. Surprins, acesta rămase în prag. Bătrînul său prieten își scosese fracul, îmbrăcase un pieptar negru brodat cu roșu și-și încinsese o sabie lungă cu mîner de aur ; o mantilă roșu închis îi cădea peste umeri. Ieși solemn

înaintea oaspetelui său și scoase mîna sa uscățivă din manșeta bogată spre a-l saluta.

— Fiți binevenit, Don Fröbenio, spuse el, nu vă lăsați impresionat de pereții aceștia lipsiți de strălucire, în călătorie, după cum știți, nu e ca acasă. Mult mai confortabil este ce-i drept în salonul meu din Lisabona, divanurile mele sînt cu adevărat maure ; dar așezați-vă, vă rog, pe această sofa îngustă. Am un vin bun, vechi de la domnul Schwaderer. Așezați-vă.

Cu aceste vorbe îl duse pe tînăr în dreptul unei sofale. O masă înaintea ei era plină cu prăjituri și vin. Diego turnă vin și aduse țigări și chibrituri.

— De mult, începu apoi Don Pedro, de mult voiam să vă vorbesc confidențial, Don Fröbenio, dacă vreți să-mi acordați această onoare. Vedeți, cînd ne întîlneam adesea pe la ora prînzului înaintea portretului Laurei, atunci cînd erați adîncit cu totul în contemplare, eu vă observam, și — iertați-mă dacă la bătrînețe ochii mei au păcătuit furîndu-vă pe dumneavoastră din ochi — am constatat că subiectul acestui portret are o însemnătate mult mai mare pentru dumneavoastră decît mi-ați mărturisit pînă acum.

Fröben roși. Bătrînul îl privi atît de atent și pătrunzător, de parcă voia să citească în adîncul sufletului său.

— E adevărat, răspunse tînărul, această pictură are o profundă însemnătate pentru mine și ați observat prea bine că nu *opera de artă* este ceea ce mă interesează ci *subiectul* tabloului. Ah ! îmi amintește de clipa cea mai ciudată, dar cea mai fericită din viața mea ! Veți surîde, dacă vă voi spune că am văzut odinioară o fată care semăna leit cu acest tablou. N-am văzut-o decît o dată în viață și de aceea mă consider fericit să privesc măcar trăsăturile ei alese pe care le regăsesc în acest tablou.

— O doamne ! Întocmai ca mine ! exclamă Don Pedro.

— Totuși veți rîde, continuă Fröben, cînd vă voi mărturisi că nu pot să vorbesc decît numai de o parte a chipului acestei doamne. Nu știu cum este, blondă sau brună, cu fruntea lată sau îngustă, cu ochii albaștri sau căprui, nu știu ! Dar acel nas drăgălaș, acea gură gingașă, acei obraji delicați, acea bărbie mătăsoasă, toate le regăsesc în portretul îndrăgit așa cum le-am văzut în realitate !

— Ciudat ! — Și aceste forme care rămîn mai greu în minte, ca ochii, fruntea și părul, acestea, după ce le-ați văzut o singură dată, trăiesc așa de puternic în sufletul dumneavoastră ?

— O, Don Pedro ! îl întrerupse mișcat tînărul, o gură pe care o săruți o dată, o asemenea gură n-o poți uita așa

de lesne. Dar vreau să vă povestesc cum s-au petrecut lucrurile.

— Nu, nici o vorbă ! îl întrerupse spaniolul. M-ați considera foarte rău educat dacă aș vrea să răpesc secretul unui cavaler fără să-i spun mai întîi care este al meu, drept zălog. Vreau să vă povestesc despre doamna pe care am recunoscut-o în acel tablou neobișnuit, și dacă mă credeți demn de încrederea dumneavoastră, îmi veți povesti și dumneavoastră ce vi s-a întîmplat. Dar nu beți deloc. E un vin vechi spaniol, trebuie să-l beți dacă vreți să vizitați cu mine Valencia.

Băură din Pietro Ximenes dătător de inspirație, iar bătrînul începu să povestească :

6

— Señor, eu m-am născut în Granada. Tatăl meu comanda un regiment, și el și mama mea se trăgeau din familiile cele mai vechi ale acestui regat. Am fost crescut în spiritul religiei creștine și instruit în toate învățăturile care fac fala unui nobil, și tatăl meu a hotărît să mă dedic carierei militare cînd am ajuns la vîrsta de douăzeci de ani. Dar el era un om aspru și neîngăduitor în serviciul său, și fiindcă el cunoștea bunătatea mamei mele față de mine și se temea că aceasta m-ar fi împiedicat adesea să-mi fac cu supunere datoria de militar, hotărî să mă trimită la un alt regiment, anume la Pampeluna unde comanda unchiul meu. Acolo am învățat să slujesc cu sîrguință și corectitudine, astfel încît în zece ani am reușit să ajung căpitan. Cînd am împlinit treizeci de ani unchiul meu a fost mutat în Valencia. Era un om influent și a știut să învîrtă lucrurile astfel încît într-o jumătate de an am ajuns adjutantul lui. Însă cînd am ajuns în Valencia, multe se schimbaseră în casa unchiului meu. De mult, încă din Pampeluna, rămăsese văduv. În Valencia făcuse cunoștință cu o văduvă bogată, pe care o luase în căsătorie cu cîteva săptămîni înainte de sosirea mea. Vă puteți închipui cît am fost de surprins cînd îmi prezentă o doamnă mai trecută recomandîndu-mi-o drept soția sa ; dar surprinderea mea crescu și mai mult și se transformă în bucurie cînd îmi prezentă și o fată frumoasă ca zorii zilei, numind-o fiica sa Laura, verișoara mea. Pînă atunci nu știusem ce-i iubirea, iar camarazii mei mă porecliseră Pedro el Petro * ; dar această piatră se topi ca ceara sub privirile arzătoare ale Laurei.

— Ați văzut-o, Don Fröbenio, pictura aceea redă trăsăturile ei angelice, dacă se poate spune despre un artist

* Cel de piatră *(span.)*.

muritor că poate egala minunatele opere ale naturii. Ah, tocmai așa purta ea părul, la fel de curajoasă ca în tablou își punea pe cap pălăriuța cu pene bogate, iar cînd deschidea ochii căprui de sub genele-i lungi, mi se părea că se deschid porțile raiului și că un înger radios mă saluta prietenos.

Iubirea mea, Señor, a fost fericită ; puteam fi zilnic în preajma ei ; acele bariere care îi separă în patria mea pe îndrăgostiți transformînd iubirea în durere, teamă, mîhnire și prefăcătorie, acele bariere nu ne despărțeau pe noi. Și cînd mă gîndeam la viitor, ce înfloritor mi se părea ! Unchiul meu mă iubea ca pe propriul său fiu ; dacă nu mă înșelam, nu-i displăcea faptul că-i curtam fiica. Iar din partea tatălui meu nu întîmpinam nici o piedică, întrucît Laura se trăgea dintr-o familie de viță nobilă, iar averea mamei sale era renumită. Cît de puternică era dragostea mea vă puteți închipui și din faptul că iubeam fără chin și suferință ; pentru că de obicei iubirea se naște din plăcuta constatare că poate nu-i ești iubitei tocmai indiferent. Dragostea este precum focul care se întinde pe sub acoperișuri și, poticnindu-se de un zid, pătrunde brusc în casă, mistuind-o, pentru ca apoi să se înalțe trosnind năvalnic spre cer. Atracția de la început crește. Piedicile aparent insurmontabile te ațîță. Te cuprinde o dogoare care nu se stinge decît în brațele iubitei. Vorbești cu iubita după gratii, trimiți scrisori prin cameristă, cînd visezi și cînd veghezi îți închipui figura ei, făptura ei atît de atrăgătoare, căci pînă nu de mult erau acoperite de văl și de mantilă. În sfîrșit, viclenia sau forța înlătură barierele. Parcă plutești, o conduci pe aleasa ta în fața altarului — apoi începi să-ți privești comoara cu mai multă atenție. E aceeași senzație pe care o simți pe o pajiște frumoasă ca un covor sub care de fapt e un teren mocirlos, cînd pășești ca pe un pămînt tare și picioarele ți se scufundă, iar din adîncuri țîșnesc izvoare. În fiecare clipă răbufnește cîte o toană nouă la doamnă, zilnic își dă la o parte vălul și mantila de pe suflet, încît în cele din urmă ai prefera să stai din nou după gratii, să cînți serenade de dragoste, dar — să nu te mai întorci niciodată.

7

— Pe legea mea, sînteți un critic aspru, replică Fröben roșind, este și ceva adevărat în ceea ce spuneți, dar chiar așa ? Nu, atunci ar fi mincinoasă acea scînteie divină

care ți se înfige în inimă ca o flacără, acea clipă binecuvîntată în care e de ajuns o jumătate de minut ca să înțelegi, și totuși cred în originea ei cerească. O, oare mie nu mi s-a întîmplat la fel ?

— Înțeleg ce vreți să spuneți, grăi Don Pedro ; clipa aceea e cerească, dar adesea se bazează pe o amară înșelătorie. Ascultați mai departe : pe mine nu mă împiedica nimic și totuși iubeam cu aceeași pasiune ca și un cavaler tînăr din Spania. Singura piedică putea fi inima Laurei, dar ochii ei mi-au spus de multe ori că nu disprețuiește a se întîlni cu ai mei. Toate micile gingășii pe care le faci în asemenea situații Doña Laura le primea cu plăcere, și după un sfert de an îmi îngădui să-l declar dragostea mea. Părinții băgaseră de seamă de mult lucrul acesta. Unchiul meu își dădu consimțămîntul și-mi spuse că pentru serviciile pe care i le-am adus, a obținut pentru mine o funcție de maior pe lîngă rege. O dată cu avansarea mea îmi dădu încuviințarea să-i mărturisesc tatălui meu dragostea mea pentru a-și da consimțămîntul. Am făcut întocmai. Ah, de ce am făcut-o? Oare nu avem în spate un demon care ne oferă fericirea ca pe o jucărie frumoasă pentru a o distruge pe urmă dintr-o dată ? La scurt timp după ce devenisem sigur pe norocul meu, am făcut cunoștință cu un căpitan dintr-un regiment elvețian, pe care l-am îndrăgit și care venea zilnic în casa mea. Era un tînăr frumos, blond, cu ochi limpezi, albaștri, cu pielea albă și obrajii rumeni. Părea prea gingaș pentru un soldat, însă faptele sale de arme erau atît de vestite, încît zburau din gură-n gură. Cu atît mai periculos era el pentru femei. Întreaga sa făptură era cu totul nouă pentru această țară în care soarele bronzează fețele, în care sub părul negru lucesc ochi negri. Cînd povestea despre ghețari, despre zăpezile veșnice din patria sa, toată lumea asculta cu plăcere, ba unele doamne s-ar fi încumetat chiar să topească gheața din inima sa.

Într-o dimineață veni la mine un prieten, care știa de dragostea mea pentru Laura și care vorbindu-mi în mare taină îmi dădu a înțelege că trebuie să fiu cu ochii-n patru sau să mă căsătoresc cu verișoara mea înainte să ajung maior, căci altminteri s-ar putea întîmpla lucruri neplăcute. Eram înmărmurit. Am început să-l descos și am aflat că Doña Laura se întîlnea din cînd în cînd cu un bărbat la o prietenă căsătorită. Acesta se furișa în casă înfășurat într-o manta. M-am despărțit de prietenul meu mulțumindu-i. Nu credeam nimic din toate acestea, dar un ghimpe de gelozie și de neîncredere se înfipsese în mine. Am început să mă gîndesc la purtarea Laurei față de mine, era neschimbată ; era drăgălașă și bună cu mine

ca şi înainte, mă lăsa să-i sărut mîna, ba chiar şi frumoasa-i gură — dar la asta se rezuma totul ; de-abia acum îmi dădeam seama cît de rece era ea întotdeauna cînd o îmbrăţişam, căci nu-mi strîngea mîna după ce eu i-o strîngeam pe a ei, nici sărutul nu mi-l înapoia.

Îndoielile mă chinuiau. Prietenul veni din nou, puse şi mai multe paie pe foc aducîndu-mi ştiri şi mai exacte, aşa încît am hotărît în sinea mea să supraveghez cu mai multă atenţie mişcările iubitei mele. De obicei, luam masa de prînz împreună, unchiul, mătuşa, frumoasa mea verişoară şi cu mine. În seara zilei în care prietenul meu mă avertizase pentru a doua oară, mătuşa o întrebă la masă pe fiica ei dacă n-ar vrea să-i ţină de urît pe balcon.

Ea răspunse că-i promisese prietenei sale să-i facă o vizită. Fără să vreau, oi fi privit-o mai pătrunzător, pentru că ea lăsă ochii în jos şi roşi. Cu o oră înainte de înserat se duse la acea doamnă. Cînd se înnoptă, m-am strecurat pînă la casa cu pricina şi am stat la pîndă. O gelozie turbată mă cuprinse cînd am zărit în capul străzii o siluetă înfăşurată într-o manta furişîndu-se pe lîngă case. M-am postat în faţa uşii de la intrare, silueta se apropie şi vru să mă dea uşor la o parte, dar eu am apucat-o de manta spunînd : „Señor, oricine aţi fi, am convingerea că-n această clipă am în faţa mea un om de onoare şi din acest considerent vă somez să-mi daţi socoteală."

La primul meu cuvînt l-am simţit că se cutremură. Stătu o clipă pe gînduri, după care grăi : „Ce înseamnă asta ?"

„Juraţi-mi pe onoarea dumneavoastră", am continuat eu, „că nu veniţi în această casă pentru Doña Laura di Tortosi."

„Cine îndrăzneşte să-mi ceară socoteală unde mă duc ?" strigă el cu voce înfundată, prefăcută. După accent mi-am dat seama că era străin. O sumbră bănuială încolţi în sufletul meu. „Căpitanul di San Montanjo îndrăzneşte", am răspuns eu smulgîndu-i mantaua de pe faţă, înainte ca el să se dumirească — era prietenul meu Tannensee, elveţianul.

Stătea în faţa mea ca un infractor, fără a mai fi capabil să scoată vreun cuvînt. Eu trăsesem sabia mea din teacă şi mut de mînie i-am făcut semn să facă acelaşi lucru. „N-am altă armă asupra mea decît un pumnal", ripostă el. Eram tocmai pe punctul de a-l străpunge cu sabia fără nici o ezitare, văzîndu-l însă atît de nemişcat, aşteptîndu-se la orice, n-am putut să comit acea grozăvie. Am reuşit să mă stăpînesc totuşi, poruncindu-i să-mi dea socoteală a doua zi dimineaţa în faţa porţii oraşului. L-am

împiedicat să intre în casă, postîndu-mă în faţa uşii. El acceptă şi plecă.

Am mai stat mult timp la pîndă pînă cînd sosi lectica pentru Laura şi pînă ce am zărit-o urcîndu-se în ea ; apoi am urmărit-o încet pînă acasă. Chinurile geloziei nu m-au lăsat să închid un ochi, iar pe la miezul nopţii am auzit nişte paşi apropiindu-se de uşa camerei mele. Se auziră bătăi ; mirat, mi-am pus mantaua pe umeri şi am deschis. Era bătrîna servitoare a Laurei, care-mi dădu o scrisoare şi dispăru repede.

Señor ! Dumnezeu să vă ferească de o asemenea scrisoare ! Laura îmi mărturisea că de mult îl iubea pe elveţian, dinainte de-a o cunoaşte eu ; că de teama mîniei mamei sale, care-i urăşte pe toţi străinii, îl oprise s-o ceară în căsătorie ; că ea, doar constrînsă de ameninţările mătuşii mele, răspunsese la avansurile mele. Îşi lua toată vina asupra ei, jurînd pe ce avea mai scump că de multe ori Tannensee avusese intenţia să-mi mărturisească totul, dar că nu făcuse acest lucru numai datorită rugăminţilor ei, de teamă ca apoi să nu fie păzită cu şi mai mare severitate. Ea-mi dezvălui un secret îngrozitor, care ar păta onoarea familiei, dacă eu nu aş înlesni fuga ei şi a căpitanului. Mă imploră să renunţ la duel, căci dacă el va fi răpus, ei, soţiei lui, nu i-ar mai rămîne altceva de făcut decît să-şi ia viaţa. Încheie apelînd la mărinimia mea, că mă va stima veşnic, dar nu mă va iubi niciodată.

Trebuie să recunoaşteţi că o asemenea scrisoare poate stinge toate flăcările iubirii, întocmai ca şi apa rece ; ea stinse chiar o parte din mînia mea. Dar onoarea mea nu-mi permitea să iert faptul că fusesem înşelat, de aceea m-am înfiinţat la ora stabilită la locul duelului. Căpitanul probabil că îşi dăduse şi el seama cît de tare mă jignise. Deşi era un spadasin mai bun decît mine, el doar se apăra şi nu din vina lui m-am lovit la mînă în spada lui între degetul mare şi arătător, aşa că nu mai eram în stare să continui lupta. În timp ce mă bandajau, i-am dat scrisoarea Laurei. El o citi, mă imploră să-l iert, iar eu am făcut-o cu inima îndurerată.

Povestea dragostei mele s-a sfîrşit, Don Fröbenio, căci după cinci zile Doña Laura dispăruse cu elveţianul.

— Şi cu ajutorul dumneavoastră ? întrebă Fröben.

— Am ajutat cît am putut. Desigur că durerea mătuşii mele a fost mare ; dar în astfel de împrejurări era mai bine să nu-şi mai vadă fiica decît să fie pătată onoarea casei.

— Nobile domn ! Ce mult trebuie să vă fi costat acest lucru ! Într-adevăr, a fost o grea încercare.

— Da, așa este, răspunse bătrînul zîmbind amarnic. La început am crezut că rana aceasta nu se va mai cicatriza niciodată, dar vremea schimbă multe, prietene ! N-am mai văzut-o niciodată de atunci, n-am mai auzit nimic de ei doi, numai o singură dată au pomenit ziarele despre bravul colonel Tannensee care luptînd sub Napoleon a opus mult timp rezistență dușmanului în bătălia de la Brienne. Să fi fost oare același, Laura să mai fie în viață, n-aș ști să spun.

Cînd însă am sosit în acest oraș, cînd am vizitat galeria și am zărit-o din nou pe Laura mea după douăzeci de ani lungi, așa cum era ea în zilele tinereții ei, atunci vechile răni s-au redeschis și — știți că o vizitez zilnic.

8

Don Pedro di San Montanjo Ligez istorisise povestea sa cu un aer grav, ceremonios, așa cum se cuvine unui intendent al prințului de P., unui bărbat de viță veche castiliană. După ce termină de povestit goli cîteva pahare de Xeres, își ridică pălăria, își trecu cu mîna peste frunte și bărbie și spuse tînărului de lîngă el :

— Ceea ce n-aș fi încredințat multor oameni v-am povestit dumneavoastră cu lux de amănunte, Don Fröbenio, nu pentru a vă ispiti să-mi dovediți aceeași încredere, cu toate că taina dumneavoastră ar rămîne îngropată în pieptul meu precum colbul regilor Spaniei în Escurial ! — cu toate că aș fi curios să aflu în ce măsură vă interesează acea doamnă — dar curiozitatea nu se cade celor în vîrstă, și cu asta basta.

Fröben îi mulțumi bătrînului pentru destăinuirile sale.

— Cu plăcere vă voi povesti micul meu roman cît s-o putea de bine, zise el zîmbind, el nu conține secretele nici unei doamne și sfîrșește acolo unde altele încep. Dar dacă-mi permiteți, vă voi povesti mîine, căci astăzi este prea tîrziu.

— Fie cum doriți, răspunse Don Pedro strîngîndu-i mîna, voi ști să apreciez dovada dumneavoastră de încredere.

Astfel se despărțiră. Spaniolul îl conduse politicos pe tînăr pînă în pragul vestibulului său, iar Diego îi lumină calea pînă-n stradă. Conform obiceiului său, a doua zi Fröben se duse la galerie ; stătu multă vreme în fața tabloului și într-adevăr, în ziua aceasta se gîndi mai mult la bătrîn decît la femeia zugrăvită. Dar așteptă mai bine de o oră — bătrînul nu veni. Cînd se făcu ora două, se duse în grădina publică, înconjură agale lacul trecînd pe

lîngă trăsuri frumoase, pe lîngă doamne și mai frumoase, pe lîngă nenumărați directori și locotenenți, își puse de cîteva ori binoclul la ochi privind în josul aleii, dar silueta distinsului său prieten în vîrstă nu se zărea ; zadarnic căuta el picioarele negre și subțiri, pălăria ascuțită, pe Diego îmbrăcat în haine pestrițe, cu umbrelă și manta de ploaie. Nu se vedea nicăieri.

„Oare să se fi îmbolnăvit ?“ se întrebă el și fără să vrea se îndreptă spre piața din fața palatului și spre restaurantul „Regele Angliei“, pentru a-l vizita pe Don Pedro.

— A plecat toată suita, duși au fost, răspunse chelnerul la întrebarea sa. Ieri seară, prințul a primit cîteva depeșe, iar azi dimineață alteța sa a plecat cu tot alaiul în șase trăsuri spre W. Intendentul, care călătorea în trăsura a doua, v-a lăsat o scrisoare.

Nerăbdător, Fröben întinse mîna după acest ultim semn de amiciție. Pe scrisoare nu se putea citi decît Don Pedro di San Montanjo Ligez, maior Rio di S. A. etc. Mîhnit, Fröben vru să bage în buzunar scrisoarea cu aceste cuvinte reci de despărțire, cînd deodată descoperi pe verso încă vreo cîteva cuvinte scrise cu creionul. „Rămîneți cu bine, stimate Don Fröbenio ; mi-ați rămas dator cu povestea dumneavoastră; salutați-o și sărutați-o pe Doña Laura.“

Această propunere a bătrînului domn îl făcu să zîmbească și totuși, cînd în zilele următoare rămase din nou în fața picturii, fu mai abătut decît oricînd, fiindcă plecarea lui Don Pedro lăsase un gol în inima sa. El se întreținea așa de bine cu bătrînul domn în vîrstă, de multă vreme nu mai avusese relații atît de clare cu oamenii ca acum, cînd înțelesese în sfîrșit că numai cineva singuratic, fără speranță poate fi complet nefericit. Dacă n-ar fi fost tabloul să-l captiveze cu farmecul său neobișnuit, de mult ar fi părăsit el Stuttgart-ul care n-avea nici o frumusețe pentru el. Cînd într-o zi domnii Boisserée îi arătară o copie litografiată după acel tablou și i-o dăruiră, el o primi ca pe un dar al soartei, își luă rămas bun de la original, împachetă cu grijă copia și părăsi orașul la fel de tăcut precum venise.

9

Șederea sa la Stuttgart nu se datorase decît tabloului pe care-l descoperise în galerie. Cînd ajunsese în capitala Württembergului se afla în călătorie pe țărmurile Rinului, iar acum își continuă drumul. Își mărturisi că ultimele luni îl tulburaseră destul de mult. Nu fără rușine și oarecare fiori simți că toată supărarea sa, gîndurile și dorințele sale frizau nebunia. Era ce-i drept independent, anul

acesta avea să-l dedice călătoriilor fără să-și facă un plan anume ; voia să pună această lungă întrerupere a călătoriei sale pe seama plăcutei poziții a orașului, a minunatelor împrejurimi. Dar oare orașul acela i se păruse într-adevăr atît de plăcut ? Vizitase, cunoscuse pe cineva ? Nu evitase el oamenii fiindcă îi tulburau singurătatea pe care o îndrăgise atîta? Se delectase cu minunatele împrejurimi? „Nu“, își spuse el zîmbind, „ai fi tentat să te gîndești la vrăjitorie! M-am purtat ca un neghiob ! M-am încuiat în camera mea ca să citesc. Dar oare am citit cu adevărat ? Nu era pe fiecare pagină chipul *ei ?* Pașii mei se îndreptau în altă parte decît spre *ea* sau puteam să mă plimb și să mă contopesc cu mulțimea care forfotea ? Nu e curată nebunie să alergi atîta drum după o himeră, să cercetezi cu atenție fiecare chip de fată, dacă nu recunoști gura frumoasă a iubitei necunoscute ?“

Astfel se mustra tînărul, credea că ia hotărîri ferme și — de cîte ori calul său pășea mai încet în susul dealului, uita să-i dea bice pentru că sufletul său rătăcea pe alte cărări ; de cîte ori, cînd își desfăcea seara bagajul și dădea peste sul, desfășura fără să vrea chipul alesei, uitînd să se mai odihnească.

Dar fermecătoarele regiuni muntoase de pe Neckar, minunatele cîmpii de la Mannheim, Worms, Mainz avură și asupra lui acel efect neobișnuit. Îl destindeau, îi umpleau ochii cu imagini noi, vesele. Și cînd într-o dimineață se porni din Bingen nu avea în fața ochilor săi decît o singură imagine, o imagine pe care o ținea minte și astăzi. Fröben călătorise cu un compatriot de-al său prin Franța și Anglia, iar acel tovarăș de drum ajunsese treptat să-i fie prieten. Dacă se gîndea la prietenia aceasta nu putea să nu-și mărturisească faptul că nu potrivirea de caractere îi apropiase ; dar cum se întîmplă de obicei tocmai cei care se deosebesc se iubesc mai mult. Baronul von Faldner era cam grosolan și incult ; chiar și acea călătorie, viața tumultuoasă a celor două capitale ca Paris și Londra nu reușiseră să șlefuiască decît exteriorul lui. Făcea parte din categoria acelor oameni care, refuzînd din vina altora sau a lor lecturile alese, cunoștințele rare, profunde și influența benefică a științelor, ajung la convingerea că sînt oameni practici, adică oameni care poartă în ei tot ce alții învață cu multă străduință : care au o noțiune firească despre agricultură, creșterea vitelor, gospodărie și altele asemenea și se consideră drept agricultori înnăscuți, drept gospodari practici, căutînd să obțină pe calea cea mai directă ceea ce marea majoritate găsește în cărți. Acest egoism îl făcea fericit, fiindcă nu vedea pe ce piloni șubrezi se baza știința sa ; și mai fericit ar fi

fost dacă acest orgoliu s-ar fi oprit la afaceri, dar îl purta pretutindeni, împărțea sfaturi, fără să primească vreunul, se ținea drept foarte luminat și de aceea era un tovarăș neplăcut în societate, iar acasă poate un mic tiran, din simplul motiv că era deștept și avea mereu dreptate.

„Oare o mai fi avînd vorba aceea a lui ?“ se întrebă Fröben zîmbind. „Inevitabila lui vorbă : 'N-am spus eu !' De cîte ori, cînd nici nu se gîndea că se va întîmpla ceva, de cîte ori mă apuca de mînă, exclamînd : 'Amice Fröben, spune direct, n-am spus eu că se va întîmpla așa ? De ce nu m-ați ascultat ?' Iar dacă îi demonstram la fel de limpede ca lumina zilei că întîmplător afirmasem tocmai contrariul, nu se lăsa convins sub nici o formă bombănind trei-patru zile în șir.“

Fröben spera că experiența avută și frumusețea naturii înconjurătoare l-au făcut pe prietenul său mai înțelept. Moșia sa se afla într-unul din cele mai fermecătoare locuri de pe Valea Rinului, în apropiere de Kaub și cu cît călătorul se apropia mai mult, cu atît mai tare îi bătea inima la vederea măreției munților și a fluviului maiestuos și cu atît mai des își spunea : „Nu, *trebuie* să se fi schimbat ; pe aceste meleaguri nu poți decît să te dăruiești, să fii prietenos și participativ și savurînd această priveliște trebuie să uiți, chiar dacă într-adevăr ai dreptate, ceea ce la el nu se întîmpla decît foarte rar.“

10

Spre seară ajunse la moșie. În fața casei dădu calul unui servitor, se interesă de stăpîn și fu îndrumat în grădină. Acolo recunoscu de departe statura și vocea prietenului său. În această clipă părea să se certe aprins cu un domn în vîrstă, care săpa pe lîngă un pom.

— Și chiar dacă așa ați fi procedat, după vechile tipicuri, de o sută de ani și nu de cincizeci, pomul tot trebuie scos așa după cum spun eu. Hai la treabă, bătrîne ; un singur lucru contează, să chibzuiești lucrurile bine.

Lucrătorul își puse șapca oftînd, mai aruncă o dată o privire nostalgică spre mărul frumos, după care înfipse repede, destul de supărat sapa în pămînt. Baronul însă începu să fluiere un cîntecel, se întoarse și zări în fața sa un bărbat care-i zîmbea prietenos și-i întindea mîna. Îl privi mirat.

— Cu ce vă pot fi de folos ? întrebă el laconic și repede.

— Nu mă cunoști, Faldner ? replică străinul. Să fi uitat oare de tot cu pepiniera asta a ta de Londra și Paris ?

— E posibil, Fröben al meu ! exclamă celălalt repezindu-se să-l îmbrățișeze pe prietenul său. Doamne, cum te-ai mai schimbat. Ești atît de palid și de slab ; aceasta se datorează sedentarismului și lucrului ; și nici nu asculți de nici un sfat, ți-am mai spus-o de multe ori, nu ești pentru așa ceva.
— Prietene ! spuse Fröben, pe care această primire îl făcea fără să vrea să-și amintească de gîndurile sale din timpul călătoriei. Prietene, gîndește-te puțin ; nu mi-ai spus tu mereu că nu sînt bun de agricultor, de silvicultor și de altele asemănătoare și că ar trebui să îmbrățișez o carieră juridică și diplomatică ?
— O, bunul meu Fröben, zise celălalt zîmbind cu subînțeles, tot așa de slabă ți-e memoria ? Nu ți-am spus eu încă de-atunci ?
— Mă rog, ai dreptate, să nu ne mai certăm, îl întrerupse musafirul său. Hai mai bine să vorbim despre lucruri mai înțelepte, cum ți-a mers de cînd nu ne-am mai văzut, cum o duci.
Baronul porunci să se aducă vin într-un pavilion și povesti despre viața și ocupațiile sale. Istorisirea sa nu era decît o tînguire continuă despre vremurile rele și nebunia oamenilor. Dădu destul de clar a înțelege că în puținii ani care s-au scurs, reușise să ajungă departe în agricultură datorită minții sale agere și cunoștințelor dobîndite în călătorii. Dar, la scurt timp după aceea, niște vecini neîntrebați începură să-l sfătuiască de rău, pe de altă parte se izbi de o nesupunere inexplicabilă la lucrătorii săi, care făceau pe atotștiutorii, invocînd în ignoranța lor o lungă experiență. Pe scurt, ducea, după cum mărturisea, o viață plină de griji și trudă veșnică, de discordie și supărare, iar unele procese iscate în urma unor dispute legate de hotare îi amărau și acele puține ore de bucurie care îi mai rămîneau după îngrijirea moșiei.
„Sărmane prieten !“ gîndi Fröben în timpul acestei povestiri. „Va să zică ai rămas cu aceeași marotă, care a pus stăpînire pe tine ca un cal sălbatic pe care nu-l poți ține în frîu ?“
Veni și rîndul musafirului să povestească, iar acesta îi spuse prietenului său în cîteva cuvinte că fusese trimis la cîteva legații, că nicăieri nu petrecuse prea bine, că-și luase un concediu lung, că acum călătorea din nou puțin prin lume.
— Fericitule ! exclamă Faldner. Cît de mult te invidiez ; azi aici, mîine acolo, nu ești încătușat și poți călători încotro și cît timp vrei. Frumos mai e să călătorești ! Ce n-aș da să pot pleca și eu din nou așa liber prin lume !

— Ei bine, ce te-mpiedică, exclamă Fröben zîmbind. Doar nu moșia ta ? Oricînd poți s-o lași în seama unui arendaș, să ți se pună șaua pe cal și să pleci cu mine.
— Ah, tu nu pricepi nimic, dragul meu ! răspunse baronul zîmbind încurcat. În primul rînd, în ceea ce privește moșia, nu pot să lipsesc nici măcar o zi fără ca să nu se încurce toate, căci eu sînt sufletul tuturora aici. Și-n al doilea — am făcut o prostie, dar s-o lăsăm baltă, acum nu mai pot călători.
În acest moment apăru un servitor anunțînd că stăpîna s-a întors și întreabă unde să li se servească ceaiul.
— Cred că sus în cameră, spuse el roșind ușor, iar servitorul se depărtă.
— Cum, ești însurat ? întrebă Fröben mirat. Și abia acum aflu acest lucru ! Ei bine, vă urez noroc ; dar spune-mi — mai degrabă mi-aș fi închipuit că se prăbușește cerul decît să mă gîndesc la această noutate ; și de cînd ?
— De șase luni, răspunse baronul cu jumătate de gură și fără să-l privească pe musafirul său. Dar cum poate să te mire atît acest lucru ? Poți să-ți imaginezi, la așa o moșie mare, unde trebuie să fac totul singur.
— Ei bine ! Consider că-i ceva firesc și potrivit ; dar cînd mă gîndesc cum judecai pe vremuri în privința căsătoriei, n-aș fi crezut niciodată să-ți fie pe plac vreo fată.
— Nu, scuză-mă ! spuse Faldner. De atunci am spus mereu....
— Ei bine, de atunci ai spus mereu, exclamă tînărul zîmbind, de atunci am spus eu mereu, că după pretențiile *tale* n-ai să găsești nici una, tu căutai idealul care nu mi-ar fi trebuit și care nici nu era de găsit. Dar încă o dată felicitările mele. Dar pentru că e o doamnă în casă care ne invită la ceai, nu pot să apar în haine de drum ; ai puțină răbdare, mă întorc în curînd la tine. La revedere !
Părăsi pavilionul, iar baronul îl urmări cu niște priviri posomorîte.
„Are dreptate“, șopti el.
În aceeași clipă apăru în fața lui o siluetă înaltă de femeie.
— Cine a plecat chiar acum de la tine ? întrebă ea repede, pe nerăsuflate. Cine a rostit acest la revedere ?
Baronul se ridică și o privi uimit pe soția sa ; observă cum culoarea altă dată palidă a obrajilor ei dăduse într-o roșeață arzătoare.
— Nu, e de nesuportat ! exclamă el aprig. Josephe, de cîte ori să-ți mai spun că Hufeland * interzice categoric

* Christoph Wilhelm Hufeland (1762—1836), medic renumit, autorul tratatului *Macrobiotica sau arta prelungirii vieții omenești* (1796).

orice mișcare pripită oamenilor de constituția ta; arzi toată! Sigur ai mers iar mult pe jos și te-ai încins, iar acum, contra oricărei înțelepciuni, te mai duci și în grădină, unde e răcoare. Veșnic trebuie să-ți repet totul ca unui copil; să-ți fie rușine!

— N-am vrut decît să vin după tine, spuse Josephe cu voce tremurîndă. Nu te supăra așa de repede; drumul l-am făcut în trăsură și nu m-am încălzit deloc. Fii bun!

— Obrajii tăi te trădează, continuă el îmbufnat. Trebuie să te dăscălesc și pe tine tot mereu? Și nu ți-ai pus nici șalul, așa cum te-am învățat, dacă mai vrei să cobori seara în grădină; de ce arunci banii pe asemenea lucruri, dacă nu le folosești? O doamne, uneori simt că înnebunesc. Nu-mi faci nici cel mai mic lucru pe plac; încăpățînarea ta veșnică mă omoară. O, cîteodată îmi vine să...

— Te rog, iartă-mă, Franz! se rugă ea dureros, cu lacrimi mari în ochi. Nu te-am văzut toată ziua și am vrut să-ți fac o surpriză aici; dar nu m-am mai gîndit la șal și la răcoarea serii. Iartă-mă, vrei s-o ierți pe soția ta?

— Bine, lasă-mă în plata domnului, știi că nu-mi plac asemenea scene, și mai ales lacrimi! Dezobișnuiește-te o dată, pentru numele lui dumnezeu, de această fatală moliciune de a plînge din orice nimic. — Avem un musafir, pe Fröben, despre care ți-am mai povestit, am călătorit împreună. Poartă-te cum se cuvine, Josephe, mă auzi? Să nu lipsească nimic, să nu fiu nevoit să mai duc și grija gospodăriei. Ceaiul se va bea în salon.

El păși tăcut înaintea ei pe aleea care ducea la castel. Josephe îl urma mîhnită. Pe buze îi flutura o întrebare, dar oricît ar fi vrut să vorbească, îngropă întrebarea adînc în inimă.

11

Cînd noaptea tîrziu baronul își conduse oaspetele în camera sa, acesta nu se putu abține să nu-l mai felicite o dată.

— Pe legea mea, Franz! spuse el, strîngîndu-i mîna cu foc, așa o femeie îți trebuia. Întotdeauna ai fost un norocos, dar nu mi-aș fi putut închipui niciodată că tu, cu maximele și pretențiile tale ciudate, ai să reușești să-ți aduci acasă o copilă atît de drăgălașă, de minunată.

— Da, da, sînt mulțumit de ea, răspunse baronul sec, aprinzînd mai tare lumînarea. Nu poți avea totul, trebuie

să te obișnuiești cu gîndul ăsta, în lumea asta imperfectă.

— Omule! Sper că nu ești nerecunoscător față de atîta frumusețe. Am văzut multe femei, dar pe onoarea mea, nici una de o asemenea frumusețe ireproșabilă ca soția ta. Ochii aceștia! Ce expresie emoționantă! Pe fruntea ei frumoasă plutesc parcă cele mai dulci visuri! Și silueta aceasta gingașă, zveltă! Nu știu însă, dacă să nu admir și mai mult finețea și tactul ei, judecata ei dreaptă, spiritul ei cultivat.

— Dar ești fermecat întru totul, zîmbi Faldner, de cînd te știu ai citit prea mult și ai fost mai puțin practic; întotdeauna am spus eu. — Cu femeile e lucru ciudat, continuă el oftînd. Crede-mă, într-o casă de multe ori e mai bună una care are simț practic și care învîrte totul cu spor decît un așa-zis spirit cultivat. Noapte bună, fii fericit că ești încă liber — nu te grăbi prea tare să te însori.

Fröben privi mirat în urma lui cînd părăsi camera. „Cred că ticălosul nici acum nu e mulțumit de soarta sa; a găsit un înger și cu pretențiile lui ridicole își transformă casa într-un iad. Sărmana femeie!"

Nu trecuse cu vederea cît de speriată se agăța de privirile soțului ei în tot ce făcea sau spunea, cum se uita el de aspru la ea dacă, în concepția sa, făcuse vreo greșeală, cum îi făcea el adesea semne cu mîna, cum își mușca buzele și gemea, cînd credea el că oaspetele nu-l vede. Și cu cîtă răbdare îngerească îndura ea toate acestea! Făcuse o impresie profundă, minunată asupra lui. Părul blond bogat care încadrează o frunte mare te face să te aștepți la ochi albaștri, obraji rumeni, poate chiar la un nas cîrn, caracteristic mai degrabă blondelor decît brunetelor. Dar nimic din toate acestea. Sub genele aurii răsăreau ca raza lunii de după norii străvezii doi ochi căprui care nu te surprindeau prin ardoare sau prea mare vioiciune, ci printr-o undă de melancolie gînditoare pe care Fröben o iubea la nesfîrșit la femeile frumoase, dar pe care rareori îi era sortit s-o întîlnească. Nasul îi dădea un aer de grecoaică, obrajii îi erau palizi, doar o umbră de roșeață îi colora, iar singura urmă de viață pe fața ei în loc de trandafirii din obraji erau buzele, la văzul cărora nu se putea să nu te gîndești la niște cireșe roșii, delicate.

„Și această făptură minunată", continuă Fröben în gînd, „atît de gingașă, de zveltă, iar cînd trece prin cameră parcă plutește. Plutește? Ca și cînd n-aș fi văzut că are destule de îndurat, că buzele ascund cuvinte de mîhnire, că ochii nu așteaptă decît să rămînă singuri

ca să poată plînge în taină din cauza asprimii soțului ei. Nu! Imposibil", își spuse el după ce cugetă cîtva timp, „nu se poate să se fi căsătorit cu el din dragoste. Lumea care se ascunde în spatele acelor ochi este prea mare pentru înțelesul lui Faldner, inima soției sale prea delicată pentru purtarea grosolană a tiranului din casă. O compătimesc!"

În timpul acestor reflecții se apropiase de un dulap lîngă care servitorii îi așezaseră bagajele. Îl deschise, privirea îi căzu pe binecunoscutul sul, așa încît roși. „Nu cumva te-am înșelat în seara asta?" întrebă el. „Nu s-a strecurat un alt tablou în inima mea? Da, nu m-am surprins eu însumi gîndindu-mă la soția prietenului meu, ceea ce nu se cuvine, iar ei nu i-ar putea fi de nici un folos?" Desfășură sulul cu tabloul iubitei și rămase surprins. Deodată se trezi în sinea lui un gînd care pînă acum dormitase în el și care i se părea un vis încîlcit, anume că doamna Faldner are o asemănare miraculoasă cu acest tablou. Părul, ochii, fruntea erau ce-i drept cu totul altfel decît în tablou, dar i se păru că găsește o mare asemănare în privința nasului, gurii și bărbiei, ba chiar și în ținuta gîtului cel grațios. „Și vocea aceasta!" exclamă el. „Nu mi s-a părut mie din prima clipă cunoscută această voce? Ce simt? Să fie oare cu putință, soția prietenului meu să fie fata aceea, pe care n-am văzut-o decît o dată, nu prea bine și pe care o voi iubi veșnic, dar pe care o caut de atunci zadarnic? Făptura aceea — da, și ea era înaltă, iar cînd am înfășurat-o în mantie, cînd am strîns-o la pieptul meu i-am simțit talia subțire, fină. Iar în seara aceasta nu ni s-au încrucișat de multe ori privirile, ochiul ei nu m-a cercetat pe ascuns? Să mă fi recunoscut și ea? Desigur — prostul de mine! Cum să se fi căsătorit cu o cerșetoare oarecare tocmai Faldner care avea suspiciunile sale, principiile sale austere despre nobilime și faimă nepătată?"

Privi din nou cu atenție tabloul: cînd i se părea că are certitudinea că e ea, cînd îl cuprindea îndoiala. Se tîngui de memoria care-l nesocotea. Tabloul acesta nu se confundase întru totul cu amintirile sale, încît nu și-o mai închipuia pe necunoscută altfel decît ca în tablou? Iar acum că dăduse peste o nouă asemănare izbitoare nu se afla în fața unui labirint de îndoieli? Aruncă la o parte tabloul și-și ascunse fruntea fierbinte între pernele de pe patul său. Își dorea un somn adînc ca să scape de îndoielile acestea, ca să-i apară în vis cu forță triumfătoare adevăratul tablou.

12

Cînd în dimineața următoare Fröben intră în salonul unde urma să ia micul dejun, neobositul său prieten plecase călare să inspecteze o lucrare de terasament la hotarul moșiei sale. Servitorul care îi dădu această știre adăugă, cu o expresie solemnă, că stăpînul său nu va putea să se întoarcă pînă la prînz, deoarece mai are de inspectat moara sa cu aburi, parchetele din pădure, o nouă grădină pe lîngă multe altele.

— Și stimata doamnă? întrebă oaspetele.

— A fost acum o oră în grădină să culeagă fasole și va fi aici în curînd la micul dejun.

Fröben se plimbă prin salon, gîndindu-se la seara trecută. Cît de schimbate apar toate imaginile la lumina dimineții față de aburul serii! La fel păți și cu gîndurile încîlcite care îl năpădiseră ieri; rîse de el însuși, de îndoielile trezite de fantezia sa bogată. „Baronul", își spuse el, „e la urma urmei un om bun; desigur, cîteva particularități, puțină cruzime, mai mult în exteriorul său. Dar cine are de-a face mai mult timp cu el, se obișnuiește, începe s-o scoată la capăt. Și Josephe? Cît de pripit judeci adesea! De cîte ori n-am crezut că citesc tristețe mișcătoare, profunda suferință sufletească, resemnare în ochii, pe chipul unei femei, m-am lăsat orbit de satana încercînd s-o consolez cu blîndețe și s-o încurajez, ca la urmă toată vraja să fie doar rodul imaginației mele; privită îndeaproape nu era decît o femeie obișnuită, care cu ochii ei visători în care citeam melancolie număra îngrijorată ochiurile din ciorapul pe care-l tricota sau care în spatele frunții 'umbrite de griji' se frămînta ce să pregătească pentru cină". Urmărea aceste gînduri pentru a se pedepsi pe sine însuși cu ironie, pentru a alunga sentimentul delicat, trăirile de ieri, care astăzi i se păreau prostești, exagerate. Cufundat în aceste speculații se apropie de oglindă și începu să citească cărțile de vizită înfipte acolo. Zări una care anunța logodna lui Faldner. Citi cuvintele înscrise cu înflorituri: „Baronul F. von Faldner cu logodnica sa Josephe von Tannensee".

„Von Tannensee?" Numele acesta lumină ca un fulger sumbra asemănare dintre soția prietenului său și tabloul său drag. „Cum? Să fie oare fiica acelei Laura, pe care a iubit-o bunul meu Don Pedro? Ce bucurie i-aș prilejui dacă ar fi așa, dacă i-aș putea transmite știrea despre dispărută. Nu găsea în acel tablou minunat asemănarea cea mai înșelătoare cu verișoara sa? Fiica nu poate semăna cu mama?

Ascunse repede cartea de vizită cînd auzi o uşă ; se întoarse, şi — Josephe tocmai intrase plutind. Oare rochia graţioasă de dimineaţă care îi înfăşura silueta să fi fost cauza, oare lumina zilei să fi fost favorabilă ? Dar în această clipă i se păru mai fermecătoare decît ieri. Buclele îi fluturau în jurul frunţii fără vreun artificiu, dimineaţa proaspătă îi impregnase o roşeaţă slabă în obraji, cu toate acestea în clipa aceea se consideră un neghiob, căci ochii ei i se părură întunecaţi şi plînşi.

13

Îl invită să se aşeze lîngă ea la micul dejun. Îi povesti că Faldner plecase călare dis-de-dimineaţă şi o însărcinase pe ea să-l scuze, îi relată despre cîteva din afacerile pe care avea să le întreprindă astăzi şi care îl reţineau pînă la prînz.

— Are o viaţă plină de griji şi nevoi, spuse ea, dar cred că aceste ocupaţii au devenit necesităţi.

— Şi acest lucru se petrece numai în zilele acestea? întrebă Fröben. Tocmai acum sînt atît de multe de făcut pe moşie ?

— Nicidecum, ripostă ea, toate îşi au cursul lor obişnuit, este aşa de cînd l-am cunoscut. Este neobosit în treburile sale. În această primăvară şi vară n-a trecut o zi în care să nu fi fost ocupat pe moşie.

— Presupun că vă simţiţi adesea singură, spuse tînărul, atît de singură la ţară şi Faldner plecat toată ziua.

— Singură ? replică ea cu voce tremurînd, aplecîndu-se spre o măsuţă într-o parte ; Fröben văzu în oglindă cum îi tresăriră buzele a durere. Singură ? Nu ; amintirile ţin companie celor singuri şi — adăugă ea încercînd să zîmbească, credeţi că o gospodină nu are atîtea de făcut şi de pregătit într-o casă aşa de mare? Nu eşti singur — sau n-ai voie să fii.

N-ai voie să fii ? Sărmana de tine ! gîndi Fröben. Îţi interzice inima visurile amintirilor care-ţi ţin companie în singurătate sau îţi interzice prietenul cel dur să fii singură ? Era ceva în tonul cu care spusese aceste cuvinte, care părea să contravină zîmbetului ei.

— Şi totuşi, continuă el, pentru a devia sentimentele sale şi cuvintele ei în altă direcţie, şi totuşi se pare că tocmai femeile sînt predestinate de la natură pentru linişte şi singurătate ; cel puţin la popoarele care au dat oamenii cei mai străluciţi femeia se rezuma de obicei

la budoarul ei, de pildă la romani şi la greci, sau chiar în evul nostru mediu.

— N-aş fi crezut că veţi da aceste exemple, ripostă Josephe, în timp ce ochii ei se opriseră scrutători asupra trăsăturilor lui. Credeţi-mă, Fröben, orice femeie, chiar şi cea mai măruntă, observă imediat la un bărbat, chiar înainte să-i cunoască condiţia, dacă a trăit mult timp în cercul femeilor sau nu. Şi incontestabil în asemenea cercuri se află ceva ce imprimă acel tact, acea fineţe de a-şi alege întotdeauna în conversaţii ceea ce ne interesează cel mai mult ; un grad de cultură care de fapt n-ar trebui să lipsească nici unui bărbat. Nu veţi contesta desigur acest fapt, adăugă ea, cu atît mai mult cu cît datoraţi o parte din cultura dumneavoastră sexului meu.

— E un sîmbure de adevăr în ceea ce spuneţi, observă tînărul, accept ultimul lucru afirmat, anume că femeile au avut o influenţă asupra mea nu atît în ceea ce priveşte felul meu de-a gîndi, ci de a exprima cele gîndite. Situaţia mea m-a obligat să petrec în ultimul timp multă vreme în lumea mare, anume în cercurile doamnelor. Dar tocmai în aceste cercuri am înţeles cît de puţin se potrivesc femeile sau, ca să mă exprim altfel, cît de puţine femei îşi au locul în acea viaţă şi acea lume.

— Şi de ce ?

— Am să vă spun, cu riscul să vă supăraţi pe mine. E lăudabil faptul că în vremurile noi s-a ajuns la concluzia că jocul este de fapt numai un chiul sau un înveliş la modă pentru cei săraci cu duhul. De aceea whist-ul, boston-ul, faro-ul * au rămas în seama domnilor mai în vîrstă şi a doamnelor care nu ştiu să întreţină o conversaţie. În Franţa se ocupă de jocuri şi domni de douăzeci-treizeci de ani ; aceştia sînt însă nişte prăpădiţi care s-au format după vreun filfizon englez sau care îşi dau seama că le lipseşte duhul pentru a purta o conversaţie. De cînd se poartă conversaţii în cercuri fie mari fie mici, adică de cînd toată lumea se postează în jurul căminului sau pe canapea în Germania, bea ceai şi duce discuţii neînchipuit de spirituale femeile par a fi ieşit din făgaşul lor.

— Vă rog, sînteţi prea aspru, ar trebui să...

— Lăsaţi-mă să termin, continuă Fröben de zor, luînd fără să vrea mîna frumoasei femei într-a sa. O doamnă din aşa-zisa bună societate primeşte la ea acasă în fiecare săptămînă vizite în cursul serii ; de şase ori pe săptămînă organizează asemenea vizite acasă la ea. În ase-

* Jocuri de cărţi.

menea societăți, tineretul dansează cel mult de cîteva ori și dacă e vorba de vreun bal mare, ceea ce se întîmplă mai rar. Restul domnilor și doamnelor din cerc fac conversație. Există bărbați neînchipuit de cultivați, într-adevăr spirituali, rezervați și plicticoși în cercurile de bărbați, dar care sînt deosebit de glumeți și de volubili față de doamne, uluind pe toată lumea prin bogăția culturii lor sociale, a cunoștințelor generale. Nu orgoliul îi face pe acești bărbați strălucitori sau locvaci, ci sentimentul că partea interesantă a cunoștințelor lor se adresează mai degrabă femeilor decît bărbaților, care sînt mai sistematici și mult mai exigenți.

— Bine, îmi pot închipui asemenea bărbați, dar continuați.

— Datorită acestor bărbați, discuția capătă contur, fond, viață; femeile, în special femeile spirituale nu vor purta între ele discuții atît de vii ca atunci cînd se află de față măcar un bărbat în calitate de martor sau arbitru. În timp ce datorită acestor bărbați se pune în discuție ceva hazos, interesant, femeile se suprasolicită în mod nefiresc. Pentru a putea spune totuși un cuvînt, pentru a părea spirituale, cultivate ele trebuie să ofere tot ce au, să deschidă toate robinetele spiritului lor, ca să-și aducă aportul substanțial la fluxul general al conversației în care se scălda societatea. Scuzați-mă, aceste resurse se termină de obicei imediat; gîndiți-vă, să fii spiritual o întreagă iarnă în fiecare săptămînă șapte seri la rînd, ce chin!

— O nu, exagerați, prea vedeți totul în negru...

— Nicidecum; spun doar ce-am văzut, ce-am trăit eu însumi. De cînd asemenea conversație a devenit o modă în zilele noastre fetele sînt crescute cu totul altfel ca înainte; sărmanele creaturi! Ce nu trebuie să învețe de la al zecelea la al cincisprezecelea an al vieții lor! Istorie, geografie, botanică, fizică, ba chiar desen artistic și pictură, estetică, istoria literaturii, de canto, muzică și dans să nu mai vorbim. Aceste discipline un bărbat le învață abia după al optsprezecelea, douăzecilea an al său de viață; le învață treptat, deci mai temeinic; unele le învață prin el însuși, știe să le aplice deci mai bine și apare în acele cercuri la douăzeci și trei de ani sau mai tîrziu, afișînd o mare siguranță de sine dacă are cît de cît înțelepciune a vieții și îndemînare. Dar fata? Vă rog! Cînd o copilă din astea nefericite iese în lume la cincisprezece ani îmbuibată de cunoștințele cele mai variate și de toate măiestriile, ce straniu i se pare totul la început! Deși i-ar fi mai dragă camera sa solitară, este cărată fără nici o milă în toate

cercurile, trebuie să sclipească, să trăncănească, să-și scotocească cunoștințele și — cît de repede va fi dată la o parte! Zîmbiți? Ascultați mai departe! Nici nu mai are timp să-și îmbogățească cunoștințele din școală; curînd i se pretinde și mai mult. Trebuie să vorbească la fel de bine ca și cei mai în vîrstă despre obiecte de artă, despre literatură. Culege toată ziua tot felul de termeni artistici, citește ziare pentru a-și face o părere despre cea mai nouă carte și fiecare seară este, de fapt, pentru ea un examen, o verificare ca la școală, unde trebuie să arate cu dibăcie tot ceea ce a învățat. Că un bărbat cu o adevărată cultură, cu reale cunoștințe are oroare față de asemenea pălăvrăgeală, de asemenea semidocți vă puteți lesne imagina; mai întîi va ridiculiza, apoi va considera periculos acest prost obicei, va blestema această supracultură care smulge femeile din cercul lor liniștit transformîndu-le în semibărbați, în timp ce bărbații devin semifemei, obișnuindu-se să discute și să bîrfească totul în manieră feminină; va tînji în numele doamnelor mai nobile după acea liniște casnică, acea singurătate în care se simt acasă și în care oricum strălucesc mai tare decît într-unul din cercurile acelea spirituale.

— E ceva adevărat în ce-ați spus pînă acum, replică doamna von Faldner; nu pot să judec prea bine, fiindcă n-am avut niciodată norocul sau ghinionul să trăiesc în acele cercuri. Dar mi se pare că și acolo, ca peste tot, ceea ce este mai puțin bun nu reiese decît din exagerări. E adevărat ce spuneți, că noi femeile ne avem locul în cercurile mai restrînse, în cămine, aceea ne este meseria. Nu vom avea nici un punct de sprijin, ne avîntăm într-un teren nesigur dacă părăsim întru totul acest cerc. Vreți să ne răpiți de tot plăcerea unei discuții spirituale cu bărbați? E adevărat, asemenea șapte seri pe săptămînă duc la nefiresc, la o cultură rafinată sau la epuizare; dar nu se poate găsi un drum de mijloc?

— Poate că m-am exprimat prea dur, voiam...

— Lăsați-mă să spun și eu ceva, spuse ea blînd, întrerupîndu-l. Ați afirmat chiar dumneavoastră că femeile între ele poartă rar o discuție așa-zis spirituală mai multă vreme. Știu prea bine cît de penibilă este în societatea de femei o doamnă oarecum spirituală, căreia totul i se pare frivol dacă nu e ceva general, interesant. Ne simțim strîmtorate, speriate și cu bucățica noastră de știință vrem să roșim mai degrabă în fața unui bărbat decît a unei femei. De obicei, dacă se adună numai femei sau fete se dezbate despre gospodărie, menaj, vecini, poate și despre știri sau modă; dar să ne limităm numai

la acest cerc? Să ne rămînă întru totul străin ceea ce este în general interesant și instructiv?

— Doamne! Nu mă cunoașteți, am spus eu asta?

— E adevărat, continuă ea mai cu zel, e adevărat, bărbații posedă acea cultură profundă, mai așezată, acea claritate sistematică care exclude și subapreciază acea cultură de semidocți sau știința aparentă. Dar cît de mult ne place nouă femeilor să tragem cu urechea la o discuție a bărbaților referitoare la lucruri nu prea îndepărtate. De pildă la o discuție despre o carte interesantă pe care am citit-o, despre tablouri pe care le-am văzut. Desigur că învățăm foarte mult dacă ascultăm sau ne este chiar îngăduit să vorbim și noi; ni se formează și devine mai obiectivă judecata noastră pe care ne-o facem în tăcere și oricărei femei culte trebuie să-i fie pe plac asemenea discuție. De altfel nici nu cred că bărbații ne iau în nume de rău, spuse ea rîzînd în continuare, dacă nu ieșim în evidență, nu părăsim cercul modest care ne-a fost desemnat o dată.

14

Cît de frumoasă era în momentul acela; convorbirea îi îmbujorase tare obrajii, ochii îi străluceau, iar zîmbetul cu care încheiase avea ceva de vrajă, ceva captivant, încît Fröben nu știa dacă trebuia să admire frumusețea acestei femei, sau spiritul ei, sau felul pur și simplu cuceritor de a se exprima.

— Desigur, spuse el pierdut în contemplație, desigur, am fi foarte nedrepți dacă n-am ține cont de asemenea pretenții juste și delicate; căci aș considera-o nespus de nefericită pe femeia care n-ar avea nici un ecou în ciuda unui spirit cultivat, deși se bucură de o lectură și de o discuție aleasă; într-adevăr ar trebui să se considere foarte nefericită, redusă doar la propria ei persoană.

Josephe roși, iar fruntea-i frumoasă fu umbrită de un nor întunecat; oftă fără să vrea, iar Fröben își dădu atunci speriat seama, că lîngă el se află o astfel de femeie descrisă de el pînă acum. Da, fără nici o intenție dăduse în vileag propria ei mîhnire. Soțul ei grosolan putea oare să corespundă acelor cerințe delicate? El care nu vedea în soția sa decît pe prima sa menajeră, el care disprețuia orice manifestare a spiritului pe placul și după interesele omului spunînd că e ceva nepractic, putea el oare să mulțumească pretențiile de a savura

o conversație elevată? Nu era cumva de temut că o sustrăgea înadins de la aceasta?

Înainte ca Fröben să se fi recules, să fi dat frazei sale o altă întorsătură mai generală, deviind discuția de la acel subiect, Josephe spuse fără să se simtă lezată:

— Noi, femeile de la țară, savurăm mai rar această plăcere, ce-i drept; de altfel nu sîntem atît de singure cum i s-ar părea unui străin; ne vizităm adesea; uitați-vă ce listă masivă de vizitatori atîrnă acolo la oglindă.

Fröben privi într-acolo și-și aminti de cartea de vizită.

— Ah, da, spuse el scoțînd-o la iveală, tocmai am comis adineauri un mic furt. O trase din buzunar și i-o arătă. Mă credeți, că pînă ieri nici n-am știut că prietenul meu este căsătorit? Iar numele dumneavoastră l-am aflat din această carte de vizită. Vă numiți Tannensee?

— Da, răspunse ea surîzînd, iar acest nume necunoscut l-am preschimbat în frumosul nume „von Faldner".

— Necunoscut? Dacă tatăl dumneavoastră a fost colonelul von Tannensee atunci numele dumneavoastră nu e necunoscut.

Ea roși.

— O, bunul meu tată! exclamă ea, mi s-a povestit despre el că era considerat un ofițer curajos al împăratului și — l-au îngropat ca general. Nu l-am cunoscut; doar o dată l-am văzut, cînd s-a întors dintr-o bătălie și de atunci niciodată; au trecut treisprezece ani de cînd a murit.

— Și nu era elvețian? întrebă Fröben mai departe.

Ea îl privi mirată.

— Dacă nu mă înșel, mama mi-a spus că avea rude în Elveția.

— Și mama dumneavoastră nu se numește Laura și nu se trage dintr-o familie spaniolă?

Se făcu palidă, începînd să tremure la auzul acestor cuvinte.

— Da, se numea Laura, răspunse ea — dar pentru numele lui dumnezeu, ce știți despre noi, de unde? — Dintr-o familie spaniolă? continuă ea mai stăpînită, nu, aici vă înșelați, mama mea vorbea germana și era nemțoaică.

— Cum? Mama dumneavoastră a murit?

— De trei ani, răspunse ea cu nostalgie.

— Oh, nu mă dojeniți că vă întreb mai departe; avea cumva părul negru și ochi căprui ca ai dumneavoastră? Nu semănați mult cu ea?

— Ați cunoscut-o pe mama mea? exclamă ea speriată, tremurînd mai tare.

— Nu, dar ascultați ce stranie coincidență, replică Fröben. Ar trebui să mă înșele tare memoria, dacă n-ar fi adevărat că am cunoscut o rudă de seamă a mamei dumneavoastră.

Și îi povesti despre Don Pedro. Îi descrise cum se întîlniseră în fața tabloului, ceru să i se aducă din cameră copia tabloului ca să i-o arate. Îi spuse cum se cunoscuseră mai îndeaproape și cum Don Pedro îi povestise toată istoria sa. Aceasta din urmă i-o repetă cu mare menajament; dintr-un sentiment de delicatețe dată acele întîmplări și fuga Laurei cu un an întreg în urmă și încheie spunînd că dacă Josephe n-ar numi-o nemțoaică pe mama ei, ar crede că mama Laura și acea Doña Laura Tortosi a spaniolului, căpitanul elvețian Tannensee și tatăl ei, colonelul, sînt unele și aceleași persoane.

Josephe căzu pe gînduri; așa meditînd își puse mîna la frunte; după ce el încheie, nu păru că vrea să răspundă imediat.

— Nu vă supărați pe mine, spuse Fröben, dacă m-am lăsat atras să dau această interpretare straniului joc al întîmplării.

— O, cum aș putea să mă supăr pe dumneavoastră, spuse ea mișcată, iar lacrimile începură să șiroiască din frumoșii ei ochi. De vină e numai soarta mea întunecată, care învăluie totul în beznă și de data asta. Cum aș putea eu să sper să mai fiu fericită vreodată?

— Doamne, ce-am făcut! exlamă Fröben văzînd că lacrimile îi curg șiroaie. Totul nu e decît o bănuială prostească. Mama dumneavoastră a fost nemțoaică, rudele dumneavoastră și dumneavoastră știți mai bine...

15

— Rudele mele? spuse ea printre lacrimi. Ah, tocmai ăsta e necazul meu că nu am. Fericiți cei ce pot privi în urmă spre multe generații, care sînt legate de oameni buni prin legături de sînge; cît de plăcute sînt cuvintele unchi, mătușă; sînt la fel ca un al doilea tată, o a doua mamă, și ce vrajă se află în numele frate! Pe cuvîntul meu, dacă aș fi capabilă să invidiez pe cineva, aș invidia de multe ori pe o fată sau alta care are un frate, cel mai apropiat, firesc, deschis prieten și protector.

Fröben se frămînta agitat; fără să vrea atinsese o coardă în sufletul Josephei care acum începuse să vibreze dureros; trebuia să găsească niște lămuriri de care instinctiv se temea. Tăcu în timp ce ea își uscă lacrimile și continuă:

— Soarta m-a pus uneori destul de ciudat la încercare. Am fost singurul copil la părinți, așa încît n-am profitat de marea binefacere de a avea frați; am locuit printre oameni străini și de aceea n-am avut nici rude. Tatăl meu nu părea să trăiască în cea mai bună înțelegere cu ai săi în Elveția, căci mama mea îmi povestea deseori că se supăraseră pe el, fiindcă nu se căsătorise cu o fată bogată din Elveția de care vroiau cu orice preț să-l lege, ci cu ea. Și pe tatăl meu l-am văzut numai puțin; era în armată și știți cît de tulburi erau vremurile în timpul împăratului. Nu-mi mai rămăsese altcineva decît buna mea mamă și-ntr-adevăr ea înlocuia toate celelalte rude. Cînd ea muri, m-am văzut foarte singură în lumea mare; căci în atîtea milioane nu era nimeni la care să mă fi dus și să pot spune: „Acum ei au murit, cei care m-au hrănit și apărat, fiți voi părinții mei".

— Și mama dumneavoastră nu se numea deci Tortosi, spuse Fröben.

— Nu-i spuneam altfel decît mamă și niciodată nu mi-a vorbit de condițiile ei dinainte; ah, și cînd m-am făcut mai mare, ea era mereu bolnavă! Tatăl meu o striga doar Laura și-n puținele hîrtii care s-au găsit după moartea ei și care mi-au fost predate, ea era numită Laura von Tortheim.

— Ei da! exclamă Fröben vesel. E limpede ca lumina zilei; Laura se numea mama dumneavoastră, Tortheim nu e altceva decît Tortosi, pe care fugarii îndrăgostiți l-au preschimbat, Tannensee era numele acelui căpitan din Valencia, el este tatăl dumneavoastră, colonelul Tannensee, ba chiar mai mult, nu spuneți dumneavoastră că acest tablou seamănă perfect cu mama dumneavoastră Laura, iar scumpul meu Don Pedro n-a recunoscut-o în original pe Doña sa Laura? Acum nu mai sînteți singură, aveți cel puțin un văr onorabil, pe Don Pedro di San Montanjo Ligez! Ah, cum se va bucura prietenul meu de faimoasa legătură de rudenie!

— O doamne, soțul meu! exclamă ea îndurerată și își învălui fața în năframă.

Pentru Fröben era de neînțeles cum privea ea totul altfel; el nu vedea decît bucuria lui Don Pedro de-a găsi pe fiica Laurei sale. Era bogat, necăsătorit, încă animat de vechiul său entuziasm față de frumoasa sa verișoară, deci Fröben se gîndea și la o moștenire frumușică din această legătură miraculoasă. Luă mîna Josephei, i-o trase de pe ochi; ea plîngea amarnic.

— Nu-l cunoașteți pe Faldner, spuse ea, dacă credeți că aceste presupuneri l-ar bucura foarte mult ! Nu-i cunoașteți felul suspicios de-a fi. Totul trebuie să-și urmeze cursul firesc, totul trebuie să fie cum se cuvine și ordonat, și tot ce este ieșit din comun urăște din tot sufletul. A trebuit, continuă ea nu fără amărăciune, a trebuit să consider o favoare că m-a luat în căsătorie bărbatul bogat, bine văzut, că s-a mulțumit cu puținele documente pe care i le-am putut da despre familia mea. Nu trebuie oare, spuse ea plîngînd mai tare, nu trebuie să aud în fiecare zi că s-ar fi cuvenit să se unească cu familiile cele mai de vază, că ar fi putut să se căsătorească cu oricare domnișoară bogată ? Nu-mi spune de fiecare dată cînd se supără că titlul familiei mele nu este vechi, că nu se știe nimic despre familia mamei mele, ba chiar că unii Tannensee din Elveția au renunțat la „von", devenind negustori ?

Abia acum se dumiri tînărul.

„Deci am nimerit într-o casă a nenorocului, într-o căsnicie nefericită", își spuse el. „Ah, nu s-a căsătorit cu ea din dragoste, ci de nevoie, fiindcă era singură pe lume; iar Faldner, după cum îl cunosc eu, a luat-o pentru că era frumoasă, pentru că vroia să strălucească cu ea. Sărmana femeie ! Și barbarul îi face reproșuri din cauza nefericirii ei, o face să simtă chiar ce-i datorează lui !". Un sentiment amestecat de supărare față de prietenul său, de milă și compasiune față de femeia frumoasă și nefericită îl atrase spre ea ; îi sărută mîna, se strădui să-i insufle curaj și încredere.

— Considerați că nu v-am spus nimic, șopti el, văd că vă indispune ; la ce-i servește lui Faldner ? Să trecem sub tăcere aceste presupuneri prostești pe care le-am avut și care nu pot duce la nimic.

Josephe îl privi lung la auzul acestor cuvinte ; lacrimile ei secară în ochii larg deschiși, iar Fröben crezu că citește pe chipul ei un soi de mîndrie.

— Domnul meu, spuse ea și trupul ei păru să se înalțe, este imposibil să cred că ceea ce spuneți poate fi adevărat ; în orice caz veți ști că soția baronului von Faldner nu împărtășește cu dumneavoastră nici un secret pe care să nu-l știe și soțul ei. Spunînd acestea împinse ceștile de ceai destul de brutal din fața ei, se sculă și, după o scurtă plecăciune, îl părăsi pe musafirul înmărmurit. Fröben vru s-o urmeze, să-i ceară iertare pentru ce făcuse, să repare totul dintr-o dată, dar ea dispăruse deja după ușă înainte de a fi el în stare să se ridice de pe sofa. Coborî mîhnit în grădină ; nu știa dacă să se supere pe el însuși sau pe sensibilitatea

doamnei care în acest moment era foarte mare. Dar cum se întîmplă în asemenea cazuri sîngele care-i clocotea începu să i se liniștească treptat, iar spiritul său avu prilejul să mediteze asupra sa. Găsi ceva ce servea Josephei drept scuză. „Nu-l iubește", își spuse el, „o tratează poate prea dur, vrea să fie mai mult stăpîn decît soț. S-a înmuiat cînd am vorbit cu ea despre plăceri superioare ale vieții, am văzut-o cum s-a speriat cînd s-a trădat, cînd a mărturisit ce neajuns o apăsa în fericirea exterioară. Și nu trebuia să se simtă speriată, fiindcă divulga acest neajuns unui prieten al soțului ei ? Și încă ceva : cînd i-am spus totul, absolut totul, cînd am vorbit cu o anumită siguranță despre originea ei, cînd am atins poate cam nedelicat niște coarde pe care altfel nu i le atingea nimeni, nu trebuie să-și fi ieșit din fire ? După ce-i veniră în minte bănuiala și suspiciunea baronului, nu deveni ea tot mai speriată și mai stingherită, iar eu", continuă el bătîndu-se cu mîna pe frunte, „puteam eu s-o cred în stare să împartă cu mine o taină pe care nu avea voie s-o divulge celui mai apropiat prieten, soțul ei ? Nu trebuia să se teamă că dacă ar fi tăinuit acest lucru s-ar afla complet în mîinile mele ; nu i s-o fi părut oare ciudată, nedelicată întreaga propunere ?" Cît de elevat, cît de nobil i se părea acum caracterul acestei femei ; de unde lua ea, la tinerețea ei, căci nu putea să aibă decît cel mult nouăsprezece ani, acea tărie, acea prudență, acea cultură ieșită din comun, acele maniere rafinate ? Simți poate pentru prima dată în viața sa că femeilor le este înnăscută o oarecare doză de finețe, șiretenie, putere, stăpînire de sine, pe scurt, că le este înnăscută o taină de care un bărbat, chiar și cel mai mîndru și mai important, nu este capabil.

16

Baronul von Faldner se întoarse la masa de prînz, iar Josephe îl întîmpinase cu drăgălășenia-i obișnuită, poate ceva mai gravă ca de obicei. Repede însă, el se smulse din îmbrățișarea ei.

— Să-ți vină să înnebunești, Fröben, exclamă el fără să se uite la soția sa. La un preț exorbitant mi-am comandat o mașină cu aburi din Anglia și o aduc aici prin contrabandă, cu riscul să se aleagă praful de toate, doar cunoști legile de aici. Și acum, cînd consider că sînt încă în siguranță, cînd am contat pe un cîștig de optzeci, ba chiar de sută la sută, acum nu merge.

— Franz ! strigă Josephe pălind.

— Nu merge ? exclamă Fröben.

— Nu funcționează, repetă nefericitul moșier. Piesele nu se îmbucă una într-alta, angrenajul nu merge, trebuie să se fi pierdut ceva. După cum știi, Josephe, m-a costat o avere, am dat bani grei ca să vină un mecanic din Mainz ; i-am prezentat schițele. „Nimic mai simplu", spuse ticălosul, iar acum, că i-am dat A la A și B la B, căci totul este numerotat și descris, acum nici dracul nu le mai descurcă ; îți vine să înnebunești.

Se așezară indispuși la masă. Baronul își ascunse supărarea lăuntrică pricinuită de eșuarea speranțelor și de posibila pierdere a capitalului bînd mult vin și lansîndu-se în glume de prost gust. Josephe era mai palidă ca de obicei ; își vedea în tăcere de îndatoririle ei de stăpînă a casei și numai Fröben știa să interpreteze oarecum sentimentele ei, fiindcă ea evita să-l privească în ochi. I se pusese un nod în gît ; citi pe chipul prietenului său supărarea datorată speranței spulberate, iar pe fața frumoasei femei curajul, dîrzenia, dar și teama învederată, i se părea uneori că el era cel care adusese nenoroc în casa aceasta. Conversația se înfiripa anevoie, cu întreruperi, iar cînd se servi desertul și valetul se îndepărtă la un semn al Josephei, aceasta trase cu greu aer în piept, obrajii i se colorară și spuse :

— Ai pierdut azi dimineață o conversație destul de ciudată între mine și prietenul tău. După cum știi, ne-am plîns adesea de lipsa rubedeniilor din partea mea, acum m-am edificat, căci el ne aduce vestea despre existența multor rude de vază.

Faldner îl privi mirat și întrebător pe prietenul său ; în prima clipă acesta fu cam surprins, dar trebuia acționat cu prudență. În acel moment, resimți în mod deosebit superioritatea unui bărbat de lume față de felul josnic, bădăran chiar, de-a gîndi al baronului Faldner și cu mai mult calm, folosindu-se cu înțelepciune de împrejurări, istorisi povestea ciudată a tabloului și cum a făcut el cunoștință cu Don Pedro.

Contrar tuturor așteptărilor, baronul se înveseli văzînd cu ochii în timpul povestirii.

— Ei — ciudat, erau singurele cuvinte care-i mai scăpau ici-colo, iar cînd Fröben încheie, exclamă : Ce poate fi mai limpede decît aceasta ? Doña Laura Tortosi și Laura von Tortheim, căpitanul elvețian Tannensee și tatăl tău sînt una și aceeași persoană. Și e bogat, spui, dragă Fröben, e bogat intendentul ? Are moșii, e necăsătorit și încă mai nutrește vechea dragoste pentru Dulcinea din Valencia ? Ei drăcie, micuța mea Josephe, poate pică o moștenire grasă în bani !

Josephe nu se așteptase la această afirmație. Oaspetele simți că ea ar fi preferat să audă aceste cuvinte vulgare fără martori ; dar în sinea ei se simțea eliberată de sub o povară apăsătoare, strînse mîna soțului ei poate numai pentru că de data asta îi spusese ceva mai puțin amarnic decît de obicei ; apoi spuse destul de bine dispusă :

— În ceea ce mă privește, mi se pare o ciudată potrivire a soartei în neobișnuita întîlnire a prietenului nostru cu spaniolul ; da, cred chiar că erau cîntece spaniole acelea pe care mama mea le cînta la lăută din cînd în cînd, cînd rămînea singură. Da, poate așa se explică și faptul că nu sînt crescută în spiritul religiei voastre, deși tatăl meu, după cum știu precis, era reformat. Ei, cel mai bun lucru este ca prietenul nostru să-i scrie lui Don Pedro.

— Da, fă-mi plăcerea ! spuse Faldner, scrie-i bătrînului Don că n-ai găsit-o pe Laura lui, ci mai degrabă pe fiica acesteia ; poate că ar duce la ceva, mă înțelegi ; cui vrei să-i lase tot bănetul său, decît ție, norocoaso ! Eu am spus dintotdeauna, pînă și baroanei Landskron i-am spus cînd am cerut mîna ta, chiar dacă nu are prea mult, de fapt nimic, ea aduce binecuvîntarea în casa mea. Și n-avem binecuvîntare ? La cît se ridică, spui, valoarea spaniolului ?

17

Baronul mai comandase niște sticle cu băutură, iar Josephe se ridică la auzul acestor cuvinte și se îndepărtă. Pentru Fröben era de neînțeles cît de nedelicat se purta prietenul său cu ființa aceea distinsă, frumoasă, simțea cum i se făcea rușine de grosolănia soțului ei, simțea toate acestea și răspunse destul de supărat :

— De unde să știu eu ? Crezi că-i întreb pe oamenii cu care am de-a face „cît valorați ?", ca un englez ?

— Ah, îți știu ideile referitoare la acest aspect, rîse baronul, pentru tine un biet individ care are suflet și *savoir vivre* e la fel de bun ca unul care are rente de două ori o sută de mii de lire ; dar pe legea mea, cu Don trebuie să ne lămurim, iar eu contez întru totul pe tine.

— Desigur, poți conta întru totul pe mine. Dar cum a fost cu baroana Landskron ? Nici nu mi-ai povestit cum ai cunoscut-o pe soția ta.

— Păi asta e de fapt o poveste scurtă, replică Faldner turnîndu-și sie și prietenului său din nou vin în pahar,

îmi cunoşti simţul practic, tactul meu adevărat în asemenea lucruri. Am avut libertatea alegerii între fiicele ţării ; bogate, înstărite, frumoase, drăguţe, toate mi-au stat la îndemînă. Dar mi-am spus : nu tot ce străluceşte e aur şi mi-am ales o gospodină vrednică. Astfel am ajuns din întîmplare pe moşia baroanei Landskron. Josephe mai era pe atunci ca domnişoară von Tannensee dama ei de companie. Copilul silitor, neobosit îmi plăcea ; ştia să facă totul atît de graţios şi de îngrijit, să toarne ceai, să cureţe mere, să rupă fasolea, să ude florile, pe scurt m-am gîndit că ea şi numai ea va ajunge o bună gospodină. Am discutat cu baroana despre aceasta. La început m-au speriat ştirile rezumate ale lui Landskron despre originea Josephei. Îmi spuse că ea o cunoscuse pe mama Josephei şi după moartea ei o luase pe fată la ea ; n-avea avere, dar baroana îi dădea o zestre onorabilă. Certificatul de cununie al părinţilor ei, certificatul ei de botez erau în regulă — ei bine, în dragoste eşti de obicei neghiob, aşa că am luat-o la mine.

— Şi eşti desigur nespus de fericit cu această făptură diafană.

— Da, da, oarecum ; practică nu e absolut deloc şi sînt nevoit să-i confisc cărţile alea stupide, numai ca s-o obişnuiesc cu casa şi cu grădina ; cum s-o scoţi la capăt aici la ţară, dacă gospodina stă confortabil pe canapea, citeşte romane şi almanahuri, are trăiri, pentru care simte o mare atracţie şi nu se îngrijeşte nici de bucătărie, nici de grădină ?

— Dumnezeule, pentru asta poţi să angajezi o servitoare ! observă Fröben pe care vinul şi conversaţia îl încălziseră şi-l mîhniseră şi mai mult.

— Servitoare ? întrebă Faldner rîzînd şi privindu-l cu ochi mari. Servitoare ! Uite teoreticianul ! Prietene, nu te pricepi la aşa ceva ! Nu mi-ar vinde servitoarele pe la spate jumătate de grădină, legumele frumoase, fructele şi salata ? Şi la bucătărie. De unde să iei destule lemne şi destul unt dacă totul e pe mîna servitoarelor ! Nu, femeia trebuie să fie stăpînă şi din păcate am cam dat greş cu Josephe ; dar hai, ciocneşte ; Don are să repare totul.

Fröben nu îndrăzni să intervină oricît i-ar fi fost de rănit sufletul, simţul său delicat prin ceea ce vedea şi auzea aici. Îl urmă pe stăpînul casei cînd acesta se ridică, îi suportă îmbrăţişarea plin de răbdare şi acceptă invitaţia acestuia de a-l însoţi la noua moară cu aburi mai degrabă pentru a nu o vedea pe Josephe prea curînd după această întîmplare decît de bucuria de a-i ţine tovărăşie baronului. Fură aduşi caii, bărbaţii încălecară,

Fröben era pe punctul de a da colţul cînd se mai întoarse o dată şi zări silueta Josephei la fereastră ; îşi trăsese năframa de pe ochi, privea melancolică în urma lor, salută cu mîna ei graţioasă.

— Soţia ta ne face semn de rămas bun, exclamă el lui Faldner ; dar acesta rîse de el.

— Ce părere ai ? spuse el călărind mai departe. Crezi că am obişnuit-o atît de delicat şi de moale, încît să ne despărţim pentru o după-masă cu sărutări şi strîngeri de mînă, cu salutări şi fluturat de batiste ? Ferească dumnezeu, n-ai face decît să răsfeţi femeile, iar dacă ţi se va întîmpla să te căsătoreşti, ţine minte, să faci şi tu ca mine. Nici un cuvînt dinainte despre vreo călătorie sau vreo plimbare călare. Se aduce calul. — „Încotro, dragul meu ?" întreabă ea atunci pentru prima sau a doua oară. Nici un răspuns, îţi pui mănuşile. „Dar ai să mă laşi aşa singură ?" întreabă ea mai departe şi te mîngîie pe obraji ; apuci calm cravaşa şi spui : „Da, vreau să dau o fugă pînă la fermă în seara asta, mai e una şi alta de făcut acolo. Rămîi cu bine şi dacă nu mă întorc pînă la ora nouă, nu mă mai aştepta cu supa". Ea tresare, tu te faci că nu observi ; ea vrea să te urmeze, tu îi faci semn cu cravaşa ; ea se repede la fereastră, se apleacă şi flutură batista, strigînd mergi cu bine ! şi fîlfîie de zor batista albă. Las-o să fluture şi n-o băga în seamă. Dă pinteni calului şi ia-ţi zborul ; pot să-ţi garantez că aşa cîştigi respectul femeilor. A treia oară a mea nu m-a mai întrebat nimic, slavă cerului, am pus capăt văicărelilor !

În timpul acestei cuvîntări remarcabile baronul îşi umpluse pipa, o aprinsese şi pufăia acum privind de sus cîmpurile şi pădurile, fără să aştepte vreun răspuns din partea oaspetului ; acesta îşi muşcă buzele, vorbele bărbatului grosolan îl apăsau pe inimă. „Cîine de om", îşi spuse el, „mai rău decît un cîine, căci natura te-a înzestrat cu minte. Cum se călăreşte un cal sau cum se plantează un copac în pămînt mai bun ai învăţat, dar cum să te porţi cu un suflet ales, să înţelegi o inimă care iubeşte îţi este peste poate. Cum privea ea în urma lui, plină de atîta nostalgie, căci el nu-şi luase rămas bun de la ea, plină de atîta răbdare îngerească, uitase din nou cuvintele lui brutale ; avea o privire plină de atîta iubire ! Iubire ? Oare mai poate să-l iubească ? Nu o jigneşte de mii de ori în delicateţea ei ? Nu vede ea oare că el îi arată cîinelui mai multă tandreţe decît ei ? Sau, continuă el în visarea lui, cum să simtă ea tandreţe faţă de cel pe care-l depăşeşte cu mult ca spirit şi de care totuşi — se teme ? Sau să fie aceasta acum şi

pururi soarta sărmanelor creaturi, ca dintr-o sută numai una să iubească cu adevărat, ca celelalte să fie de la natură concepute ca un ulcior minunat al iubirii, să crească, să înflorească, să se ofilească fără să cunoască adevărata dragoste ? Dar acest gînd l-aș suporta mai ușor decît pe acela că ar putea să-l iubească într-adevăr ! Nu, nu se poate, nu trebuie să fie așa !"

Fără să vrea, la aceste cuvinte dăduse calului său pinteni printr-o mișcare mai rapidă, acesta se înălță și zbură ca vîntul.

— Ho, ho, băiete ! Vrei să te iei la întrecere cu mine ? strigă baronul în urma sa și-și strînse pipa. Îți dau un avans de două sute de pași și tot am să te prind din urmă.

Plin de măiestrie își calculă distanța și cînd crezu că Fröben a parcurs avansul dat, porni în salturi mari cu calul său, ajungînd spre marea lui bucurie în același timp cu prietenul său la moara cu aburi.

18

Mecanicul, un om modest, dar care se bucura în general de faima de a fi foarte iscusit, îi întîmpină în ușă.

— Tot n-ați progresat ? întrebă Faldner întunecîndu-se la față. Pe onoarea mea, ori corespondentul meu la Londra e un ticălos și merită să fie spînzurat ori dumneavoastră, meștere Fröhlich, vă pricepți ce-i drept la reparat ceasuri, dar habar n-aveți de o moară cu aburi, așa cum îmi dădeați iluzii.

Bărbatul păru profund jignit din cauza cuvintelor baronului, se îmbujoră tare la față și vru să pronunțe o înjurătură care-i stătea pe limbă, dar se abținu și-și trecu mîna prin părul rar, de parcă ar fi vrut să-și liniștească supărarea cum îți mîngîi părul de pe cap.

— Am onoarea, domnule baron, răspunse el, dacă mi se pun în față schița și cotele unei mașini împreună cu angrenajele și șuruburile, pot să alcătuiesc o mașină, chiar dacă n-am văzut-o niciodată pînă atunci. Dar în cazul acesta trebuie să am mînă liberă și răspund cu capul că totul va merge cum trebuie, dar așa...

— Ei bine, fiindcă v-am ajutat și eu, vreți să spuneți ? Să treacă deci totul în seama mea ? Dumneavoastră ați spus că n-ați văzut niciodată asemenea mașină, iar eu am văzut vreo două-trei în Franța și Anglia și știu prea bine că roțile cele mari se angrenează în mijlocul cilindrului, iar cele mici sînt dispuse sus...

— Dar, pentru numele lui dumnezeu, să-mi permită înălțimea voastră, ripostă artistul nerăbdător, moara aceasta a dumneavoastră cu aburi are o altă structură, se poate vedea după desen.

— Desen încolo, desen încoace, mașinile cu aburi sînt mașini cu aburi, una seamănă cu cealaltă. Sînt dus de nas din toate părțile, bani aruncați pe fereastră.

Între timp Fröben luase desenele în mînă și le studiase. Găsi că structura acestei mori este foarte simplă și frumoasă, iar dacă se potrivesc roțile și șuruburile însemnate poate fi montată ușor de tot. În tinerețe studiase temeinic matematica și fizica, văzuse și cunoscuse odată cu prietenul său cele mai renumite uzine de mașini, dar pentru că nu vorbea decît rar despre aceasta, domnul von Faldner, care știa să se fălească nespus de mult cu cunoștințele sale, îl bănui că nu se pricepe decît puțin sau deloc la mașinării. Se întoarse spre mecanic, iar cînd supărarea lui Faldner risca să se amplifice, începu să se intereseze de piesele indicate în desen, iar cînd acela i le arătă, cînd se văzu cît de corect se potrivesc unele într-altele îi spuse lui Faldner :

— Pariez că nu ești dus de nas, căci la fel de bine cum se îmbucă F și H în P, observi că sînt punctele principale prin care sînt puse în legătură piua cu presa de ulei, trebuie să se îmbuce și restul.

— Ah, dumnezeu v-a trimis aici, exclamă mecanicul bucuros, cum ați înțeles imediat ! Da, F este punctul principal, H se angrenează aici în mecanismul bielei, aici se fixează roata KL.

— Mașinăria este extrem de simplă, continuă Fröben, și toată eroarea prietenului meu pornește de la faptul că are în vedere structura uzinelor mai mari, care sigur că arată altfel. Cred că-ți amintești că în Devonshire am văzut o moară de ulei la Sir Henry Smith, care era construită aproape după acest plan.

Baronul își ascunse mirarea în spatele unui surîs ironic cu care-l privea cînd pe prieten cînd pe mecanic.

— Faceți ce vreți, spuse el indiferent, mă dau bătut în povestea asta ; ar fi fost mai înțelept să fi luat cu mine un mecanic englez. Încearcă-ți puterile pe șurubăria blestemată, cred că dacă vin să te iau peste cîteva ceasuri, te vei fi săturat de această mașină ABC, căci în privința asta ești ageamiu.

Părăsi clădirea fluierînd, se sui pe cal și porni călare înspre pădure.

Fröben puse să se desfacă din nou tot ce fusese îmbinat pînă atunci după planul conceput de baronul însuși. Numerele fură ordonate, se înveseli treptat cu această

îndeletnicire, căci îi alunga imaginile sumbre din suflet și zîmbind observă cum îl privea mecanicul cu ochi strălucitori, cum se uitau la el plini de respect ucenicii și calfele ca la un meșter bătrîn și cu experiență în meseria lor. În atelier se instauraseră bucuria și viața, de unde în dimineața aceasta nu se auziseră decît poruncile, înjurăturile baronului, rugămințile și argumentele meșterului ; în curînd totul era în cea mai perfectă ordine, iar seara, cînd baronul se întoarse din pădure ca să-l ia pe oaspetele său, rămase înmărmurit și păru că nici nu se bucură pe moment de faptul că lucrul avansase vizibil. Se așteptase să găsească totul în încurcătură și confuzie, dar mecanicul îi întinse zîmbind desenul, îl conduse la cilindru și-i arătă, cînd pe hîrtie, cînd pe mecanism, mîndru de bucurie, ce realizaseră pînă acum.

— Dacă vom continua așa, afirmă mecanicul, și dacă domnul cel străin ne dă și mîine o mînă de ajutor ca și astăzi, vă garantez că vom termina înainte de duminică.

— Nemaipomenit ! a fost tot ce a avut de zis baronul, dînd desenul înapoi, iar Fröben nu știa prea bine dacă erau cuvinte de ocară sau de mulțumire cele pe care prietenul său le rostea întruna în timp ce călăreau înapoi spre castel.

19

Continuarea fericită a montării mașinii, poate chiar și perspectiva care se întrezărea cu privire la galbenii lui Don Pedro îl binedispuseră pe baron în următoarele zile. Fröben îi scrisese spaniolului la W. și gazda sa îl făcu să promită că va rămîne atîta timp acolo, pînă cînd va sosi un răspuns din W. Și față de Josephe se purtă ceva mai omenos și probabil din respect pentru prieten mai degrabă decît pentru ea îi dădu și ei voie să scurteze treburile casnice și după-mesele și serile, cînd pe baron îl rețineau afacerile, să asculte lecturile lui Fröben sau să se plimbe cu acesta. În cîteva zile ea înflori văzînd cu ochii. Ținuta îi deveni mai viguroasă, în obraji îi licărea o rază roșiatică de satisfacție molcomă, iar uneori cînd îi flutura un zîmbet dulce pe buze, cînd îi răsăreau gropițe în obraji, Fröben își mărturisea că rareori îi fusese dat să vadă o femeie mai frumoasă, da, înfățișarea ei îl tulbura adesea atît de mult, încît credea că se întruchipează o imagine iubită din visurile sale, că i se redeșteaptă amintiri pe jumătate uitate, că și vocea ei i se părea cunoscută cînd era emoționată și mișcată, ca și cînd n-ar fi auzit-o pentru prima dată.

Din ce în ce mai rar scoase în zilele acestea tabloul pe care de obicei îl privise ore întregi, iar dacă îi cădea întîmplător în mînă, dacă îl desfășura, dacă o privea în ochi pe iubita necunoscută se simțea jenat, credea că trebuie să-i ceară iertare portretului neînsuflețit pentru această neglijență. „Dar“, își spunea el în sinea lui, vrînd parcă să se scuze, „oare e nedrept să-i îndulcesc sărmanei prietene cîteva zile din viața-i lipsită de bucurii? Cît de puțin îi trebuie acestei făpturi minunate ca s-o înveselești. Să-i citești o carte frumoasă, să vorbești cu ea, s-o însoțești într-o plimbare la locurile ei preferate — asta e tot ce-i trebuie pentru a fi mai veselă și mai senină. Ce rai ar fi în casa lui Faldner dacă ar împărți cu ea cîte una din aceste mici bucurii !“

Tînărul se simțea de altfel plăcut emoționat și flatat, fără să-și mărturisească cu toată sinceritatea că Josephe se atașase de el. Nu i se părea ei oare o nouă sărbătoare fiecare dimineață, fiecare seară ? Pînă cobora el la micul dejun ea pregătea totul cu grijă și plăcere ; cînd alegea salonul cu o priveliște minunată spre Rinul îndepărtat, cînd terasa de unde avea în față un tablou campestru al muncitorilor pe ogoare și în vii, atît de aproape încît să poată privi totul ca într-un tablou fidel și totuși destul de departe pentru a nu fi tulburați în a savura liniștiți dimineața, cînd alegea o boltă în grădină în care lumea era încercuită de platani stufoși, ce nu dădeau voie să intre decît aerului proaspăt al dimineții sau aurorei din zori. Ea își făcea apariția mereu altfel, plină de surprize, iar cînd se apropia prietenul se scula în picioare bucuroasă, îi întindea frumos mîna pentru a-i da bună ziua, cît de vioaie știa să lege o discuție în timp ce el, fermecat de înfățișarea ei, nu avea încă glas, începea să povestească una-alta, îmbrăcînd vorbele într-o haină proprie, plină de o vrajă neobișnuită datorită dispoziției și observațiilor fine. Iar cînd dădea ea apoi repede și aferată tacîmurile de la micul dejun la o parte, cînd scotea el cartea, cînd se așeza ea cu lucrul de mînă pe care rareori îl abandona vizavi de el, uitîndu-se nerăbdătoare la buzele lui, lui Fröben i se părea că dă uitării totul, lumea întreagă, și cîteva clipe scurte, binecuvîntate visa că e un soț fericit care stă alături de soția sa iubită.

20

În ochii prietenului ei, Josephe se bucura de o mare cinste pentru că-și alesese același scriitor pe care-l prefera și el. E drept că, de multe ori, cînd îi citea din

minunatele scrieri ale lui Jean Paul, trebuia să-i sară în ajutor pentru a-i explica cîte o parabolă mai greu de desluşit. Dar ea înțelegea repede, tactul natural şi rafinamentul ei, specifice şi scriitorului, o ajutau să ghicească de multe ori înainte ca prietenul să o asigure că nu greşeşte.

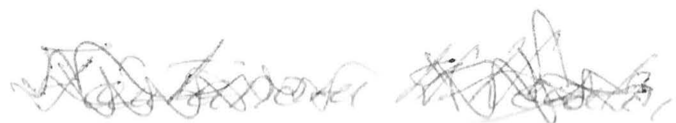
— O imensitate de idei zace în acest Hesperus * ! spuse ea într-o zi. Ni se face analiza fiecărei trăiri omeneşti, la bucurie şi durere, la iubire şi supărare ; în timp ce inhalăm mireasma dulce a unei flori, ni se descriu părțile ei cele mai ascunse, frunzele ei delicate, staminele ei fine, fără să-i fie distruse frunzele şi petalele. Căci aceasta, cred eu, este marea, profunda taină a acestui maestru, de-a nu descrie fiecare simțire mai adîncă, ci de-a o sugera, însă nu superficial, ci lăsîndu-ne să pătrundem prin microscopul fin al parabolei pînă-n străfundurile sufletului omenesc, de unde se înalță gînd după gînd, iar din ochiul surprins dar fermecat de minunea creației se prelinge o lacrimă.

— Mi se pare, replică oaspetele, că în aceste cuvinte ați exprimat exact secretul său. În ceea ce mă priveşte, trebuie să recunosc că nimic nu-mi este mai antipatic pînă în străfundul sufletului meu decît efortul palpabil al unui autor de a explica clar şi pe înțelesul oricui ce-a simțit sau gîndit eroul său sau eroina sa sau al treilea, al patrulea personaj în pasajul cutare sau cutare. Dar scriitorul nostru ! Cît de minunată, cît de bogată este şi în această privință inventivitatea sa, trăim, gîndim, plîngem fără să vrem odată cu Viktor, iar obrajii palizi ai Klothildei, durerea ei mută ne atinge mai profund decît ar putea-o exprima orice descriere, iar în fericirea caldă, molcomă a îndrăgostiților am vrea să fim o rază de soare în amurg, care îi învăluie cînd se îmbrățişează în grădină, acea privighetoare care le anunță sfînta sărbătorire a mîntuirii lor cu vocea-i cristalină.

— Ciudat, observă Josephe, firul acestui roman, ceea ce se cheamă scheletul său nu ni s-ar părea cîtuşi de puțin interesant, poate chiar căutat, plictisitor dacă ar fi vorba de altul. Şase fii pierduți, schimbați între ei, regăsiți în loc de *unul singur* ca la Walter Scott de pildă sau la autorul lui „Walladmor“ ** care se mulțumeşte în parodia sa cu doi. O tînără doamnă care spre chinul ei este iubită de fratele ei, dar care la rîndul ei îl iubeşte pe prietenul acestuia ; o curte mică, simplă în Duodez, o casă parohială plină de şobolani şi copii şi reşedința unui

* Roman de Jean Paul, apărut în 1795.

** Autorul lui *Walladmor* (1823/24) este Willibald Alexis.

nobil în care locuiesc nenobili ; gîndiți-vă la lucrurile acestea obişnuite într-o ordine, şi veți avea unul din romanele noastre cele mai comune cu fii pierduți etc. şi nici măcar o jale autentică, să zic aşa, ci poate asasinarea lui Le Baut de către un nobil de la curte sau tragicul sfîrşit al lordului în actul al cincilea. Dar ce viață, ce lume se înfiripă din această istorie dacă acel scriitor o înfăşoară în mantia sa înflorată ! Ce aer spiritual, mai înalt şi mai curat decît orice aer pămîntean se desprinde din dragostea pînă la venerație a lui Viktor şi Klothilde față de dascălul lor Emanuel, ce tristețe din erorile unei vieți reci cînd Viktor şi făptura aceea drăgălaşă nu se înțeleg, nu se găsesc ; ce fericire în sfîrşit, cînd sufletele lor se deschid şi se revarsă de dragoste sub cerul înstelat al nopții în durerea despărțirii !

— Da, exclamă tînărul, scriitorul nostru e ca un mare muzician. Are în față o temă răsuflată, veche, ascultată de mult ; dar în timp ce păstrează melodia vechiului cîntecel dezvoltă ideile într-o manieră atît de surprinzătoare, de nouă, încît uităm tema şi nu mai ascultăm decît modulațiile pe care le face, cu care parcurge în sus şi în jos scara cerească a sunetelor ca un înger, arătîndu-ne un cer deschis, binecuvîntat în vis în timp ce noi avem poate un culcuş mai tare ca Jakob în realitate. Cînd e blînd ca un flaut, pătrunzător ca un oboi, cînd plin, mişcător ca un corn de vînătoare în depărtări, cînd clocoteşte în başi puternici, joşi, într-un mod maiestuos, elevat, cînd şuşotind dulce ca o harpă eoliană sau se topeşte în melancolie ca sunetele unei armonici.

— Cît îi sînt de recunoscătoare, spuse Josephe cu blîndețe, că împacă, vindecă rănile durerii noastre. Era la îndemîna lui s-o lase pe Klothilde să se scufunde în durerea dragostei neîmpărtăşite, iar înaintea morții ei, Viktor ar mai fi strigat : „Te iubesc mai presus de orice“, după care ea ar fi adormit surîzătoare. Gîndiți-vă ce durere imensă, ce amărăciune a soartei dacă am fi asistat la scufundarea acestor oameni fără speranță, fără mîngîiere ! Dar n-ar fi fost posibil ! Viktor n-ar fi trăit atîta timp, s-ar fi dăruit lui Joachime sau prințesei, căci un bărbat nu poate trăi mult fără o dragoste împărtăşită !

— Credeți într-adevăr ? întrebă Fröben cu un surîs melancolic. Ce puțin trebuie să ne cunoaşteți, cît de meschini ne credeți dacă n-am avea nici măcar curajul de-a iubi cu credință în timpul acestei scurte vieți, chiar fără a fi iubiți !

— La femei, cred că este posibil, spuse frumoasa doamnă. Dragostea neîmpărtăşită este o mare nenorocire,

iar femeile sînt menite să suporte în tăcere suferințele o viață întreagă. Bărbatul s-ar debarasa de o asemenea supărare, altminteri chinul mistuitor l-ar distruge !

— Nu e așa — eu mai trăiesc și mai iubesc, spuse Fröben privind distrat înainte.

— Iubiți ! exclamă Josephe pe un ton atît de aparte, încît tînărul ridică speriat ochii spre ea ; ea privi în jos, iar cînd privirile li se încrucișară, chipul ei se îmbujoră, dar la fel de repede roșeața intensă se transformă din nou în paloare.

— Da, spuse el, reușind cu greu să pară glumeț. Cazul pe care-l numiți este al meu, iar eu încă mai iubesc, poate mai molcom, dar nu mai puțin intens ca-n prima zi, iubesc chiar fără speranță, căci aleasa inimii mele nu știe de dragostea mea și totuși, după cum vedeți, necazul încă nu m-a doborît.

— Dar se poate ști, spuse ea confidențial, dar cu voce tremurată, după cum i se păru lui Fröben, se poate ști cine e fericita...

— Vedeți, tocmai acesta e necazul, nu știu nici cine e, nici unde se află și totuși iubesc. Da, mă veți considera un al doilea Don Quijote dacă vă mărturisesc că am văzut-o doar de vreo cîteva ori în treacăt, nu-mi amintesc decît porțiuni ale chipului ei, cu toate acestea colind prin lume ca s-o găsesc, căci acasă nu-mi mai aflu liniștea.

— Ciudat ! observă Josephe, privindu-l gînditoare, ciudat ; e drept că pot să-mi imaginez un asemenea caz, totuși dumneavoastră sînteți o excepție, dragă Fröben ; știți cumva dacă sînteți iubit ? Dacă fata vă este credincioasă...

— Nu știu nimic din toate acestea, replică el grav mascîndu-și tristețea, nu știu nimic altceva decît că aș fi fericit dacă acea făptură ar fi a mea, dar știu la fel de bine că poate va trebui să renunț definitiv și să nu fiu niciodată fericit !

Cu cît tînărul vorbea mai rar despre aceste sentimente cu atît mai puternic îl copleșeau în acel moment chinurile legate de amintirea ceasurilor de mîhnire și-l cuprindea o nostalgie greu de înfruntat. Se ridică repede și porni spre castel. Josephe privi în urma lui cu dragoste nesfîrșită, lacrimă după lacrimă se prelinse din genele care-i zvîcneau și abia cînd începură să șiroiască precum un izvoraș pe mîna ei frumoasă, o treziră din visele ei. Și, rușinată de parcă s-ar fi surprins singură asupra unei vinovății comise pe ascuns, roși și-și trase năframa peste ochii care o trădau.

21

Prezicerea bătrînului mecanic se adeveri, căci în ultima zi din săptămînă se termină lucrul la moara cu aburi. Baronul neîncrezător la început, bucuros tare acum cînd îi reuși prima încercare, îi eliberă din slujbă pe bătrîn și pe ucenicii săi după ce-i umpluse de daruri și-i invită duminică pe toți vecinii din împrejurimi pentru a inaugura moara cu o mică serbare. Cît de fericit și de vesel să fi fost în ziua aceasta, cît de bine dispus și de jovial să-și fi întîmpinat musafirii, Fröben observă totuși că o chinuia pe sărmana Josephe cu o sumedenie de comenzi și dispoziții, încît ea nu putea cu nici un chip să-i intre în voie. Ba trebuia să fie la bucătărie, să împingă de la spate servitorimea și să pună și ea mîna, ba critica una sau alta la ținuta ei, ba îl apuca disperarea de nerăbdare, dacă ea nu cobora destul de repede scara pentru a-i întîmpina cu el la poartă pe musafiri, cînd voia să se pună masa așa cînd altfel, cînd voia să bea cafeaua în grădină, cînd în salon. Cu o răbdare îngerească și cu o resemnare de neînțeles pentru prieten ea suporta toate mofturile acestea. Era peste tot, se îngrijea de toate, ba mai știa și să găsească cîte o clipă pentru a-l întreba pe prieten de ce e tocmai astăzi atît de posomorît, pentru a-l îmbia să participe la veselia generală.

Toată lumea era fermecată de frumusețea, de atenția plină de îndemînare a gazdei ; bărbații îl slăveau pe baron pentru fericirea de a avea în casă o asemenea comoară, iar cîteva doamne mai în vîrstă își exprimară pe față admirația pentru talentele neobișnuite de gospodină, pentru îndemînarea și felul ordonat de-a fi al unei femei atît de tinere.

— Vezi, îi șopti fericitul lui Fröben, vezi ce minuni face o educație ca a mea ? În mare sînt destul de mulțumit de ea azi, dar dacă n-aș pune și eu mîna peste tot în taină, ce s-ar alege de onoarea ei de gospodină a casei ! Dar se aranjează, dintotdeauna am spus eu că se aranjează.

Veselia generală și vinul l-au binedispus pe Faldner tot mai mult și în sfîrșit era timpul să ridice masa, fiindcă și el și cîțiva domni din împrejurimi își permiteau de acum glume și aluzii care jigneau orice ureche mai delicată.

Plecaseră spre noua moară cu aburi care fu inaugurată cu bancuri și rîsete, se întoarseră și se mirară de dispozițiile pline de gust și de confort pe care Josephe le dăduse între timp în grădină. Se încumetase să dispună amenajarea unei bolte spațioase de verdeață după propria

ei imaginație ; acolo îi așteptau pe oaspeți tot felul de răcoritoare, iar laudele lor unanime provocară o minune ; baronul nu se supără că fuseseră folosite pentru boltă frasini tineri și brazi din pădurea sa, că nu i se respectase planul de a ridica un cort din scînduri și covoare. Își sărută pe frunte soția, mulțumindu-i pentru plăcuta surpriză.

Toată lumea se așeză undeva la întîmplare. Bărbații se cinstiră cu vinurile vechi ale gazdei, așa încît curînd societatea fu cuprinsă de o veselie generală. Se jucară jocuri glumețe, spirituale, iar după ce buna dispoziție a bărbaților crescu și mai mult nu fură omise nici jocurile cu gajuri. Așa se întîmplă că și lui Fröben îi veni rîndul să-și scoată gajul contra unei pedepse, iar Josephe, care fusese desemnată să împartă pedepsele îi porunci să istorisească o poveste adevărată din viața sa. Toată lumea aclamă alegerea ei, baronul bătu din palme bucuros de istețimea nevestei sale, iar cînd Fröben ezită și se reculese, el exclamă :

— Ei bine, să povestesc eu ceva din viața ta ; povestea picantă cu fata de la Pont des Arts ?

Fröben roși și-l privi dezaprobator ; dar societatea care presimțea aici o eventuală taină amuzantă strigă : „Povestea cu fata, povestea cu Podul Artelor“, și numai pentru a evita indiscreția prietenului său care întrecuse măsura cu vinul, conveni să povestească ; baronul promise însă societății că va interveni, dacă povestitorul se va abate de la purul adevăr, deoarece fusese prezent și el.

22

— Nu știu, începu Fröben, dacă societății îi este cunoscut faptul, că acum cîțiva ani am călătorit cu Faldner aici de față, am locuit cu el cîtva timp la Paris în aceeași casă. Aveam studii comune, frecventam aceleași cercuri, făceam reciproc cunoștință cu prietenii mai vechi și trăiam deci nedespărțiți. Am avut un prieten comun, pe compatriotul nostru doctor M., pe cît de amabil pe atît de instruit, care locuia în Rue Taranne, ce duce, după cum este știut, în Rue Dominique și se află pe malul stîng al Senei. Plimbarea noastră obișnuită de seară era de pe Champs Elysées peste frumosul pod pînă în Cîmpul lui Marte și de aici prin Faubourg St. Germain pînă la locuința prietenului nostru, unde povesteam pînă noaptea tîrziu despre patrie, despre Franța, despre tot ce văzusem, vrute și nevrute. Locuiam în Place des Victoires, destul de departe de Rue Taranne și alegeam ca drum de întoar-

cere Pont des Arts ca să tăiem pe la Luvru și să scutim de a ocoli pe străzile laterale. Intr-o seară, pe la orele unsprezece, plouase, vîntul bătea rece și tăios în special în apropierea rîului, iar noi străbăteam Quai Malaquais trecînd peste Pont des Arts spre Luvru. Podul Artelor nu este accesibil decît pietonilor, așa încît la ora aceea nu mai era animație pe și lîngă pod. Traversarăm podul tăcuți, înfășurîndu-ne mai bine în paltoanele noastre, tocmai voiam să cobor scările pe cealaltă parte a podului cînd îmi reținu atenția o priveliște surprinzătoare.

Sprijinită de pod stătea o siluetă de femeie zveltă, destul de înaltă. O pălărioară neagră ascundea fața ei acoperită de un voal verzui ; o mantie neagră de mătase îi înfășura trupul, iar vîntul care îi lipea veșmintele de corp lăsa să se întrezărească o talie neobișnuit de zveltă și tinerească ; de sub mantie răsărea o mînuță care ținea o farfurie, lîngă acea siluetă era un felinar mic a cărui flăcăruie pîlpîitoare scotea la lumină un piciorus delicat. Nicăieri pe lume nu fac casă împreună mizeria cea mai cruntă cu strălucirea cea mai aleasă și cu bunăstarea ca în acel oraș și cu toate acestea întîlnești destul de puțini cerșetori. Te asaltează dar fără nerușinare și niciodată n-ai să-i vezi fugind după vreun străin și urmărindu-l cu rugămințile. Bărbați bătrîni sau orbi stau sau îngenunchează pe la colțurile străzilor acostîndu-te cu pălăria întinsă și lăsînd la alegerea trecătorului să le ia în seamă privirea imploratoare.

Cei mai înspăimîntători, după mine, erau acei cerșetori rușinoși care noaptea stau într-un colț cu capetele înfășurate, cu o lumînare care arde în fața lor, fără să se miște, ca și cînd ar fi murit ; multe din cunoștințele mele de la Paris mi-au spus că în mod sigur în asemenea cazuri e vorba de oameni de condiție mai bună care printr-o soartă nefericită au decăzut atît de tare, încît ori trebuie să-și caute de lucru ori, fiind prea rușinoși sau poate prea slabi pentru a-și cîștiga o pîine, recurg la această ultimă soluție înainte să-și dea viața pradă uitării, aruncîndu-se în Sena ca mulți alți nenorociți.

Din această categorie de cerșetori făcea parte și silueta de femeie de la Podul Artelor, a cărei înfățișare mă cuceri irezistibil. Am privit-o îndeaproape ; mădularele-i tremurau de ger mai puternic decît flacăra mică din felinar, dar ea tăcea, lăsînd să vorbească în numele ei mizeria și vîntul tăios al nopții. Am căutat în buzunar o monedă, dar n-am găsit nici un bănuț, nici măcar un franc. M-am întors spre Faldner și l-am rugat să-mi dea el o monedă ; acesta, supărat că din cauza ezitării mele

intîrziem în frigul acela năprasnic, îmi strigă pe limba noastră: „Lasă cerşetorimea şi grăbeşte-te să ajungem o dată în paturile noastre, mi-e frig!“ — „Doar cîţiva bănuţi, dragul meu!“ l-am rugat eu; dar el mă apucă de palton vrînd să mă tragă de acolo.

Atunci silueta înfăşurată exclamă cu o voce tremurată, dar melodioasă şi spre marea noastră mirare în limba germană: „O, domnii mei, fie-vă milă!“ Această voce, aceste cuvinte şi limba noastră m-au impresionat atît de tare, încît l-am rugat încă o dată să-mi dea cîteva monede; el rîse. „Fie, uite aici cîţiva franci“, spuse el, „încearcă-ţi norocul cu fecioara, dar pe mine scoate-mă din competiţie“. Îmi puse banii în mînă şi trecu rîzînd mai departe. În clipa aceea chiar că nu mai ştiam ce să fac; trebuia să fi auzit ce spusese Faldner şi nu-mi place să jignesc, în nici un caz un om nefericit. M-am apropiat dezorientat. „Copila mea“, am spus, „nu v-aţi ales un loc prea bun, pe aici nu vor mai trece în seara asta prea mulţi oameni“. Nu-mi răspunse imediat. „Oricît de puţini“, şopti ea după cîtva timp şi abia se auzi, „de-ar avea milă cu cei nefericiţi“. Răspunsul mă luă prin surprindere, era atît de spontan şi totuşi atît de nimerit. Ţinuta nobilă a fetei, tonul cu care spusese acele cuvinte vădeau o cultură aleasă. „Sîntem compatrioţi“, am continuat eu, „aş vrea să vă rog să-mi spuneţi, dacă aş putea să fac pentru dumneavoastră mai mult decît este posibil aşa în trecere?“ — „Sîntem sărace“, răspunse ea cu mai mult curaj după cum mi se păru, „iar mama mea este bolnavă şi fără ajutor“. Fără alte consideraţii, mînat doar de sentimentul nedefinit că fata mă atrăgea foarte mult, am spus: „Duceţi-mă la ea“. Tăcu, propunerea păru s-o surprindă. „Nu mi-o luaţi în nume de rău“, am continuat eu, „nu este decît voinţa mea cinstită să vă ajut, dacă pot“. — „Vă rog să mă urmaţi“, replică silueta înfăşurată, ridică felinarul, îl stinse şi îl ascunse sub palton împreună cu farfuria.

23

— Cum? exclamă baronul rîzînd tare cînd Fröben tăcu, nu vrei să povesteşti mai departe? Vrei să faci şi astăzi cum mi-ai făcut şi atunci? Pînă aici, doamnelor şi domnilor, a povestit purul adevăr istoric. Mă credea departe, iar eu eram la cîţiva paşi de înălţătoarea scenă samariteană sub portalul Palatului şi-l priveam; nu ştiu dacă dialogul s-a desfăşurat într-adevăr aşa, căci vîntul neruşinat a spulberat cuvintele, dar am văzut cum doamna

şi-a stins felinarul cel mic şi a pornit cu el peste pod. Mi-era prea frig în noaptea aceea ca să-l urmez în aventura sa galantă, dar pînă la urmă, puteam să pariez, nu s-a dus să vadă nici o mamă bolnavă sau aşa ceva, iar doamna de la Podul Artelor a cîntat vechiul cîntec al sirenelor numai că în alt fel.

Se amuză de propria lui glumă, iar bărbaţii se încinseră în hohote grosolane de rîs, doamnele se uitară în jos, iar Josephe păru la fel de nemulţumită de cuvintele soţului ei ca şi de povestea ciudată a prietenului ei, căci palidă ca moartea ţinea în mînă cana care zăngănea şi-i aruncă tînărului o singură privire care pe moment nu putu decît să-l facă să se simtă ruşinat.

— Cred, grăi el întrerupînd cu glas puternic hohotele de rîs ale bărbaţilor, că mi-am scos gajul, dar e în avantajul meu să nu admit semnificaţia pe care prietenul meu vrea să i-o atribuie acestei întîmplări; îmi permiteţi prin urmare să continui şi, pe viaţa mea, adăugă el roşind şi ridicîndu-şi ochii scăpărători, am să vă spun curatul adevăr.

Fata o luă pe pod în direcţia din care venisem. În timp ce păşeam tăcut mai mult în spatele ei decît lîngă ea am avut timp s-o privesc. Silueta ei, atît cît permitea paltonul, toată ţinuta ei, în special vocea erau foarte tinereşti. Mersul îi era uşor şi plutitor. Îmi refuzase braţul cînd i-l oferisem s-o conduc. La capătul podului o luă spre Rue Mazarin. „Mama dumneavoastră e bolnavă de mult?“ am întrebat eu păşind din nou alături de ea şi încercînd să spionez prin voal cîte ceva din trăsăturile ei. „De doi ani“, răspunse ea suspinînd, „dar de opt zile situaţia ei s-a înrăutăţit tare“. — „Aţi fost de multe ori în locul acela?“ — „Unde?“ întrebă ea. — „Pe pod“. — „În seara aceasta pentru prima dată“, răspunse ea. „Atunci nu v-aţi ales un loc bun, alte pasaje sînt mai frecventate.“ Dar în clipa în care am rostit acest lucru am şi regretat că l-am spus, fiindcă trebuie s-o fi jignit. Şopti plîngînd înăbuşit. „Ah, aici sînt atît de necunoscută şi — mi-era ruşine să apar aşa în mulţime.“

Cît de nemărginită trebuia să-i fie nenorocirea ca s-o oblige pe această făptură să cerşească. Recunosc că şi mie îmi treceau prin minte aceleaşi gînduri ca şi lui Faldner, dar le alungam întruna, fiindcă erau rebele, nesănătoase, dacă făcea parte din acea categorie rău famată de fete, de ce s-ar fi postat aşa înfăşurată în acel loc singuratic? De ce să-şi ascundă de zor o siluetă care, după cum arătau contururile ei, făcea parte cu siguranţă din cele frumoase? Nu, fără îndoială că era vorba de o adevărată nenorocire; şi de acea ruşine amestecată

cu delicateţe în faţa unei sărăcii de care nu era vinovată, care făcea să fie neînchipuit de impresionantă nefericirea.

„Mama dumneavoastră are un medic ?“ am întrebat eu după cîtva timp. „A avut unul, dar cînd n-am mai putut cumpăra medicamente a vrut s-o ducă la Hôpital des Incurables şi — n-am putut îndura acest lucru. O, doamne, sărmana mea mamă la spital !“ Cîtă durere zăcea în ultimele cuvinte ale acestei fete !

Plîngea, îşi duse batista la ochi pe sub voal, felinarul şi farfuria pe care le ducea în cealaltă mînă o împiedicau să-şi ţină închis paltonul ; vîntul îl desfăcea tare, iar eu am văzut că nu mă înşelasem : avea o talie subţire, zveltă, purta o rochie simplă, foarte îngrijită, atît cît am putut observa în treacăt. Se repezi la palton, iar eu, în timp ce o ajutam să şi-l pună din nou pe umeri am simţit mîna ei moale, delicată.

Trecusem pe străzile Mazarin, St. Germain, École de Médecine şi apoi pe nişte străzi lăturalnice, cînd deodată se opri tînguindu-se că greşise drumul. Am întrebat-o în ce cartier locuia şi ea mi-a spus St. Severin. Eram într-o dilemă, căci nici eu nu ştiam cum să nimeresc pe această stradă. Nu ştiu dacă din cauza fricii sau a frigului, dar am văzut că începuse să tremure şi mai tare. M-am întors ; am observat că mai ardea încă lumina la un subsol unde se vindea *eau de vie* *, am rugat-o să aştepte, am coborît şi m-am interesat. Mi s-au dat lămuriri, aşa că mă credeam în stare să ajung acolo. Cînd am suit, am auzit vorbindu-se tare în apropiere. Am zărit în lumina palidă a felinarului cum se lupta fata straşnic cu doi bărbaţi, dintre care unul o apucase de mînă, iar celălalt de palton ; rîdeau, îi vorbeau, am bănuit eu ce se petrecea, am sărit şi i-am smuls mîna din ghearele unuia dintre ei ; fără să scoată un cuvînt, se strînse cu putere de braţul meu.

„Domnii mei,“ am spus eu, „vedeţi că aţi făcut o confuzie, daţi imediat drumul la paltonul domnişoarei !“

„Ah, iertare, domnul meu !“ replică cel care o apucase de palton. „Înţeleg că aveţi drepturi mai vechi asupra domnişoarei !“ Şi se îndepărtară rîzînd.

Am plecat mai departe, biata copilă tremura puternic, mă ţinea în continuare strîns de braţ, era pe cale să se prăbuşească.

„Curaj !“ i-am spus, „St. Severin nu e departe, în curînd veţi fi acasă.“

* Rachiu *(franc.)*.

Ea nu răspunse, plîngea întruna. Cînd am ajuns pe strada care după toate descrierile trebuia să fie St. Severin, ea se opri din nou.

„Nu, nu trebuie să mă însoţiţi mai departe, domnul meu !“ spuse ea, „nu se poate !“

„Dar de ce, doar m-aţi luat cu dumneavoastră atîta bucată de drum ; vă rog, nu vă gîndiţi la nici o rea intenţie !“ Spunînd aceste cuvinte o apucasem fără să vreau de mînă şi poate o strînsesem prea tare ; ea îşi retrase mîna în grabă şi zise :

„Iertaţi-mi necuviinţa de-a vă face să veniţi atît de departe, acum vă rog să mă lăsaţi singură.“

Mi-am dat seama că scena de adineauri o jignise profund, că poate îi sădise o neîncredere faţă de mine, lucru care mă nelinştea cel mai mult ; am luat arginţii pe care mi-i dăduse Faldner şi am vrut să-i ofer ei ; dar gîndul cît de puţin ar ajuta-o această mică donaţie mă determină să-mi retrag mîna şi să-i întind cele cîteva monede de aur pe care le aveam la mine.

Cînd le luă, mîna îi tremura. Credea de bună seamă că sînt arginţi, îmi mulţumi cu voce tremurîndă, sugrumată de emoţie şi dădu să plece.

„Încă o vorbă“, am spus eu vrînd s-o mai reţin ; „sper să se însănătoşească mama dumneavoastră, dar s-ar putea să mai aibă ceva lipsuri şi dumneata, copila mea, nu eşti făcută pentru asemenea plimbări nocturne ca cea din seara aceasta. Nu vreţi să veniţi peste opt zile la aceeaşi oră în faţă la École de Médecine, să mă interesez de mama dumneavoastră ?“ Părea nehotărîtă, într-un tîrziu spuse : „Da.“ — „Şi vă rog să purtaţi pălăria cu voal verde ca să vă recunosc“, am adăugat eu. Încuviinţă, mulţumi încă o dată, plecă grăbită şi dispăru în noapte.

24

Cînd m-am trezit dimineaţa după această întîmplare mi se părea că visasem. Dar Faldner care veni curînd şi începu să mă ia peste picior în stilul său delicat, mă smulse din îndoieli. Povestea, văzută limpede la lumina zilei, mi se părea mult prea fabuloasă ca s-o fi putut povesti prietenului neîncrezător. În ultimul timp s-a ajuns la acel grad de rafinament în materie de politeţe care trece de acum în domeniul imoralităţii ; în unele cazuri vrei să pari mai degrabă sălbatic, neglijent şi rău, lași să se întrezărească o oarecare duplicitate numai

pentru ca să nu fii considerat un neghiob, o excepție, un om cu mintea slabă și concepții de viață învechite.

Mai mult decît înșurubările lui Faldner mă chinuia în sinea mea ceva, o neliniște pe care nu știam s-o interpretez. Mi-am făcut reproșuri că nu-i văzusem nici măcar fața. „La ce bun, îmi spuneam, la ce servește această discreție exagerată. Dacă-i dau cîțiva napoleoni nu pot să cer și eu favoarea să-și ridice puțin vălul?" Și totuși, cînd îmi aminteam toată purtarea fetei, atît de simplă, însă fără nici o vulgaritate, cînd mă gîndeam cum mă atrăsese ținuta ei aleasă, tonul cultivat al răspunsurilor ei, trebuia să mă pun singur la punct, oarecum spre supărarea mea. Există ceva în vocea omului ce-ți indică tonul pe care trebuie să i te adresezi înainte de a cunoaște trăsăturile și privirea, statutul celui care vorbește. Nemărginită este deosebirea dintre omul cult și cel inoult nu numai în privința formei ci și a rezonanței limbii, iar sunetele fetei erau atît de mătăsoase și de delicate, răspunsurile ei laconice erau spuse din străfundul inimii! Toată ziua nu puteam să-mi alung aceste gînduri, chiar și seara cînd eram în strălucita companie a doamnelor mă urmărea fata săracă cu pălăriuța neagră, vălul verde și paltonul ponosit.

În următoarele zile m-am supărat pe prostia mea care era de vină că nu puteam s-o revăd pe fată decît peste opt zile; număram orele pînă vinerea următoare și era de parcă acea capitală a lumii, după cum o numeau locuitorii ei, nu mai avea nimic atrăgător în ea decît pe cerșetoarea de la Podul Artelor. În sfîrșit, în sfîrșit se făcu vineri. A fost nevoie să recurg la tot felul de șiretlicuri ca să mă descotorosesc în seara aceea de Faldner și de restul prietenilor, iar cînd s-a întunecat mi-am văzut de drum. Aveam de mers mai mult de o oră și destul timp ca să mă gîndesc la plimbarea mea. „Astăzi", mi-am spus eu, „astăzi am să mă dumiresc cu ce părere să-mi fac despre această persoană; am să-i propun s-o urmez, dacă acceptă, m-am înșelat și prima dată. Astăzi trebuie să-și arate și fața."

Mersesem atît de repede încît nici nu era încă ora zece cînd ajunsesem la Place de l'École de Médecine și-abia la ora unsprezece trebuia să aibă loc întîlnirea. Am intrat într-o cafenea, am răsfoit un teanc de ziare fără să mă gîndesc la nimic; în sfîrșit bătu ora unsprezece.

În piață erau puțini oameni și oricît îmi concentram privirile nu se zărea nici un văl verde. Mă țineam pe partea Școlii de medicină, fiindcă acolo ardeau mai multe felinare. Clipele unei asemenea așteptări sînt penibile. „Dacă se mulțumește cu aurul de la mine și nici nu mai vine? Dacă-și bate joc de generozitatea mea?" gîndeam eu după ce traversasem de vreo zece ori piața încolo și încoace. Bătu ora unsprezece și jumătate, începusem să bombăn din cauza propriei mele prostii, cînd deodată se zări ceva verde în bătaia unui felinar la vreo treizeci de pași; inima începu să-mi bată nebunește, m-am grăbit într-acolo — era ea. „Bună seara", am spus eu întinzîndu-i mîna, „Frumos că v-ați ținut de cuvînt; am crezut cîtva timp că nu veți mai veni." Ea se înclină fără să-mi apuce mîna și păși alături de mine; părea foarte mișcată; „Domnul meu, nobilul meu compatriot", spuse ea cu voce emoționată, „a trebuit să mă țin de cuvînt pentru a vă mulțumi. N-am venit astăzi pentru a face din nou uz de bunătatea dumneavoastră. Cu cîtă mărinimie, cu cîtă generozitate ne-ați copleșit cu daruri. Vă pot răsplăti oare recunoștința vie a unei fiice, rugăciunile și binecuvîntările bătrînei mele mame?"

„Să nu mai vorbim despre asta", am replicat eu, „cum îi merge mamei dumneavoastră?" — „Cred că pot să sper din nou", răspunse ea, „medicul nu se poate pronunța cu certitudine, ea însă se simte întremată. Oh, cît vă mulțumesc! Din darul dumneavoastră i-am putut pregăti iar mîncăruri care s-o întărească, și credeți-mă, gîndul că mai există încă oameni așa de buni a fortificat-o în egală măsură."

„Ce-a spus mama dumneavoastră cînd v-ați întors acasă?" — „Era foarte îngrijorată din cauza mea, fiindcă se făcuse tîrziu", răspunse ea, „ah, îmi dăduse atît de greu permisiunea să fac această plimbare și-și închipuia acum că mi se întîmplase vreo nenorocire. I-am povestit totul, dar cînd mi-am desfăcut batista și am scos cadourile pe care le strînsesem, printre care era aur, aur printre monedele de cupru și argint, se miră și..." se poticni și nu putu să povestească mai departe; mi-am spus că poate mama o acuzase de lucruri grave și am cercetat în continuare, dar ea mărturisi cu sinceritate emoționantă că mama îl socotise pe generosul compatriot fie un înger fie un prinț.

„Nici una nici alta", i-am spus eu; „dar cît v-au ajuns? Mai aveți bani?"

„Oh, mai avem", vru ea să pară curajoasă, dar nu mi-a scăpat că oftase poate fără să vrea.

„Și ce mai aveți?" am întrebat eu ceva mai precis și mai insistent.

„Am plătit din ei o rețetă la farmacie, chiria pe o lună, i-am făcut mamei de mîncare și a mai și rămas ceva pe deasupra."

Cît de sărăcăcios trebuie să fi locuit dacă din acești bani au plătit o rețetă la farmacie, chiria pe o lună și mîncarea pe opt zile! „Dar vreau să știu exact", am continuat eu, „ce și cît mai aveți".

„Domnul meu!" spuse ea făcînd jignită un pas înapoi.

„Copila mea bună, nu înțelegeți", am replicat eu apropiindu-mă de ea; „sau nu vreți să vă mărturisiți dintr-un sentiment exagerat de delicatețe; vă întreb cu toată seriozitatea, dacă ați cheltuit cei cîțiva franci și aveți nevoie de ajutor?"

„Nu", spuse ea timidă și moale „nicidecum".

„Gîndiți-vă la mama dumneavoastră și nu-mi respingeți ajutorul". La aceste cuvinte îi întinsesem mîna, o apucă grăbită, o strînse la pieptu-i și-mi slăvi generozitatea.

„Ei bine, veniți cu mine", am continuat eu punîndu-i brațul într-al meu; „din păcate n-am plecat de acasă cînd am venit încoace și nu m-am îngrijit de ce trebuia; ca atare veți avea amabilitatea să mă conduceți cîteva străzi pînă la locuința mea, ca să vă dau ceva pentru mama."

Se lăsă dusă mai departe în tăcere și oricît de plăcut mi-ar fi fost s-o sprijin în continuare, mă simțeam aproape jignit că venea fără nici o împotrivire noaptea în locuința unui bărbat. Dar lucrurile se petrecură cu totul altfel decît îmi închipuisem. Făcusem poate vreo două-trei sute de pași cînd ea se opri și-și trase brațul dintr-al meu. „Nu, nu se poate, nu se cade", exclamă ea izbucnind în lacrimi. „Ce te mîhnește dintr-o dată?" am întrebat eu mirat, „ce nu se poate?"

„Nu, nu merg mai departe, nu se cade să vă însoțesc."

„Pentru numele lui dumnezeu", am ripostat eu prefăcîndu-mă puțin enervat; „aveți într-adevăr foarte puțină încredere în mine; dacă n-ar fi mama dumneavoastră, vă asigur că aș pleca pe loc, fiindcă mă jigniți."

Îmi luă mîna, o strînse emoționată. „V-am jignit?" exclamă ea, „dumnezeu mi-e martor, n-am vrut; vă rog să iertați o biată fată fără minte; sînteți atît de generos și eu să vă jignesc?"

„Bine, atunci vino", am spus eu trăgînd-o mai departe, „nu e timp de pierdut, e tîrziu și drumul este lung." Dar ea se opri, plînse și șopti: „Nu, pentru nimic în lume nu merg mai departe."

„Dar de cine te temi? Nimeni nu te cunoaște, nu te vede nici un suflet; poți să vii liniștită cu mine."

„Pentru numele lui dumnezeu, dați-mi drumul. Nu, nu, nu se cade, nu mai insistați." Tremura; presimțeam că dacă aș mai fi amintit de suferința mamei m-ar fi însoțit, dar teama fetei mă impresiona.

„Bine, atunci rămîneți aici", am spus eu; „dar spuneți-mi, puteți lucra?"

„Desigur, domnul meu", replică ea ștergîndu-și lacrimile.

„Ați putea să vă îngrijiți de lenjeria mea fină?"

„Nu", răspunse ea foarte categoric. „Pentru așa ceva nu sîntem dotate."

„Uite o batistă albă", am continuat eu. „Ați putea să-mi cumpărați șase bucăți și să mi le lucrați?"

Cercetă pînza și spuse: „Cu plăcere am să le cos!" Spre marea mea rușine am fost nevoit acum să scot totuși banii, deși adineauri negasem că-i aveam.

„Cumpărați șase bucăți de pînză", am continuat eu, „și ați putea să terminați trei pînă duminică seara?" Îmi promise că da; i-am mai dat ceva pentru mama și i-am spus că astăzi nu sînt pregătit, dar duminică aș putea să fac mai multe. Ea-mi mulțumi din suflet; părea să se bucure că-i dădusem de lucru, căci mai spuse încă o dată că se va strădui să facă cît mai frumoase batistele, da, dacă nu mă înșel m-a întrebat chiar dacă să nu-mi coasă un tiv englezesc. I-am dat mînă liberă, dar cînd să ne despărțim am mai oprit-o puțin. „Un lucru trebuie să-mi faceți pe plac", am spus eu, „cu siguranță și cu ușurință veți putea."

„Ce anume?" întrebă ea. „Aș face orice pentru dumneavoastră."

„Lăsați-mă să ridic vălul acesta pe care-l invidiez, să vă văd fața, ca să rămîn cu o amintire de la această seară."

Se dădu în lături și-și ținu și mai strîns vălul. „Vă rog să lăsați asta", replică ea luptîndu-se parcă cu ea însăși; „Aveți frumoasa amintire a binefacerilor dumneavoastră; mama mi-a interzis categoric să-mi scot vălul și vă asigur", adăugă ea, „sînt urîtă ca noaptea, n-ați face decît să vă speriați!"

Dar această opoziție nu făcea decît să mă ațîțe și mai tare; o fată cu adevărat urîtă, îmi spuneam eu, nu vorbește așa despre urîțenia ei, am vrut să-i prind vălul, dar mi-a scăpat ca printre degete; *„Dimanche! au revoir!"* * strigă ea și plecă. Mirat m-am uitat în urma

* Pe duminică! La revedere! *(franc.)*

ei, se opri cam la cincizeci de pași de mine, îmi făcu semn cu o batistă albă și-mi strigă cu o voce cristalină: „Noapte bună."

25

În următoarele zile mă preocupă gîndul cărei pături îi aparținea fata. Cu cît îmi aminteam mai mult felul ei ales de-a vorbi, delicatețea ei, cu atît mai sus o așezam în gîndurile mele. Un lucru era sigur, mi-am propus să nu mă mai las îmbrobodit ca și cu vălul. Veni duminica; cred că-ți mai amintești de aceea după-amiază, Faldner, cînd am stat cu prietenii în Montmorency în grădina marelui scriitor *. Voiați să plecați acasă noaptea tîrziu, iar eu vă îmbiam să ne întoarcem devreme, și pentru că ați rămas totuși, eu am plecat în ciuda vorbelor voastre de ocară. Bineînțeles că nu credeai ceea ce pretextasem eu, că n-aș putea să suport aerul nocturn, dar că mă grăbeam la un rendez-vous cu cerșetoarea de pe Pont des Arts nu-ți închipuiai. De data asta ea a fost prima la locul întîlnirii și pentru că trebuia să-mi aducă batistele, se temea să nu mă înșel în privința ei, crezînd că nu se va ține de cuvînt. Sporovăi cu o plăcere aproape copilărească și parcă cu mai multă încredere decît înainte, arătîndu-mi batistele la lumina unui felinar de pe stradă.

Îi plăcu să audă că îi lăudam lucrul migălos. „Uitați, v-am cusut și monograma pe ele", spuse ea arătînd într-un colț acel grațios E.v.F. Vru să-mi dea înapoi o mulțime de arginți care-i prisoseau, și numai declarația mea hotărîtă că mă jignește, o determină să-i accepte ca remunerație pentru lucru.

I-am comandat din nou ceva de lucru, fiindcă am constatat că o asemenea cale pentru donațiile mele surîdea mai mult felului distins de-a fi al fetei, așa că de data aceasta am comandat jabouri și manșete. Starea mamei ei nu se înrăutățise, dar ea nu putea încă să se dea jos din pat; această ameliorare o consola însă. După ce am epuizat subiectul cu mama am îndrăznit s-o întreb direct care sînt de fapt condițiile ei.

Povestea pe care mi-a expus-o în cîteva cuvinte este atît de banală în Franța încît servește fiecărui sărac drept punct de atracție. Tatăl ei a fost ofițer în marea armată *, după prima Restaurație a Bourbonilor ** solda i s-a redus la jumătate, pe urmă, în timpul celor o sută de zile ***, a ținut iar partea și a căzut cu gărzile la Mont St. Jean ****. A procedat destul de neprecaut, fiindcă văduva lui pierdu pensia și trăi de atunci în sărăcie și mizerie. În ultimii doi ani își tîrîseră zilele vînzînd puținul pe care-l agonisiseră și ajunseseră acum în acel grad de mizerie încît unui sărman nu-i mai rămîne altceva de făcut decît să-și ia zilele.

Am întrebat-o pe fată dacă n-ar fi putut să-și îmbunătățească condiția căutînd să-și sprijine mama în alt fel.

„Vreți să spuneți dacă mi-aș fi luat o slujbă?" întrebă ea cu sînge rece. „Vedeți, n-a fost posibil lucrul acesta. Înainte de îmbolnăvirea mamei eram mult prea tînără, trecută de paisprezece ani, apoi starea sănătății ei se înrăutăți atît de brusc încît nu se mai putea ridica din pat; avea nevoie permanent de cineva alături de ea, iar eu nu puteam da îngrijirea ei pe seama altuia. Da, dacă ar fi fost sănătoasă aș fi renegat vechile mele condiții și m-aș fi dus să lucrez într-un magazin de podoabe sau ca guvernantă într-o casă onorabilă, căci am învățat cîte ceva, domnul meu; dar așa, nu s-a putut!"

Și de data aceasta am rugat-o în zadar să-și ridice vălul. Aluziile cu privire la vîrsta ei m-au incitat și mai mult, recunosc, să-i văd fața acestei fete care avea poate puțin mai mult de șaisprezece ani; dar mă rugă atît de insistent să renunț, mama ei îi înșirase motive atît de serioase încît acest lucru nu se va întîmpla niciodată.

Începînd de atunci ne întîlneam la trei zile. Aveam mereu cîte ceva de lucru pentru ea, ea se achita cu promptitudine. Cu cît rămîneam în limitele unei purtări care o adoptasem față de ea, cu cît eram mai strict în privința bunelor maniere cu atît mai intimă și mai deschisă devenea fata. Îmi mărturisi chiar că acasă se gîndea în cele trei zile la următoarea întîlnire; și mie nu mi se întîmpla oare la fel? Zi și noapte mă preocupa această făptură ciudată care prin spiritul său cultivat, prin delicatețea sa plină de drăgălășenie, prin raportul său neobișnuit față de mine îmi devenea din ce în ce mai interesantă.

---

* În Montmorency lîngă Paris a trăit scriitorul francez Jean-Jacques Rousseau (1712—1778).

* Armata lui Napoleon în campania din Rusia.

** După abdicarea lui Napoleon la 6 aprilie 1814, Ludovic al XVIII-lea din dinastia Bourbonilor ajunge regele Franței.

*** Aluzie la cele o sută de zile de domnie ale lui Napoleon, după întoarcerea de pe Elba, în 1815.

**** Sat belgian în apropiere de Waterloo.

Între timp se făcuse primăvară de-a binelea și sosise vremea să fac o călătorie în Anglia pe care o stabilisem de mult cu Faldner. S-ar crede că e o neghiobie ceea ce spun, dar e adevărat că mă gîndeam la acea călătorie cu repulsie ; fata aceea îmi captivase toate simțurile în asemenea măsură, încît priveam cu mîhnire o despărțire mai îndelungată. Nu puteam s-o evit fără să devin ridicol, pentru că nu exista nici un motiv întemeiat de a amîna călătoria ; mi-era rușine chiar și de mine însumi și îmi imaginam toată neghiobia acțiunii mele ; am hotărît plecarea, dar cert era că nimeni nu s-a bucurat vreodată mai puțin ca mine că pleacă în Anglia.

26

Cu opt zile înainte i-am comunicat fetei, ea se sperie, plînse. Am rugat-o s-o întrebe pe mama ei dacă nu-mi era îngăduit s-o vizitez, ea încuviință. Data următoare însă veni foarte mîhnită cu răspunsul că mama ei mă roagă să renunț la această vizită care ar fi prea emoționantă pentru starea ei de spirit. Solicitasem acea vizită de fapt numai pentru a o vedea pe fata mea ziua și fără văl ; am cerut acest lucru încă o dată ; dar ea m-a rugat să mai vin în ajunul plecării mele, fiindcă avea s-o roage pe mama ei pînă va primi permisiunea să ridice vălul. De neuitat va fi pentru mine seara aceea. Ea veni și prima mea întrebare fu, dacă mama îi permisese acest lucru. Ea spuse că da și-și ridică singură vălul. Luna strălucea puternic, iar eu am privit curios sub pălărie. Dar permisiunea nu era dată decît pe jumătate, căci frumoasa mea purta niște apărători la ochi care îi acopereau partea de sus a feței. Dar cît de frumoase, cît de atrăgătoare erau porțiunile libere ! Un nas fin, delicat, obraji rotunzi, înfloritori, o guriță drăgălașă, o bărbie modelată parcă din ceară și un gît zvelt, orbitor de alb. De ochi nu mi-am putut da prea bine seama, păreau însă negri și focoși.

Roși cînd văzu că o priveam îndelung, fermecat. „Nu mi-o luați în nume de rău", șopti ea, „că mi-am pus această semimască pe față ; mama a refuzat categoric de la început, apoi a consimțit numai cu această condiție ; și eu m-am supărat din această cauză, dar ea mi-a enunțat cîteva motive cu care am fost de acord."

„Și care sînt aceste motive ?" am întrebat eu.

„Oh, domnul meu ?" replică ea melancolică. „Dumneavoastră veți trăi veșnic în inimile noastre, dar trebuie să ne uitați de tot ; să nu mă mai vedeți niciodată, sau dacă mă veți mai vedea să nu mă recunoașteți !"

„Și credeți că nu voi recunoaște frumoasele dumneavoastră trăsături dacă nu-mi este îngăduit să văd ochii, fruntea dumneavoastră ?"

„Mama e de părere", răspunse ea, „că nu este posibil ; căci dacă nu vezi o față decît pe jumătate e greu s-o recunoști."

„Și de ce să nu te revăd, să nu te recunosc ?"

La această întrebare începu să plîngă, îmi strînse mîna și spuse : „Nu se cade ! Ce importanță are pentru dumneavoastră să recunoașteți o fată nenorocită, nu, mama are dreptate ; e mai bine așa !"

I-am spus că nu va dura mult călătoria mea, că poate peste două luni sînt înapoi la Paris, că sper s-o revăd. Ea plînse și mai tare și negă acest lucru. Am insistat să-mi spună de ce crede că n-am s-o mai văd.

„Presimt", spuse ea, „că astăzi vă văd pentru ultima dată ; cred că mama mea nu va mai trăi mult timp, mi-a spus doctorul ieri, și atunci totul s-a sfîrșit ! Și chiar dacă ar mai trăi, la Londra veți fi uitat de mult o sărmană creatură ca mine !".

Durerea ei mă sfîșie ; am încercat s-o încurajez ; am asigurat-o că n-o voi uita cu siguranță ; am rugat-o să-mi promită că va veni de întîi și cincisprezece ale fiecărei luni la locul acesta ca s-o pot revedea ; îmi promise rîzînd printre lacrimi de parcă ar fi avut puține speranțe. „Rămîi cu bine, la revedere", am spus eu strîngînd-o în brațele mele, „cu bine și gîndește-te la mine nu uita de întîi și cincisprezece !".

„Cum aș putea uita !" exclamă ea privind spre mine cu lacrimi în ochi. „Dar n-am să vă mai văd niciodată ; vă luați rămas bun pentru totdeauna !"

N-am putut rezista să nu-i sărut frumoasa gură ; ea roși, dar acceptă răbdătoare ; i-am vîrît în mîna ei mică un bilet de bancă, ea mă privi încă o dată foarte atentă și se lipi și mai tare de mine. „La revedere" am grăit eu desprinzîndu-mă din brațele ei. Ultimul moment de adio păru s-o încurajeze ; mă mai trase încă o dată la pieptul ei, am simțit un sărut cald pe buzele mele. „Pentru totdeauna ! Adio pentru totdeauna !" strigă ea cu durere, se dezlipi de mine și traversă în grabă piața.

N-am mai văzut-o niciodată ! După o ședere de trei luni m-am întors de la Londra la Paris ; pe cincisprezece m-am dus în Piață la École de Médecine, am așteptat peste o oră, fata mea nu a venit. Am repetat de multe ori aceste plimbări pe întîi și pe cincisprezece, cît de des am trecut pe strada St. Severin, m-am uitat în sus

la case, am întrebat de o femeie germană săracă și de fiica ei, dar niciodată n-am mai aflat nimic despre ele, iar minunata făptură avusese dreptate cînd îmi strigase la despărțire : „Pentru totdeauna !“

27

Tînărul își istorisise povestea cu o patimă care o făcea să sune adevărată și părea să producă o impresie profundă cel puțin asupra părții feminine din societate. Josephe plîngea în hohote, celelalte domnișoare și doamne își ștergeau și ele ochii cînd și cînd. Bărbații se făcuseră mai serioși și ascultau cu mult interes, doar baronul zîmbea ciudat, dădea cîte un ghiont vecinului din cînd în cînd, șoptindu-i vreo observație de-a sa. Cînd Fröben încheie, izbucni într-un hohot de rîs.

— Asta zic și eu să scapi basma curată ! exclamă el, întotdeauna am spus că prietenul meu e un vulpoi. Uitați-vă cum a știut să impresioneze pe doamne, hoțul ! Pe legea mea, soția mea plînge în hohote de parcă preotul i-ar fi refuzat iertarea păcatelor. Delicios, pe onoarea mea ! Poezie și adevăr ! Da, asta ai furat-o de la Goethe al tău *, poezie și adevăr, minunată glumă !

Fröben se simți din nou jignit de aceste cuvinte.

— Ți-am mai spus, zise el supărat, că am lăsat complet la o parte poezia și imaginația și n-am povestit decît adevărul ; sper că ai să-l consideri ca atare.

— Ferească-mă dumnezeu ! rîse baronul. Adevăr ! Fata a fost întreținuta ta, stimabile, asta e toată povestea, și din vizitele tale la ea pe înserat ai făcut un mic roman. Dar bine povestit, bine povestit, trebuie să recunosc.

Tînărul roși de furie ; văzu cum îl privea Josephe pe soțul ei încremenită și speriată ; i se păru că și ea împărtășește părerea lui și gîndește rău despre el ; nu voia să piardă stima acestei femei prin acele glume ordinare.

— Rogu-te, să nu mai vorbim despre asta, exclamă el, niciodată în viață n-am avut motiv să ascund sau să denaturez ceva și nu pot suporta să mi se atribuie asta. Îți spun pentru ultima dată, Faldner, că pe cuvîntul meu, lucrurile s-au petrecut astfel cum am povestit.

— Ei, atunci să mă audă dumnezeu, replică celălalt împreunîndu-și mîinile ; dintr-un exces de noblețe și delicatețe teoretică ai aruncat cîteva sute de franci pe o fată șireată de moravuri ușoare, care te-a ademenit cu

* Aluzie la autobiografia lui Johann Wolfgang Goethe (1749—1832), *Din viața mea. Poezie și adevăr* (1811—1814).

o istorioară banală despre mizerie și o mamă bolnavă ; nu te-ai ales decît cu un sărut prăpădit ! Sărmanul de tine ! Să-și bată joc de tine în halul ăsta o tîrfă din Paris !

Mai mult decît de acuzația dinainte se enervă tînărul din cauza acestei compasiuni batjocoritoare și a rîsului societății care aplauda pe socoteala sa bancurile proaste ale baronului. Profund indignat voia să părăsească societatea cînd fu reținut de un aspect straniu, înfricoșător. Josephe, palidă ca ceara, se ridicase încet de pe scaun ; voia parcă să-i replice ceva soțului ei, dar în același moment se prăbuși la pămînt ca și moartă. Toată lumea sări în sus alarmată, fugi de-a valma, femeile o ridicară pe cea leșinată, bărbații se întrebau nedumeriți cum se întîmplase totul atît de repede, Fröben aproape că își pierduse și el cunoștința de frică, iar baronul mormăi niște înjurături la adresa nervilor slabi ai muierilor, se legă de decența nemărginită, de respectarea scrupuloasă a bunei-cuviințe care te aduce în stare de leșin, încercă ba să liniștească societatea, ba alergă din nou la soția sa ; toată lumea vorbea, dădea sfaturi, vocifera și nimeni nu-l auzea, nu-l înțelegea pe celălalt.

Josephe își reveni după cîteva minute ; ceru să fie dusă în camera ei, așa și făcură, iar fetele și femeile se înghesuiră curioase, dîndu-și importanță ; ele indicară sute de remedii împotriva leșinului, povestiră cum li se întîmplase și lor cîteodată același lucru, în cele din urmă căzură de acord că marele efort al doamnei von Faldner, grijile multe și treburile din ziua aceasta au dus inevitabil la acest incident, iar frămîntarea din pricina baronului, care oricum fusese destul de necuviincios, grăbise și mai mult lucrurile.

Între timp baronul căuta să restabilească vechea ordine printre bărbați. Porunci să se toarne de zor vin în pahare, bău zdravăn cînd cu unul cînd cu altul și căută să se liniștească pe sine și să-și liniștească musafirii cu tot soiul de motivații.

— Nu vine de la nimic, exclamă el, numai de la dezordinea vremurilor noastre ; fiecare femeie cu stare are astăzi nervii slabi și dacă nu-i are nu este considerată distinsă ; să leșini e de bonton ; Satana a inventat aceste obiceiuri deșănțate. Și vine și de acolo, că nu mai este îngăduit să spui lucrurilor pe nume. Totul trebuie să se petreacă nespus de delicat, de decent, de rafinat, de manierat, de-ți vine să plesnești, nu alta. Vezi doamne, s-a ofensat, că am îndrăznit să fac glume, care sînt farmecul societății ; că nu mi-am pierdut cumpătul de emoție și durere la auzul unor asemenea povești galante, sensi-

bile și mi-am permis cîteva presupuneri practice. Ei și ! Între prieteni ar trebui să fie îngăduit așa ceva ! Te-aș fi crezut mai deștept, prietene Fröben, decît să-mi ici totul în nume de rău.

Dar cel căruia baronul îi adresase ultima parte a cuvîntării sale de mult nu mai era printre musafiri, Fröben se retrăsese în camera sa mîhnit, furios pe sine și pe lumea întreagă. Încă nu descifrase complet enigma acestei scene ciudate, sufletul său, pe jumătate enervat de grosolănia prietenului, pe jumătate cuprins de groază față de accidentul prietenei era încă prea încărcat, prea puternic emoționat pentru a face loc unor gînduri mai calme și rațiunii. „Oare nici ea nu mă crede ?“ își spunea îndurerat, „oare să atîrne mai mult în balanță cuvintele josnice ale soțului ei decît adevărul curat, simplu pe care l-am povestit ? Ce semnificație aveau acele priviri stranii pe care mi le arunca uneori în timp ce povesteam ? Cum a putut s-o impresioneze atît de profund această întîmplare, încît să se facă palidă, să tremure ? Să fie oare adevărat că îmi e bine intenționată, că îmi ia sincer partea, că s-a simțit jignită de batjocura prietenului, care voia să mă coboare atît de mult în ochii ei ? Și ce urmărise de fapt cînd se ridicase, cînd voise să vorbească ? Poate să pună capăt discuțiilor necuviincioase ale lui Faldner sau chiar să-mi ia apărarea ?“

Gîndind astfel se plimbase de zor în sus și în jos prin cameră, privirile îi căzură acum pe sulul care conținea acel tablou, îl desfășură, îl studie rîzînd amar. „Și cum am putut să mă las atras, să-mi deschid sufletul în fața unor oameni care nu înțeleg, să vorbesc despre lucruri atît de necunoscute oamenilor extrem de distinși ; răul, ordinarul le este mai pe plac, li se pare mai firesc decît excepționalul ; cum am putut să le vorbesc acestor marionete despre obrajii tăi dragi, despre buzele tale dulci ? Sărmană, sărmană copilă, cu cît ești tu mai demnă în mizeria ta față de acest vînător de vulpi și adunătura sa, care nu cunosc durerea adevărată și sărăcia lucie decît din auzite și care iau în derîdere orice virtute ce se înalță peste medie, spunînd că e basm ! Unde să fii tu oare acum ? Să te mai gîndești la prietenul tău și la acele seri care l-au făcut atît de fericit ?“

Îl podidiră lacrimile în timp ce privea tabloul, gîndindu-se ce nedreptate cruntă îi făcuseră oamenii astăzi acelei biete făpturi. Vru să-și înăbușe lacrimile, dar ele izbucniră și mai puternic. Era un loc în pieptul tînărului unde se adunau în tăcere și pentru totdeauna, ca într-un mormînt adînc, toate nostalgiile, toate lacrimile înăbușite ale supărării ; dar clipe ca acestea, cînd durerile amintirii și lipsa de ieșire îl copleșeau atît de tare, spărgeau acoperămîntul acelui mormînt, lăsînd să se reverse mîhnirea reținută timp îndelungat cu atît mai mult cu cît curajul său frînt se transforma în melancolie.

28

A doua zi Fröben medita asupra întîmplărilor din ziua precedentă și nu se hotăra, dacă să părăsească imediat casa în care o ședere îndelungată l-ar mai fi expus de multe ori unor neplăceri, cînd, iată, se deschise ușa și intră baronul abătut și rușinat.

— N-ai venit la masă ieri seară, astăzi nu ți-ai făcut încă apariția, începu el, apropiindu-se, ești supărat pe mine ; fii înțelept și iartă-mă ; vezi, s-a petrecut ceva ciudat cu mine ; băusem prea mult vin în timpul zilei, eram încălzit și-mi cunoști slăbiciunea, nu mă pot lăsa de tachinat. Am fost pedepsit îndeajuns că ziua frumoasă s-a sfîrșit atît de nenorocit și că de acum înainte casa mea va fi timp de patru săptămîni subiectul de discuție în împrejurimi. Nu-mi amărî de tot viața și fii cu mine prietenos ca și pînă acum.

— Las-o baltă, replică Fröben posomorît, întinzîndu-i mîna ; nu-mi place să mai discut despre aceste lucruri ; dar mîine vreau să plec mai departe ; nu mai stau aici.

— Nu fii nebun ! exclamă Faldner care nu se așteptase și se sperie de-a binelea. Din cauza unei asemenea scene să vrei să pleci ? Am spus dintotdeauna că ești un om care se aprinde ușor. Nu, n-ai să faci una ca asta ; nu mi-ai promis să aștepți pînă cînd sosesc scrisori de la Don din W. ? Nu, n-ai să-mi pleci așa curînd ; de societate nu trebuie să-ți fie rușine, toată lumea, în special femeile m-au certat zdravăn, ți-au dat ție dreptate întru totul și-au spus că eu sînt vinovat de toate.

— Cum îi merge soției tale ? întrebă Fröben pentru a evita aceste aduceri aminte.

— Complet restabilită, n-a fost decît o mică sperietură, fiindcă a crezut că ne vom certa cu adevărat ; te așteaptă cu micul dejun : coboară acum cu mine și fii înțelegător și rezonabil. Trebuie să plec la treabă, nu te supăra, moara intră azi în funcțiune. Va să zică ești la fel ca înainte ?

— Desigur ! spuse tînărul supărat. Lasă baltă toată povestea asta.

Îl urmă pe baron cu simțăminte ciudate pe care nici el nu știa să și le interpreteze prea bine ; acesta o luă înainte bucuros de împăcarea rapidă cu prietenul său, îi raportă soției sale ceea ce obținuse, după care părăsi castelul pentru a pune în funcțiune moara sa.

Oare totul să se fi schimbat dintr-o dată sau doar el se transformase ? Trăsăturile Josephei, toată făptura ei i se păru schimbată cînd intră la ea. Fața-i părea scăldată într-o melancolie molcomă, într-o durere liniștită, și totuși zîmbetul ei era atît de frumos, de apropiat cînd ea îl întîmpină. Puse răul de ieri pe seama oboselii prea mari și nu părea dornică să vorbească despre întîmplarea cu pricina. Dar Fröben, care ținea atîta la buna părere a prietenei sale, nu putea îndura ca ea să nu pomenească deloc de povestirea lui.

— Nu, exclamă el, nu-mi scăpați așa, cu una, cu două, stimată doamnă ! De judecata celorlalți referitoare la mine nu mi-a păsat decît puțin ; ce-mi pasă mie dacă asemenea oameni mă măsoară după etalonul lor comun ! Dar zău, m-ar durea la nesfîrșit, dacă și dumneavoastră m-ați judeca greșit, dacă și dumneavoastră ați da curs unor gînduri care mă coboară atît de adînc în ochii dumneavoastră, dacă ați pune la îndoială veridicitatea acelei povestiri, pe care desigur că n-ar fi trebuit s-o dezvălui acelor urechi. Vă implor, spuneți-mi deschis ce credeți despre mine și povestea aceea ?

Ea-l privi îndelung, ochii ei mari se umplură cu lacrimi, îi strînse mîna :

— O, Fröben, ce cred eu ? spuse ea. Și dacă toată lumea s-ar îndoi de adevăr, aș fi convinsă că spuneți adevărul ! Nici nu știți dumneavoastră cît de bine vă cunosc eu !

El roși bucuros și-i sărută mîna.

— Cît sînteți de bună că nu mă înțelegeți greșit. Desigur, am povestit totul, totul exact după adevăr.

— Și fata aceasta, continuă ea, e oare aceeași de care mi-ați vorbit deunăzi ? Vă amintiți cînd am discutat despre Viktor și Klothilde mi-ați mărturisit că iubiți fără speranță ? E aceeași ?

— Ea este, ripostă el trist. Nu, n-o să rîdeți de mine din cauza acestei neghiobii, dumneavoastră simțiți prea profund încît să considerați acest lucru ridicol. Știu tot ce se poate spune împotrivă, m-am mustrat eu singur de multe ori pentru că sînt un prost să alerg după o himeră, după o umbră ; nici măcar nu știu dacă mă iubește.

— Vă iubește ! exclamă Josephe involuntar ; dar roșind de propriile-i cuvinte adăugă : Trebuie să vă iubească ; credeți că atîta noblețe nu face o impresie profundă asupra unei inimi de fată la șaptesprezece ani, iar din toate afirmațiile susținute de dumneavoastră rezultă cu siguranță un înalt grad de dragoste sau ar însemna să mă înșel eu.

Tînărul părea să asculte fermecat cuvintele ei.

— De cîte ori nu m-am consolat eu însumi cu acest lucru, spuse el, cînd eram foarte deznădăjduit și priveam cu tristețe în trecut ; dar la ce bun ? Poate numai ca să mă simt și mai nefericit ! Deseori m-am luptat cu mine însumi, am căutat destindere în aglomerația de oameni, alinare în vîltoarea afacerilor, dar n-am izbutit niciodată. Mereu plutea înaintea mea acea făptură frumoasă, nefericită ; singura mea dorință era s-o mai văd o dată. Este și acum dorința mea, dumneavoastră pot să vă mărturisesc, căci știți să-mi respectați sentimentele ; și această călătorie am întreprins-o numai fiindcă mă mîna dorul s-o caut, s-o mai văd o dată. Și cînd îmi amintesc de această dorință mă surprind asupra gîndului de a o poseda pe veci ! — Întoarceți capul, Josephe ! Înțeleg ; vă gîndiți că n-ar trebui să aleg o creatură înglodată în atîta mizerie, ale cărei condiții sînt îndoielnice ; vă gîndiți la opinia oamenilor ; la toate acestea m-am gîndit și eu destul de des, dar pe viața mea, dacă aș găsi-o precum am părăsit-o, n-aș întreba decît inima mea. M-ați judeca aspru, Josephe ?

Ea nu răspunse ; tot cu capul întors, cu fruntea proptită în mînă îi întinse o carte, rugîndu-l să-i citească. El o luă ezitînd, o privi întrebător ; era pentru prima dată că nu se putea dumiri de purtarea ei ; dar ea îi făcu semn să citească, iar el se conformă, deși ar mai fi vrut să-și descarce sufletul. Citi de la bun început distrat ; dar treptat începu să-l atragă subiectul, îi abătu gîndurile tot mai mult de la convorbirea dinainte și-l smulse în cele din urmă într-atît, încît adîncit în lectură nu observă că frumoasa doamnă îl sorbea din ochi cu nostalgie, că-l învăluia în priviri duioase, că de cîteva ori îi răsăriseră lacrimi pe care cu greu și le înăbușise. Într-un tîrziu el sfîrși, iar Josephe reuși să se stăpînească într-atît, încît să vorbească cu calm despre cele citite ; cu toate acestea tînărului i se păru că vocea îi tremura cînd și cînd, de parcă dispăruse acel ton de blîndă familiaritate pe care-l arătase pînă atunci față de prietenul soțului ei ; s-ar fi simțit nenorocit, dacă acea rază luminoasă a unui sentiment mai cald, care se revărsa din privirile ei, nu l-ar fi convins că se înșală în aprecieri.

29

Deoarece baronul urma să se întoarcă abia spre seară, iar Josephe se retrăsese în camera ei după acea lectură, Fröben se hotărî să doarmă înainte de prînz în arșița amiezii pentru a scăpa de acele gînduri chinuitoare măcar pentru cîteva ore. Se așeză pe o bancă acoperită cu mușchi în umbrarul care-i prilejuise multe ore frumoase în compania fermecătoarei doamne, și adormi. Lăsă la o parte grijile, nu-l mai urmăreau decît prin poarta visurilor; amintiri dragi se contopeau și se amestecau cu noi imagini atrăgătoare; fata din strada St. Severin plutea spre el cu vocea ei mieroasă și-i povestea despre mama ei; el o certă că-l lăsase să aștepte atît, fiindcă el venise în fiecare întîi și cincisprezece; voia s-o sărute drept pedeapsă, ea se împotrivi, el îi trase vălul, o apucă de bărbie ridicîndu-i fețișoara frumoasă și ce să vezi — era Don Pedro îmbrăcat în straiele fetei, iar Diego, servitorul său, se tăvălea de rîs de gluma strașnică. Apoi cu un salt temerar al fanteziei din vis poposi la Stuttgart în galeria de tablouri. Erau aranjate altfel, cercetă zadarnic toate sălile în căutarea prețiosului tablou, nu era de găsit, plînse, începu să strige și să se vaite cu voce tare; atunci veni și paznicul galeriei și-l rugă să se liniștească și să nu trezească tablourile care dorm acum toate. Deodată zări într-un colț tabloul, dar nu portretul de dinainte, ci în mărime naturală; îl privea tachinîndu-l, cu priviri șăgalnice; ieși viu din ramă și-l îmbrățișă pe nefericit; simți un sărut fierbinte, îndelung pe buze. Cum se întîmplă de obicei că te trezești în vis și-ți spui visînd că n-a fost decît un vis, așa păți acum și tînărul. Trezit de acel sărut lung crezu că are ochii deschiși și că vede un chip înfloritor, trandafiriu care-i era cunoscut, aplecat asupra lui. Îmbătat de dulcea răsuflare, de sărutările drăgăstoase pe care le sorbise, închise din nou ochii; auzi din nou un zgomot, deschise încă o dată ochii și văzu o siluetă în palton negru și pălărioară neagră cu văl verde. Cînd vru să dea colțul mai întoarse fața spre el: erau trăsăturile fetei iubite și ca atunci își pusese o semimască. „Nu-i decît un vis!" își spuse el rîzînd în sinea sa, vrînd să-și închidă ochii din nou; dar sentimentul de a fi treaz, foșnetul vîntului printre frunzele din umbrar, clipocitul fîntînii arteziene erau prea clare încît să nu se fi trezit complet și să-l fi înveselit. Imaginea stranie, vie din vis mai trăia în sufletul său; privi înspre colțul în care dispăruse, se uită la locul unde stătuse ea, se aplecase asupra lui, mai simțea parcă pe

buze sărutările fetei iubite. „Acolo am ajuns deci", spuse el speriat în sinea sa, „s-o visez chiar și cînd sînt treaz, s-o văd în preajma mea și cînd sînt treaz! La ce nebunie să ducă asta? Nu, n-aș fi crezut niciodată că se poate visa atît de clar. E o boală a creierului, o febră a fanteziei; da, nu mai lipsește mult și pot să afirm că imaginile de vis lasă urme de picior; căci pașii aceștia aici în nisip nu sînt de la piciorul meu." Privirea îi căzu pe banca unde șezuse întins, zări o hîrtie mototolită și o ridică mirat. Nu era adresată nimănui, avea întru totul forma unui bilețel de amor; ezită o clipă dacă să-l deschidă sau nu; dar curios să afle cine scrie sub asemenea formă, despături hîrtia — din ea căzu un inel. Îl ținu în mînă și parcurse în grabă biletul; îl citi: „Adesea îți sînt aproape, nobilul meu salvator și binefăcător; te învălui cu dragostea infinită, generată de recunoștința mea care nu va înceta nici cu viața-mi. Știu, inima ta largă bate tot pentru mine, ai străbătut țări străine ca să mă cauți, ca să mă găsești; dar te zbați în zadar — uită o creatură atît de nefericită; ce-ai vrut cu mine? Chiar dacă în gînd fericirea mea supremă ar fi să-ți aparțin întru totul, niciodată nu se va întîmpla asta! Pentru totdeauna! ți-am spus încă de atunci, da, te iubesc pentru totdeauna, dar — soarta vrea să ne despartă pentru totdeauna, să nu trăiesc niciodată alături de tine, poate doar în amintirile tale binevoitoare.

Cerșetoarea de pe Pont des Arts."

Tînărul crezu că tot mai visează sau că a început din nou să viseze; se întoarse bănuitor, dacă nu cumva fantezia sa îl ademenise într-atît încît să nu mai trăiască decît într-o lume de vis; dar toate obiectele din jurul său, binecunoscutul umbrar, banca, copacii din depărtări, totul era ca înainte, le vedea, era treaz, nu visa. Și rîndurile acestea existau și ele cu adevărat, nu erau himere ale fanteziei sale? „Oare a vrut cineva să-și bată joc de mine?" se întrebă el apoi. „Precis, de vină e numai Josephe, poate că și apariția aceea n-a fost decît o mască." În timp ce înfășură hîrtia, pipăi inelul ascuns în scrisoare. Îl scoase la iveală plin de curiozitate, îl privi și păli. Nu, cel puțin acesta nu era nici o amăgire, era același inel pe care i-l dăduse el fetei în acea noapte, cînd se despărțise de ea pentru totdeauna. Oricît ar fi fost de tentat în prima clipă să creadă în lucruri supranaturale se simți totuși cuprins de o sublimă fericire la gîndul că avea un semn de la ființa iubită, care îi era așa de aproape, încît nu mai ținu seamă de cuvintele scrisorii, nu se mai îndoi o clipă c-o

va regăsi, duse inelul în dreptul buzelor, se repezi din umbrar în grădină și începu să caute din priviri toate aleile, toate tufișurile după ființa neprețuită. Dar căutările erau zadarnice ; îi întrebă pe muncitorii din grădină, pe servitorii din castel, dacă nu văzuseră vreo străină ; nimeni nu observase nimic. Veni la masa de seară epuizat, incapabil să se mai gîndească la ceva ; degeaba îl iscodi Faldner asupra motivului pentru care privirile îi erau tulburi, degeaba îl întrebă Josephe dacă poate nu-i trecuse încă supărarea de ieri.

— Mi s-a întîmplat ceva, răspunse el, ce s-ar numi o minune, dacă rațiunea mea nu s-ar împotrivi eresurilor.

30

Acest incident ciudat și rîndurile din scrisorica pe care o citise de vreo zece ori îl puseseră pe tînăr mult pe gînduri. Începu să mediteze dacă e posibil ca ființe supranaturale să pătrundă în viața muritorilor. De cîte ori nu-i ridiculizase el pe acei visători, care cred ca în evanghelie în apariții, în mesageri dintr-o altă lume, în sfinți protectori care îi apără pe oameni. De cîte ori nu le dovedise acestora chiar și imposibilitatea fizică a apariției unor ființe imateriale care să întreprindă anumite lucruri ? Dar cum să interpreteze ceea ce i se întîmplase lui ? De multe ori își propunea să uite totul, să nici nu se mai gîndească, dar în clipa următoare se căznea să-și amintească din nou cît mai vie imaginea ei ; trăsăturile ei îi apăreau mai clare ca niciodată ; o văzuse doar cînd se mai întorsese o dată la colțul aleii ; revăzuse atunci gura ei frumoasă, obrajii trandafirii, bărbia, gîtul zvelt ! Scoase la iveală tabloul acela, compară trăsătură de trăsătură, acoperi cu mîna ochii și fruntea doamnei și descoperi fetișoara nostimă așa cum răsărise de sub semimască !

A doua zi de dimineață, Josephe fiind foarte ocupată cu treburile casei, el se așeză iar în umbrar. Citi și în timp ce citea îl frămînta gîndul dacă ea va apărea oare din nou. Arșița prînzului îl toropea ; cu greu reușea să se țină treaz, citea cu mai mult zel și mai concentrat, dar treptat capul îi căzu pe spate, cartea îi alunecă din mîini și ațipi.

Cam pe la aceeași oră ca și ieri se trezi, dar cît vedeai cu ochii nu se zărea nici o făptură cu văl verde ; rîse de el însuși că o așteptase să vină, se sculă în picioare trist și nemulțumit ca să se îndrepte spre castel cînd zări lîngă el o batistă albă de care nu-și amintea s-o fi

pus acolo ; o privi, trebuie să-i fi aparținut totuși, căci în colț era cusută monograma lui.

„Cum o fi ajuns aici batista asta ?“ exclamă el mișcat cînd, cercetînd-o mai atent, descoperi că trebuie să fie una din batistele confecționate de fată, pe care o păstrase ca pe un obiect sacru. „Să fie ăsta din nou un semn ?“ Despături batista și căută să nu fie iar în ea cîteva rînduri. Era goală, dar într-un colț descoperi încă vreo cîteva litere, cusute ca și numele său ; grațioase și mărunte se distingeau cuvintele „Pentru totdeauna !“

„Va să zică a fost aici“, exclamă tînărul întristat, „iar eu am dormit ca prostul și am ratat dulcea întîlnire ? De ce-mi dă oare încă un semn ? De ce-mi repetă acele cuvinte triste, care m-au făcut de ieri din nou atît de nefericit ?“

Și astăzi întrebă servitorii la rînd dacă nu fusese o persoană străină în grădină. Negară cu toți, iar bătrînul grădinar spuse că de trei ore nu trecuse nimeni altcineva prin grădină afară doar de stăpînă.

— Și cum era îmbrăcată ? întrebă Fröben surprins în mod ciudat.

— Ah, domnule, mă întrebați prea multe, răspunse bătrînul. Era îmbrăcată în haine alese, dar cum, nu știu să vă descriu ; cînd a trecut pe lîngă mine m-a salutat amabilă spunînd : „Bună seara, Jakob.“

Tînărul îl trase deoparte pe bătrîn.

— Te implor, îi șopti, nu purta un văl verde, nu avea ochelari mari negri ?

Bătrînul grădinar îl privi bănuitor, dînd din cap.

— Ochelari negri ? întrebă el, stăpîna ochelari mari negri ? Doamne dumnezeule, ce vă trece prin minte, are ochi ageri ca o căprioară și să poarte ochelari pe nas, cu respect vă spun, să-și pună ochelari mari negri ca femeile bătrîne la biserică, ca să zbîrnîie mai bine cînd cîntă ? Nu, stimate domn, gîndurile acestea rele trebuie să vi le scoateți din cap, nu au nici un rost ; nu mi-o luați în nume de rău, dar o pălărie ar fi necesară pe asemenea căldură, să nu faceți insolație.

Astfel grăi bătrînul și merse mai departe dînd din cap ; celorlalți servitori le făcu semn cu un gest bănuitor al degetului arătător îndreptat spre cap, că tînărul musafir nu e chiar în toate mințile.

31

Fröben nu ajunse nici de data aceasta la nici o concluzie, decît că purtarea acelei fete pe care o iubea nespus era de neînțeles. Și acest joc enigmatic cu durerea

să, cu dorul său îl preocupa atît de mult încît pierdea din vedere multe lucruri care ar fi trebuit să-i sară în ochi. Josephe veni la masă cu ochii plînși. Baronul era indispus și monosilabic și parcă voia să-și verse frămîntarea lăuntrică ce i se citea pe frunte și în priviri printr-o înjurătură legată de bucătăria proastă și de menajul și mai prost. Nefericita femeie îndura totul în tăcere și cu răbdare; din cînd în cînd îi arunca o privire lui Fröben, căutînd parcă astfel ajutor și consolare; ah, nu observă că soțul ei o pîndea în acele momente, că fruntea i se înfierbînta cînd li se întîlneau privirile pe drum.

Pe la ochii și urechile lui Fröben aceste lucruri trecură ca ceva cu care se obișnuise de acum; nici măcar nu-și dădu osteneala s-o întrebe pe Josephe de cauzele acestei răbufniri. Nu observă că ea era mai reținută față de el în prezența lui Faldner; el puse acest lucru pe seama obișnuitei aferări a prietenului său, că acesta îl invită în următoarele zile să-l însoțească pe moșie și să-și petreacă o bună bucată a zilei cu măsurători și calcule prin păduri și cîmpii. Cînd însă într-o dimineață, în timp ce Faldner îl și aștepta încălțat cu cizme și pintenat pretextă o ușoară indispoziție pentru a scăpa de acele vizite neplăcute pe cîmp, cînd aruncă la întîmplare o vorbă că trebuie să-i citească din nou Josephei, baronul începu să strige supărat:

— Nu, să nu-mi mai citească nimic, absolut nimic. De cîtva timp totul merge pe dos. Asta mai îmi trebuie, să-și petreacă toată dimineața cu lecturi și să-și bage în cap tot felul de idei de roman care am observat că au și început să înflorească. Pentru numele lui dumnezeu, dragă Fröben, citește pentru tine și nu mi-o lua în nume de rău dacă o trimit pe soția mea în altă parte. Josephe, tu ai să te duci în grădină după micul dejun; azi trebuie tăiate legumele, după aceea fii bună și du-te la pastor, de mult timp i-ai rămas datoare o vizită.

Spunînd acestea își luă cravașa de pe masă și plecă.

— Ce înseamnă asta? Ce are azi? o întrebă Fröben mirat pe tînăra femeie, care abia își mai putea stăpîni lacrimile.

— Oh, cam așa e întotdeauna, replică ea fără să-și ridice privirile. Prezența dumneavoastră l-a scos pentru cîtva timp din cursul obișnuit; vedeți, acum se poartă din nou ca înainte.

— Doamne dumnezeule, exclamă el supărat, dar trimiteți o servitoare în grădină!

— N-am voie, spuse ea hotărîtă. Trebuie să fiu și eu de față, așa vrea el.

— Și vizita la pastor?

— Trebuie s-o fac, doar ați auzit că trebuie s-o fac; s-o lăsăm, asta e și gata. Dar dumneata, continuă Josephe, dumneata prietene, îmi pari schimbat de cîteva zile, nici nu mai ești așa de vesel, așa de apropiat ca înainte. Poate nu vă mai simțiți bine aici? Soțul meu să fie oare cauza indispoziției dumneavoastră?

Fröben se simți jenat, era pe punctul de a mărturisi prietenei acele întîmplări ciudate din grădină, dar gîndul de a se demasca față de tînăra femeie îl reținea.

— Știți, spuse el căutînd să se eschiveze, în ultimele zile am primit scrisori din S. Și dacă par indispus, aceste scrisori poartă toată vina.

Ea-l privi bănuitoare; pe buze i se citea un răspuns, dar simțind parcă în privirile tînărului o lipsă de încredere care o jignea, frumoasele-i buze tresăriră înăbușind răspunsul. Tăcută, sună clopoțelul, chemă camerista să-i aducă pălăria și umbrela, plecă apoi la lucru în grădină fără să-l invite la această plimbare.

Cînd după cîteva ore tînărul coborî și el în grădină și întrebă de Josephe i se spuse că plecase la pastor. Alergă spre umbrar, se așeză acolo cu inima bătîndu-i. Astăzi își propusese să nu ațipească. „Vreau să văd", își spuse el, „dacă această ființă care mă învăluie cu atîta mister îmi mai dă un al treilea semn. Vreau să mă prefac că dorm și, pe legea mea, dacă apare din nou, vreau s-o înșfac și să văd ce hram poartă." Citi pînă la prînz, apoi se întinse și închise ochii. De cîteva ori era să adoarmă cu adevărat, dar așteptarea, neliniștea și dorința sa fermă de a nu ațipi îl ținură treaz. Stătuse așa vreo jumătate de oră cînd deodată se auzi foșnet de frunze. Își crăpă ochii puțin și zări două mîini albe care dădeau la o parte crengile, vrînd parcă să-și croiască un drum spre cel ce ațipise. Apoi încet, încet se auziră pași prin nisip. Privi pe furiș spre intrarea în umbrar, inima nerăbdătoare aproape îi spărgea pieptul de bucuria așteptării cînd o zări pe iubita lui cu palton negru și cu pălăria al cărei văl verde era ridicat în sus, cu ochi negri de mască, acoperindu-i partea de sus a frumosului chip.

32

Se apropie pe vîrfurile degetelor. Observă cum i se îmbujoră fața cînd se apropie. Îl privi îndelung pe cel adormit; oftă adînc și-și șterse lacrimile. Apoi păși mai aproape, se înclină deasupra lui, răsuflarea ei îl atinse ca un mesager divin care îi vestea atingerea buzelor ei

dulci, ea se aplecă mai mult spre el, gura ei se lipi de a lui la fel de molcomă ca zorile care se pogoară peste culmi.

Atunci el nu se mai stăpîni, își încolăci brațul în jurul taliei ei, cu un strigăt scurt de spaimă ea se prăbuși în genunchi. El sări în sus speriat, credea că leșinase, dar ea era mută și tremura cumplit ; o ridică de jos, cuprins de beatitudinea revederii o trase alături de el pe bancă, îi acoperi gura cu săruturi fierbinți, o strînse tare la piept.

— Nu ești o vedenie, trăiești, te țin în brațele mele ca atunci și te iubesc ca atunci și sînt beat de fericire că mă iubești și tu.

Obrajii îi fură năpădiți de o roșeață puternică, nu vorbi, căută zadarnic să se desprindă din brațele sale.

— Nu, n-am să te mai las, spuse el și din gene i se prelingeau lacrimi, lacrimi de fericire. Acum am să te păstrez și nimeni pe lume nu te va mai smulge de lîngă mine. Haide, scoate masca asta ciudoasă, vreau să-ți văd chipul frumos, ah, a trăit mereu în visele mele !

Cu o ultimă sforțare încercă să-i oprească mîna care voia să-i scoată masca, răsuflă din greu, se luptă cu el, dar bucuria sublimă a tînărului de a se ști nespus de fericit după atîta suferință îl făcu stăpîn pe situație. Îi apucă brațele cu o mînă, cu cealaltă îi împinse pălăria tremurînd, îi dezlegă masca și zări — pe soția prietenului său.

— Josephe ! exclamă el prăbușindu-se parcă într-o prăpastie și gîndurile i se învălmășeau ca într-un cerc. Josephe ?

Palidă, încremenită, fără nici o lacrimă ședea alături de el și spuse rîzînd melancolic :

— Da, Josephe.

— Va să zică m-ați înșelat ? spuse el cu amărăciune văzînd cum zboară pe lîngă el speranța, beatitudinea clipei trecute. Putea să ne lipsească farsa asta. Dar, continuă el străfulgerat de un gînd, pentru numele lui dumnezeu, de unde aveți inelul, de unde batista ?

Ea roși din nou, izbucni în lacrimi, își ascunse fața la pieptul său.

— Nu, exclamă el, răspunsul trebuie să-l aflu ; este inelul meu, batista mea — vă implor spuneți cum au ajuns amîndouă în mîinile dumneavoastră, de unde aveți inelul ?

— De la tine ! șopti ea cuibărindu-se mai mult la pieptul său.

Atunci se făcu lumină în mintea lui Fröben ; orbit încă de strălucirea ei ridică ușor capul privind-o plin de mirare și iubire.

— Tu ești ? Oare visez din nou ? spuse el după ce o privi îndelung. N-ai spus tu că ești fata mea cea dulce ? O doamne, ce orb am fost ! Da, aceștia sînt obrajii tăi frumoși, aceasta e gura ta fermecătoare care astăzi nu m-a sărutat pentru prima dată.

Obrajii ei erau roșii ca focul. Ea-l privi plină de vrajă și beatitudine.

— Ce s-ar fi ales de mine fără tine, nobile domn ! exclamă ea în timp ce strălucirea ochilor ei se prefăcu în lacrimi. Îți aduc binecuvîntarea mamei mele, i-ai ușurat ultimele zile și ai îndepărtat povara mizeriei care o apăsa atît de tare. Oh, cum să-ți mulțumesc ? Ce m-aș fi făcut eu fără tine ? Dar — continuă ea, acoperindu-și fața cu mîinile, ce-am ajuns ? Soția altuia, soția prietenului tău !

El observă cum i se ridică și i se coborî pieptul cu nesfîrșită durere, cum i se prelinseră lacrimile ca niște izvorașe printre degetele-i delicate. El simți cît de mult îl iubea ea și nici un gînd de repros nu-i trecu prin minte pentru că ea aparținea acum altcuiva.

— Asta e ! spuse el trist, strîngînd-o mai tare la pieptul său vrînd parcă să n-o piardă. Asta e ! Trebuie să ne gîndim că așa trebuia să fie, că așa a fost dat să fie, căci am fi fost prea fericiți. Dar în clipa aceasta ești a mea, dă totul la o parte, toate gîndurile, toate obligațiile. Gîndește-te că traversezi Piața Școlii de medicină și eu te aștept ; haide, îmbrățișează-mă ca atunci, ah, numai o singură dată !

Adîncită în amintiri, rămase de gîtul lui ; în spatele privirilor întunecate gîndul la realitate părea să se estompeze ; amintirea părea să învie tot mai mult și mai mult, mai tandră și mai tandră ; în jurul gurii îi apăru un surîs blînd care se transformă în gropițe drăgălașe pe obrajii ei.

— Și nu m-ai recunoscut ? întrebă ea rîzînd.

— Dar tu m-ai recunoscut ? întrebă el, privind plin de duioșie.

— Ah, răspunse ea, îți observasem atunci trăsăturile și mi le întipărisem adînc în inimă, dar, pe onoarea mea, nu te-aș fi recunoscut. Poate și pentru că nu te vedeam decît noaptea, înfășurat în palton, cu pălăria înfundată pe frunte, și cum puteam să mă gîndesc — sigur, cînd i-ai strigat în prima seară lui Faldner : „La revedere“ tonul mi s-a părut foarte cunoscut, de parcă l-aș mai fi auzit ; dar rîdeam mereu de mine însămi

cu presupunerile mele stupide. Pe urmă mi s-a părut mie uneori că trebuie să fii tu cel pe care-l căutam; dar mă îndoiam mereu; cînd însă duminică ai pomenit de Podul Artelor, deodată fața ta s-a luminat ca un soare; trăiai parcă numai în amintiri și mi-am dat seama după primele cuvinte că ești tu, tu! Dar sigur că pe mine nu puteai să mă recunoști!

— Josephe, replică el, unde mi-au fost mințile? Dar ochii, urechile, să nu te recunosc? Încă de prima dată cînd te-am văzut m-a trecut un fior de bucurie, semănai mult cu acel tablou, pe care printr-o adevărată coincidență a lucrurilor l-am asemănat cu tine și l-am iubit, dar descoperirea în legătură cu neamul mamei tale m-a indus în eroare; nu vedeam în tine decît pe fiica asemănătoare a Laurei și deseori cînd ședeam alături de tine gîndul îmi zbura departe, la — tine!

— O, doamne! exclamă Josephe, e oare adevărat, e posibil? Mai poți să mă iubești?

— Dacă mai pot? — Dar îmi mai este îngăduit? Cerule, te numești doamna von Faldner; povestește-mi, pentru numele lui dumnezeu, cum s-au petrecut toate acestea? Cum de nu m-ai așteptat niciodată?

33

Își șterse lacrimile, se adună cu greu și începu să vorbească.

— Vezi tu, spuse ea, o soartă vitregă a aranjat totul astfel, ca să mă nenorocească pe mine. Cît ai fost plecat n-am avut nici o bucurie. Pentru mine n-au existat decît serile cu tine. Vezi, încă din acel moment cînd l-ai rugat în limba maternă pe însoțitorul tău să-ți dea niște bani, de atunci inima mea a început să bată pentru tine; iar cînd te-ai îngrijit de noi cu atîta noblețe, cu atîta delicatețe îmi venea să te string la pieptul meu și să-ți mărturisesc că te venerez ca pe o creatură divină; nu știu ce lucru mi s-ar fi putut părea greu de făcut pentru tine; și ce mărinimos, ce delicat te-ai purtat cu mine! Ai plecat, am plîns mult timp, căci un sentiment dureros îmi spunea că va fi pentru totdeauna; la opt zile de la plecarea ta mama mea a murit foarte repede, sărmana. Ce-mi dăduseși tu mi-a ajuns ca s-o înmormîntez și să nu las să i se păteze memoria. O doamnă, contesa Landskron, care locuia în vecinătatea noastră și auzise de noi, săracele, mă chemă la ea. Mă verifică în toate privințele, îmi controlă cu precizie hîrtiile mamei mele pe care a trebuit să i le arăt; părea mulțumită și mă an-

gajă ca domnișoară de companie. Am călătorit. Nu pot să-ți descriu cum mi-a sîngerat inima cînd am fost nevoită să părăsesc Parisul; mai lipseau paisprezece zile să se împlinească sorocul pînă la reîntoarcerea ta; atunci m-aș fi dus pe întîi în Piață, aș mai fi vorbit o dată cu tine, mi-aș mai fi luat o dată rămas bun de la tine! Dar n-a fost să fie, și cînd am trecut de pe strada St. Severin prin binecunoscuta Piață a Școlii de medicină mi s-a rupt inima și mi-am spus: „Pentru totdeauna!“. Eduard! N-am mai auzit niciodată de tine, numele tău mi-era necunoscut, trebuia s-o fi uitat de mult pe cerșetoare; am trăit din mila necunoscuților, am avut de îndurat multe amărăciuni, le-am îndurat, ăsta n-a fost lucrul cel mai dureros! Dar cînd contesa s-a retras pe moșia ei în ținutul acesta, cînd Faldner mi-a cerut mîna, cînd am observat că ea cu toată bunătatea ei consideră căsătoria o afacere bună, poate fiindcă s-a săturat de mine — ei bine — nu fusesem decît o singură dată fericită, nu mai aveam nici o speranță să se mai repete acest lucru, restul îmi era indiferent — atunci am ajuns soția lui.

— Biată copilă! Tu soția acestui Faldner, de ce tocmai tu cu sufletul tău blînd, cu delicatețea ta, cu atîtea pretenții binevoitoare la o soartă cel puțin mai aleasă, de ce tocmai tu soția lui? Dar asta e. Josephe, nu pot, nu mai trebuie să rămîn aici nici o zi; l-am considerat cîndva prietenul meu cu toate bădărăniile lui, sînt acum musafirul lui și chiar dacă n-ar fi toate astea, nu ne este dat să fim fericiți împreună!

O durere sfîșietoare se desprindea din cuvintele sale; o sărută pe frumoasa femeie pe ochi numai pentru a nu accentua tristețea care zăcea în ei.

— Încă o zi măcar, șopti ea blînd. Abia te-am găsit și vrei să și pleci; încă o dimineață ca aceasta; vezi, dacă pleci, se închide din nou pe veci poarta fericirii mele: am să fiu nevoită să îndur din nou lucruri aspre, așa că trebuie să pun deoparte cîteva amintiri cu care să mă hrănesc în deșertul pustiu.

— Ascultă, vreau să-i mărturisesc totul lui Faldner, spuse tînărul după ce stătu puțin pe gînduri. Am să-i descriu totul astfel, încît să-l impresioneze și pe el; doar nu te iubește, tu nu-l iubești și nu ești fericită; să mi te dea mie. Casa mea nu e așa de frumoasă ca palatul acesta; moșiile mele le cuprinzi imediat cu privirea. Ai renunța la mare bunăstare, dar dacă te-ai muta în casa mea ți-aș întinde covor din mîinile mele, te-aș purta pe brațe, ai fi regină în casa mea, iar eu ți-aș fi primul, cel mai credincios servitor.

Ea privi îndurerată spre cer, plîngea în hohote.

— O da, dacă aș fi o eretică și de aceeași credință cu tine, ar fi posibil, dar am fost cununați catolic și asta înseamnă că nu ne desparte decît moartea ! O dumnezeule mare, cît de nefericit te fac uneori legile ! Ce binecuvîntare alături de tine, să fiu cu tine ; să am grijă mereu de tine, să mă agăț de privirile tale și să-ți dau înapoi, cu fiecare zi, prin dragostea mea, o miime din ceea ce i-ai dat scumpei mele mame și mie.

— Va să zică totuși pentru totdeauna, replică el cu tristețe, va să zică numai mîine, apoi să ne despărțim pentru totdeauna ?

— Pentru totdeauna, șopti ea abia perceptibil, trăgîndu-l și mai tare spre buzele-i.

— Aici erai deci, tîrfă nerușinată ! strigă în clipa aceea un al treilea care se apropiase de ei. Săriră în sus speriați. Tremurînd de furie, scrîșnind de mînie apăruse baronul cu o hîrtie în mînă, cu o cravașă în cealaltă, pe care o ridică pentru a o răsuci deasupra capului nefericitei. Fröben îl înșfăcă de braț, îi luă cravașa cu chiu cu vai și o azvîrli cît colo.

— Te rog, îi spuse el celui furibund, fără scene ; oamenii tăi sînt în grădină, te faci de rîs pe tine și casa ta printr-o asemenea purtare.

— Ce ? răcni celălalt, casa mea nu e destul de pătată de rușine din cauza acestei persoane infame, din cauza acestei adunături de cerșetori care mi-au împînzit casa ? Crezi că nu-ți cunosc scrisul ? continuă el întinzîndu-i hîrtia. E un bilețel de amor adresat domnului amant aici de față, eroului de roman. Prin urmare mi-a fost dat să mă căsătoresc cu o tîrfă pe care ai întreținut-o tu și din care preacinstitul Faldner avea să facă o doamnă onorabilă după ce te săturai de ea ; apoi după șase luni se vine așa întîmplător în vizită pentru a mai pune cîteva coarne soțului. Ai să mi-o plătești, ticălosule ! Iar această cerșetoare să se posteze tot mereu cu felinarul și cu farfurioară pe Pont des Arts sau să trăiască din răsplata păcatelor tale. Argații mei s-o alunge de la curte cu bicele de gonaci !

34

Omul de cultură aleasă se bucură în asemenea clipe de o superioritate hotărîtoare față de cel care, ros de mînie pînă la nesăbuință, nu știe prea bine ce să facă. O privire asupra lui Josephe, care ședea pe banca acoperită cu mușchi, palidă, tremurînd, fără să scoată nici un cuvînt, îi sugeră lui Fröben ce era de făcut. Îi oferi ei brațul și

o conduse din umbrar spre castel. Baronul îi privi furios ; era pe punctul de a-i chema pe argați pentru a-și îndeplini amenințarea, dar spaima că rușinea va fi și mai mare îl reținu. Alergă în salonul unde Josephe zăcea pe canapea, își ascunsese obrazul plîns în pernă, iar Fröben stătea la fereastră dus pe gînduri și privind fix afară. Străbătu salonul înjurînd și bombănind ; se blestema pe sine că își legase viața de o asemenea tîrfă.

— Ar trebui să nu mai existe dreptate în țară dacă nu mă descotorosesc eu de ea, exclamă el, a făcut fals în actul de botez și în toate ; s-a dat de aceeași condiție cu mine, cerșetoarea, căsătoria aceasta este nulă și neavenită !

— Acesta ar fi lucrul cel mai înțelept, îl întrerupse Fröben ; important este numai cum ataci ca să nu te faci și mai tare de rîs.

— Hai, domnul meu ! exclamă baronul plin de furie. Vă mai și bateți joc de mine după ce m-ați umplut de rușine cu obrăznicia dumneavoastră fără margini ? Urmați-mă, la despărțirea *noastră* n-avem nevoie de jurați, ea se poate săvîrși pe loc. Urmați-mă ! Josephe, care înțelese aceste cuvinte, sări în sus ; se aruncă la picioarele furibundului, îl imploră să nu-și reverse focul decît asupra ei ; căci prietenul său e complet nevinovat ; îi arătă bilețelul din mîna sa pe care-l recunoscuse ; jură că Fröben aflase abia astăzi cine era ea. Dar tînărul o întrerupse din rugăminți, o ajută să se ridice și o conduse pe canapea.

— Sînt obișnuit, îi spuse el cu sînge rece baronului, să-mi fac întîi socotelile în asemenea situații și ai face bine să procedezi și tu întocmai. În primul rînd soția ta va pleca acum din castel, căci nu mai vreau s-o știu aici, vreau s-o apăr de maltratările tale în absența mea.

— Procedezi de parcă ar fi proprietatea ta, replică baronul rîzînd de furie ; dar Madame a fost și înainte proprietatea ta, aproape că era să uit ; unde să fie dus îngerul dulce ? Într-un azil de săraci, într-un spital sau la primul gard ca să-și continue ocupația ?

Fröben nu-l ascultă ; se întoarse spre Josephe :

— Contesa mai stă prin apropiere ? o întrebă pe ea. Credeți că găsiți acolo un adăpost pentru următoarele cîteva zile ?

— Voi merge acolo, șopti ea.

— Bine ; Faldner va avea bunăvoința să fiți dusă pînă acolo, unde veți aștepta cele ce urmează, ori să-și dea seama cîtă nedreptate ne-a făcut amîndurora, ori dacă rămîne pe poziție să se despartă de dumneavoastră.

35

Josephe plecă la contesă; prietenul o sfătuise s-o anunțe la sosire că urma să-i facă o vizită de cîteva zile, timp în care urma s-o înștiințeze cu privire la dispoziția prietenului său, și, dacă era posibil, să-l convingă să se împace cu ea.

— Nu, exclamă ea pătimașă, coborînd de pe terasă la trăsură, în casa asta nu mă mai întorc niciodată, pe veci le întorc spatele acestor ziduri. Credeți-mă, o femeie poate îndura multe, și eu am îndurat mult timp, de era să mi se frîngă inima, dar astăzi m-a jignit prea profund încît să-l iert. Chiar dacă aș fi nevoită să mă întorc din nou pe Podul Artelor să cerșesc cîțiva bănuți de la oameni, prefer s-o fac decît să mai suport asemenea purtare josnică din partea acestui om grosolan. Tatăl meu a fost un soldat viteaz și un ofițer respectat al Franței, fiica sa nu trebuie să se lase înjosită de un Faldner ca o servitoare.

Tînărul scrisese cîteva scrisori după plecarea sa și tocmai era ocupat cu aranjarea bagajului său mic, cînd Faldner intră in cameră. Fröben îl privi uimit și se aștepta la noi atacuri și izbucniri ale furiei sale. Celălalt însă spuse:

— Cu cît citesc mai mult aceste rînduri nefericite găsite azi la prînz în camera ta, cu atît îmi dau seama mai bine că de fapt ești cu totul nevinovat de istoria asta mizerabilă, anume că nu știai nimic și nu cunoșteai persoana; te iert pentru că am dat de soția mea în brațele tale, căci acea ființă încetase de mult să mai fie a mea, cînd ți-a scris scrisoarea aceea prostească.

— În baza vechilor relații dintre noi, replică Fröben, aș vrea să vezi lucrurile astfel. În primul rînd fiindcă în felul acesta aș avea prilejul să vorbesc cu tine liniștit și calm despre Josephe. Pentru început ai cuvîntul meu că între ea și mine nu s-a petrecut nimic, nici pînă azi la prînz nici înainte, care să fi întinat întrucîtva onoarea ei; că era săracă, că era nevoită să apeleze la ajutorul oamenilor...

— Nu, spune mai degrabă că cerșea, exclamă Faldner înfierbîntat, și că umbla noaptea pe străzile și pe podurile capitalei aceleia desfrînate ca să cîștige bani; puteam să am de atunci plăcerea s-o cunosc mai îndeaproape, am fost de față la scena emoționantă de pe Podul Artelor. Nu, chiar te-aș crede în toate, totuși sînt batjocorit; familia Faldner și o cerșetoare!

— Tatăl și mama ei erau de familie bună...

— Povești, născociri! Să mă las prins așa în capcană; la fel de bine puteam să mă căsătoresc cu chelnerița de la cîrciumă dacă avea o halbă de bere pe blazon și aducea un certificat fals de naștere!

— Acesta este lucrul cel mai mărunt în ochii mei; principalul este că de la început ai tratat-o ca pe o servitoare și nu ca pe soția ta; nu putea să te iubească niciodată, nu vă potriviți.

— Acesta este cuvîntul nimerit, ripostă baronul, nu ne potrivim; baronul von Faldner și o cerșetoare nu pot să se potrivească niciodată. Și acum abia mă bucur că m-am luat după capul meu și am tratat-o așa, nici n-a meritat altfel tîrfa. Am spus imediat că are ceva ordinar în ea.

Această grosolănie îl indispuse pe tînăr, voia să-i replice ceva aspru, dar se stăpîni de dragul Josephei. Stabili cu baronul ce e de făcut și căzură de acord să prezinte întreaga poveste în fața justiției burgheze și să indice drept motiv de despărțire o antipatie reciprocă. Desigur că potrivit principiilor lor religioase nici una din părți nu putea găsi consolare într-o nouă legătură; dar Josephei, chiar dacă privea înspăimîntată spre viitorul nesigur, nici o soartă nu i se părea atît de grea încît să n-o fi putut suporta față de purtarea nedemnă pe care fusese nevoită s-o îndure în casa lui Faldner, iar baronul, chiar dacă în ceasurile de singurătate regreta, căuta să găsească ocupație în afaceri și alinare în gîndurile sale, să nu care cumva să afle cineva rușinea de a fi avut drept soție o cerșetoare cu caracter îndoielnic.

36

La cîteva săptămîni după acest incident, Fröben se plimba seara în sus și în jos pe un pod peste Rin în Mainz, unde se retrăsese pentru a fi totuși în apropierea Josephei. Se gîndea la strania înlănțuire a soartei, se gîndea la eventualele ieșiri care să-i mai fi putut face fericiți pe el și pe iubita lui; deodată trecu peste pod o trăsură a cărei construcție minunată atrase atenția tînărului încă de departe. Curînd însă nu-i mai rămăseseră ochii decît la vizitiul de pe capră; acea față cafeniu-gălbuie, jovială, care se uita curioasă în jur, i se păru la fel de cunoscută ca și culorile stridente ale livrelei. Cînd se apropie trăsura care peste pod nu trecea decît la pas, servitorul îl observă și el pe tînărul domn și strigă:

— San Jago di Capostella! În persoană. Deschise fereastra la trăsură care îl despărțea de interiorul ei și

anunță de zor. Imediat după aceea se lăsă o fereastră pe partea trăsurii și ieși la iveală chipul binecunoscut al lui Don Pedro di San Montanjo Ligez. Trăsura se opri. Tînărul se repezi bucuros să deschidă portiera, iar bătrînul domn căzu în brațele sale.

— Unde e, unde o țineți pe fiica Laurei mele ? Oh, sfîntă fecioară, e la dumneavoastră ? Spune, tinere domn ! Unde e ?

Tînărul tăcu surprins ; îl conduse pe bătrîn mai departe pe pod și-i spuse apoi că se află în apropiere și mîine îl va conduce la ea.

Spaniolul avea lacrimi de bucurie.

— Cît vă mulțumesc pentru știrile pe care mi le-ați dat ! spuse el. De îndată ce mi s-a dat liber, m-am așezat împreună cu Diego în trăsură și dus am fost din W., pînă aici zilnic cîte șase mile, căci mai mult nu suportam. Și trăiește fericită ? Seamănă cu mama ei, și ce povestește despre Laura Tortosi ?

Fröben îi promise să răspundă în camera sa la toate întrebările. După ce spaniolul se odihnise puțin și se schimbase de haine, porunci să se aducă vin, Diego îi oferi ca atunci țigări de foi, iar cînd Don Pedro se instalase cît se poate de confortabil, tînărul începu povestea sa. Spaniolul îl ascultă cu interes crescînd ; spre marea supărare a lui Diego lăsă țigara de foi pentru prima dată în douăzeci de ani să se fumeze singură și cînd tînărul ajunse la acea scenă revoltătoare între Faldner și femeia nefericită nu se mai putu abține ; sîngele lui bătrîn, sudic începu să clocotească, își trase pălăria mult pe frunte, își înfășură brațul stîng în palton și strigă cu ochi scăpărători :

— Adu-mi floreta mea lungă, Diego, îl lichidez, pe cinstea mea de creștin și de nobil spaniol ; îl înjunghii și dacă ar avea o cruce pe piept tot am să-l omor, îl trimit în iad fără nici o iertare a păcatelor și fără nici o taină bisericească, așa am să fac. Adu-mi sabia, Diego !

Dar Fröben îl trase înspre el pe bătrînul care tremura vlăguit de furie ; încercă să-i explice că toate acestea nu sînt necesare ; căci Josephe era eliberată de sub dominația acelui om barbar și trăia despărțită de el. Pentru a-l liniști și mai mult aduse acel tablou și-l despături în fața ochilor mirați ai lui Pedro. Acesta îl privi fermecat.

— Da, ea e, exclamă el, uitînd de toate celelalte, sărmana, nefericita mea Laura !

Plîngînd, îl îmbrățișă pe tînărul domn, îl numi fiul său drag și-i mulțumi cu voce sugrumată pentru tot

ce făcuse de dragul nefericitei mame și sărmanei sale fiice.

In cealaltă dimineață o porni cu Fröben spre moșia contesei. A fost un tablou emoționant cum ținea în brațe bătrînul domn frumoasa, tînăra făptură a Josephei, cum îi studia atent trăsăturile, cum i se înmuia treptat fața sa severă, cum a sărutat-o apoi mișcat pe ochi și pe gură.

— Da, tu ești fiica Laurei ! exclamă el, tatăl tău nu ți-a dat altceva decît părul său blond, dar aceștia sînt ochii ei, aceasta e gura ei, acestea sînt frumoasele trăsături ale neamului Tortosi ! Fii fiica mea, iubită copilă ; nu am rude și sînt bogat ; prin rudenie, inimă și supărarea de douăzeci de ani îmi ești mai aproape decît oricine pe lume !

Privirile ei îndreptate spre Fröben peste umărul său nu păreau tocmai să confirme această ultimă afirmație, dar ea îi sărută mișcată mîna și-l numi unchiul său, al doilea ei tată.

Bucuria revederii dură de altfel doar cîteva zile. Don Pedro explică foarte hotărît că-l cheamă afacerile sale în Portugalia și totodată nu înțelegea deloc ce o reținea pe Josephe să-l urmeze într-acolo ; avea principii prea severe cu privire la paragrafele bisericii sale, încît să fi putut considera posibil ca Fröben s-o ia de nevastă pe Josephe, soția divorțată a altuia. Nu ne este cunoscut ce au negociat îndrăgostiții cu privire la acest punct disputat ; un singur lucru este cert, că Fröben i-a atras atenția de cîteva ori să treacă la credința evanghelică, că ea refuzase însă această propunere foarte categoric, chiar dacă cu durere infinită. Deseori i-ar fi propus tînărul, disperat de despărțirea care se apropia, să-l lase pe Don Pedro să plece, să-și trăiască viața, să rămînă în Germania, el intenționa să-i stea în preajmă ca prieten dacă nu ca soț. Dar refuză și acest lucru ; îi mărturisi deschis că se simte prea slabă să ducă la bun sfîrșit cu cinste un asemenea raport, și mai mîndră acum datorită nenorocului ei, se dădu în lături la gîndul unei relații neonorabile cu un bărbat pe care-l respecta la fel de mult pe cît îl iubea. Și apoi, îi mărturisi că un gînd și mai ales îi va călăuzi pașii.

„Să-și piardă el“, își spuse ea, „floarea tinereții cu o ființă care nu poate să-i fie decît prietenă ? Să renunțe din cauza mea la înălțătoarele plăceri casnice, la fericirea de a strînge în jurul său copii și nepoți ? Nu, m-a mai pierdut o dată, timpul îi va alina durerea și de data asta, va uita o ființă nefericită care se va gîndi veșnic la el, îl va iubi, se va ruga pentru el.“

Astfel, acele cuvinte profetice ale Josephei : „Pentru totdeauna !“ păreau să se adeverească. Don Pedro părăsi moșia contesei cu noua sa rudă pentru a se duce spre mare prin Olanda. Fröben, pe care-l susținea poate numai gîndul că o va urma curînd pe Josephe în Portugalia pentru a fi acolo prietenul ei, își conduse iubita în călătoria prin Germania și Olanda ; și ori de cîte ori ea-l ruga să nu îngreuneze și mai mult despărțirea printr-o companie prelungită, el o ruga cu lacrimi în ochi :

— Numai pînă la mare și-apoi pentru totdeauna !

37

În luna august a acestui an în Ostende se pregătea o corabie care ducea mărfuri și persoane spre Portugalia. Era o dimineață frumoasă, ceața se ridicase și zilele păreau favorabile pentru călătorie. Era ora nouă dimineața cînd răsună de la englez o lovitură de tun, semn că pasagerii trebuiau să se îndrepte spre coastă. În același timp se apropie o șalupă care scoase scîndura pentru a-i întîmpina pe călători. Dinspre țărm veniră multe persoane cu bagaje, trecură peste scîndură și în curînd șalupa se umplu, iar prima încărcătură fu dusă la bord. Înainte să pornească șalupa pentru a doua oară se văzură patru persoane apropiindu-se de ștrand, care se deosebeau prin mersul lor, prin ținuta și îmbrăcămintea lor de restul de pasageri mai sărăcăcioși. Un domn înalt, mai în vîrstă mergea înainte cu pas țanțoș ; avea o pălărie cu boruri late și o mantie atît de elegant și de confortabil dată peste umeri, încît un călător care-l văzu venind exclamă :

— Să mor dacă nu e spaniol !

În spatele lui venea un domn mai tînăr care conducea o doamnă frumoasă, zveltă. Tînărul domn era foarte palid, voia parcă să înfrîngă o mare supărare pentru a alina cu vorbe una și mai mare la doamnă. Frumosu-i chip îi era roșu de atîta plîns în jurul ochilor și frunții, gura crispată de durere, iar obrajii și părțile de jos ale feței palide. Mergea clătinîndu-se, sprijinită de brațul tînărului ; pălăriuța cu pene de struț fîlfîind, rochia de mătase neagră grea fîlfîind, lanțuri bogate de aur în jurul gîtului și pieptului nu păreau să se potrivească la călătorie, și de aceea se putea crede că îl conduce pe tînăr pînă la bord. În spatele amîndurora mergea un servitor în haine colorate ; purta sub braț o umbrelă mare de soare și avea o plasă spaniolă trasă peste părul negru.

Cînd ajunseră acolo unde nisipul mai era ud de la fluxul dinainte, pe locul de unde se fixa scîndura de șalupă, se opriră, iar frumoasa pereche privi după vas, apoi se uitară unul la altul, iar doamna își așeză capul pe umărul bărbatului, încît penele de struț săreau pe fața lui și-i ascundeau lacrimile liniștite de ochii curioșilor. Bătrînul domn stătea nu prea departe, se înfășura în mantia sa privind întunecat spre mare, iar ochii lui scînteiau, nu se știa dacă de la o lacrimă sau de la reflectarea valurilor strălucitoare. Șalupa veni la mal clipocind, fu fixată scîndura, iar lovitura de tun de pe vas îi despărți pe cei doi din îmbrățișarea lor. Bătrînul domn se apropie, îi întinse mîna tînărului, i-o scutură puternic și se sui apoi repede pe scîndură, urmat de servitorul său, după ce și tînărul îi dăduse mîna plin de cordialitate. Cei doi tineri se mai îmbrățișară o dată ; el se desprinse primul și o conduse pe doamnă spre scîndură. „Pentru totdeauna !“ șopti ea cu un surîs melancolic. „Pentru totdeauna !“ răspunse tînărul privind-o tremurînd, cu lacrimi în ochi. Încă o strîngere de mînă și ea se întoarse spre scîndură pentru a sui. Iat-o ajunsă sus, contramaistrul, un englez spătos, aștepta în dreptul scîndurii, întinse o mînă lată spre a o ajuta pe frumoasa doamnă și pregătise cîteva cuvinte de mîngîiere binevoitoare. Ochii ei întunecați se mai îndreptară o dată dinspre marea nesfîrșită spre tînărul domn. Silueta ei înaltă minunată plutea semeață pe scîndura îngustă, gîtul ei fin era întors spre țărm, penele care-i fluturau la pălărie păreau să salute. El desfăcu brațele, pe chipul său se contopea beatitudinea dragostei cu durerea despărțirii. Deodată ea nu se mai putu stăpîni ; sări de pe scîndură pe țărm și pînă să-și împreuneze contramaistrul mîinile în semn de mirare ea îi și sărise tînărului de gît, își și puse buzele pe-ale lui.

— Nu, nu pot să trec marea, exclamă ea, vreau să rămîn ; am să fac orice vrei tu, am să arunc cătușele unei credințe care mă împiedică să-mi urmez sentimentul pe care mi-l dictează inima ; tu ești patria mea, familia mea, totul ; rămîn !

— Josephe, scumpa mea Josephe ! strigă tînărul strîngînd-o la piept cu entuziasm furtunos. A mea, a mea pentru totdeauna ? Dumnezeu ți-a călăuzit inima ; o, aș fi pierit de chinul despărțirii !

Încă mai erau îmbrățișați cînd bătrînul domn veni cu pași grăbiți de pe punte, coborî scîndura și se apropie de ei.

— Copii, spuse el, e suficient dacă vă luați rămas bun o singură dată ; vino, Josephe, tot nu te ajută cu nimic, acum vor trage pentru a treia oară.

— Lasă-i să tragă cu ghiulele de tun, Don Pedro, exclamă tînărul transpus de bucurie, ea rămîne aici, rămîne la mine.

— Ce aud ? ripostă celălalt foarte grav. Vreau să cred că nu este așa cum spune cavalerul ; ai să-ți urmezi ruda, Josephe !

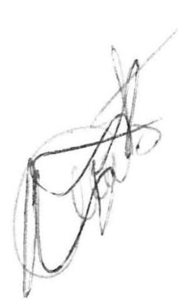
— Nu ! exclamă ea curajoasă, cînd stăteam acolo sus pe marginea șalupei și mă uitam la valurile acestea care urmau să mă despartă de el, atunci am înțeles ce trebuie să fac ; mama mea mi-a arătat drumul ; ea l-a urmat cîndva în lumea largă pe bărbatul inimii ei, și-a părăsit tatăl și mama din dragoste. Știu ce am de făcut și eu. Aici e cel căruia biata mea mamă îi datorează ultimele ei ore îndulcite, căruia eu îi datorez viața, onoarea, totul, și să-l părăsesc ? Salutați mormintele strămoșilor mei din Valencia, Don Pedro, și spuneți-le că mai există cineva din neamul Tortosi pentru care dragostea e mai presus decît viața.

Don Pedro se înduioșă.

— Atunci urmează-ți inima, poate îți este un sfetnic mai bun decît un om bătrîn ; cel puțin te știu fericită în brațele acestui nobil domn și educația sa aleasă îmi este chezășie pentru faptul că onoarea noastră nu-i este mai prejos decît a sa. Dar, Don Fröbenio, ce le veți spune rudelor dumneavoastră mîndre cînd le veți prezenta pe acest copil al mizeriei ? Doamne ! Veți avea curajul să îndurați batjocura lumii ?

— Drum bun, Don Pedro, spuse tînărul domn cu expresie curajoasă, luîndu-și cu o mînă rămas bun de la el și cu cealaltă cuprinzîndu-o pe iubita lui. Fiți liniștit și nu vă pierdeți curajul din cauza mea. Am s-o prezint lumii și dacă mă întreabă cineva: „Cine a fost ?“ am să-i răspund nu fără mîndrie veselă : „A fost cerșetoarea de pe Pont des Arts“.

EVREUL SÜß

„Sub ochii voștri o dramă-ncepe acum,
Cortina se ridică pe a lumii scenă
Pe care timpu-a prefăcut-o-n scrum.
Și la o luptă de demult uitată
Veți asista cu toții înc-o dată.“

L. UHLAND *

1

Carnavalul nu mai fusese serbat niciodată la Stuttgart cu atîta strălucire și pompă ca în anul 1737. Dacă pășea un străin în acele saloane imense construite în acest scop și împodobite cu fast, dacă încerca să cuprindă cu privirea miile de măști vesele și strălucitoare, dacă auzea rîsetele și cîntecele mulțimii care acopereau numeroasele fanfare ale corpurilor, nu-și putea imagina că se află în Württemberg : rigid datorită unui protestantism zelos ba chiar ascetic care detesta petrecerile de acest gen, văzînd în ele reminiscențe ale unui alt partid religios ; sobru, ba chiar întunecat și tulbure datorită situației delicate de mizerie și sărăcie în care-l aduseseră matrapazlîcurile repetate ale unui ministru atotputernic.

Cea mai strălucitoare din aceste zile de veselie a fost cea de doisprezece februarie cînd fondatorul și născocitorul acestor petreceri și al multor altor lucruri care nu îndemnau tocmai la plăcere, evreul Süß, ministrul de cabinet și directorul de finanțe, își serba ziua lui de naștere. Ducele îi trimisese în dimineața acelei zile tot soiul de daruri. Dar cel mai plăcut lucru pentru ministrul de cabinet a fost un edict care purta data acestei zile de veselie, un edict care-l elibera pentru totdeauna de orice responsabilitate față de trecut și viitor. Numeroase nulități de toate clasele, credințele și vîrstele pe care le înfipsese în locul unor oameni capabili îi inva-

* Prima strofă din prologul la tragedia *Ducele Ernst de Suabia* de Ludwig Uhland (1787—1862).

daseră scările și anticamerele ca să-i ureze noroc, iar pe unii funcționari cinstiți și de treabă teama de a nu-și nenoroci familia din încăpățînare îi trimitea și pe ei cu sărut-mîna în casa evreului.

Din aceleași motive se umpleau și seara sălile de carnaval. Pentru partizanii și prietenii lui era o serbare a bucuriei pe care aveau de gînd s-o mai organizeze și alte dăți. Bărbați care-l urau în sinea lor, dar care erau nevoiți să-l admire pe față se înfășurau în dominourile lor scrîșnind din dinți și plecau cu nevestele și copiii la întrunirile strălucitoare ale prostiei, convinși că numele lor vor fi trecute în registru și lipsurile vor rămîne neobservate. Poporul lua aceste zile drept ore de visare în care, lăsat în voia simțurilor, dădea uitării mizeria apăsătoare. Nu se punea la socoteală că sumele mari de bani plătite la intrare nu erau decît o taxă în plus achitată evreului pe cale ocolită.

Punctul culminant al serii îl constitui momentul în care se deschiseră larg ușile, peste întreaga mulțime se lăsă o tăcere plină de așteptare și în cele din urmă își făcu apariția în salon un bărbat de vreo patruzeci de ani cu trăsături frapante, bine conturate, cu ochi strălucitori ca niște scîntei, care alergau ageri printre rînduri. Purta un domino alb, o pălărie albă cu pene purpurii, peste care-și pusese neglijent masca neagră. N-avea nimic prețios pe el decît un solitar neobișnuit de mare care-i susținea la gît gulerul purpuriu dintr-un voal de mătase ce-i cădea peste domino. Era însoțit de o doamnă zveltă, delicată, care atrăgea toate privirile asupra ei cu costumul ei oriental încărcat de sus pînă jos de aur și pietre scumpe.

„Domnul director de finanțe, domnul ministru“, șopti mulțimea cînd trecu salutînd elegant printre rîndurile care i se deschideau în față. Ajuns în mijlocul salonului principal fu întîmpinat cu surle și trîmbițe, și un număr considerabil de măști îl aplaudară în timp ce pe altele le vedeai retrăgîndu-se ca de la un spectacol deșănțat. General însă părea să fie interesul față de frumoasa orientală care venise cu ministrul. Modul său de viață era prea bine cunoscut, așa încît cei mai mulți bănuiau că sub masca doamnei împopoțonate se ascundea una din favoritele sale, numai că existau divergențe de opinii, căreia dintre ele să-i fi acordat onoarea de astădată. Una era prea mică de statură, alta prea solidă față de talia aceasta zveltă, alta prea greoaie pentru a păși atît de ușor pe podea de parcă ar pluti, iar a patra la care te-ai fi gîndit n-avea în nici un caz părul acela negru lucios, care se revărsa în bucle bogate peste ume-

rii drepți și nici ochii aceia negri minunați, care scăpărau din spatele măștii.

La ocazii atît de strălucitoare și de amețitoare cum era acest carnaval, mulțimea nu mai zăbovea asupra aceluiași lucru dacă nu-și satisfăcea imediat curiozitatea. „Cînd o să-și scoată masca o să vedem“, spuneau toți, fără să-i acorde doamnei mai multă atenție decît atît cît era necesar pentru a o urmări dansînd menuet. Trei bărbați tineri însă stînd degeaba în spatele perechilor care dansau nu-și mai luau ochii de la această apariție.

— Cine să fie oare? exclamă unul din ei nerăbdător. Aș fi dispus să-i cumpăr evreului ăluia afurisit cincizeci de bilete de intrare dacă mi-ar spune de unde vine fata asta pe care a adus-o în salon ca pe o prințesă.

— Frate dragă, spuse al doilea fără s-o slăbească din ochi pe orientală în timp ce vorbea, frate dragă, *parole d'honneur* *, acestor contradicții nu le pot veni de hac nici dacă ai fi studiat cu Descartes logica de la „*cogito, ergo sum*“ **. O făptură atît de neobișnuit de delicată, ținuta asta, gesturile astea dictate de cele mai noi și mai alese maniere, felul ăsta de a-și mișca încheieturile în joacă, așa cum n-am mai văzut decît în cele mai înalte cercuri de la Viena, și Paris, distincția cu care-și poartă capul.

— Al naibii să fiu, ai dreptate, frate dragă, îl întrerupse al treilea, toate astea la un loc și — să vii cu Süß la bal! Categoric, o asemenea aberație n-am pomenit de cînd sînt.

— Din cunoștințele noastre, continuă primul, din cercurile noastre nu poate să facă parte. Chiar dac-o fi adevărat ce se zvonește, anume că unii tați nenorociți și-ar trimite fiicele cu petiții la evreu, într-așa hal să se facă de rîs n-ar fi admis nici unul, încît să-și lase trup din trupul său să apară la bal cu mazeta asta.

— Rogu-te, pentru numele lui dumnezeu, frate dragă, mai încet, are spioni peste tot și pe noi oricum nu ne prea înghite. Gîndește-te la familia ta, vrei să te nenorocești? Adevărat că nu poate fi o fată de condiție prea bună și totuși pentru o fiică de burghez are un fel de-a fi prea condescendent. Stai, cine-i sarazinul care vine spre noi? Turbanul lui e de aceeași culoare cu cel al iubitei evreului!

Cei trei tineri se întoarseră și zăriră un bărbat zvelt, înalt și chipeș, îmbrăcat în sarazin, care se distingea de

* Pe cuvînt, de onoare! *(Franc.)*
** Gîndesc, deci exist *(lat.)*.

celelalte măști prin bogăția plină de simplitate a costumului său precum și prin mers și ținută. Și el pusese ochii pe cei trei tineri, fiindcă se apropie încet de ei și ezită să treacă mai departe.

— Care ți-e parola? întrebă unul din tineri, crezînd că-și recunoaște un prieten în spatele măștii, n-ai alt cuvînt de ordine decît „Allah“ sau mai știi și altul?

— *Gaudeamus igitur juvenes dum sumus* *, răspunse sarazinul oprindu-se.

— El e, el e, strigară doi din tinerii aceia și dădură mîna cu sarazinul, bine că ne-am gîndit la parolă, altfel n-aș fi avut nici un semn distinctiv pentru tine, fiindcă eram atît de convins că te-ai îmbrăcat în țăran încît am pariat cu căpitanul pe o sticlă cu vin că ești aici ca țăran.

— Haideți la bufet, spuse al doilea, am să-ți prezint acolo pe cineva, frate Gustav, care e nerăbdător să te cunoască și, știi tu, cu măști e mai greu să te recunoști.

— Prietene, replică Gustav, nu-mi scot masca, am motivele mele. Oricît mi-ar plăcea să fac cunoștință cu domnul acesta trebuie să-mi rezerv plăcerea pe mîine.

— Și dacă ar fi vorba de Pinassa, de care-ai întrebat atît de des?

— Pinassa cu care te-ai bătut? Ei, atunci se schimbă lucrurile, pe el vreau să-l văd și să-l salut. Dar masca nu mi-o scot decît pentru cîteva clipe și în cel mai ascuns ungher al sălii de mese.

— Ne-am înțeles, frate sarazin, răspunse căpitanul. Dar să deschidem a doua sticlă, atunci ai să ne dezvălui motivele pentru care nu vrei să-ți descoperi chipul în fața prietenilor.

2

În sala de mese pe care-o aleseră nu erau decît cîțiva oameni, fiindcă aici se vindeau numai vinurile cele mai alese, fructe fine și băuturi calde în timp ce hanurile mai mari în care găseai vin de țară, bere și mîncăruri mai grosolane atrăgeau mai multă lume. Într-un colț al încăperii se afla o măsuță goală unde sarazinul, dacă se întorcea cu spatele spre restul sălii, își putea scoate masca fără teama că va fi recunoscut. Aleseră locșorul acesta, iar cînd paharele le stăteau pline dinainte, cei doi tineri viteji își scoaseră măștile și căpitanul începu să vorbească.

* Să ne bucurăm, așadar, cît sîntem tineri *(lat.)*.

— Frățioare, am onoarea să ți-l prezint pe neîntrecutul cavaler Pinassa, pe cel mai renumit spadasin al timpurilor noastre, căci el a reușit printr-o invincibilă terță-cvartă-terță să mă aducă *hors de combat* *. Pe mine, închipuiește-ți, la Leipzig, în valea de neuitat a rozelor, tocmai pe mine, decanul uniunii studențești. Și-a părăsit ca și mine muzele, a cîntat „De nu-mi dă ajutor Minerva **, Bellona *** mă va sfătui“ și și-a dat bătrîna spadă și garda enormă a sabiei pe care-și lua micul dejun în schimbul sabiei de paradă a unui locotenent din armata ducelui de Württemberg.

— Schimbul n-a fost rău, domnule de Pinassa și țara mea își pune nădejdea în el, spuse sarazinul aplecîndu-se în fața noului locotenent. Dacă v-ați decis odată să intrați în serviciul nostru, această carieră ar fi cea mai plăcută. Civilul are puține șanse în vremurile noastre dacă nu-și cumpără de la evreu o slujbă în schimbul a cinci mii de guldeni sau al conștiinței și al numelui său onorabil. Dar acești pereți subțiri de scîndură au urechi — liniște, nu se poate schimba nimic. Cît de diferite sînt condițiile dumitale! Ducele e un bărbat viteaz căruia îi doresc un stat cu de două ori o sută de mii de luptători. Pentru noi e prea mare. Războiul e distracția lui, un regiment împodobit cu arme e bucuria lui. Din păcate pentru noi ceilalți rareori se ivește cîte o oră liberă și uite așa se face că evreii aceștia și cei creștinizați au luat puterea în mîinile lor. E considerat un mare general, împreună cu prințul Eugen **** a repurtat frumoase fapte de arme, și un bărbat tînăr și chipeș, cu o cicatrice pe frunte și plin de curaj în priviri ca dumneata, domnule von Pinassa, e oricînd binevenit în armata sa.

— Cu cîtă înțelepciune vorbește sarazinul despre evrei și creștini! spuse căpitanul. Dar ridică-ți viziera și arată-ți culorile, să știe și camaradul meu cu cine stă de vorbă. Este Lanbek cel cumpănit, cunoscător în științele juridice, eminentul *juris utriusque doctor* *****, fiul bun al renumitului consilier provincial Lanbek pe care l-a înlocuit în calitate de grefier, un băiat admirabil, *parole d'honneur*, dacă nu s-ar fi dedat în ultimul timp unei melancolii bizare, mult mai bun dacă dumnezeu i-ar fi dăruit și simțul pentru sexul frumos.

* Scos din luptă *(franc.)*.
** Zeiță romană a meșteșugului, a artelor și a științelor.
*** Zeiță romană a războiului.
**** Prințul Eugen von Savoyen (1663—1736), comandant și om de stat austriac.
***** Doctor în dreptul roman și canonic *(lat.)*.

La aceste cuvinte, Lanbek își scoase masca dezvăluind noului cunoscut un chip îmbujorat, de neînchipuită frumusețe. De sub turban răsăriră bucle blonde, nepudrate care-i încadrară simplu fruntea. Nasul acvilin și ochii albastru închis dădeau feței o expresie de forță și de îndrăzneală și o notă de seriozitate profundă, contrastînd neașteptat cu părul mătăsos și culoarea blîndă a ochilor. Dar severitatea acestor trăsături și a acestor ochi fu îndulcită de linia armonioasă a gurii atunci cînd răspunse :

— Îmi ridic viziera să vă arăt un chip care vă urează bun venit la noi. Beau paharul acesta în sănătatea dumneavoastră, pe urmă mă veți ierta, dar trebuie să plec.

— *Pro poena** ai să bei două, exclamă căpitanul cu patos comic, scoțînd o cheie uriașă din buzunar și îndreptînd-o ca pe un sceptru spre sarazin. Atît de puțin îl respecți pe președintele tău încît ai îndrăzneala să bei cîteva pahare *in loco***, fără ca acesta să-ți fi ordonat ? *O tempora, o mores !**** Unde sînt educația și buna-cuviință a bobocilor ? Pinassa, pe vremea noastră era altfel, nu-i așa ?

Tinerii rîseră de aspectul acesta jalnic al fostului președinte. Căpitanul în schimb îl privi mai atent pe Lanbek și spuse :

— Frățioare, nu mi-o lua în nume de rău, în tine zăcea de mult un soi de febră, dar astă-seară ai atins apogeul. Pun la bătaie sticla pierdută la pariu, asta nu se discută, dar mai pariez pe încă zece. Spune drept, Gustav — astă-seară ai mai fost aici ca țăran și bătrînul tău nu știe nimic despre sarazin.

Gustav roși, îi întinse prietenului o mînă și-i făcu semn că da.

— Să fiu al naibii ! exclamă căpitanul. Ce învîrtești, băiete ? Cine l-ar fi crezut în stare pe liniștitul grefier să-și schimbe costumul la carnaval ? Și atît de speriat, de misterios, dintr-o dată vrei să-l ataci pe evreu ?

Cel întrebat roși mai tare și își puse repede masca. Înainte să poată răspunde, Reelzingen spuse :

— Frățioare, mă aduci pe drumul cel bun. De unde v-ați cumpărat voi doi, tu și cu orientala de la brațul directorului de finanțe, materialul acela pentru turban ? Gustav, Gustav, adăugă el, amenințîndu-l cu degetul, tu stai vizavi de evreu, pariez că știi cine e donna aceea mîndră.

---

* Drept pedeapsă *(lat.)*.
** Pe loc *(lat.)*.
*** O, timpuri, o moravuri ! *(Lat.)*

— De unde să știu ! mormăi Lanbek de după mască.

— Nu faci un pas pînă nu ne spui, strigă căpitanul, iar dacă te ții bățos mă furișez pe lîngă orientală și-i suflu la ureche că sarazinul mi-a dezvăluit misterul.

— N-ai să faci una ca asta, dacă te rog eu mult să n-o faci, răspunse tînărul foarte grav, după cum părea. Dac-ar fi să mă încred în presupuneri, atunci e vorba de Lea Oppenheimer, sora ministrului. Și acum, adio ! Dacă ne întîlnim în salon nu ne cunoaștem și, Reelzingen, dacă întreabă tata...

— Nu știu nimic de tine, se înțelege, răspunse acesta. Sarazinul se ridică și plecă. Prietenii însă se uitară unii la alții și nici unul nu părea să știe dacă auzise bine sau cum să interpreteze toate acestea.

— Dar evreul are o soră ? întrebă Pinassa.

— Se zvonea cu cîtva timp în urmă că luase la el o soră, dar se bănuia că e foarte tînără, fiindcă nu se arăta nicăieri, replică Reelzingen, gînditor. Și ce s-a mai îmbujorat ! adăugă el. Frate dragă, ai să vezi, cînd își bagă dracul coada, ajunge și un băiat deștept să facă o prostie cît el de mare.

3

După ce-și părăsi prietenii Lanbek rătăci prin saloane. Privirile îi alunecau neliniștite peste capetele mulțimii, fața îi ardea în spatele măștii și de cîteva ori fu nevoit să respire adînc, atît de apăsător era aerul din salon, atît de chinuitoare așteptarea, dorul și teama. Mai deasă și mai năvalnică i se păru mulțimea cînd ajunse în mijlocul celui de-al doilea salon. Cu greu reuși să se strecoare cîtva timp, dar în cele din urmă puhoiul îl smulse fără voia lui, împingîndu-l într-o parte și pînă să se dumirească, se trezi lîngă o masă de joc la care Süß și cîțiva din prietenii săi jucau cărți. Pe masă zăceau mormane întregi de aur, iar mulțimea curioasă îl urmărea pe cel mai renumit bărbat din țară și-și împărtășea în șoaptă părerile cu privire la sumele imense pe care le pierdea sau le cîștiga fără să clipească.

Gustav nu-l mai privise pe acest om puternic niciodată atît de aproape ca acum, cînd, înconjurat de mulțime ca de un zid, se transformase vrînd-nevrînd în spectator. Recunoscu în sinea lui că chipul acestui om era de la natură frumos și distins, că și fruntea și ochii săi obișnuiți să comande căpătaseră un aer impunător. Între sprîncene, în locul în care fruntea largă se continua cu nasul frumos croit, avea însă niște riduri duș-

mănoase, respingătoare, iar mustăcioara de deasupra buzei nu putea ascunde o expresie răutăcioasă din jurul gurii. De-a dreptul îngrozitor i se păru tînărului rîsul răgușit, forțat cu care ministrul evreu își însoțea cîștigul sau pierderea.

În timp ce domnii înconjurați de mulțime jucau așteptînd parcă ceva, un bărbat în costumație de țăran din Steinlach se desprinse din rîndul curioșilor. Costumul său neînsemnat consta dintr-o pălărie veche pe cap, o jachetă albastră grosolană, o vestă roșie cu nasturi mari de staniu, pantaloni din piele galbenă și ciorapi negri. Dar purta o mască foarte fină, frumos pictată. Se rezemă după obiceiul țăranilor într-un băț noduros înalt de cinci picioare, își propti bărbia în mîini și spuse imitînd bine dialectul din valea Steinlach-ului :

— Mult bănet ați mai strîns, domnule, și singur l-ați cîștigat pe tot ?

Ministrul se uită în jur străduindu-se să facă haz de această libertate pe care și-o permisese masca. Prilejul i se păru totuși binevenit pentru a-și face puțină popularitate, fiindcă răspunse foarte amabil :

— Bună seara, compatriotule !

— Nu prea sînt eu compatriot cu dumneavoastră, răspunse țăranul foarte calm, jidovii nu se prea poartă așa ca mine.

Printre spectatori se auzi un rîs înfundat. Ministrul însă se făcuse că nu-l observă, fiindcă el continuă binevoitor :

— Ai haz, prietene.

— Ferească dumnezeu să fiu prietenul dumneavoastră, domnule Süß, ripostă țăranul. Dacă eram eu prietenul dumneavoastră nu umblam cu haina asta ponosită și cu pălăria găurită. Pe prietenii dumneavoastră îi faceți bogați.

— Atunci tot Württemberg-ul trebuie să-mi fie prieten, fiindcă îl fac bogat, spuse Süß și-și însoți vorbirea cu un rîs răgușit, neplăcut.

— Dumneavoastră sînteți un alchimist dat naibii, replică țăranul. Ce frumoși sînt galbenii ăștia ! Cîte broboane de sudoare ale oamenilor sărmani se ascund oare într-o asemenea monedă de aur ?

— Ești glumeț ! exclamă Süß jucînd liniștit mai departe.

Cînd țăranul vru să spună din nou ceva, altă figură atrase atenția asupra sa. Era un bărbat al cărui costum semăna cu cel al țăranului numai că avea o barbă lungă

ascuțită și purta un veston cu galoane. Țăranul îl privi cîtva timp mirat, îi scutură apoi mîna și exclamă :

— Măi, Hans, de unde vii așa de elegant și de chipeș, nu mai semeni cu de-alde noi !

— Pentru că am intrat în slujba unui prea distins stăpîn, răspunse Hans trăgînd tutun pe nas dintr-o tabacheră de argint.

— Dar cine-i stăpînul tău ? întrebă țăranul.

— Un hingher, dar unul distins. Crezi că jupoaie vite, cai, cîini și altele de genul ăsta ? Nu, el jupoaie oameni și pe deasupra mai e și fabricant de bilete.

— Fabricant de bilete ? exclamă țăranul.

— Da, fiindcă toate biletele de bancă din țară le cumperi numai de la el, el le pune ștampila. Dar el e și tăbăcar.

— Cum așa ?

— Ei bine, toți tăbăcarii din țară cumpără pieile tăbăcite de la el. Dar el e și matrițer.

— Cum matrițer ?

— Da, el face bani din tot ce se găsește în țară.

— Asta-i o minciună, spuse țăranul, vrei să spui că el preschimbă în bani tot ce se găsește în țară. Dar asta nu înseamnă nici pe departe că e matrițer. Există un singur tipar în Württemberg, care și-a pus emblema pe tot landul.

Mulțimea care pînă atunci murmurase doar aprobator, izbucni în hohote la ultima aluzie cu privire la monedă. Fruntea atotputernicului se încruntă puțin, dar continuă să joace liniștit.

— Dar de ce ți-ai lăsat barba să-ți crească așa ascuțită ? îl întrebă mai departe țăranul. Parcă ai fi un evreu.

— Așa se poartă, răspunse Hans, de cînd au ajuns evreii stăpîni în țară. Vreau și eu să fiu cît de curînd un evreu sadea.

Pe cînd Hans spunea aceste cuvinte din mulțimea deasă se desluși o voce :

— Mai așteaptă cîteva săptămîni, Hans, și ai să ajungi un bun catolic.

Celui ce-a asistat vreodată la acea priveliște înspăimîntătoare cînd pe o stradă ticsită de oameni explodează din neglijență sau nebăgare de seamă un butoi cu pulbere îi era dat să vadă o scenă cum foarte rar se întîlnește, declanșată de aceste cîteva cuvinte misterioase. Ministrul, palid ca un cadavru, sare de pe scaun, azvîrle cărțile pe masă cu o privire furioasă.

— Cine a spus asta ? Să fie arestat în numele ducelui ! strigă el și se năpustește asupra mulțimii mînat

de o forță nevăzută. Prietenii săi, nu mai puțin mirați dar mai rezonabili, îl apucă de braț și-l trag înapoi, încercînd să-l potolească — ochii lui întunecați sfredelesc mulțimea, căutînd cu frenezie obiectul mîniei sale, măștile vociferează indignate și se îmbulzesc. Dar în momentul în care temutul bărbat își întinde mîna să-l înșface pe țăran strigînd : Ai să răspunzi tu cu capul pentru el, se văzu dintr-o dată încercuit de o mulțime amenințătoare.

— Libertate măștilor, evreule ! se auzi pe un ton sumbru, periculos, iar țăranul și tovarășul său fură despărțiți de el într-o clipă și dispărură. Pe cît de repede fusese încercuit pe atît de iute fu părăsit, fiindcă oamenii se împrăștiară în toate părțile, mînați de o teamă ascunsă.

Mulțimea îl luă pe sus și pe Gustav Lanbek. Gîndurile i se învălmășeau, nu-și putea explica încă foarte limpede cum se ajunsese la acea scenă ieșită din comun. Și cum stătea așa de cîteva clipe cufundat în gînduri simți deodată că cineva îl apucă de mînă. Se întoarse, în fața lui se afla orientala.

4

— De unde provine trandafirul de la pălăria ta, mască ? întrebă orientala cu voce tremurîndă.

— De pe lacul Ghenesaret, răspunse sarazinul.

— Repede, urmați-mă ! strigă doamna și dispăru în mulțime. El o urmă strecurîndu-se cu greu printre oameni și numai turbanul ei îl ajuta să-și cunoască drumul. Inima îi bătea mai tare, în urechi auzea și acum ultimele sunete ale acelui glas dulce, iar ochii nu mai vedeau altceva înainte decît pe ea. Într-un colț mai întunecat al celui de-al doilea salon ea se opri și se întoarse spre el.

— Gustav, te implor, ce i s-a întîmplat fratelui meu ? Oamenii șoptesc pretutindeni numele lui. Nu știu ce spun, dar cred că nu-i ceva de bine. S-a certat cu cineva ? Știu doar că oamenii ăștia ne urăsc.

Tînărul se afla într-o dilemă cumplită. Să distrugă dintr-o dată iluziile nevinovate ale acestei făpturi drăgălașe ? Să-i spună că peste fratele ei zace blestemul tuturor locuitorilor din Württemberg, că aceștia se închină pentru toți oamenii și că numai pe unul singur îl exclud din rugăciunile lor, că a devenit un obicei să se roage : „Izbăvește-ne, Doamne, de ce-i rău și de Süß !"

— Lea, răspunse el vădit încurcat, fratele dumitale a fost tulburat de niște măști în timpul jocului și a avut un schimb de cuvinte poate chiar în locul acesta, nu te teme.

— Ce proastă sînt ! spuse ea. Am niște vise atît de negre după care toată ziua mă simt tristă și abătută. Și sînt atît de nervoasă încît totul mă sperie, mă gîndesc atunci pe loc la fratele meu și cred că i s-a întîmplat ceva rău.

— Lea, șopti tînărul vrînd să-i spulbere aceste gînduri, ți-amintești de promisiunea ta dacă ne întîlnim la carnaval ? Nu voiai să-mi acorzi o dată măcar o oră în care să stăm cît se poate de mult de vorbă ?

— Vreau, spuse ea după ce se codi puțin. Sara, doica mea, se află la ieșire și mă va însoți. Dar încotro ?

— De asta mă îngrijesc eu, răspunse el, urmează-mă, nu mă pierde din priviri, după ușă la dreapta.

Spiritul novator al ministrului evreu avusese grijă atunci cînd organizase carnavalul la Stuttgart și aranjase în grabă saloanele acestea din lemn ca ele să dea în separeuri ca la casele mari sau la palate, așa încît cercuri mai mici să poată cina acolo și nu în salonul comun de mese unde n-ar mai fi rămas incognito. Domnul grefier știuse să-și procure la a treia mînă și cu bani grei cheia de la un asemenea separeu. Acolo se și afla pregătită o mică gustare, iar Lea era încîntată de manierele acestui tînăr creștin care se străduise din răsputeri să satisfacă gustul unei doamne pricepute în arta culinară, deși cămăruța care nu avea decît o masă și cîteva scaune din lemn ușor nu era prea confortabilă.

— Cît sînt de fericită că pot să-mi scot în sfîrșit masca asta incomodă, spuse ea intrînd o dată cu doica. Căută o oglindă și zărind doar pereți goi din scînduri adăugă rîzînd :

— Ai să-mi servești drept oglindă, Gustav, și ai să-mi spui dacă nu mi s-a stricat coafura în învălmășeală ?

Încîntat și cu priviri radioase el o privi pe frumoasa fată. Chipul ei putea fi numit desăvîrșirea trăsăturilor orientale. Armonia trăsăturilor delicate, ochii negri minunați, umbriți de gene lungi mătăsoase, sprîncenele negre lucioase, îndrăzneț arcuite și buclele negre care se revărsau într-un contrast atît de plăcut peste fruntea albă și gîtul frumos, scoțînd și mai mult în evidență punctul de întîlnire al acestor trăsături blînde, buzele roșii subțiri și cei mai frumoși dinți albi. Turbanul care se zărea printre bucle, perlele scumpe din jurul gîtului, costumul de turcoaică atît de atrăgător și totuși atît de

cuviincios, toate acestea împreună cu trăsăturile chipului creau o asemenea iluzie încît tînărului i se păru că vede una din acele făpturi minunate descrise de Tasso, imortalizate de fantezia înflăcărată a călătorului la înapoierea sa acasă.

— Intr-adevăr, exclamă el, semeni cu vrăjitoarea Armida și astfel mi le închipui pe fiicele neamului tău pe vremea cînd locuiați în Canaan. Așa erau Rebecca și fiica lui Iefta.

— N-am spus eu de atîtea ori, observă Sara, de cîte ori priveam copilul, cînd mă uitam la Lea mea în toată strălucirea ei. Malacofurile și crinolinele, pantofii cu toc înalt și orice îmbrăcăminte modernă nu-i vin nici pe departe ca portul acesta.

— Ai dreptate, dragă Sara, răspunse tînărul, dar ia loc la această masă. Ai trăit prea mult printre creștini ca să refuzi acest punci și aceste prăjituri. Infruptă-te din bunătățile astea.

Sara, care cunoștea vorba și felul vecinului ei, nu se împotrivi prea tare și se îndură de produsele artistice ale cofetarului. Tînărul se așeză însă la cîțiva pași de ea alături de frumoasa Lea.

— Și acum spune drept, fată dragă, grăi el, ești supărată, ieri abia ți-ai înăbușit plînsul și azi ai iarăși o pată pe frunte pe care aș vrea tare mult s-o alung. Sau nu știi, copilă neîncrezătoare, că îți sînt prieten și că sînt dispus să fac totul ca să te înveselesc ?

— Ba da, știu, am văzut asta mereu, chiar și azi, spuse ea anevoie, luptîndu-se cu lacrimile, și mă simt atît de fericită. Cînd dumneata m-ai salutat pentru prima oară lîngă gardul nostru dinspre grădină, cînd după aceea pe la începutul lui octombrie ai vorbit cu mine peste gard și-apoi te-ai purtat cu noi mereu așa de prietenos și de amabil, cu totul altfel decît se poartă alți creștini, atunci am înțeles că îmi vrei binele și — acesta e norocul meu, singurul meu noroc. Spunînd acestea, începură să i se prelingă lacrimile din ochii frumoși, în timp ce se străduia să-l privească surîzătoare și prietenoasă.

— Și totuși ? — întrebă Gustav.

— Și totuși nu sînt fericită, nu sînt pe deplin fericită. La Frankfurt aveam prietenele mele, aveam lumea mea, nu mă interesa alta. Nu mă gîndeam la condiția noastră, nu mă simțeam jignită de faptul că nu ne băgau în seamă creștinii, stăteam în cămăruța mea cu prietenii și nu mă interesa nimic din ce era afară. Fratele meu trimise după mine să vin la Stuttgart. Mi se spuse că ajunsese un domn mare, era stăpîn peste un

land, în casa lui era minunat și multă veselie, iar creștinii se înțelegeau cu el ca noi cu ai noștri. Mărturisesc că mă bucuram cînd prietenele mele îmi zugrăveau viitorul în culori atît de luminoase. Care fată în locul meu nu s-ar fi bucurat ?

Lacrimile o podidiră din nou, iar tînărul, impresionat de durerea ei, consideră că era mai bine s-o lase să plîngă cîteva clipe. Există un sentiment în pieptul omenesc care te face mai nostalgic decît orice altă durere, l-aș numi milă față de noi înșine ; te copleșește cînd văzîndu-ți speranțele spulberate te gîndești la zilele în care acestea mai erau în floare sau cînd evoci gîndurile pline de voioșie cu care priveai spre un viitor senin. Intr-adevăr acest contrast dureros a făcut să se topească de nostalgie și inimi mai tari decît cea a frumoasei evreice.

— Am găsit totul altfel, continuă Lea după cîtva timp, în casa fratelui meu mă simt mai singură decît în copilăria mea. N-am voie să vin și eu cînd dă baluri și mese mari. Muzica pătrunde pînă în camera mea singuratică, mi se trimit prăjituri și vinuri dulci ca unui copil care nu e încă destul de mare ca să iasă în lume. Iar dacă îl rog pe fratele meu să mă lase să iau și eu parte măcar o dată la o petrecere din casa lui îmi interzice pe un ton glacial, sau dacă întîmplător e în toane bune, îmi dă un răspuns care mă sperie.

— Dar ce răspunde ? întrebă tînărul curios.

— Mă privește îndelung oftînd, ochii i se încețoșează, se întunecă și devine melancolic, și-mi răspunde că nu trebuie să mă pierd și eu. Să mă rog întruna la dumnezeul strămoșilor noștri să mă țină evlavioasă și curată pentru ca sufletul meu să fie o jertfă pentru sufletul său.

— Nechibzuită credință ! exclamă tînărul nemulțumit. De aceea să te lipsești tu, biată copilă, de toate plăcerile vieții, pentru ca el...

— Dar a păcătuit el oare atît de tare ? întrebă Lea văzînd că prietenul ei se întrerupsese brusc, de parcă ar fi spus ceva necugetat. Ce să răscumpăr ? Cuvintele astea aruncate la întîmplare mă fac atît de nefericită. Am senzația că pe fratele meu îl paște o nenorocire, că nu tot ce face el e bine. Nimeni nu vrea să discute cu mine despre acest lucru, nici vorbele Sarei nu le pot înțelege, fiindcă dacă o întreb ceva în legătură cu asta evită sau îl numește misterioasă răzbunătorul poporului nostru.

— Nu știe ce vorbește, răspunse tînărul stînjenit. Așa cum se întîmplă întotdeauna în astfel cazuri, și fratele

tău are dușmani. Unele din operațiile sale financiare nu sînt privite cu ochi buni, dar pentru asta poți să dormi liniștită, adăugă el rîzînd amar, ducele i-a încredințat astăzi un document care-l eliberează de orice pericol și de orice răspundere.

— Oh, cît îi sînt de recunoscătoare bunului duce! spuse ea înveselită, dîndu-și la o parte buclele negre de pe frunte. Va să zică n-are de cine să se mai teamă? Creștinii nu-l mai pot urmări? Nu-mi răspunzi? Recunoaște, Gustav, ești supărat pe sărmanul meu frate?

— Pe fratele tău săracul? Dac-ar fi sărac poate că l-aș stima pentru înțelepciunea sa! Dar ce ne privește pe noi fratele tău? continuă Lanbek surîzînd sumbru. Eu te iubesc pe tine chiar dacă toți îngerii răi ți-ar fi frați. Dar, Lea, promite-mi ceva cu mîna pe inimă.

Ea-l privi plină de speranțe și tandrețe, punîndu-și mîna ei pe-a lui.

— Nu mai încerca niciodată să-l înduplеci pe fratele tău, continuă el, să te lase în cercurile sale. Orice motive ar avea, e bine să nu fii acolo, atîta pot să-ți spun, adăugă el cu priviri fulgerătoare, dacă aș ști că ai fost numai o singură dată acolo n-aș mai schimba nici o vorbă cu tine!

Nedumerită și cu ochii plini de lacrimi voia tocmai să ceară lămuriri în legătură cu această nouă enigmă, cînd cei doi îndrăgostiți fură tulburați de o dispută gălăgioasă în camera de alături. Cîțiva bărbați păreau să se certe cu poliția, ușa dinspre cabinet fusese forțată, și se certau aprins din cauza intervenției în drepturile de desfășurare a carnavalului.

— Dumnezeule, e vocea tatălui meu, strigă tînărul Lanbek, furișează-te cu Sara în salon, fată! Luați cu voi cheia de la ușa aceasta, poate ne vom revedea mai tîrziu. Pe Lea care rămase consternată el o sărută grăbit pe frunte, își puse masca și pînă să se dumirească ea de schimbarea aceasta rapidă, grefierul se și năpustise pe ușă. Pe coridorul pe care păși acum se și strînsese o mulțime de oameni în fața ușii deschise de la camera de alături. Desluși mai clar vocea groasă, pătrunzătoare a tatălui său. Se înghesui și-și croi drum ca un sălbatic, pătrunzînd în cele din urmă în încăpere. Cinci domni în vîrstă care-i erau binecunoscuți ca bărbați demni de toată stima și prieteni cu tatăl său stăteau în jurul bătrînului consilier provincial Lanbek. Unii vociferau, alții căutau să aplaneze conflictul. Pe atunci era periculos să te iei la harță cu poliția. Ea se afla sub oblăduirea expresă a ministrului și se vorbea că de

mai multe ori cetățeni cumsecade, pașnici precum și cîțiva funcționari fuseseră aruncați în închisoare timp de mai multe săptămîni, numai pentru că ar fi îndrăznit să contrazică slujbașii acestei poliții secrete sau pentru că ar fi interzis acte de samavolnicie, după care li s-ar fi dat drumul cu scuza puțin plauzibilă că totul nu fusese decît o greșeală. Dar bătrînul Lanbek nu părea să se teamă de acești oameni. El ceru insistent ca agenții de poliție să părăsească imediat camera și s-ar fi ajuns poate la lucruri mai urîte decît un simplu schimb de cuvinte dacă în acel moment atenția căpeteniei n-ar fi fost atrasă de altceva. Tînărul Lanbek își făcuse loc pînă aproape de tatăl său, gata să-l sprijine în caz că s-ar fi ajuns la acte de violență. Își fixase și mai bine masca, să n-o piardă în înghesuială, cînd polițistul îl zări și strigă cu voce tare arătînd spre el:

— În numele ducelui, puneți mîna pe turcul acela de colo, pe el îl căutăm.

Surprinderea și cele șase brațe care-l înșfăcară dintr-o dată îl făcură neputincios. Deși atît de aproape de tatăl său care l-ar fi putut salva, nu se încumetă să se trădeze prin nici un sunet, fiindcă de furia tatălui său se temea mai mult decît de puterea evreului.

Domnii în vîrstă înmărmuriseră, căpetenia agenților de poliție care-și atinsese scopul se purta acum mai politicos și se scuză, la care domnii mulțumiră sec, fără prea multă amabilitate. Tînărul se lăsă dus fără să opună rezistență. Mulțimea care se adunase în fața ușii se împrăștie, dar unii îl priveau curioși drept în ochi ca să ghicească cine e cel smuls din mijlocul plăcerii publice. În timp ce-l împingeau înainte, lui Gustav i se păru că aude un țipăt slab. Se uită înapoi și zări parcă la lumina slabă a lumînărilor turbanul frumoasei orientale. Profund îndurerat se tîrî mai departe și abia cînd îl izbi, tăioasă, noaptea rece de iarnă se trezi din amețeală și începu să-și facă griji de urmările pe care avea să le aibă arestarea lui.

5

Polițistul îl duse pe sarazin în camera ofițerilor gărzii principale, probabil din respect față de îmbrăcămintea sa fină și scumpă. Cu o plecăciune ursuză ofițerul de serviciu îi arătă o bancă în colțul cel mai întunecat al camerei, pe care să-și aștearnă culcușul, și cum era istovit din cauza incidentelor din timpul balului tînărului

nu i se păru atît de tare acest loc încît să nu poată adormi imediat.

A doua zi îl treziră tobele. Se uită mahmur prin încăperea goală, ba la culcușul său tare, ba la îmbrăcămintea sa, și abia după mult timp își aduse aminte unde era și cum ajunsese acolo. Se apropie de fereastră, pe locul din fața gărzii principale nici o mișcare, numai compania care tocmai se schimba tulbura liniștea dimineții mohorîte de februarie. Cînd amuțiră tobele de pe stradă, auzi clopotul de la catedrală bătînd ora opt, iar sunetul acesta îi aminti de situația neplăcută și îngrijorătoare în care se afla. „În curînd va întreba de mine, își spuse el, și ce prost impresionat va fi cînd va auzi că în noaptea asta n-am venit acasă.“ În casa bătrînului consilier Lanbek toate lucrurile își aveau un mers atît de ordonat încît acest eveniment avea să deranjeze cu siguranță. La acea oră bătrînul domn obișnuia de mulți ani să-și ia micul dejun. La prima bătaie de clopot apărea și fiul său o dată cu servitorul care aducea cafeaua. Discutau despre noutățile zilei, despre mersul afacerilor, iar ministrul atotputernic era la ordinea zilei în conversațiile lor. O dată cu micul dejun se încheia de fiecare dată și discuția. Grefierul îi săruta bătrînului mîna și pleca apoi în fiecare zi la nouă fără un sfert la cancelarie. În aceste clipe Gustav își aminti de acel obicei vechi al casei. „Acum Johann are să aducă ceștile, își spuse el, acum el se va uita nerăbdător spre ușă, fiindcă eu nu mi-am făcut încă apariția, acum va trimite după mine — să fiu chiar eu cel care-i provoacă atîta supărare bunului bătrîn!“ — Își scoase fără să vrea turbanul, își sprijini fruntea în mîini și se hotărî să-l întrebe pe ofițer de îndată ce va apărea din nou care e motivul arestării sale.

Tobele răsunară iar, garda schimbată se îndepărtă, auzi cum erau adunate puștile și puse laolaltă. Peste puțin timp un ofițer pătrunse în încăperea semiobscură. Îi aruncă o privire fugitivă prizonierului din colț, își puse pălăria și sabia pe masă și se așeză. Lanbek care nu voia să i se adreseze primul se mișcă pentru a-l face să înțeleagă că nu mai doarme.

— *Bonjour*, domnule! spuse ofițerul văzîndu-l. N-ați vrea să luăm împreună masa de prînz?

Lui Gustav vocea i se păru cunoscută. Se ridică în picioare, se apropie salutînd politicos și după un strigăt de uimire cei doi tineri rămaseră față în față.

— *Parole d'honneur*, frate dragă, exclamă căpitanul von Reelzingen, nu mă așteptam să te găsesc pe tine aici! Cum ai ajuns la închisoare? Se vede că Blankenberg nu se înșela cînd pretindea că riști ceva *contra rationem* *.

— Te întreb pe tine, căpitane, răspunse tînărul, de ce mă aflu eu aici? Nimeni nu mi-a comunicat motivul pentru care am fost arestat. Dar tu răspunzi de pază, Reelzingen, rogu-te, tu trebuie să știi...

— *Dieu me garde* **! Eu? exclamă căpitanul rîzînd. Crezi că m-a onorat cu deosebita sa stimă și m-a copleșit cu încrederea sa? Nu, frate! Cînd l-am schimbat pe locotenentul de ieri acesta mi-a spus: „Sus e unul pe care l-au adus de la carnaval din ordinul lui categoric“. Așa obișnuiește el să procedeze.

— Cine obișnuiește să procedeze așa? întrebă Lanbek pălind.

— Cine? răspunse celălalt șoptind. Cumnatul tău *in spe*, evreul.

— Cum? continuă Lanbek roșind. Crezi, chiar el? Am sperat pînă acum că poate a fost o confuzie. Ai auzit poate de scena petrecută cu evreul imediat după ce-am plecat de la voi, cineva a pomenit despre trecerea la catolicism și atunci directorul de finanțe s-a mîniat...

— Ce spui? îl întrerupse căpitanul cu o expresie gravă apropiindu-se de prietenul său și apucîndu-l de mînă. Așa a fost deci? Nouă ni s-a povestit altfel. Cum s-au petrecut lucrurile? Ce s-a strigat?

Pe grefier îl sperie tare gravitatea care se citea pe fața prietenului său de obicei atît de vesel și de lipsit de griji. Povesti incidentul la care asistase și-l văzu pe prietenul său devenind din ce în ce mai curios, cu privirile tot mai înflăcărate. Cînd îi relată cum se înfuriase Süß după acea exclamație misterioasă și cum sărise în sus, simți mîna căpitanului zvîcnind ciudat într-a sa.

— Ce te frămîntă atîta? întrebă Gustav surprins. Cum poți să fii de partea unor asemenea glume de carnaval care pînă la urmă se mai termină și prost? Dacă n-aș ști că ești protestant aș crede că relatarea mea te-a jignit.

— Frate dragă, răspunse căpitanul căutînd să-și ascundă supărarea în spatele unui surîs indiferent, doar mă cunoști, mă interesează totul pe lume și sînt extrem

* Împotriva rațiunii *(lat.)*.

** Ferească-mă dumnezeu! *(Franc.)*

de curios. Şi-apoi unele lucruri sînt mai serioase decît ai crede, iar gluma e deseori plină de semnificaţii.

— Ce vrei să spui ? întrebă grefierul mirat. Ce te pune pe gînduri ? Iar ai datorii ? Pot să-ţi fiu de folos cu ceva ?

— Frate dragă, răspunse soldatul, în ultimele săptămîni ai fost probabil îndrăgostit lulea, altfel nu ţi-ar fi scăpat ceva ce nici măcar spiritului meu uşuratic nu i-a trecut neobservat. Ia spune, ce părere are papà de vremurile astea ? Nu-l întîlneşti la el niciodată pe colonelul von Röder ? N-au fost prelaţii vineri seara la voi acasă ?

— Nu te înţeleg, căpitane ! răspunse tînărul mirat. Ce să caute tatăl meu cu un colonel din garda personală şi cu prelaţii ?

— Prietene, să fim înţeleşi ! spuse Reelzingen. Nu mă considera un uşuratic în treburi din acestea. Nu vreau să mă bag în sufletul vostru, dar îţi mărturisesc că ştiu destule şi — *parole d'honneur !* adaugă el, gîndesc în privinţa aceasta aşa cum se cuvine unui nobil şi *portépée*-ului * său.

— Ce-mi pasă mie de diploma ta veche de înnobilare şi de *portépée*-ul tău nou ? replică grefierul supărat. Şi ce-ţi veni să te lauzi faţă de mine cu aceste lucruri ? Îţi spun că nu înţeleg nici o iotă din tot ce-mi îndrugi tu acolo pe un ton atît de misterios, pot să-ţi dau şi cuvîntul meu, domnule von Reelzingen şi cu asta basta !

— *O mon Dieu !* ** exclamă acesta rîzînd. Fratele meu, aici nu mai sîntem la Leipzig, încăperea asta nu e pivniţa aceea dumnezeiască a primăriei, ci o cameră de gardă. Noi nu mai sîntem muze, tu eşti grefierul ducelui, iar eu — soldat, dar tot am rămas prieteni la bine şi la rău, aşa că fii rezonabil şi nu te mai înfuria ca adineauri. Doar te cred pe cuvînt că nu ştii nimic, dar bine ar fi fost dacă tatăl tău te-ar fi prevenit că dragostea ta pentru evreică nu vine deloc la momentul potrivit. Noi toţi te rugăm, las-o în pace pe frumoasa ta, cu care oricum nu vei putea fi niciodată într-o relaţie bună, onorabilă.

— Ce ştii tu despre relaţia asta ? îl întrerupse tînărul întunecat şi amărît. Cred că ar trebui să aştepţi să-ţi cer eu sfatul înainte de a mă mustra.

Tînărul soldat înflăcărat vrînd să sară în ajutorul prietenului său se pregătea să-i replice ceva pe acelaşi ton, cînd deodată se auziră bătăi în uşă. Căpitanul deschise şi unul din sergenţii săi îi făcu semn să iasă. Gustav îi

* Curea de sabie, prin extensie, onoare de ofiţer *(franc.)*.
** Doamne dumnezeule ! *(Franc.)*

auzi schimbînd cîteva cuvinte între ei şi-l văzu după aceea pe prietenul său întorcîndu-se tulburat :

— Ai să primeşti o vizită simandicoasă, îi şopti, are să vină chiar el, iar eu n-am voie să fiu de faţă.

— Cine ? Tata ? întrebă Gustav mirat.

— El, spuse căpitanul luîndu-şi repede pălăria şi sabia de pe masă, evreul Süß.

6

În faţa uşii de la camera ofiţerilor, servitorii luaseră în primire mantaua spaniolă a ministrului, iar el intră împodobit falnic şi în straie alese aşa cum îi şedea bine unui favorit al soartei şi unui duce pe vremea aceea. Purta o haină roşie cu ciucuri şi fireturi aurii, broderia cu fir de aur de pe revere se întindea pînă la coate, iar vesta din brocart auriu îi ajungea pînă la genunchi. O sabie scurtă şi lată cu mînerul bătut în pietre îi atîrna la brîu, se sprijinea într-un baston solid, iar peste buclele castanii deschis care-i cădeau bogate pe umeri purta o pălăriuţă fină din pînză cerată neagră, brodată cu aur şi împodobită cu pene albe. Trăsăturile acestui bărbat ciudat văzute de aproape erau ceva cam îndrăzneţe pentru a fi cotate drept frumoase şi plăcute, dar erau mai nobile decît ocupaţia sa şi neobişnuite. Ochii lui căprui închis care priveau ageri şi cu mîndrie în jur puteau fi consideraţi de-a dreptul frumoşi. Întreaga înfăţişare avea ceva impunător şi-ar fi putut avea şi ceva demn şi sublim dacă acea tăietură vicleană şi duşmănoasă a gurii trufaşe n-ar fi distrus această impresie, umplînd de o groază neînchipuită pe cei care-l întîlneau.

Căpitanul stătea în faţa uşii, nemişcat, în poziţie de drepţi, cu pălăria într-o mînă, cu mînerul sabiei în cealaltă cînd intră ministrul Süß. Acesta îşi scoase pălărioara, îl măsură atent din priviri pe soldat, proptindu-se în bastonul său şi-l întrebă apoi cu glas scăzut dar ferm :

— Care este numele ?

— Hans von Reelzingen, căpitan în batalionul al doilea grenadieri, compania a treia.

— Studii ? continuă evreul ceva mai politicos.

— Dreptul la Leipzig, răspunse căpitanul cu concizune militărească.

— De cît timp slujeşte domnul căpitan ?

— De un an şi două luni, mai întîi la. . .

— Bine, bine, îl întrerupse ministrul cu o mişcare îngăduitoare a mîinii. Puteţi pleca.

Căpitanul Reelzingen își mască nemulțumirea de felul trufaș al parvenitului printr-o plecăciune adîncă, apoi plecă. Grefierului în schimb, deși nu știa ce înseamnă teama de oameni, îi bătea inima cînd rămase singur cu omul în fața căruia tremura o țară întreagă cu o frică superstițioasă. Roși fără să vrea cînd acesta îl cercetă îndelung și atent, dîndu-i astfel prilejul să-i examineze la rîndul său trăsăturile, descoperind ceva care-i amintea de frumoasa Lea. Ministrul se instală în cele din urmă în fotoliul pe care ofițerii garnizoanei îl donaseră pentru a face confortabilă această cameră și-i făcu semn sarazinului să se așeze pe o bancă din apropiere.

— Tinere, spuse el, dacă țineți la propria dumneavoastră liniște și prosperitate, atunci răspundeți-mi deschis și cinstit la ceea ce am să vă întreb, fiindcă vă puteți lesne imagina că nu-mi va fi greu să vă dovedesc fiecare minciună.

— Sînt grefierul ducelui de Württemberg, răspunse tînărul și jurămîntul pe care în calitate de creștin și cetățean l-am...

— *Laissez cela* *, îl întrerupse evreul, n-ați fi primul care și-ar călca jurămîntul. Cine erau cele două măști de ieri care au discutat la masa mea spre amuzamentul publicului ? Dumneavoastră trebuie să știți, erați în preajma mea.

— Nu știu, excelență, spuse Gustav cu voce fermă.

— Nu știi ? exclamă ministrul. Gîndiți-vă ce spuneți, eu sînt acum judecătorul dumneavoastră. Nu l-ați recunoscut pe nici unul după voce ?

— Pe nici unul.

— Pe nici unul ? continuă celălalt mai aprins. Pe tatăl dumneavoastră să nu-l fi recunoscut după voce ?

— Pe tatăl meu ! strigă tînărul pălind, dar continuă după cîteva clipe cu prudență : Vă înșelați, domnule director de finanțe sau poate sînteți greșit informat, tatăl meu e un om liniștit, așezat, iar caracterul său, funcția sa, anii săi nu-i permit să amuze publicul la un bal mascat.

— Ar trebui să nu-i permită, răspunse celălalt cu ochi fulgerători și am să găsesc mijloace să-i interzic una ca asta. Știu prea bine că domnilor aceștia din dietă le sînt un ghimpe în ochi și asta pentru simplul motiv că domnii habar n-au să socotească. Dacă s-ar pricepe la tabla înmulțirii la fel de bine ca mine ar înțelege ce-i lipsește țării. Dar timpul încă nu-i pierdut și am să le arăt acestor rebeli cine sînt ei și cine sînt eu !

* Lăsați asta ! *(Franc.)*

— Domnule director de finanțe ! exclamă tînărul, roșu în obraji de mînie.

— Domnule grefier ? răspunse Süß cu un surîs batjocoritor.

— Tatăl meu este un om de onoare, continuă Gustav fără să se lase intimidat de expresia trufașă a celui puternic. Vorbiți de rebeli ? Cum puteți să spuneți că tata nu l-a slujit întotdeauna pe duce cu devotament ? Cum îndrăzniți să-l numiți rebel ?

— Să îndrăznesc ? rîse Süß. Aici nu-i vorba de îndrăzneală, domnule grefier, rebel este oricine care nu slujește decît țării, nu și ducelui. El este slujitorul ducelui, dar îl slujește prost. Lucrurile se vor schimba, vă asigur. Puteți să-i spuneți domnului consilier, tatălui dumneavoastră, că știu prea bine ce voiau cele două măști și că se înțeleseseră cu a treia. Puteam să-l arestez ieri noapte la fel de bine ca și pe dumneavoastră, și dacă n-am făcut-o, să vă mulțumească dumneavoastră pentru că l-am menajat.

— Mie ? întrebă tînărul mirat. Mie ? Și asta înseamnă oare că și eu am fost menajat permițîndu-mi-se să petrec noaptea aici, în cămăruța asta, fără să fi comis vreo infracțiune ?

— Nu, continuă celălalt zîmbind mărinimos, asta a fost doar o lecție pentru a vă răcori de pe urma întîlnirii.

Se desfătă cîteva clipe cu nedumerirea tînărului, apoi continuă :

— Sărmana copilă, ce m-a mai implorat și m-a rugat în genunchi să vă salvez. Nu-i venea să creadă altceva decît că ați fost arestat din cauza vreunei infracțiuni capitale. Cum ? Și n-aveți să-mi spuneți chiar nimic, domnule Lanbek ?

— Nu mă cunoașteți, răspunse Gustav și acum îmi este limpede de ce ați procedat atît de dur cu mine. Dar caracterul lui Lea putea să vă fie chezășie pentru faptul că nu există nimic condamnabil în această legătură.

— Zău ? *Mort de ma vie* *, strigă ministrul. Nimic condamnabil ? Credeți că dacă aș fi bănuit ceva cît de cît condamnabil în această legătură ați fi ispășit totul într-o singură noapte în camera de gardă ? Pe oasele strămoșilor mei ! Credeți că — la Neuffen sau Asperg există pivnițe și cazemate în care nu pătrunde nici luna nici soarele, acolo l-aș fi lăsat pe domnul sarazin să stea pînă la adînci bătrîneți. Sau în orgoliul tău de creștin crezi că pentru un israelit onoarea familiei sale nu valorează la fel de mult ca pentru un nazarinean ?

* La naiba ! *(Franc.)*

Tînărul se sperie de această amenințare, fiindcă se gîndi că atotputernicul ar fi putut ușor să-l dea dispărut de pe fața pămîntului, dar firea lui curioasă se împotrivi obrăzniciei acestui om care transforma o problemă personală într-o chestiune publică și care, pentru a-și păstra dreptul de stăpîn, îl amenința cu fortărețele din țară.

— Excelență, spuse el aruncînd niște priviri care-l făcură și pe ministru să-și plece ochii, nu știu ce gîndiți dumneavoastră despre propria dumneavoastră onoare, dar nu mi se pare prea onorabil să emiteți asemenea amenințări. E drept că tatăl meu e un om mărunt în comparație cu un domn atît de puternic și de sus-pus, dar consilierul Lanbek știe unde se găsește dreptatea în Germania. Viena nu e prea departe de Stuttgart, iar scrisoarea dumneavoastră de grațiere de ieri nu e semnată de împărat. În privința onoarei surorii dumneavoastră, pot să vă asigur că nu-mi e mai puțin scumpă decît a mea.

— Aveți aptitudini frumoase pentru un consilier regional, spuse evreul zîmbind liniștit, dar între noi fie vorba, nu vă prevalați prea mult de împărat. Pentru un grefier din Württemberg cei de la Viena nu vor căuta ceartă cu noi. Dar dumneata îmi placi, dragul meu. Am auzit lăudîndu-vi-se lucrările, iar capete ca al dumneavoastră pot fi folosite la ceva mai bun decît să capseze acte și să lege fascicule. Ați fost numit consilier al poștelor cu o remunerație de șase sute de guldeni și mă bucur că sînt primul care vă felicită.

Tînărul sări de pe bancă și vru să vorbească, dar surprinderea și spaima îi închiseră gura. Puzderie de gînduri i se învălmășiră în cap. Nu bucuria, de-a fi sărit în cîteva clipe patru trepte pe care altfel le parcurgi în mulți ani și cu greu, îi umplea inima, ci gîndul îngrozitor de-a fi considerat de toată lumea drept favoritul acestui om, de-a fi stigmatizat de tatăl său, de toți oamenii de bună credință.

— Excelență, spuse el stînjenit, nu-mi e îngăduit, nu pot să accept această favoare! Gîndiți-vă, ce o să se spună, atîția oameni merituoși mai în vîrstă...

— Ei na! V-am făcut loc, răspunse evreul pe ton poruncitor, v-am numit consilier și veți fi. Fără mulțumiri, fără temenele, nu-mi plac mie lucrurile astea. Ei, continuă el binevoitor, aproape cu delicatețe, și în ce relații ești cu Lea mea? Mi-ai fermecat de tot copila liniștită și prostuță. Nu te teme de mine, tinere domn, nu sînt eu omul care să pună atîta preț pe avere. Familia dumneavoastră face parte din cele mai vechi și onorabile familii burgheze, lucru care mă interesează în această

situație la fel sau mai mult decît averea. Tatăl dumneavoastră n-are să vă dea prea multă, dar de mine veți fi mulțumit, pe Lea o voi înzestra ca pe o prințesă.

În acea clipă, pivnițele de piatră din Neuffen sau cazematele adînci din Asperg i-ar fi fost mai dragi tînărului decît această asigurare. Se gîndi la mîndrul său tată, la onorabila sa familie și atît de mare era teama de rușine, atît de adînc înrădăcinate erau de pe atunci prejudecățile față de acei copii nefericiți ai lui Avraam, încît îi înăbușeau în acele momente groaznice chiar și sentimentele sale delicate pentru frumoasa fiică a Israelului.

— Domnule ministru, spuse el ezitînd, Lea nu poate avea alt prieten mai devotat decît mine. Dar mă tem că interpretați greșit acest sentiment, că-l confundați cu altceva care — nu vreau să mă înțelegeți greșit și Lea nu cred să vă fi spus vreodată că aș fi vorbit de așa ceva...

Bărbatul cel trufaș roși, se posomorî, închise ochii aproape de tot, iar la tîmplă începu să-i zvîcnească o venă.

— Ce înseamnă asta? spuse el sever. Cum să interpretez acest mod de exprimare?

— Domnule ministru, replică Gustav mai stăpînit, gîndiți-vă la deosebirea de religie.

— V-ați gîndit la asta, domnule, cînd i-ați sucit capul surorii mele? Fiți pe pace, Lea nu va constitui nici un obstacol în această privință. Tăceți, continuă el mai aspru, să discut cu tatăl dumneavoastră despre asta, tinere? Sora mea a fost bună să vă umple orele de răgaz, dar de soție n-o vreți? Vai de dumneavoastră dacă ați gîndit așa, v-aș distruge și pe dumneavoastră și tot neamul! Tatăl dumneavoastră s-a făcut ieri vinovat de o mare infracțiune, de mine depinde dacă va fi tras la răspundere. Vă încredințez soarta tatălui dumneavoastră: sau reparați imprudența față de familia mea și vă căsătoriți cu sora mea sau vă declar în public un ticălos și dau dispoziție să fie pus în lanțuri domnul consilier. Aveți timp de gîndire patru săptămîni, casa mea vă stă la dispoziție, vă puteți vizita mireasa ori de cîte ori doriți, patru săptămîni, mă înțelegeți? Acum sînteți liber și de mîine vă puteți lua funcția în primire, domnule consilier al poștelor.

Spunînd acestea se înclină ușor și ieși din cameră cu pași semeți. Îi porunci căpitanului din anticameră să se aducă haine pentru domnul consilier al poștelor și să fie pus în libertate.

Mirat de acest incident, în special de ultimele cuvinte ale ministrului, Reelzinger intră în cameră. Îl găsi pe

prietenul lui palid și tulburat, cu brațele încrucișate, cu capul căzut neputincios pe piept.

— Ei, spune o dată, pentru numele lui dumnezeu, izbucni căpitanul, oprindu-se înaintea lui Gustav, ce-a căutat la tine ? De ce te-a arestat ? Ce a urmărit cu vizita lui ?

— A venit să mă felicite, răspunse el cu un surîs ciudat.

— Să te felicite ? De ce, fiindcă ți-ai petrecut o noapte la corpul de gardă ?

— Nu, fiindcă în noaptea asta am ajuns consilier al poștelor.

— Tu ? exclamă căpitanul rîzînd. Slavă domnului că ești atît de vesel și că îți arde de glume. Cînd am intrat și te-am văzut nu păreai chiar atît de glumeț. Dar la urma urmei, ce-a vrut evreul ?

— Ți-am spus doar, și ăsta-i adevărul. M-a făcut consilier. Frumoasă avansare, nu-i așa ?

Căpitanul îl scrută mult timp din priviri, în cele din urmă spuse mișcat :

— Nu, n-ai să ajungi și tu un ticălos, Gustav. Dumnezeu știe cum s-au putut întîmpla toate acestea ! Dacă nu te-aș cunoaște de atîta timp și așa de bine — crede-mă, lumea te va judeca aspru, dar nu, rîzi, mărturisește, totul nu-i decît o glumă, consilier al poștelor ! La fel de bine ai putea să te însori și cu sora lui.

— Ei bine, și asta se va întîmpla, spuse Lanbek surîzînd posomorît, în patru săptămîni va avea loc și nunta, susține cumnatul meu.

— La naiba ! tresări căpitanul. Nu mă înnebuni cu răspunsurile astea. Pe cinstea mea, cu asemenea lucruri nu-i de glumit.

— Cine spune că glumesc ? ripostă Lanbek, ridicîndu-se încet. Totul e întocmai cum am spus, pe cuvînt de onoare.

Căpitanului îi dădură lacrimile, auzindu-l vorbind astfel pe prietenul lui pe care-l iubea. Dar se lăsă copleșit de această slăbiciune doar cîteva clipe, după care se reculese imediat, își puse pălăria și strigă :

— Blestemată fie ziua în care te-am văzut pentru prima dată și te-am numit frate. Du-te, dă-i o mînă de ajutor evreului să jupoaie de tot biata țară, taie-ți și ție o bucată bună și îmbogățește-te. O, Lanbek, Lanbek ! Pe cinstea mea, un an din viața mea am să mă tocmesc cu unul din camarazii mei ca să fac de gardă în locul lui. Eu însumi vreau să comand execuția, cînd vă vor pune în ștreang pe tine și pe evreu.

— Chiar atît de sus n-am să urc, răspunse Gustav calm și grav, dar mă vei putea conduce pe ultimul drum

cînd mă vor înmormînta mîine, la miezul nopții, lîngă zidul cimitirului din curtea bisericii.

Căpitanul îl privi speriat. Pe chipul tînărului citi o seriozitate profundă, așa încît repetă această privire și dădu peste ochii lui Gustav.

— Vrei să mă asculți cinci minute, Reelzingen ? întrebă el. Ai să te miri de altruismul acestui ministru. Prețul unei funcții de birou era de două mii, iar acela de consilier al poștelor se ridica la trei mii de guldeni între frați. Dar eu, ca un favorit al soartei ce sînt, îl primesc pe gratis, *rien pour rien* *. Că fericirea vieții mele, liniștea familiei mele, seninătatea pașnică a tatălui meu se duc de rîpă în acest tîrg nu mai contează. Dar ascultă-mă !

Căpitanul se miră la auzul acestor cuvinte. Se așeză atent lîngă Gustav. Cu cît îi creștea încrederea în prietenul său cînd povestea, cu atît se îngrijora mai mult de el și de familia sa. Îl strînse în brațe, încercă să-l încurajeze fără să creadă nici el prea mult în acea încurajare.

— Evreul joacă tare, spuse el, ți-a luat tot ce-aveai mai de preț și e convins că acum conduce el jocul, dar s-ar putea să se fi înșelat. Vom vedea ce va face dacă ne vine nouă cartea cea mare.

7

Îi conducem pe cititorii noștri din camera ofițerilor corpului principal de gardă din Stuttgart în casa consilierului regional Lanbek. Într-o încăpere mare și spațioasă, cu mobilier nu prea încărcat sau somptuos, dar solid și impunător, dăm peste un bărbat mai în vîrstă, de o statură peste cea medie. Chipul și talia sa ne demonstrează că pe la vreo cincizeci de ani fusese solid, iar acum, după alți zece ani, în jurul gurii și pe frunte îi apăruseră riduri, iar halatul larg de casă din postav verde bordat cu blană părea croit pentru cineva mult mai plin și curgea parcă de pe el. Dar obrajii rumeni, ochii cenușii luminoși, pasul apăsat cu care se plimba prin cameră te încredințau, înainte de a-i auzi vocea plină, răsunătoare, că bătrînul consilier era încă sănătos și robust la trup și la spirit.

În bovindou ședeau două fete frumoase de optsprezece-douăzeci de ani care, ori de cîte ori le întorcea bătrînul spatele, îl priveau speriate și îngrijorate, iar cînd el nu le vedea își vorbeau în șoaptă. Una dintre ele

* Pe nimic (*franc.*).

era ocupată să-i aranjeze tatălui ei peruca bogată cu bucle lungi, și în ciuda supărării care i se citea în priviri, părea să se bucure de contrastul frumos dintre buclele negre ale acelui edificiu de păr și mîinile ei albe, delicate. Ochii albastru închis ai celeilalte tinere fete păreau preocupați mai mult de stradă decît de lucrul de mînă la care cosea, dar fața îi era totuși prea serioasă ca să se fi datorat doar unei simple curiozități.

Tăceau de cîtva timp, fiindcă fetele fuseseră mult prea sever crescute ca să-l împovăreze cu întrebări pe tatăl lor care umbla încolo și încoace preocupat de gînduri. Deodată tînăra care cosea sări în sus, lucrul îi căzu pe podea, își aplecă gîtul zvelt pe fereastră, privind încordată spre stradă. Tatăl îi observă această mișcare, se opri din mers, privi atent spre fiica sa și o întrebă doar din priviri. Käthchen, sora mai tînără, mai aranjă repede o buclă din față, apoi puse cu grijă pe o comodă acea podoabă și i se alătură la timp lui Hedwig ca să exclame o dată cu ea :

— El e, s-a uitat în sus, tată. Merge repede de tot. Uite ce haină ciudată poartă.

— E haina de vînătoare a lui Blankenberg, îi spuse Hedwig încet surorii ei.

— Fugi de aici, ce, tu cunoști garderoba lui Blankenberg ? întrebă cealaltă, zîmbind semnificativ.

— L-a vizitat pe Gustav deseori îmbrăcat cu această haină, răspunse ea în timp ce obrajii i se îmbujoraseră tare.

Sosirea lui Gustav o împiedică pe sora lui mai mică s-o chinuiască pe Hedwig așa cum îi era obiceiul. Dar tatăl părea mai grav decît înainte, se așezase în fotoliul său și-și pironise privirile severe asupra ușii. Surorilor le bătea inima cu grijă și teamă cînd se deschise ușa și intră fratele lor. După primul „bună dimineața" interveni o pauză penibilă pentru toate trei părțile. Într-un tîrziu, fiul se apropie timid de tată.

— Mi-ai simțit lipsa în dimineața aceasta, tată ? întrebă el. Este într-adevăr o situație rar întîlnită în casa noastră și probabil că dumneata ți-ai făcut griji din pricina mea.

— Asta nu, răspunse bătrînul foarte grav. Ești destul de mare ca să nu te pierzi. Dar am remarcat două lucruri, anume că n-ai fost văzut la carnaval decît o oră și că ai întins această noapte cu plăcerile ei neobișnuit de mult, pînă dimineața la ora nouă. De o jumătate de oră trebuia să fii la cancelaria ta.

— Astăzi sînt învoit, spuse Gustav rîzînd, de pe la ora unu noaptea o țin în petreceri atît de grozave și în

desfrîu, încît nu e de mirare că am ajuns acasă atît de tîrziu. Ia ghiciți, fetelor, unde am fost ?

Surorile îl priviră supărate, fiindcă se temeau pe bună dreptate că acest ton ușuratic îi va displăcea bătrînului domn.

— De unde să știm ? răspunse Hedwig. Niciodată nu te-am întrebat pe unde umbli tu cu camarazii tăi. Astăzi însă ești o enigmă pentru mine, frate.

— Într-un castel de plăcere am fost, continuă tînărul, unde nici voi, nici papà n-ați fost vreodată. N-o să ghiciți în veci — la corpul de gardă.

— La corpul de gardă ! exclamară surorile speriate.

— Mi-e tare neplăcut, Gustav, continuă consilierul regional, după cîte știu ești primul Lanbek care a stat la corpul de gardă.

— Mie îmi e și mai neplăcut, răspunse fiul, uitîndu-se insistent la tatăl său, fiindcă de fapt pare să fie o confuzie de nume. După știrea mea nu sînt eu acel Lanbek care să fi jucat scena de la masa evreului.

Bătrînul îl privi palid și surprins.

— Treceți în camera de alături, fetelor ! strigă el, iar după ce surorile se retrăseseră mirate, dar grăbite și supuse, îl apucă de mînă pe fiul său, îl trase pe un scaun lîngă el și-l întrebă agitat, dar încet :

— Ce-i asta ? De unde știi ? Cine ți-a spus ?

— Chiar el, răspunse fiul.

— Evreul ? întrebă bătrînul. Cum e posibil ?

— A fost la mine la corpul de gardă. Văd că te miri, tată, dar pregătește-te să auzi lucruri și mai ciudate.

Tînărul consideră că cel mai bun lucru era să-i dezvăluie tatălui său cît se poate de mult. Îi povesti deci cît de pornit era ministrul împotriva consilierului și a partidului său, cum l-a contrazis fiul, cum, în loc să se înfurie, ministrul l-a numit dintr-o dată consilier al poștelor. Numai de Lea nu pomeni nimic, după cum îl sfătuise căpitanul, și hotărî să nu sufle un cuvînt pînă cînd nu-și lua măsurile de rigoare sau cînd descoperirea nefericitei relații ar fi devenit inevitabilă.

— Văd eu ce văd, spuse consilierul după cîteva clipe de gîndire. Crezi că dacă nu se temea de noi m-ar fi cruțat pe mine și te-ar fi luat pe tine în schimb, ca apoi să mă umilească prin bunăvoința sa ? S-a temut de mine și are și de ce. Eu sînt mult prea popular, iar tu ai ajuns cu timpul să fii renumit printre oamenii de aici, fiindcă acum conduci tu în locul meu procesele săracilor. Consilier al poștelor — o capcană pe care ne-a întins-o amîndurora vulpoiul șiret.

— Ce vrei să spui cu asta, papă ? întrebă Gustav care se simțea ușurat văzînd cum reacționează tatăl său.

— Vezi, prietene, i se adresă bătrînul mai familiar ca oricînd, ești victima unei intrigi, dar pe cinstea mea de tată, n-ai să mai fi mult timp. Evreul ăsta își spune așa : dacă îți interzic să preiei această funcție, fiindcă ai putea da naștere astfel la zvonuri neplăcute, el își va face din asta o chestiune de onoare, se va plînge stăpînului și se va folosi de unicul prilej pentru a mă forța să renunț și eu la slujba mea. Mă cunoaște, știe prea bine că nici el nici ducele n-au dreptul să mă dea jos, știe și cine e bătrînul Lanbek, anume — dușmanul său. Dacă acceptăm postul, și-a făcut el socotelile mai departe, dăm de bănuit tuturor oamenilor de bine. Tatăl — consilier regional, vor spune, fiul — consilier al poștelor. Bătrînul nu i-a cumpărat postul, iar Süß, se știe, nu dă nimic fără profit mare de bani sau influență secretă, prin urmare — ne-am dat de partea atotputernicului. Așa, crede el, vor judeca oamenii, și a procedat destul de inteligent, dar nu mă cunoaște suficient. Slavă domnului, mai știu o cale ca să ne păstrăm încrederea oamenilor mai buni, iar tu vei ajunge și vei rămîne consilier al poștelor. Dacă se schimbă însă situația vei fi din nou grefier și oamenii îți vor recunoaște nevinovăția.

— Tată, spuse tînărul ezitînd. Renumele dumitale e de fier, dar al meu ? Cît va mai dura pînă se va schimba situația ?

— Fiule, răspunse bătrînul vădit mișcat, vezi, țara asta frumoasă. e zdruncinată pînă în temelii. Îți închipui că totul va ține așa la nesfîrșit ? Crede-mă, pînă la primăvară lucrurile trebuie să se schimbe. Mai rău nu poate să fie, mai bine da. De aceea, te rog să mă asculți și să ai încredere în dumnezeu.

8

În timp ce bătrînul Lanbek îi vorbea astfel fiului său, căutînd să-l încurajeze, se auzi sunînd îndelung și imediat după aceea în cameră își făcu apariția un ofițer pe care consilierul se grăbi să-l întîmpine prietenos. Dacă vedeai chipul roșu aprins, expresia degajată, curajoasă și ochii mici dar ageri ai acestui bărbat ți se părea verosimilă povestea despre hotărîrea de care se spunea că ar fi dat dovadă sub ducele Alexander și prințul Eugen *.

* Este vorba de ducele Karl Alexander von Württemberg și de prințul Eugen von Savoyen.

— Fiul meu, fostul grefier Lanbek, spuse bătrînul, colonelul von Röder, pe care-l cunoști cel puțin din auzite.

— Cum să nu, răspunse Gustav, înclinîndu-se, cînd oamenii noștri povestesc despre Malplaquet * și Peterwardein **, numele acesta este pomenit mereu printre primele și cele mai răsunătoare.

— Prea multă cinste pentru un om bătrîn care nu și-a făcut decît datoria, răspunse colonelul, dar ce părere aveți, domnule consilier, despre evreul care își bagă acum nasul și în treburile noastre ? Eu am venit de fapt la dumneavoastră doar ca să vă întreb, da sau nu ?

— Cum să înțeleg eu asta ? întrebă consilierul mirat. Röder, numai să nu fie un pas pripit !

— Tocmai ! exclamă celălalt, bătînd cu piciorul în podea. Onoarea mea și a întregului corp de armată este lezată. Ar trebui să-l reformez pe unul din cei mai merituoși ofițeri ai mei, din cauza acestui cîine și dacă o fac, mîine rămîn și eu fără slujbă.

— Vorbiți, colonele ! spuse bătrînul, făcîndu-i un semn fiului său să aranjeze scaunele. Așezați-vă, sînteți înfierbîntat.

— Regimentul meu a fost de serviciu ieri și astăzi, continuă celălalt de zor, și ieri noapte ne-au adus pe unul de la redută la noi, la corpul de pază, din ordinul expres al evreului, să fie păzit, dar să nu i se facă vreun raport. Azi-dimineață căpitanul Reelzingen găsește un deținut în camera ofițerilor, care nu este amintit în raport și gîndiți-vă, după o jumătate de oră vine ministrul în persoană, îl poftește afară pe căpitan, îl interoghează pe deținut în secret, îl eliberează apoi și-i dă dispoziție căpitanului din nou să nu întocmească nici un raport și — îl pune să-și dea cuvîntul de onoare — pe el, pe un ofițer din corpul de gardă — îl pune să-și dea cuvîntul de onoare că nu va pomeni numele deținutului. Unde am ajuns, să ne comande orice grefier sau evreu pripășit ? Potrivit dreptului de război, ar trebui să-l reformez pe căpitan, onoarea mea îmi dictează să nu tolerez așa ceva, fiindcă eu eram de serviciu și mă simt nevoit să acționez chiar dacă mă va costa slujba.

Cei doi Lanbek își aruncaseră priviri semnificative în timpul cuvîntării aprinse a colonelului.

* Sat francez ; în timpul războiului spaniol de succesiune trupele prințului Eugen și ale ducelui de Marlborough i-au învins aici pe francezii conduși de Villars.

** Cetate la Dunăre în Ungaria, unde prințul Eugen i-a învins pe turci în anul 1716.

— Evreul este mai șiret decît credeam, spuse tatăl la sfîrșit, deci și colonelul era vizat, și lui voia să-i întindă o cursă ! Cine credeți că era deținutul ? Uitați-l, fiul meu în carne și oase a stat astă-noapte la corpul dumneavoastră de gardă.

Colonelul tresări mirat și atît de mare îi era nemulțumirea din cauza amestecului în drepturile sale militare, încît nu se putu abține să nu-i arunce tînărului o privire întunecată, plină de indignare. Cînd însă bătrînul Lanbek continuă să-i povestească cum fusese chiar el cauza acelui incident și cum se petrecuseră lucrurile atît de ciudat, cînd îi explică mai îndeaproape planul șiret al ministrului, domnul von Röder sări de pe scaun.

— Ei bine, domnul meu, îi spuse el consilierului cu voce mișcată, la urma urmei n-are importanță că pe mine mă persecută și mă urăște, deși de vină e doar generalul Römchingen, care niciodată n-a putut să mă sufere, măcar să-l dai tu gata, așa să mă ajute dumnezeu ! Domnule grefier, postul îl veți lua în primire, nu încape vorbă, fiindcă tatăl dumneavoastră nu trebuie să iasă acum din slujbă, căci sînt în joc constituția și religia. Dar la duce voi merge și-i voi vorbi, chiar de m-ar costa viața.

— N-o să faceți asta, colonele ! spuse bătrînul apăsat și grav. Citiți scrisoarea aceasta ce ne-a fost trimisă din Würzburg și spuneți-mi după aceea dacă mai îndrăzniți să mergeți sau să-i vorbiți ducelui.

Colonelul îi luă din mînă o scrisoare și începu să citească. Dar cu cît citea cu atît părea mai surprins, pînă cînd, copleșit de uimire, dar cu ochii plini de mînie îl privi pe bătrîn lăsîndu-și brațele în jos.

— Tată, spuse tînărul privindu-i mișcat cînd pe bătrîn cînd pe colonel. Tată, mă faci să fiu martorul unei scene la care aș fi preferat să nu fiu de față. Mă văd nevoit să preiau un rol care nu-mi surîde. Am fost numit consilier al poștelor și nu știu de ce. N-am voie să refuz postul, deși din cauza lui apar ca un ticălos în fața lumii întregi și nu știu de ce. Se petrec tot felul de lucruri în țară și în casa tatălui meu, care mi se tăinuiesc și tot nu știu de ce. Domnule colonel von Röder, vreți să mă convingeți să nu refuz un post care pătează numele tatălui meu, de la dumneavoastră sper să aflu motivele pentru care nu trebuie s-o fac.

— Dumnezeu ne e martor, băiatul are dreptate ! exclamă Röder privindu-l gînditor pe tînăr. Nici eu nu știu, domnul meu, de ce nu i-ai dat răspunsul pînă acum. Dacă nu vreți să-i deschideți ochii, am să-i fac eu acest serviciu, fiindcă știu cît este de dureros să ghicești și să bănuiești pe jumătate un secret important.

— Fie, spuse tatăl, luați loc. Dacă pînă acum, fiule, nu ți-am dezvăluit lucruri de acest fel n-am făcut-o numai fiindcă îmi era teamă să nu fiu considerat un tată prea mîndru, fiindcă noi ne dăduserăm cuvîntul să nu ne încredințăm decît unor bărbați încercați și deosebiți. Nu mai e nevoie să-ți spun ce s-a ales de Württemberg în cei trei ani de cînd e Alexander la putere. Despre un Lanbek nu este permis să se spună că a clevetit pe seama stăpînului său. Este un bărbat viteaz și poate primul căpitan de oști din vremea sa după prințul Eugen, dar regimentul de marș e bun în tabără și în fața inamicului, nu și în cancelarie. El privește conducerea țărișoarei, cum spune el, dintr-o perspectivă eroică, adică o trece cu vederea și-o lasă în seama altora.

— Țărișoara asta, exclamă colonelul cu amărăciune, frumosul Württemberg ! Spune o vorbă din bătrîni că și de te-ai strădui din răsputeri tot n-ai putea distruge acest land, dar *nous verrons* *, dacă se continuă așa, dacă va fi ruinat prin vînzarea posturilor, prin batjocorirea oamenilor buni, prin ridicarea tinerilor celor mai netrebnici, dacă va fi exploatat pînă la sînge...

— Pe scurt, prietene, adăugă bătrînul, așa nu se mai poate. Lucrurile nu pot lua o întorsătură bună, fiindcă de pe acum au pus stăpînire pe consiliile noastre regionale cinci ticăloși cu care nici necuratului nu i-ar plăcea să se mîndrească ; toate posturile sînt vîndute sau pot fi cumpărate pentru protejații lui Süß. Deci nu poate să fie decît mai rău. Dar există două tabere care susțin : „Lucrurile trebuie să se schimbe". Una din tabere o constituie Süß, ticălosul de evreu, generalul Römchingen, cel mai bun dintre toți băieții ăștia, Hallwachs, noul tău coleg, Metz și încă vreo cîțiva din consiliul regional. Știm ce vor și nimic n-ar fi mai simplu decît să desființăm complet deputățiile și dieta.

— Și să ne ierte dumnezeu, spuse domnul von Röder, ducele a fost atins la coarda sensibilă, e mulțumit de toate. Țara a pornit împotriva deputățiilor, i s-a spus, sînt nemulțumiri cu privire la consiliul regional, așa că el s-a decis să desființeze instituția ca pe un corp de invalizi, să dăruiască țării cu generozitate cheltuielile anuale ale deputățiilor și să guverneze singur.

— Cum, am înțeles eu bine ? strigă tînărul Lanbek. Va să zică vor să ne răpească și ultima posibilitate de-a ne apăra de rea-voința sau de concepția greșită a unui stăpîn ? Au în vedere constituția ? Dar e imposibil, Alexander a jurat pe ea, și apoi, cum ar putea să facă una

* Vom vedea *(franc.)*.

ca asta ? Credeți într-adevăr, domnule colonel, că soldatul din Württemberg își va călca propriile sale drepturi ?

— Aici sînt cîinii, răspunse colonelul arătînd spre scrisoare, pe care vor să-i asmută în hăituiala asta.

— Fii calm, spuse consilierul regional, ascultă-mă pînă la capăt. Ducele este înșelat îngrozitor. E convins că la un singur cuvînt de-al său deputățiile vor dispărea și toată suflarea îi va cădea la picioare. Așa i-au îndrugat evreul și Römchingen. Dar ei ne cunosc mai bine și știu că pentru un asemenea pas e nevoie de forță. Iată o scrisoare către arhiepiscopul de Würzburg scrisă de generalul Römchingen. Spre binele țării trebuie făcute niște schimbări, nu ne putem bizui însă pe trupele interne, de aceea episcopul va trebui să intervină ca trupele districtului francon să fie într-o anumită zi la frontiera noastră. A redactat scrisori asemănătoare și către unele diete din Suabia superioară.

— În numele ducelui ? întrebă tînărul.

— Nu, pe el nu-l lasă să se uite decît fugitiv. Dar episcopului i-au aruncat altă momeală. Nu degeaba se zvonește că de cîteva nopți reformatorul nostru Benz se scoală din mormîntul său și se urcă în amvon — vor să ne convertească la catolicism. Te miri ? Nu-ți vine să crezi ? Nici eu nu cred că vor s-o facă din motive religioase, ci fie ca să-i lege mai mult de cauză pe episcop și Suabia superioară, fie ca să-i facă pe plac ducelui, dacă în douăzeci și patru de ore reușesc să reformeze credința așa cum vor să reformeze vechiul drept.

— Nu se poate, nu trebuie să se întîmple așa ceva ! exclamă tînărul. Să fie răsturnați pilonii fericirii și ai mulțumirii noastre așa dintr-o lovitură. Nu se poate, ducele nu va tolera așa ceva.

— Nu știe și nu-și închipuie că au de gînd toate astea, spuse colonelul, ține prea mult la renumele său încît să vrea să și-l păteze astfel. Dar după ce totul se va fi întîmplat fără ca vina să cadă pe el, nu cred că va mai reveni la cele vechi. În ce scop credeți că i-a smuls evreul ducelui acel edict de ieri prin care să fie eliberat de orice responsabilitate din trecut și din viitor ? Acesta îl va pune la adăpost în cazul greu de imaginat în care ducele se va supăra pe credincioșii și supușii domni consilieri, care îi pun la picioare puterea nelimitată și aduc cîrja episcopală în catedrală.

— Și cu aceștia vreți să vă luptați ? întrebă Gustav îngrijorat și plin de îndoieli.

— Să mă lupt sau să pier o dată cu ei, spuse bătrînul. Cine e de partea noastră nu trebuie să știi de pe acum,

e suficient să afli că sînt cei mai aleși dintre nobili și cei mai curajoși dintre cetățeni. Voiam să-l conjurăm pe împărat să ne ia sub protecția lui, dar circumstanțele sînt nefavorabile, timpul este prea scurt ca să ajungem la el pe căi ocolite și pe deasupra ducele are o trecere deosebită de la ultimele războaie. Ne-ar refuza. Nu ne rămîne altceva de făcut decît...

— Trebuie să încercăm să preîntîmpinăm totul, exclamă colonelul curajos și hotărît. Și-au fixat data de 19 martie, de sfîntul Iosif. Dar cu cîteva zile înainte trebuie să-i luăm prizonieri pe dușmanii landului, să dirijăm spre Stuttgart trupele credincioase, să chemăm în ajutor țărănimea și, dacă reușim, să-i jurăm ducelui din nou credință și să-i arătăm pe ce margine de prăpastie îngrozitoare ne-am aflat și el și noi. Iar el, ca un soldat viteaz și un om de onoare ce este, va roși de rușinea în care voiau să-l împingă mizerabilii aceia.

— Dar ducele, întrebă tînărul, unde va fi el și unde va sta el ascuns în timp ce dumneavoastră veți lansa această contramină înfricoșătoare ?

— Tocmai asta e ceea ce ne determină să ne grăbim, răspunse colonelul. L-au convins să plece luna viitoare într-o călătorie la cetățile Kehl și Philippsburg și vor să facă reforma în absența lui. Pe unsprezece vrea să plece. Au și fost numiți aghiotanții care să-l însoțească și dacă îmi dați voie s-o spun, se vorbește cu atîta pompă și atît de mult și de tare despre această călătorie, încît mă tem că ea nu e decît o mască și ducele nu va trece frontiera.

— Acum ne cunoști planurile, îi spuse bătrînul fiului său. Fii deștept și prevăzător. Un cuvînt în plus poate să dejoace totul. De aceea, dă mîna tatălui tău și acestui bărbat curajos, după cum se obișnuiește între noi și jură-ne că nu vei sufla o vorbă.

— Jur, spuse Lanbek cu glas apăsat, dar palid și cu privirea încremenită. Tatăl și colonelul îl strînseră de piept salutîndu-l ca pe unul de-ai lor.

9

O ceață deasă, apăsătoare plutea peste Stuttgart, dînd dealurilor din jur și orașului o înfățișare tristă și pustie. Pe fețele oamenilor de pe stradă se citea aceeași gravitate opacă și înspăimîntată de parcă o nenorocire de neuitat sau o nouă și amară lovitură ar fi întunecat toate inimile, precum și acele coline atît de îmbietoare odinioară, cufundîndu-le în doliu. În seara unei asemenea zile, tînărul Lanbek se furișa pe cărările ude din

grădină. Fața îi era palidă, ochii tulburi, buzele încleștate, nu-și mai purta trupul înalt cu aceeași degajare și prestanță ca înainte, iar în ultimele opt zile părea să fi îmbătrînit cu tot atîția ani. Ceea ce prevăzuse se adeverise. Nimeni din cei care cunoșteau familia Lanbek, chiar și numai din auzite nu înțelegea sau nu-și putea explica ascensiunea atît de rapidă a tînărului. Favoriții și privilegiații evreului cel puternic îl înconjurau cu acea familiaritate enervantă, cu acea bucurie grosolană cu care hoții și trișorii plini de răutate obișnuiesc să-l întîmpine pe noul venit, iar sentimentele tînărului Lanbek față de asemenea cunoștințe noi și de valoare puteau fi comparate cel mai bine cu trăirile neplăcute și dureroase ale unui om pe care nenorocul l-a azvîrlit în aceeași temniță cu drojdia societății și care e nevoit să răspundă la salutul borfașilor și al femeilor vulgare ca de la egal la egal. Privirile îngăduitoare pe care ministrul i le arunca din cînd în cînd în public parcă în ciudă îl desemnau ca pe un protejat de-al său. Abia acum își dădu seama cîți oameni îi doriseră de atîtea ori binele, fiindcă multe figuri cunoscute care de obicei îi zîmbeau fiului bătrînului Lanbek îi păreau acum întunecate. Chiar oamenii curajoși și podgorenii aceia cinstiți și cumsecade care de atîtea ori îi ceruseră sfaturi lui și bătrînului, acum îi întorceau spatele trecînd mai departe fără să-l salute. Gîndul la Lea îi adîncea nenorocirea. Știa prea bine cît de nenorocit ar putea fi bătrînul lui tată, el însuși și toți ai lui, dacă lovitura disperată pe care voiau s-o dea ar fi eșuat. Și totuși, oricît de mari ar fi fost nelegiuirile de care se făcuse vinovat acel om înfricoșător, lui îi era groază de urmările pe care le-ar fi atras după sine căderea lui. Ce avea să se aleagă de biata Lea, dacă fratele ei va zăcea în închisoare luni de zile poate. Ducele, un om atît de sever, putea oare să treacă cu vederea abateri și uneltiri ca acelea ale evreului, chiar dacă îl asigurase prin edict că nu va fi pedepsit ?

Și deodată îl străfulgeră din nou amintirea acelei îngrozitoare amenințări pronunțate de Süß împotriva lui atunci cînd pomenise de legătura tînărului cu sora sa. Îl năpădi teama de bătrînul său tată, de rușinea pe care i-ar provoca-o asemenea legătură chiar și numai dacă ar veni vorba despre ea. Uneori se blestema pentru neghiobia lui de-a fi schimbat și o vorbă cu frumoasa evreică, și în acele clipe era hotărît să părăsească grădina, să n-o mai vadă niciodată, să-i spună tatălui său totul pînă nu era prea tîrziu. Dar cînd se gîndea la ovalul frumos al feței, la trăsăturile curate, nevinovate și atît de interesante și la ochii care zăboveau cu atîta drag și cu o ex-

presie de nedefinit pe chipul său, ei bine, poate era vanitate, prostie, dragoste sau urmarea acelei vrăji minunate păstrată la fiicele Israelului de pe timpul lui Rahela — ceva irezistibil îl atrăgea spre acel loc în care îl aștepta Lea în amurgul intunecat al primei seri de martie.

— În sfîrșit, în sfîrșit, spuse Lea cu lacrimi în ochi întinzîndu-i mîna albă printre scîndurile gardului care despărțea cele două grădini. Dacă n-ar fi trebuit să vină între timp primăvara, aș fi crezut că a și trecut un sfert de an. Sînt de-a dreptul supărată. La ce bun să umbli prin grădină, pe anotimpul ăsta urît, cînd poți intra nestînjenit pe ușa din față ? Să știi, vecine, că sînt foarte nemulțumită.

— Lea, răspunse el ducîndu-i mîna frumoasă la gură s-o sărute, nu mă înțelege greșit, fată dragă. Într-adevăr n-am putut veni, copila mea. La tine n-am avut voie să vin, și în cercurile fratelui tău nu mă duc. Și dacă aș ști că ai fost o singură dată acolo n-aș mai sta de vorbă cu tine.

În ciuda întunericului tînărul văzu că Lea se îmbujorase tare. O privi întrebător. Ea își coborî privirile și răspunse :

— Ai dreptate, n-am voie să frecventez cercurile fratelui meu.

— Va să zică ai fost acolo ? Da, ai fost deci ! exclamă Lanbek supărat. Mărturisește, pot să citesc acum totul în ochii tăi.

— Ascultă-mă, spuse ea, strîngîndu-i emoționată mîna, ți-a povestit doica ce s-a întîmplat după carnaval și cum l-am rugat și cum l-am implorat să-ți dea drumul. De atunci comportamentul lui s-a schimbat întru totul. E mult mai amabil, mă tratează de parcă dintr-o dată aș fi îmbătrînit cu cinci ani și mă lasă uneori să ies cu el. Cu cîteva zile în urmă mi-a poruncit să mă îmbrac cît se poate de frumos, mi-a pus în mînă un colier minunat și seara m-a condus pe scări în jos pînă în încăperile sale. Acolo nu cunoșteam decît puțină lume, majoritatea domnilor și doamnelor îmi erau necunoscuți. Jucau cărți, se dansa și la început mi-a plăcut, pe urmă însă firește că nu, fiindcă...

— Fiindcă ? întrebă Lanbek curios.

— Pe scurt, nu mi-a plăcut și n-am să mă mai duc acolo.

— Aș fi vrut să nu te fi dus niciodată acolo, spuse tînărul.

— Ah, puteam eu să știu că societatea de acolo nu era potrivită pentru mine ? replică Lea tristă. Și pe

deasupra, fratele meu mi-a spus categoric că mirele meu s-ar bucura să ies și eu în lume.

— Cine a spus, cine s-ar bucura ? exclamă Lanbek.

— Păi tu, răspunse Lea. De altfel, Lanbek, nu știu cum să te înțeleg. Ești atît de rece, atît de încordat. Tocmai acum cînd putem vorbi deschis și fără opreliști ești atît de speriat, aproape mut. În loc să vii la noi acasă, mă chemi pe ascuns în grădină, nici nu știu bine de cine trebuie să ne ferim atît, din moment ce sîntem în asemenea relații ?

— Ce relații ? întrebă Lanbek.

— Ei bine, ce întrebări ciudate poți să pui ! M-ai cerut în căsătorie fratelui meu, iar el a consimțit în cazul în care voi fi și eu de acord și ducele va anula printr-un ordin obstacolul dintre noi datorat religiei. Mă bucur că nu ești catolic, atunci n-ar fi fost posibil, dar voi, protestanții, n-aveți nici un cap bisericesc și sînteți la fel de eretici ca și noi, evreii.

— Lea, pentru numele lui dumnezeu, nu huli ! exclamă tînărul înspăimîntat. Cine ți-a spus lucrurile astea ? O, doamne, cum să-ți înlătur această cumplită eroare ?

— Ei, ei, spuse Lea. Te-ai enervat fiindcă am îndrăznit să așez poporul meu urît de toată lumea lîngă al tău. Dar nu te teme. Fratele meu poate orice, susțin oamenii, are să ne ajute cu siguranță, fiindcă ce spune el e pe placul ducelui. Am însă o rugăminte, Gustav, nu vrei să mă prezinți familiei tale ? Ai două surori drăgălașe, le-am văzut de cîteva ori de la geam. Cît mă bucur că într-o zi voi fi atît de apropiată de ele. Te rog, lasă-mă să le cunosc.

Nefericitul tînăr nu mai era în stare să scoată nici un cuvînt. Gîndurile lui, inima lui aproape că-i stătuseră în loc. Avea o privire de om căruia o spaimă îi furase mințile, se uita cu ochi mari, seci spre fata care în clipa asta nu, dar în curînd avea să fie mai nefericită decît el și care acum, zîmbitoare, visătoare, lipsită de griji, era ca un copil pe marginea unei prăpăstii înfiorătoare ce își culege flori pentru coroniță.

— Ce-ți lipsește, Gustav ? spuse ea speriată văzîndu-l că tace întruna. Mîna ta tremură într-a mea. Ești bolnav ? Pari atît de schimbat.

Dar pînă să răspundă se auzi lîngă Lea o voce groasă :

— *Bonsoir*, domnule consilier al poștelor. Stați de vorbă cu mireasa dumneavoastră aici pe întuneric ? E o seară rece, de ce nu urcați mai bine în casa caldă ? Știți doar că oricînd casa mea vă stă la dispoziție.

— Cu cine vorbești tu acolo, Gustav ? spuse bătrînul Lanbek care se apropie cam în același timp. Surorile tale pretind că te întreții aici jos cu o femeie.

— E ministrul, răspunse Gustav cu răsuflarea tăiată.

— Preasupusul dumneavoastră servitor, grăi bătrînul sec. E adevărat, excelență, că în întunecimea asta n-am plăcerea să vă văd, dar profit de ocazie pentru a vă exprima mulțumirile mele cele mai respectuoase în legătură cu avansarea fiului meu. Sînt foarte încîntat și de faptul că vă aflați într-o atît de bună vecinătate cu Gustav al meu.

— Vă înșelați, replică Süß rîzînd răgușit, dacă credeți că mă străduiesc să-i vorbesc fiului dumneavoastră peste gard în întunecimea asta, am venit doar s-o iau pe sora mea, fiindcă vremea s-a cam răcit și aerul nopții ar putea să-i dăuneze.

— Pe sora dumneavoastră ? spuse bătrînul sever. Băiete, ce să înțeleg din asta, vorbește !

— Să nu se aprindă prea tare domnul consilier general ! replică evreul. Greșelile tinereții se iartă ; și de fapt nu face altceva decît o curte cît se poate de onorabilă surorii mele Lea.

— Ticălosule ! exclamă bătrînul înșfăcîndu-l de braț pe fiul său și trăgîndu-l spre el. Du-te în camera ta. Vreau să-ți vorbesc. Și dumitale, fecioară Süß, să nu-ți mai dea vreodată prin cap să vorbești cu fiul unui creștin onorabil, cu fiul meu. Chiar dacă fratele dumitale ar fi regele Ierusalimului, pentru casa mea tot n-ar fi o cinste prea mare.

Îl trase pe fiul lui după el cu pași șovăitori, nesiguri. Lea izbucni în hohote de plîns, dar ministrul rîse batjocoritor.

— *Parole d'honneur !* exclamă el. Asta da scenă ! Dar nu uitați, domnule consilier al poștelor, că nu mai aveți decît paisprezece zile la dispoziție pentru pețire. Pînă atunci și după aceea mă voi ține de cuvînt.

10

Respectul amestecat cu teamă îl determină pe tînărul Lanbek să-și urmeze tatăl calm și supus, iar experiențele îndelungate cu privire la caracterul bătrînului îl împiedicară să-și ceară scuze în acel moment în care aparențele erau atît de vizibil împotriva lui. Consilierul regional se trînti în fotoliul din camera lui și-și acoperi fața. Gustav stătea lîngă el, îngrijorat și temător, fără a îndrăzni să scoată vreun cuvînt. Dar cele două frumoase

surori ale tînărului îi săriră în ajutor tatălui, văzîndu-l atît de slăbit, și-l întrebară cu delicatețe dacă dorește ceva, căutînd să-i ia de pe față mîinile pe care le udară cu lacrimile lor.

— Ăsta e mișelul, exclamă el după cîtva timp, după ce furia învinsese slăbiciunea sa fizică, cel care împroașcă numai cu mizerie, cu rușine și ocară casa tatălui vostru, bunul și vechiul nostru renume, pe voi, copile nevinovate, ăsta e Iuda, ucigașul de tată, fiindcă el are să mă bage pe mine în mormînt.

— Tată! Pentru numele lui dumnezeu, Gustav! exclamară fetele tremurînd în timp ce-l priveau speriate pe fratele lor palid și se lipeau de bătrînul Lanbek.

— Știu, spuse tînărul nefericit, știu că aparențele sînt împotriva mea...

— Mai bine ai face să taci! continuă consilierul cu ochii aprinși și făcînd un gest de amenințare. Aparențe, crezi că poți să-mi înșeli ochii ăștia bătrîni ca atunci după carnaval? Nu-i așa că ar fi fost mult mai comod dacă acești ochi s-ar fi închis de tot, dacă l-ar fi îngropat pe bătrînul Lanbek atît de adînc, încît să nu-l mai ajungă nici o veste despre pătarea numelui său. Dar te-ai înșelat, nemernicule! Am să te dezmoștenesc. Uite, aceștia sînt copiii mei dragi, tu vei fi izgonit, vei fi deposedat de numele meu cinstit, vei fi blestemat...

— Tată! exclamară cei trei copii într-un singur glas, fiicele se năpustiră asupra lui și pentru prima dată Hedwig îndrăzni să-și lipească buzele de buzele sacrosancte ale tatălui ei, astupîndu-i cu sărutări gura întredeschisă, gata să pronunțe un blestem. Cea mică se postase fără să vrea în fața lui Gustav, îl apucase de mînă, vrînd parcă să-l apere, tînărul însă se smulse cu putere. Niciodată nu semănase așa ca acum la chip și la expresia ochilor amenințători cu tatăl său. Împingîndu-și mult înainte pieptul îngust, spuse:

— Am suportat tot ce poate suporta un fiu de la tatăl său, dar mai am și alte obligații, trebuie să-mi apăr onoarea, de-ar fi propriul meu tată cel care mi-o întinează. Ar fi trebuit să vă mulțumiți cu asigurarea pe tot ce am mai sfînt că nu sînt așa cum presupuneți. Dacă nu mai aveți încredere în mine, dacă mă abandonați, nu-mi mai rămîne nimic de făcut. Adio — nu vă mai fac decît o singură rușine.

— Ai să rămîi! exclamă bătrînul în urma lui mai mult îngrijorat și tremurînd decît poruncitor. Crezi că asta e calea de-a împăca un tată jignit? Te grăbești atît de tare să mi-o iei înainte și s-o apuci pe un drum pe care să nu te mai întîlnesc niciodată? În ceea ce mă privește am trăit cinstit, cum mi-a dictat conștiința, pe tine însă și intențiile tale le-am înțeles prea bine.

— Tată, i se adresă fiica cea mică cu glas blînd, dar noi toți l-am iubit întotdeauna pe Gustav și chiar dumneavoastră spuneați adesea cît e de destoinic. Ce crimă înfiorătoare a putut să comită, încît să-l pedepsiți atît de aspru?

— N-ai cum să înțelegi tu, sau ba da, poți să înțelegi: o iubește pe sora evreului și s-a întreținut cu ea și cu stimatul său cumnat Süß la gardul dinspre grădină. Și-acum ce-ai de spus, poți să te dezvinovățești? Prostul de mine, care-mi închipuiam că l-au avansat și l-au angajat pe el ca să-mi întindă mie o cursă. Iubita lui evreică l-a făcut consilier al poștelor!

— Tata nu vrea să mă înțeleagă, spuse tînărul cu lacrimi în ochi, de aceea vă vorbesc vouă. Vouă, dragi surori, am să vă povestesc cum stau lucrurile cu adevărat și nu cred că mă veți condamna.

Fetele se așezară triste pe scaun, bătrînul își propti în palme fruntea brăzdată și se pregăti să asculte cu atenție. Gustav povesti, roșind la început și apoi copleșit de durere, cum o cunoscuse pe Lea, cît era de bună și de copilăroasă, cît de drag îi era să discute cu el, fiindcă nu avea pe nimeni cu care să schimbe o vorbă. Reproduse apoi discuția cu ministrul evreu și pretențiile sale perfide. Îi asigură că niciodată nu admisese ideea unei legături cu Lea și că în seara aceasta i-ar fi spus-o chiar el ministrului, dacă n-ar fi intervenit pe neașteptate tatăl său.

— Ai greșit foarte mult, Gustav, spuse Hedwig, sora lui mai mare, o fată liniștită și înțeleaptă. Fiindcă nu te-ai putut gîndi nici pe departe la o legătură cu această fată era de datoria ta de om cinstit nici să nu intri în relații cu ea. Și aici ai greșit și mai mult că nu i-ai încredințat tatălui tău totul de la bun început. Acum ți-ai nenorocit toată familia și ai făcut-o de rîsul lumii, fiindcă ce, crezi că Süß nu se va ține de promisiunea cu care te-a amenințat? Ah, se va răzbuna pe papà, pe tine, pe noi toți.

— Haide, cere-i tatii iertare! spuse frumoasa fată plîngînd. Nu mai trebuie să-i reproșezi nimic, Hedwig, e destul de nefericit. Vino, Gustav! continuă ea, luîndu-l de mînă și ducîndu-l la tatăl ei. Roagă-l să te ierte. Da, vom fi foarte nenorociți, omul ăsta afurisit ne va distruge așa cum a distrus tot landul, dar măcar între noi să fie pace. Și dacă nu ne mai avem decît pe noi, tot avem destul, chiar de ne ia totul.

Bătrînul îl privi lung pe fiul său, fără să fie însă supărat.

— Ai procedat ca un tînăr înfumurat, iar atenția pe care ți-a acordat-o evreica asta te-a orbit. Presimt că ai plătit-o scump, poate chiar mai demult, dar în seara asta cu siguranță. Katherine are dreptate : nu vreau să-ți mai port și eu pică. Trebuie să ne înarmăm împotriva unui dușman îngrozitor. Crezi că se va ține de cuvînt cu termenul de paisprezece zile pe care ți l-a amintit ?

— Cred și sper, răspunse tînărul.

— La data aceea se vor fi luat mai multe hotărîri decît aceea cu privire la soarta casei noastre, continuă bătrînul. Römchingen și Süß — sau noi. Cine pierde plătește consumația. Acum făgăduiește-mi, Gustav, că n-o mai cauți niciodată pe evreică, nici în grădină, nici în altă parte și cu această condiție îți trec cu vederea neghiobia.

Gustav îi promise acest lucru cu buzele tremurînde și părăsi apoi camera pentru a-și ascunde emoția. Acolo se gîndi mult și cu nesfîrșită melancolie la nefericita creatură a cărei inimă îi aparținea și pe care n-avea voie s-o iubească. El împărtășea concepțiile religioase austere ale vremii sale, dar se înfiora de blestemul care urmărea pînă la a mia spiță o seminție de oameni fără de patrie și care ducea la pieire pe acela care și-l apropia pe cel mai ales dintre ei în modul cel mai firesc. Nu-și găsea scuze pentru el și pentru pasiunea sa interzisă față de o fată care era de altă credință decît el, dar se consola întrucîtva, subordonîndu-și propriul destin unei voințe superioare.

Tatăl său și surorile mai discutară mult timp despre el și despre aceste întîmplări, și amintirea frumoaselor virtuți ale tînărului îl împăcă încetul cu încetul pe bătrîn, astfel că el însuși scuză într-o oarecare măsură tăinuirea acelor propuneri ale ministrului. Cînd însă seara tîrziu cele două surori rămaseră singure, Käthchen spuse :

— Adevărul e că Gustav a greșit, dar oricine în locul lui ar fi greșit. Am văzut-o o dată la geam și o dată în grădină. N-am mai văzut pînă acum în viața mea ceva mai frumos și mai grațios. Toate chipurile din Stuttgart, chiar și frumoasa Marie despre care se povestesc atîtea minuni sînt nimic pe lîngă acel chip extraordinar ! Zău, Hedwig, și eu m-aș fi îndrăgostit de ea pînă peste cap.

— Cum poți să vorbești asemenea prostii ! răspunse Hedwig supărată. Fie ea cum o fi, tot evreică este și va rămîne.

11

Nu numai dragostea nefericită a fratelui lor le înspăimîntă în zilele următoare pe frumoasele fiice ale consilierului regional Lanbek. Nu, ci relația neobișnuită și apăsă-

toare care părea că se instaurase între tată și fiu, provocînd adesea în taină multe lacrimi celor patru frumoși ochi albaștri. Nu se putea spune că își aruncau priviri întunecate, că-și puneau întrebări ursuze sau că-și răspundeau glacial. Se vedea însă pe fețele lor că aveau necazuri și griji, iar fetele erau mereu induse în eroare în privința bănuielilor lor asupra motivului acestei dureri cînd îi zăreau uneori, pe bătrîn și pe fiul său stînd laolaltă într-o nișă, vorbindu-și în șoaptă cu un aer grav, dar totuși mai familiar ca oricînd. În cele din urmă fură izgonite trei seri la rînd din camera mare de familie care iarna servea tuturor drept loc de ședere, iar biblioteca mică a lui papà fu încălzită anume pentru ele în acele seri, ceea ce după știința lor nu se mai întîmplase niciodată, iar lor li se dădu permisiunea să se delecteze cu cei mai reputați juriști și filozofi.

Desigur că, exilîndu-le acolo, nici tatăl nici fiul nu se gîndiseră că din biblioteca de la etaj se putea ajunge în camera de studiu, de aici în camera de oaspeți și din camera de oaspeți în așa-zisa debara din care o deschizătură cu patru colțuri prevăzută cu un capac mic dădea în sufragerie dirijînd aerul și căldura în acea încăpere. Nu se gîndiră nici că aproape întotdeauna curiozitatea feminină străpunsese bariere mai puternice decît cea care se afla între debara și bibliotecă. Cîteva seri la rînd pe fete le reținuse în bibliotecă un sentiment mai puternic decît curiozitatea, și anume frica. Hedwig susținea că de mai multe ori auzise în debaraua aceea de sus pași și gemete îngrozitoare, iar frumoasa Käthchen se temea să se ducă acolo, fiindcă acea încăpere era despărțită doar printr-un perete subțire de lemn și cărămidă de camerele temutului evreu Süß.

Într-o seară însă, după ce fetele fuseseră demult izgonite, Käthchen, care se furișase pînă la mijlocul treptei, văzu trei bărbați intrînd la tatăl lor, ceea ce îi stîrni și mai mult curiozitatea. Primul care se tîra încet și gîfîind pe scara de jos în vestibul nu era altul decît prelatul luteran Klinger. Peruca sa albă ca neaua, lanțul de prelat care i se odihnea pe pîntece și aerul zbîrcit de senectute îi inspirară fetei o neasemuită stimă. Îl urma cu pas grăbit colonelul și șeful grajdurilor von Röder, un bărbat considerat foarte înțelept și brav, care însă ca maniere nu era deloc ușă de biserică. De al treilea aproape că-i veni să rîdă în hohote, era veselul căpitan Reelzingen care se pricepea să povestească istorioare și snoave atît de hazlii încît de multe ori o făcuse să rîdă pe la baluri. Azi fața-i era acoperită de riduri solemne și arăta întocmai ca

atunci cînd îi jurase *parole d'honneur* că o iubea *vraiment* *. Zîmbind ea-l urmări din priviri pînă cînd sabia sa imensă dispăru după ușă, alergă apoi în biblioteca unde dădu peste blonda Hedwig care-și ținea pleoapele închise să nu se sperie de fantomă în cazul în care ar fi apărut vreuna în bibliotecă.

— Azi trebuie să ne uităm acolo jos ! o lămuri Käthchen. Hai, vino cu mine imediat. Gîndește-te că se adună oamenii aici ca la carnaval. I-ai mai văzut vreodată pe prelatul Klinger și pe căpitanul Reelzingen împreună în aceeași încăpere și pe deasupra pe colonelul Röder și... adăugă ea văzînd-o pe sora ei că ezită, trebuie să mă fi înșelat foarte tare să nu-l fi zărit și pe Blankenberg cînd s-a deschis la un moment dat ușa.

Ultimul nume fu decisiv. Käthchen luă lumînarea și o porni înainte cu inima bătînd, Hedwig o urmă la pas pe sora ei mai curajoasă, iar cînd aceasta deschise ușa cu pricina de la debara o înșfăcă tare de rochie. Deschizătura era tocmai deasupra sobei din sufragerie aflată cu un etaj mai jos, iar Käthchen, așezată în genunchi și cu capul aplecat în jos, ridicase capacul, dar nu putea zări mai mult de patru-cinci din bărbații adunați acolo. Și Hedwig se aplecă acum, încercînd să privească mai jos decît sora sa, dar se îndreptă supărată spunînd :

— Nu văd nimic altceva decît spatele solid al prelatului, cîteva peruci și uniforma colonelului. Știi precis că e și Blankenberg de față ?

— Sigur că da, răspunse Käthchen zîmbind poznaș. Dar hai să ascultăm ce vorbesc, poate-ți recunoști iubitul după voce.

Se întinseră pe podea lîngă deschizătură ciulind urechile. Căldura plăcută care se înălța din sobă pînă la ele și curiozitatea le făcură să uite cîteva clipe răceala simțitoare a nopții de martie. Într-un tîrziu, Hedwig se îndreptă supărată.

— Crezi că pricepem ceva din vorbăria asta din care nu se înțelege decît jumătate ? Trăncănesc ca de obicei despre binele țării, despre duce, despre Süß, despre toate astea. Ce ne privesc astea pe noi ? Vino ! E de-a dreptul înfiorător aici și mai e și frig. Hai, scoală-te, fată !

Dar Käthchen îi făcu semn să tacă. În acel moment se auzea colonelul Röder, citind ceva cu voce hotărîtă și clară, liniștea mormîntală din jur era întreruptă din cînd în cînd de un murmur trecător de indignare. Acum vorbea bătrînul Lanbek. Pe fața lui Käthchen se citea cînd mirarea cînd teama. În sfîrșit, cînd bărbații de jos începură să vorbească din nou tare dar cu voie bună și să ciocnească paharele, chipul ei se îmbujoră, ochii îi străluciră în timp ce închidea cu grijă capacul, luă sfeșnicul și se pregătea să facă drumul de întoarcere împreună cu sora ei.

* Cu adevărat *(Franc.)*

— Ai înțeles ceva ? întrebă Hedwig. La un moment dat păreai așa de atentă. Ce-au vorbit atît de ieșit din comun ?

— Nu știu tot, nu pot să spun tot, răspunse Käthchen gînditoare, parcă aș fi visat. Ascultă — dar să nu sufli o vorbă. Ar putea să ne nenorocească pe toți. Cei de jos din camera lui tata sînt oameni periculoși. Mă înfior cînd mă gîndesc ce se poate isca de aici.

— Hai, vorbește odată, copilă prostuță ! Sînt cu doi ani mai mare decît tine și n-ai voie să ai secrete față de mine.

— Închipuiește-ți, continuă Käthchen încet, Süß vrea să ne convertească la catolicism și să răstoarne dieta. Tata și toți ceilalți și-ar pierde posturile.

— Catolicism ! exclamă Hedwig cu groază. Atunci noi va trebui să ne călugărim dacă rămînem nemăritate ? Nu, e dezgustător.

— De ce nu, răspunse Käthchen rîzînd de văicăreala surorii ei, ar fi cam multe călugărițe dacă toate fetele nemăritate s-ar duce la mănăstire. Dar fii liniștită, nu ajungem noi acolo. Peste trei zile, spune Röder, ducele va face o călătorie și în timp ce va fi la Philippsburg bărbații de acolo de jos îl vor aresta pe evreu și pe toți aghiotanții lui în numele dietei și-i vor demonstra apoi ducelui cît de răi au fost miniștrii lui.

— O, doamne, o, doamne ! Nu-i a bună, spuse Hedwig plîngînd, vor pierde, fiindcă ducele are încredere mai mare în toți ceilalți decît în cei din dietă. Știu prea bine ce mi-a spus mie odată conducătoarea vînătorilor despre tata. Ai să vezi că o să se sfîrșească prost !

— Și ce dacă, spuse Käthchen, noi vom fi fiicele unui om care orice face, face în folosul patriei sale. Cu asta ne putem consola.

Fata cea curajoasă scoase din dulap o biblie care conținea o mulțime de gravuri frumoase. Îi dădu surorii care plîngea Noul Testament ca să se destindă cu gravurile și cu versetele. Ea deschise Vechiul Testament, își mască îngrijorarea cu privire la tatăl ei, cîntînd încet, ca pentru sine, în timp ce degetele ei frumoase răsfoiau de zor paginile îngălbenite sărind de la o imagine la alta.

12

Există momente în viața tuturor statelor cînd și după un secol observatorul atent poate spune că atunci, tocmai atunci trebuia să intervină o criză, după unul sau doi ani aceleași împrejurări n-ar mai fi avut aceleași urmări. În această situație, muritorului i-ar fi imposibil să elimine o asemenea rînduială a lucrurilor și să aleagă din șirul nesfîrșit al urmărilor posibile pe acelea care formează un tot la fel de necesar și închegat ca un secol încheiat cu toate adevărurile sale istorice. Aici s-a simțit mîna Domnului, se spune atunci cînd te izbești de asemenea moment important în viața unui stat. Dar în toate timpurile au existat bărbați care au prevăzut, au calculat asemenea momente, fie datorită geniului lor, fie conduși de studiul istoriei, și au acționat în modul cel mai surprinzător atunci cînd nu s-au mulțumit doar să fi prevăzut astfel de crize, ci cînd au avut curajul să intervină la timp, cînd au avut destulă putere ca să preia un rol. Istoria a hotărît de mult asupra scurtei guvernări a ministrului Karl Alexander. Ea nu blestemă pe nici un muritor, fiindcă asta ar însemna să transforme lacrimile și gemetele Württembergului în cuvinte grele îndreptate împotriva autorilor nenorocirii sale din anul 1737. Dar își amintește cu plăcere de cîțiva bărbați care nu s-au lăsat purtați de curentul corupției generale, care au prevăzut că vor veni alte timpuri, care n-au tremurat la gîndul de a produce o schimbare a situației și care apoi au condus cu calm și înțelepciune treburile țării lor atunci cînd o putere de sus preluase totul și determinase o întorsătură neașteptat de rapidă, făcînd să se închidă pentru totdeauna doi ochi scînteietori și să înceteze să mai bată o inimă vitează.

Cui i-ar fi trecut prin minte că veselul Stuttgart și străzile sale pașnice vor deveni cîndva locul de desfășurare a unor evenimente atît de apăsătoare ? Cît de liniștiți de mersul lucrurilor sînt urmașii celor ce au fost nevoiți să tremure în acel martie funest oră de oră pentru soarta familiilor lor, pentru vechile drepturi ale țării lor, chiar și pentru credința lor.

Cine-l vedea pe trufașul Süß în trăsura lui cu șase cai trecînd prin „cartierul bogătașilor“, privind cu un surîs mîndru de sus în jos la fețele palide, dușmănoase pe care le întîlnea la tot pasul, cine-l vedea pe cumplitul Hallwachs, pe prietenul și sfetnicul său intim, alături de el și se gîndea cîte planuri nimicitoare urzea acel bărbat, cîte privilegii nemaiauzite introdusese el și cum tindea să născocească altele, cine cunoștea încrederea nemărginită

pe care o avea ducele față de acești oameni, acela se îndoia de posibilitatea unei salvări.

La aceasta se adăugau zvonurile ciudate și contradictorii care circulau. Unii spuneau că ducele ar fi plecat la Philippsburg și la Kehl, dar conducerea nu i-ar fi încredințat-o consilierului intim, ci i-ar fi dat sigiliul evreului Süß. Alții infirmau această părere susținînd că ducele fusese văzut la o fereastră a castelului Ludwigsburg, că și caii lui ar mai fi acolo și că el n-ar fi plecat. Se zvonea că de la granița austriacă din partea muntoasă catolicii ar fi năvălit dintr-o dată peste locuitorii protestanți, iar cînd aceștia din urmă își apăraseră ținutul o companie de trupe ale provinciei trecuse granița, intrînd în sat. Cel mai ciudat era zvonul, care se confirmă de altfel, potrivit căruia consilierul superior financiar Hallwachs ar fi comandat odăjdii prețioase celui ce brodează la Curte și i-ar fi poruncit să le termine pînă pe optsprezece martie, chiar de va fi nevoie să lucreze cu cincizeci de calfe. Dacă nu termina era aruncat în închisoare. Se mai spunea că un pastor luteran, al cărui nume era cunoscut ar fi dăruit copiilor la școală niște cruciulițe sculptate din lemn spunîndu-le : „Numai dacă le țineți în mînă vă rugați cu adevărat.“ În sfîrșit, se vorbea ca despre ceva adevărat că evreul i-ar fi spus ducelui peste masă : „Deputățiile dumneavoastră, excelență, la drept vorbind sînt opoziții. Dar ele rezistă de atîta timp încît sînt obosite și stoarse.“ Karl Alexander i-ar fi răspuns zîmbind : *„C'est vrai ; allons donc leur donner des chaises, et une fois assis, ils ne se leveront plus.“* * Chiar și acei bărbați hotărîți să preîntîmpine dezastrul apropiat auziră zvonurile acestea Dar rămaseră reci și calmi, știind că Württemberg-ul era sortit unei asemenea schimbări, încît avea să fie eliberat definitiv ori împins într-o nenorocire mare, în care durerea fiecărui om în parte nu mai conta. Se povestea că pregătiseră toate cele necesare pentru a înfrunta cu ajutorul țărănimii un dușman puternic și rău și dacă planul le reușea, aceasta se datora numai și numai strălucitoarelor nume sonore ale cîtorva bărbați din dietă, fiindcă în Württemberg era obiceiul ca ei să reprezinte interesul țării.

Era pe unsprezece martie, seara tîrziu, cînd consilierul regional Lanbek stătea cu fiul său și cu căpitanul Reelzingen în locuința sa la un pahar de vin. Cei doi Lanbek erau gravi și posomorîți, căpitanul însă nu putea nici acum să-și ascundă vioiciunea, fiindcă își împărțea aten-

* E adevărat ; să le dăm deci niște scaune și, o dată așezați, nu se vor mai ridica *(franc.)*.

ția și discuția între o nișă de la geam în care ședeau cele două surori ale lui Gustav și cei doi bărbați de lîngă el. Hedwig privea palidă și liniștită la acele ei, dar fetișoara lui Käthchen era mai îmbujorată decît de obicei și din clipă în clipă își arăta dinții albi și gropițele drăgălașe din obraji, deoarece căpitanul dăduse iarăși frîu liber „glumelor și istorioarelor“ sale minunate.

— Cum e calul dumitale, căpitane ? întrebă bătrînul Lanbek.

— Roibul meu e un infanterist mai bun chiar decît mine, răspunse el, dacă merg șase ore la trap și călăresc la deal la pas, următoarele șase ore pot călări lejer la galop. N-are decît un singur defect, anume acela că încă n-a fost achitat, și din cauza acestui viciu deseori am mari neplăceri.

— Ați putea, continuă bătrînul, să treceți de Ludwigsburg între unsprezece și douăsprezece dacă porniți încă din Galgensteige tare la trap. La ora patru trebuie să fiți în Heilbronn unde lăsați caii să se odihnească. Între opt și zece ajungeți mîine la Öhringen.

— Bine, tată, îl întrerupse Gustav, dar n-ar fi mai bine să călătorim spre Heidelberg ? Pariez că aproape de Öhringen nu mai sîntem în siguranță. Gîndește-te că Ordinul Teutonic * a pătruns pînă adînc în acele ținuturi, că în Mergentheim au fost înștiințați cu siguranță de episcopul din Würzburg că...

— Pe drumul spre Heidelberg bateți mult mai mult la ochi, spuse tatăl în continuare, și dacă zona nu vă mai inspiră încredere, găsiți un ultim refugiu la bătrînul meu stăpîn și binefăcător, ducele de Neustadt, care în primele zile cu siguranță nu vă va preda inamicului. Dacă, după aceea, Karl Alexander va fi mulțumit de cele întreprinse de noi aici, puteți oricînd să vă întoarceți, dacă nu, mergeți mai departe la Frankfurt cum am mai vorbit.

— Doamne, să te las într-o asemenea situație, exclamă Gustav cu lacrimi în ochi, să mă fac vinovat poate de nenorocirea dumitale. Dacă iese totul pe dos, dacă află Süß de fuga mea și se răzbună pe dumneata, tată ! Nu, nu pot, nu mi-e îngăduit să plec !

— Nu, tată, îl întrerupse Hedwig, apropiindu-se în grabă, mai palidă ca înainte, și apucîndu-l pe tatăl ei de mînă, nu trebuie să ne părăsească. Oh, puneți la cale lucruri groaznice, lasă că știu eu, vreți să faceți o conspirație împotriva celor puternici. Renunțați la gîndul acesta,

* Ordin monaho-cavaleresc german, constituit în Palestina în 1190—1191.

tată, Süß și ceilalți vă vor ierta. Ah, pe mine mă ucide frica !

— Haide, fată, vorbi Käthchen care se apropiase și ea, ce fac bărbații și ce face tatăl nostru nu ne privește pe noi. Dar de ce să treacă Gustav așa de ușor peste toate acestea tocmai acum ? Ar putea să ne fie tuturor de mare ajutor.

— Fiindcă nu vreau să am o evreică drept fiică, spuse bătrînul sever, de aceea să plece. Fiindcă am dat peste o scrisorică de la iubita sa și i-am trimis-o revoltat evreului și fiindcă acesta tună și fulgeră și vrea să și-l facă pe fratele vostru cumnat cu forța sau să-l mute la Neuffen, de aceea Gustav trebuie neapărat să se dea la o parte din calea lui. Dar nu vreau să-ți pricinuiesc vreo durere tocmai acum, Gustav. Ne despărțim ca doi prieteni și toate celelalte să le dăm uitării. Cine știe cînd și unde ne vom revedea !

În timp ce bătrînul spuse ultimele cuvinte și-i întinse mîna fiului său se auziră bătăi dese și puternice în ușă și pînă să răspundă cineva își făcu apariția o siluetă înfășurată într-o mantie.

— Ce-i asta ? tresări bătrînul Lanbek. Cine năvălește așa în toiul nopții în casa mea, cine sînteți ?

— Blankenberg ! exclamă Hedwig cînd acesta își aruncă mantia după care făcu repede cîțiva pași înainte roșind toată.

— Iertați-mă, domnule consilier, spuse tînărul grăbit, cauza pentru care vin mă va scuza. Gustav, trebuie să pleci în clipa asta. Locotenentul Pinassa tocmai mi-a scris că va fi nevoit să te aresteze în noaptea asta între unsprezece și douăsprezece din ordinul generalului Römchingen. Cinstitul băiat nu vrea să dea peste tine chiar în cuib.

— Mulțumesc, mulțumesc, răspunse bătrînul, strîngîndu-i mîna lui Blankenberg. Beți-vă paharele pînă la fund, copii, și luați-vă repede rămas-bun. Ține, dragul meu Reelzingen, continuă el și-i întinse un sac mare căpitanului luat prin surprindere, nu se știe dacă nu vi se despart drumurile. Veți fi atît de generos să-l conduceți pe fiul meu.

— Și vreți să mă răsplătiți cu bani ? îl întrerupse căpitanul supărat. *Parole d'honneur*, domnule ! Îl conduc ca pe fratele meu, fiindcă sîntem camarazi vechi și nu pentru paralele dumneavoastră. Să fiu al naibii...

— Reelzingen, spuse Käthchen cu vocea ei dulce. Nu înțelegeți deloc de glumă. Sînt o mulțime de monezi de cupru, eu i-am dat tatălui meu sacul ca să vă păcălească de întîi aprilie.

— Înțeleg, șopti căpitanul, sărutînd îmbujorat mîna frumoasei fete. Vreau să vă aduc în schimb ceva frumos de la Frankfurt.

— Numai, răspunse ea fără să-și mai poată stăpîni lacrimile, să-l aduceți pe Gustav al nostru nevătămat înapoi și... adăugă ea zîmbind printre lacrimi, să nu-mi faceți vreo nebunie care-ar putea să vă trădeze.

— Caii sînt în fața porții dinspre lac, i se adresă bătrînul lui Reelzingen și fiului său, să nu ieșiți chiar pe poartă, fiindcă primul rond a și trecut. Conduceți-l pe fiul meu prin grădini, domnule Blankenberg și dați-mi de știre cum ați reușit.

Tînărul Lanbek își îmbrățișă tatăl și surorile. Plîngînd, acestea îi conduseră pînă la poarta dinspre grădină pe fratele lor și pe prietenii acestuia și după ce Hedwig o certă aspru pe sora ei mai mică fiindcă îi îngăduise căpitanului s-o sărute pe gură aceasta îi răspunse :

— Ba tu ai greșit, nu eu, neglijînd să faci acest lucru. Datorăm atîta politețe unui bărbat care face atît de mult pentru fratele nostru.

— Ei, răspunse Hedwig roșind, și Blankenberg l-a salvat de fapt.

13

Cei doi tineri călăreau tăcuți în noaptea întunecată. Pe cer nu licărea nici o stea, iar vîntul urla pe dealuri.

— Hu ! Vezi acolo ? șopti Reelzingen cînd trecură călare pe lîngă spînzurătoarea de fier pe care ducele Friedrich o înălțase cîndva, în 1597, alchimistului Honauer din metalul pe care acesta promisese să-l transforme în aur. Uite, puzderia asta de corbi, parcă ar adulmeca o nouă pradă.

Prietenul său privi tăcut în sus, dar își plecă dintr-o dată ochii, i se păru că o vede pe Lea cu făptura ei delicată și drăgălașă jelind lîngă spînzurătoare.

— E destul de solid stîlpul acesta din fier al infamiei, continuă căpitanul, ca să-i țină pe toți ticăloșii din țară. Dar dacă ai vrea să atîrni de el și aurul pe care l-au băgat în buzunare, acest stîlp s-ar prăbuși ca un lemn găunos. Ce melodii înfricoșătoare cîntă corbii ăștia ! Dar cum ? *Dieu nous garde, camarade !* * Dă-i pinteni calului, într-adevăr, acolo atîrnă un strigoi în ștreang.

* Dumnezeu să ne ferească, prietene ! *(Franc.)*

Și caii se temeau parcă de acest loc al groazei, fiindcă la acel strigăt țîșniră cu viteza vîntului pe deal în sus și nu se mai potoliră decît atunci cînd nu se mai auzi croncănitul corbilor.

Între Stuttgart și Ludwigsburg există un podeț despre care lumea povestește multe lucruri înfiorătoare. Sigur este însă că în acel loc s-au petrecut lucruri inexplicabile și că orice om care trece noaptea singur pe acolo își spune o rugăciune. Legenda spune că fiul consilierului și prietenul său, veselul căpitan, au ajuns cu bine și în scurt timp pînă la acel pod. Acolo însă caii n-au mai vrut să se miște din loc și au început să fornăie și să tremure. Tinerii le dădeau pinteni folosindu-se și de bice cînd o voce tremurîndă de om bătrîn strigă :

— Milostiviți-vă de un biet bătrîn !

— Cine-și va desface punga noaptea și pe ceață ? Înapoi, bătrîne, dă-te la o parte de pe pod, caii noștri se tem de dumneata, înapoi spun sau vrei să simți biciul meu.

— Domol, sînge tînăr, domol ! spuse bătrînul a cărui siluetă întunecată o văzură acum rezemată de parmalîc. Grăbește-te încet ! Veți ajunge la timp, milostiviți-vă de un biet bătrîn !

— Acum chiar am ajuns la capătul răbdării, exclamă căpitanul și lovi cu biciul prin aer. Număr pînă la trei, dacă nu te dai la o parte lovesc.

Bătrînul tuși slab și rîse pe înfundate. Lui Gustav i se păru că silueta întunecată crește la nesfîrșit și un braț lung întinse spre el o pălărie mare, iar omul de lîngă pod se văită pentru a treia oară, dar cu glas amenințător și groaznic :

— Milostivește-te de un biet bătrîn ! Are să-ți aducă noroc și nu călări prea repede. Nu trebuie să ajungi acolo înainte de ora douăsprezece.

Reelzingen își lăsă brațele în jos neputincios și tremurînd. Mai tîrziu mărturisi că-l înșfăcase o mînă rece. Gustav însă își scoase punga cu inima bătîndu-i și aruncă o monedă de argint în pălăria mare.

— Cît e ceasul, bătrîne ? întrebă el.

— Nu știu altă oră decît ora douăsprezece, grăi silueta cu glas înăbușit ghemuindu-se din nou lîngă parmalîc. Mulțumesc și noroc. Vezi-ți de drum !

Spunînd acestea se aruncă pe spate și se auzi o pleoscăitură înăbușită în mlaștina peste care se întindea podul. Disperat, Reelzingen dădu pinteni calului care se ridică în sus, iar apoi trecu din două salturi peste pod.

Gustav însă își opri speriat calul, coborî și privi peste parmalîc. Nu se clintea nimic.

— Bătrîne ! strigă în jos. Ai pățit ceva ? Pot să te ajut ?

Nici un răspuns, iar jos liniște mormîntală.

Acum îl cuprinse și pe tînărul Lanbek o frică inexplicabilă. Simți cum îi tremura calul în timp ce urca. Nu se mai încumeta să se uite înapoi spre locul acela îngrozitor în timp ce gonea în urma prietenului său.

— Este a doua oară că mă întîlnesc cu el, șopti Reelzingen respirînd ușurat cînd Lanbek veni din nou alături de el.

— Cu cine ? întrebă acesta uluit.

— Cu diavolul, răspunse căpitanul.

Lanbek nu-i dădu nici o replică la felul ciudat de-a vorbi și goniră mai departe prin noapte. Cînd trecură călare prin Zuffenhausen bătu ora douăsprezece fără un sfert. În cele mai multe case mai ardeau lumînările și ici-colo răsunau cîntece religioase din odăi. Paznicul de noapte sufla din goarnă și anunța ora. Căpitanul se opri și-l întrebă ce semnificație au aceste cîntece și rugăciuni tîrzii.

— Oh, domnule ! Asta e o noapte cumplită, răspunse el, un om a bătut la multe uși și a poruncit ca oamenii să se roage toată noaptea pînă la ora douăsprezece.

— Cine e omul acela ? întrebă Lanbek mirat.

— Bătrînii care l-au văzut, domnule, susțin că e fostul nostru pastor. Dumnezeu să-l odihnească, a murit de douăzeci de ani. Dar n-a cerut nimic necreștinesc, de aceea se roagă și cîntă în șezători și mai și torc în același timp.

— Noaptea asta mă scoate din minți, exclamă căpitanul în timp ce plecară mai departe călare. Gustav, cred că în noaptea asta bîntuie pe pămînt împielițatul. Dacă vrei să ajungi repede colonel sau să ai de două ori o sută de mii de monede spaniole, cel mai bine ar fi să-ți dai întîlnire cu el chiar acum.

— Prostule, răspunse prietenul, acela la care te referi nu are nimic comun cu rugăciunile.

Caii lor parcă se prefăceau că-și saltă picioarele, fiindcă sfertul de oră de cînd mergeau părea să se dubleze. Ludwigsburg-ul nu voia deloc să se arate, iar noaptea era atît de întunecată încît nu recunoșteau nici după ținut dacă se rătăciseră sau dacă se apropiaseră de oraș. Într-un tîrziu, după ce călăriseră preț de încă o jumătate de oră zăriră la o depărtare de vreo mie de pași niște luminițe licărind, dar se treziră dintr-o dată

că le era oprită calea de patru cai care stăteau de-a curmezișul drumului înhămați la o diligență.

— Dă-ți caii la o parte, birjar, strigă căpitanul sau îi dau eu imediat cu biciul meu. De ce ne ații calea ?

— Încet, domniile-voastre, așa va fi deîndată, răspunse un bărbat coborînd de pe diligență. Dar soldatului grăbit i se păru că durează prea mult pînă ridică celălalt hățurile căzute pe jos ca să le aranjeze și încercă să sară peste hamurile slăbite din față îndemnîndu-l pe prietenul său să facă la fel. Însă cum se întîmplă de obicei cînd te grăbești prea tare, în aceeași clipă bărbatul de pe diligență trase de hățuri și calul căpitanului rămase agățat cu un picior de hamurile întinse.

Lanbek sări să-și ajute prietenul, birjarul se repezi și el grijuliu și în clipa în care piciorul calului neachitat fu eliberat, se auziră cîțiva călăreți gonind în grabă mare dinspre oraș. Primul avea ce-i drept un avans de cinci sute de pași, dar calul nu era bun, deoarece căpitanul își dădu seama că mergea în galop scurt de paradă. Pașii cailor următori se auzeau ceva mai slab, dar erau mai repezi.

— Loc — *allons* — loc ! strigă primul călăreț. Dar în același moment auziră și cei doi tineri un glas cunoscut care strigă pe tonul cel mai sălbatic :

— Stai, evreule, sau te împușc drept în inimă !

Printre locuitorii din Württemberg mai auzi uneori o rimă care surprinde clipa aceea memorabilă și care sună cam așa :

„Grăi von Röder dintr-un foc :
Stai de nu vrei să mori pe loc !"

Și era chiar bătrînul colonel, care în clipa aceea, venind cu mult înaintea însoțitorilor săi, se apropie în galop cu un pistol în mînă, îl înșfăcă furios de braț pe primul călăreț și strigă :

— Încotro, evreule ? De ce așa repede pe cal cînd am strigat după tine să aștepți ?

— Potoliți-vă, domnule colonel, răspunse primul pe un ton de mîndrie, în care se simțea și o undă de frică, sînt în drum spre Stuttgart să-i prezint excelenței-sale doamnei ducese ce măsuri sînt la ora actuală...

— Acesta este și drumul meu, domnule, răspunse colonelul cu glas înspăimîntător, și nu vă mai mișcați de lîngă mine nici o clipă, că de nu vă pun sub amenințarea pistolului meu. Faceți loc, cine ne stă în drum ?

— Căpitanul von Reelzingen de la compania întîi și consilierul poștelor Lanbek.

— Bună seara, domnii mei, continuă Röder. Pistoalele dumneavoastră sînt încărcate, căpitane ?

— Da, domnule colonel, fu răspunsul soldatului care le scoase din teacă.

— Vă ordon, indiferent sub ce comandă sînteți, să călăriți de partea stîngă a domnului ministru Süß. Pe onoarea dumneavoastră de nobil și de slujbaș, dacă face vreo încercare să evadeze trageți în el. Răspunderea o preiau eu.

— Domnule consilier al poștelor, exclamă Süß, vă am martor la violența josnică săvîrșită aici împotriva mea. Colonele Röder, te previn încă o dată, această scenă va fi răzbunată !

— Dar, domnule von Röder, șopti Gustav, pentru numele lui dumnezeu, nu vă pripiți, gîndiți-vă, adăugă el mai tare, la furia nestăvilită a ducelui.

— Ducele e mort, spuse Röder destul de tare încît să-l audă toți.

— Karl Alexander mort ? exclamă căpitanul pe care-l copleșiră dintr-o dată toate evenimentele acestei nopți ca niște amintiri înfiorătoare.

— Știrea e sigură ? Doamne, ce situație ! spuse Gustav îngrijorat. A fost la Kehl ?

— A murit la Ludwigsburg acum un sfert de oră repede și subit. De aceea este de datoria noastră să-l aducem la cîrma vitregită a statului pe acest om care s-a preocupat foarte mult de guvernare.

— Cum, la Ludwigsburg, ați spus ! exclamă Lenbek. Și a murit repede ? Oh, eternă prudență !

— În acest Ludwigsburg, aici, spuse Röder nostalgic, a murit în pat, lovit de apoplexie. Pace cenușii sale ! A fost un bărbat viteaz. Și acum mai departe, prieteni, să nu ajungă vestea la Stuttgart înaintea noastră.

— Domnii mei, exclamă Süß înăbușindu-și furia și teama, încă mai sînt ministru și vă amintesc edictul ducelui care mă eliberează de orice responsabilitate. Vă previn, puteți s-o plătiți cu toții dacă vă uniți cu domnul von Röder. În numele ducelui și al moștenitorului său vă ordon să mă eliberați.

— S-a sfîrșit cu împărăția ta, evreule, exclamă căpitanul, rîse sălbatic, îi smulse frîul din mînă și lovi cu biciul lung în spinarea calului. Colonelul călărea pe partea dreaptă, cu pistolul în mînă. Convoiul o porni în galop și Gustav îl urmă pe jumătate visînd prin satul care cînta, pe lîngă bătrînul care ședea pe pod rîzind răgușit și pe lîngă spînzurătoarea unde croncăneau corbii bătînd din aripi. Abia aici, cînd aruncă o privire sfioasă spre locul de judecată, își aminti cu o presimțire plină de temeri de Lea și de soarta ei nefericită.

14

Dimineața, cînd locuitorii din Stuttgart se treziră după acea noapte cumplită fură luați prin surprindere de două vești cu totul incredibile. În loc să fi plecat din țară, ducele ar fi murit în noaptea aceea subit la Ludwigsburg. Fusese un bărbat sănătos, puternic, căruia cine-l vedea îi dădea vreo douăzeci-treizeci de ani. Plînsetele datorate morții sale aproape că încetară în fața bucuriei provocate de vestea că evreul Süß ar fi fost cu mai mulți curteni în castelul din Ludwigsburg cînd murise ducele. Se spunea că imediat după ce văzuse mortul încălecase pe cal și, pe jumătate nebun, pornise călare spre Stuttgart. Domnul von Röder însă, un bărbat cu care nu se putea glumi, îl ajunsese din urmă și-l adusese la Stuttgart sub supraveghere. Toată lumea își bătu joc de inexplicabila eroare a evreului. Fiindcă atunci cînd ieșise de la doamna ducesă pe care o așteptase noaptea ca să-i prezinte condoleanțele și ceruse o escortă pînă acasă pentru a lua niște documente importante se atașase de el un locotenent cu șase bărbați. La capătul coridorului un căpitan îi făcuse un compliment și-l urmase cu doisprezece oameni. Evreul spusese zîmbind că e prea multă onoare, dar cînd dădu colțul casei lui Lanbek și zări patru santinele în fața palatului său, cînd văzu sus pe scară sclipind baionetele și-l întîmpină Lea palidă, tulburată și plîngînd își dădu seama că îi sunase ceasul și exclamă :

— *Ciel, je suis perdu !* *

Deși testamentul ducelui mort prevedea o conducere care ar fi fost pe placul miniștrilor săi, ducele Rudolph von Neustadt preluă el conducerea, în ciuda vîrstei sale înaintate, în calitate de cea mai apropiată rudă de sînge pe linie paternă, iar landul se simți ușurat și mulțumit. În afara oamenilor recunoscuți de răi, lăsă pe fiecare la rangul avut pe timpul vechii conduceri și acesta era într-adevăr un act de clemență cînd te gîndești că înainte două treimi din toate funcțiile landului se *cumpărau*. *Unul* singur nu era mulțumit de slujba pe care ducele administrator i-o încredințase cu cea mai mare

* Cerule, sînt pierdut ! *(Franc.)*

bunăvoință : era tînărul Lanbek. Nu numai că fusese numit din nou consilier al poștelor, dar cînd bătrînul Röder înflăcărat de prietenie pentru consilierul regional îl descrise pe fiul acestuia ca fiind un cap inteligent și un jurist remarcabil, ducele îl alese chiar și în comisia care urma să conducă procesul împotriva evreului Süß. Bătrînul Lanbek se simțea și el onorat și-l numi pe fiul său în repetate rînduri mîndria și sprijinul bătrînețelor sale. Dar pe Gustav această alegere îl făcea nespus de nefericit. Nu pentru că nu l-ar fi condamnat și el ca orice alt cetățean pe omul acela care azvîrlise landul într-o mizerie atît de cruntă, nu pentru că ar fi fost împotriva conștiinței lui să dezvăluie nelegiuirile tăinuite cu atîta dibăcie, dar gîndul la Lea — faptul că era fratele ei acela pe care voiau să-l condamne — îl făcea să-și deteste funcția. Sufletele mici găsesc mereu satisfacție în răzbunare și pentru mulți ar fi fost o bucurie imensă să-l viziteze acum în cea mai întunecată cazemată a fortăreței pe omul care pînă nu demult se aflase așa de sus, să-l alunge cu glas de stăpîn din locul său și să-l tortureze și să-l chinuie. Acest om greșise în plus și față de Gustav personal, îl tratase cu cea mai revoltătoare trufie, îl amenințase chiar și cu aceeași închisoare în care tînjea acum temîndu-se că-și va pierde libertatea sau poate chiar și viața. Dar inima tînărului bărbat era mult prea largă ca să freamăte de bucurie cînd intră pentru prima oară în calitate de judecător în celula acelui om care, dezgolit de orice splendoare terestră, acoperit cu niște zdrențe, palid, sălbătăcit se ridica acum încet în picioare zornăind din lanțuri. Și totuși, acel chip îi amintea încă de trăsăturile unei ființe iubite fără noroc și abia își putu stăpîni lacrimile cînd după încheierea interogatoriului prizonierul spuse :

— Domnule Lanbek, există o fată nefericită, nevinovată, pe care amîndoi o cunoaștem. Cînd au pus sechestru pe casa mea, brutele au aruncat-o în stradă — doar era evreică și nu merita nici un fel de milă. Mie, domnule, nu mi-a rămas nici o lețcaie cu care ea să-și poată duce zilele. Nu știu unde e, dacă veți auzi ceva de ea — nu are decît rochia pe care o purta cînd au dat-o afară din casă — milostiviți-vă de ea.

Tînărul dădu frîu liber lacrimilor în timp ce cobora singur dealul din Hohen-Neuffen. Mai tîrziu află că evreul îl mințise, că de fapt se găsiseră în casa lui peste cinci sute de mii de guldeni sub formă de aur și bijuterii, dar mai erau aproape o sută de mii la Frankfurt în mîini sigure și Gustav înțelese atunci că, dînd impresia de

sărăcie, Süß nu voise decît să-l înduioșeze. Totuși nu-și putea alunga gîndul că Lea era părăsită și nefericită și acest gînd îl chinuia tot mai mult cînd, în ciuda cercetărilor sale, nu găsi nici o urmă de-a ei.

Primăvara, vara și toamna trecuseră și procesul încă mai dura. Fuseseră mărturisite lucruri care îngrozeau chiar și pe cel mai imparțial dintre judecători. Deși tînărul Lanbek arătă comisiei cu cuvenita indignare că mai existau încă vreo patru bărbați la fel de vinovați ca și Süß, lumea nu voia să-l tragă la răspundere decît pe acesta, fiindcă ura generală îl desemna ca pe cel mai vinovat.

Era într-o seară mohorîtă de octombrie. Bătrînul consilier plecase de cîteva zile într-o călătorie, iar fiul său lucra în bibliotecă la un interogatoriu cînd sora lui mai mică, acum fericita mireasă a căpitanului Reelzingen intră la el, mai serioasă decît de obicei. La început spuse ceva la întîmplare, încercînd să-și înăbușe cu greutate o lacrimă care pînă la urmă răsări în colțul ochiului ei blajin cînd îl întrebă dacă l-ar supăra să-i aducă o persoană cunoscută ? O privi mirat și înainte de a fi în stare să dea un răspuns, Käthchen ieși plîngînd din cameră după care își făcu din nou apariția cu o fată acoperită cu un văl. Înainte de a-i recunoaște trăsăturile la lumina slabă a lumînării, înainte ca ea să-și dea deoparte vălul, inima îl făcu să presimtă pe cine avea în față. Sări în sus îmbujorat, dar nefericita se și aruncase la picioarele lui și-și ridicase vălul. Era Lea care își înălța spre el ochii posomorîți și rugători, atît de iubiți cîndva și frîngîndu-și mîinile palide și supte le întindea după el implorîndu-l :

— Milă ! Numai să nu-l lăsați să moară. Se spune că trebuie să moară. Singura speranță și-o pune în dumneavoastră. De unde să iau cuvinte să îmbunez generoasa dumneavoastră inimă ? Ce limbă să născocesc ca să mă audă cel care înainte mă înțelegea atît de bine ?

Din cauza lacrimilor nu mai putu să vorbească, iar Käthchen plîngea și ea amarnic. Plin de durere și surprindere, Gustav o apucă de mîinile reci și o ajută să se ridice. O privi — cît îl durea înfățișarea ei ! Obrajii îi erau palizi și supți, frumoșii ochi îi căzuseră în orbite, iar după gura făcută parcă anume să zîmbească deduceai că de mult nu mai cunoscuse acel zîmbet dulce. Părul negru care-i atîrna peste fruntea albă și fața palidă completau aspectul fantomatic din înfățișarea ei.

— Lea, nefericită Lea ! strigă tînărul. Cît timp ai stat ascunsă și le-ai răpit prietenilor dumitale ultima mîngîiere de a ști dacă-ți lipsește ceva, dacă prietenii te pot ajuta într-un fel !

— Ah, nu pentru asta am rugat-o pe generoasa dumneavoastră soră să mă aducă aici, spuse ea rîzînd dureros. De ce să nu-mi meargă bine? Mi-am îngropat de mult toate speranțele și visele, mi-am plantat amintirile ca florile pe mormînt și le stropesc cu lacrimile mele. Nu! Ați fost mereu atît de generos față de cei nefericiți, asigurați-mă doar că fratele meu nu va trebui să moară. Ah, e atît de cumplit să mori și ce-i folosește acestei țări dacă moare?

— Lea, răspunse tînărul stînjenit, te asigur că pînă acum n-a fost vorba de așa ceva și nici nu cred — puteți să vă consolați — să se ajungă atît de departe.

— Ba da, iar soarta lui se află în mîinile dumneavoastră, șopti ea, mi-a spus-o el, am vorbit eu cu el: „Numai de n-ar fi scrisoarea, scrisoarea mă poate distruge". O, Gustav, țineți-l ani de zile, țineți-l pentru totdeauna în închisoare, ce dacă zace în lanțuri? Numai să nu moară. Gustav, fiți generos — faceți uitată scrisoarea de care nu știe nimeni afară de dumneavoastră — cu lumînarea aceea slabă de acolo puteți salva viața unui om.

— Frate, spuse Katharina apropiindu-se și apucîndu-l de mînă, fă ce-ți cere și conștiința ta nu poate fi compromisă, fiindcă el este de acum încolo inofensiv. Arde scrisoarea, doar putea să se fi pierdut.

Tînărul le privi pe cele două fete care plîngeau. Se luptă cu un gînd pe care nu-l putea alunga în nici un fel, oscilă o clipă și Lea care citea această luptă pe fața lui îi luă mîna, i-o strînse la piept cu violență, i-o atinse delicat cu buzele.

— Consimte! exclamă ea bucuroasă. Oh, știam eu, e generos. Nu vrea să se răzbune ca toți ceilalți pe nefericitul acela care cîndva l-a jignit, nu-l lasă să moară copleșit de păcate, ci să trăiască și să ajungă blînd și înțelept. Cît ești de bun, o doamne, că ai trimis pe unul din îngerii tăi pe acest pămînt pustiu care să-l binecuvînteze cu mîna largă a milosteniei și să nu-l răpună pe criminal cu sabia înflăcărată a răzbunării.

— Nu — nu — nu e posibil! spuse Lanbek cu durere adîncă. Uite, Lea, îmi dau viața ca să-ți răscumpăr liniștea, dar onoarea mea! Dumnezeule! Numele meu! Nu e posibil! Se știe de scrisoare, unii au și citit-o și — mîine va trebui să-i dau citire. Käthchen, spune, te implor, pot eu, îmi este mie îngăduit s-o fac?

Käthchen plîngea. O înclinație ușoară a capului părea să sugereze că și ei i se părea imposibil. Lea însă îl ascultase cu privirea împietrită. Obrajii ei supți erau îmbujorați de frică, se aplecă în față de parcă nu înțelegea prea bine cumplitul refuz, aruncă o privire plină de încre-

dere dureroasă în timp ce Gustav se consulta cu sora sa, întinse o mînă încleștată ca cineva care se îneacă și încearcă să se agațe de o creangă firavă de pe mal — dar în zadar.

— Atunci va trebui să moară, spuse ea încet după un răstimp, și tu — tu îl vei condamna la moarte? Deci pentru asta am trăit și am iubit? Ce enigmă ciudată e viața asta! Mi-aș fi închipuit eu asta pe cînd eram un copil vesel? Mi-aș fi închipuit eu că acesta ne va fi sfîrșitul?

— Sărmană fată fără noroc! spuse Käthchen și o cuprinse în brațe. Desigur, n-are încotro, recunosc și eu. Și dacă te pot consola, vino la mine ori de cîte ori vrei, te asigur că ai să găsești mereu aceeași compasiune.

— Lea, o întrerupse fratele ei, dacă putem face ceva pentru dumneata. Ești obișnuită cu bunăstarea — rochia asta îmi spune că trăiești în mizerie.

— Vino, Lea, continuă Käthchen, sîntem aproape de aceeași mărime, ia din materialele mele, din rochiile mele, îmi face plăcere dacă accepți.

— Averea fratelui dumitale din afara landului, spuse Gustav, trebuie neapărat salvată pentru dumneata, ești cea mai îndreptățită, iar eu am să fac tot ceea ce îmi stă în putere.

— Bunule Gustav, îl întrerupse ea forțîndu-se să zîmbească, să lăsăm asta. Oamenii spun că averea lui a luat-o de la săracii din acest land. Aici a greșit și ar fi fost mai bine dacă n-ar fi văzut niciodată acest land. La fel de mult aș greși și eu dacă aș face uz de acest aur, care-i va aduce moartea. Dar de la tine, fată frumoasă și iubită, voi lua un material, fiindcă acum se face frig. Aud că ești mireasă. Fii fericită! Acestea să fie ultimele lacrimi care să ți se prelingă de pe gene și dacă va trebui să plîngi să fie numai nenorocul altcuiva după care să jelească inima ta bună.

— Lea, spuse tînărul profund îndurerat, nu pot să te las să pleci așa. E liniștea înșelătoare a disperării care vorbește din tine. Fă-i vizite surorii mele, spune unde stai. — Oh, dacă duci lipsă de ceva! Nu te despărți de mine supărată, Lea! Dumnezeu știe că n-am putut altfel!

— Și eu știu, Gustav, și am fost o fată proastă să te pun la o asemenea încercare primejdioasă. Nenorocirea noastră e atît de mare încît un mic ajutor ar fi prea scump plătit cu onoarea dumitale, cu liniștea dumitale. Adio! Am nevoie de puține lucruri, în curînd n-am să mai am nevoie de nimic și dacă are să-mi trebuiască ceva

nu voi fi prea mîndră să vin la această prietenă, singura care mi-a înţeles nenorocul.

— Şi vei ierta? întrebă Gustav cu lacrimi în ochi.

— N-am ce să iert, răspunse ea întinzîndu-i mîna cu mai mult calm decît celor două surori. Adio, prietene! Mă duc să-mi ud florile. Fie ca dumnezeul strămoşilor mei să te facă atît de fericit precum merită inima ta generoasă! Spuse acestea, îi mai aruncă o privire plină de dragoste şi ieşi însoţită de Käthchen.

Tînărul o urmări cu privirea plin de nostalgie. Avea senzaţia că această oră îi va influenţa puternic viaţa, dar presimţea şi că era pentru ultima dată că o vedea pe nefericita fată.

15

Cititorul nostru s-ar plictisi dacă i-am relata în continuare cum s-a desfăşurat procesul evreului Süß. Prin toate landurile s-a răspîndit vestea imediat şi se mai pomeneşte şi azi pe ici-colo că pe patru februarie 1738 locuitorii din Württemberg l-au spînzurat pe ministrul lor de finanţe pentru operaţii financiare prea îndrăzneţe. L-au atîrnat într-o spînzurătoare imensă de fier într-o colivie de fier. În decretul ducelui administrator se spune: „Lui ca o binemeritată pedeapsă, tuturor ca o groaznică pildă". Felul în care acest om nefericit a procedat cu Württemberg-ul cît şi pedeapsa lui sînt deopotrivă de neobişnuite şi de neînţeles pentru o vreme în care începuturile civilizaţiei şi ale iluminismului fuseseră demult depăşite, în care înflorirea literaturii franceze împingea în sus cu forţă irezistibilă pătura cultivată a Europei.

Ai fi tentat să acuzi Württemberg-ul de atunci de cea mai josnică barbarie dacă n-ar interveni împrejurarea pe care oamenii din vremea aceea o repetă adesea şi care chiar dacă nu scuză fapta pare să-i arate necesitatea. „A trebuit să moară în ştreang", spun ei, „nu atît din pricina crimelor ce le-a comis el însuşi, cît din cauza nelegiuirilor şi uneltirilor oamenilor puternici". Rude, prestigiu, promisiuni secrete i-au salvat pe ceilalţi, pe evreu n-a vrut şi n-a putut nimeni să-l salveze şi prin urmare „s-a trecut în contul lui", după cum se exprima bătrînul consilier Lanbek „ceea ce consumaseră ceilalţi". De atunci au trecut nouăzeci de ani şi nu ştiu dacă moartea ruşinoasă a acestui bărbat a liniştit şi a mulţumit spiritele cu privire la cele petrecute. Un edict al administratorului nu prea pare să demonstreze acest lucru, fiindcă a fost nevoit să menţioneze: „ca supuşii să evite toate bîrfele răuvoitoare şi judecăţile pripite referitoare la răposatul duce, în caz contrar fiind pedepsiţi şi să-i păstreze memoriei acestuia cuvenitul respect".

Bătrînul Lanbek s-a conformat acestui lucru din urmă şi fără edict, fiindcă ori de cîte ori se pomenea numele lui Karl Alexander îşi scotea pălărioara cu un aer îngrijorat şi spunea: „Dumnezeu să-l odihnească!" El i-a urmat răposatului şi sub epitropia lui Rudolph von Neustadt. Se spune că fiul său n-a mai zîmbit niciodată de atunci şi nici măcar cumnatul Reelzingen n-a reuşit să-l înveselească nici cu cele mai savuroase glume. Prin anul '93 îl mai zăreai mergînd pe stradă cu un baston, un moşneag înalt şi uscat. Faţa îi era gravă şi posomorîtă, dar privirea blîndă şi atentă. Nu s-a însurat niciodată şi se spunea că nu iubise decît o singură dată o fată nefericită, care-şi pusese capăt zilelor înecîndu-se în Neckar. Oamenii care l-au cunoscut susţin că de obicei era rece şi închis şi totuşi foarte interesant la discuţii, dacă îl aduceai pe o anumită pantă metafizică care începuse să-l preocupe mai ales la bătrîneţe. Cînd muri, îl plînseră toţi care-l cunoscuseră pe el şi soarta lui, şi cei sărmani şi cei nefericiţi. Bunicul meu spunea despre el: „Făcea parte din acea categorie de oameni care dacă au fost cîndva nefericiţi nu se mai pot obişnui cu fericirea".

FANTEZII DIN PIVNIȚELE PRIMĂRIEI ORAȘULUI BREMEN

Un dar de toamnă pentru prietenii vinului

Celor doisprezece apostoli din pivnițele primăriei din Bremen în semn de îndatorată aducere aminte.

AUTORUL

1827, toamna

„Vinul bun e un bun prieten dacă știi cum trebuie să-l iei... și oricui i se poate întîmpla să fie beat o dată.“

SHAKESPEARE *

„Cu omul ăsta nu-i chip s-o scoți la capăt“, i-am auzit spunînd în timp ce coborau scările din hanul meu. „Iar are de gînd să doarmă tun de la ora nouă și s-o ducă așa ca un trîntor ; cine ar fi bănuit asta acum patru ani ?“

Aveau și prietenii dreptate să mă părăsească supărați. Nu urma să aibă loc astă-seară una din cele mai strălucite serate muzicale dansante și cu recitări din oraș, așa-numita serată cu tartine și nu-și dăduseră ei toată osteneala să-mi înlesnească acolo mie, veneticului, o distracție nocturnă cît mai plăcută ? Dar era într-adevăr cu neputință : nu mă puteam duce. De ce să mă fi dus eu la un ceai dansant la care ea n-avea să danseze, ce să fac eu la o serată muzicală cu tartine la care (știam dinainte) eu trebuia să cînt fără ca ea să mă audă ; de ce să tulbur un cerc intim de prieteni cu tristețea și cu ființa mea întunecată pe care astăzi nu puteam să le alung ? O doamne, aș fi preferat să mă înjure încă puțin pe scară decît să se plictisească de la nouă la unu, întreținîndu-se doar cu trupul meu și dînd zadarnic tîrcoale sufletului meu care hoinărea în noapte la cîteva străzi depărtare prin curtea Bisericii Sfintei Fecioare.

Dar ceea ce mă durea mai mult era că bunii mei camarazi mă considerau un trîntor și puneau pe seama

* *Othello*, II, 3, în românește de Ion Frunzetti, în : William Shakespeare, *Opere*, vol. 8, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1960, p. 250.

poftei de somn ceea ce se întîmpla de fapt din bucuria de a fi treaz. Oh, numai tu, cinstite Hermann, ai știut să apreciezi cum trebuie. Doar te-am auzit spunînd jos în curtea domnului : „Nu e vorba de somn, căci ochii îi sticlesc. Ori a băut din nou prea mult vin ori prea puțin, ceea ce înseamnă că mai bea o dușcă și... singur“.

Cine te-a înzestrat oare cu această forță profetică ? Sau ai simțit că ochii mei erau treji, fiindcă în noaptea asta voiau să soarbă vin vechi de Rin ? Cum ai știut că tocmai azi voi face uz de patentul și de permisul eliberat de primărie pe numele meu pentru a da binețe Rozei și celor doisprezece apostoli ai voștri * ? Și apoi, azi nu era oare ziua mea intercalată ?

După părerea mea, obiceiul învățat de la bunicul meu nu-i deloc prost, și anume să crestezi cînd și cînd un semn în pomul anului și apoi să te oprești cu gîndul asupra lui. Dacă nu serbezi decît Anul nou și Paștele, Crăciunul și Rusaliile, aceste momente de tihnă din istoria vieții ți se par atît de banale, încît treci peste ele fără să-ți rămînă vreo amintire. Și totuși, e bine cînd sufletul îndreptat mereu în afară se întoarce uneori timp de cîteva ore în lăcașul său din piept, se ospătează la masa lungă a amintirilor și apoi scrie nota de plată cu strictețe, precum doamna Hurtig ** cavalerului. Bunicul numea astfel de zile zile intercalate. Asta nu înseamnă că serba cu prietenii sau că-și petrecea ziua în huzur și în veselie. Nu, se închidea în el, iar sufletul său prăznuia în odaia pe care și-o cunoștea de șaptezeci și cinci de ani. Chiar și acum cînd zace de mult sub lespedea rece din cimitir pot să desprind din al său Horațiu în versiune olandeză pasajele pe care obișnuia el să le citească în asemenea zile. Văd și azi de parcă ar fi fost ieri cum odihneau ochii lui mari albaștri pe filele îngălbenite ale albumului său. Și cît de limpede văd cum se umplu ochii aceștia încet-încet cu lacrimi care-i tremură printre genele albite, cum i se strînge gura autoritară, cum apucă bătrînul domn încet și ezitînd pana și cum face o cruce neagră sub numele „unui frate de-al lui care nu mai este“.

„Domnul are azi zi intercalată“ obișnuiau să ne șoptească servitorii în timp ce noi, nepoții, ne năpusteam pe scări zgomotoși și veseli ca de obicei. „Bunicul are zi intercalată“, ne șopteam unul altuia și ne închipuiam că își face singur daruri, fiindcă n-avea cine să-i aprindă

* Roza și cei doisprezece apostoli — butoaie aflate în pivnițele primăriei din Bremen, care conțineau un vin de cea mai bună calitate.

** Doamna Hurtig — Mrs. Quickly, numele hangiței din piesa lui Shakespeare *Henric IV*.

pomul de Crăciun. Și nu era oare întocmai cum ne imaginam noi în naivitatea noastră de copii ? Nu aprindea el pomul de Crăciun al amintirilor sale, nu răsăreau mii de luminițe, orele preferate ale unei vieți lungi, și nu părea el să se bucure ca un copil de darurile trecutului atunci cînd în ziua lui intercalată ședea în fotoliu liniștit și tăcut ?

Cînd l-au dus de acasă era din nou ziua lui intercalată. Am plîns la gîndul că bătrînul om ieșea la aer pentru prima dată după atîta timp. L-au condus pe drumul pe care de atîtea ori mersesem alături de el. N-a mers prea mult, au cotit peste podul negru și l-au așezat în pămînt la adîncime. „Acum are și el parte cu adevărat de ziua intercalată", îmi spuneam, „dar tare mă mir cum o să mai iasă bătrînul domn de acolo, că multe pietre și iarbă au mai pus peste el". Nu s-a mai întors niciodată. Dar chipul lui mi-a rămas în minte, și cînd am mai crescut, una din ocupațiile mele îndrăgite a fost să schițez din memorie linia delicată a frunții sale largi, ochii luminoși, gura autoritară și totuși atît de prietenoasă. O dată cu imaginea lui retrăiam o mulțime de amintiri, iar zilele lui intercalate erau exemplarele mele favorite din lunga galerie de tablouri.

Și astăzi nu e cumva întîi septembrie pe care mi-am ales-o și eu ca zi intercalată ? Cum aveam eu să mănînc tartine cu unt într-o societate aleasă și să ascult tot felul de arii însoțite de aplauze și ciripit ? Nu ! Fă-ți apariția, rețetă delicioasă, pe care nici un vraci pe pămînt nu știe s-o prepare atît de savuroasă ! Cobor la tine, bătrînă, adevărată farmacie „ca să iau cîte un pahar plin, după prescripție".

Ceasul bătea ora zece cînd coboram scările late care duceau în pivnițele primăriei. Eram îndreptățit să cred că nu mai dau peste nici un chefliu, fiindcă pentru ceilalți oameni era zi de lucru, iar afară era vijelie, morile de vînt cîntau melodii ciudate, ploaia bătea în caldarîmul din curtea domului. Dar pivnicerul m-a măsurat din cap pînă în picioare cu priviri mirate cînd i-am exprimat dorința să-mi aducă puțin vin.

— Așa de tîrziu, acum, în noaptea asta ? exclamă el.

— Pentru mine nu e niciodată prea tîrziu înainte de ora douăsprezece, i-am răspuns eu, iar după aceea e dis-de-dimineață.

— Oare nu trebuie să..., vru să mai întrebe, dar privirile îi căzură din nou pe sigiliul și pe semnătura superiorilor săi și o luă înainte prin bolțile pivniței, tăcut, dar nu fără șovăire. Ce aspect înviorător cînd trecea cu felinarul lui de vînt pe lîngă șirul lung de butoaie, ce

forme stranii și ce umbre cînd lumina se reflecta în arcadele pivniței și pilonii din spate semănau cu niște chelari care alergau zeloși în jurul butoaielor. Vru să-mi deschidă ușa de la una din încăperile acelea mai mici unde cel mult șase sau opt prieteni pot să dea paharul din mînă în mînă stînd lipiți unul de altul. Cu prieteni intimi îmi place să împart un asemenea locșor ascuns. Spațiul îngust îi apropie pe oameni, iar sunetele care aici nu pot avea ecou par mai plăcute, dar așa singur și părăsit prefer spațiile deschise, în care gîndul zboară liber ca suflarea. Am ales pentru banchetul meu singuratic un salon vechi cu boltă, cel mai mare din aceste încăperi subterane.

— Așteptați vreun prieten ? mă întrebă omul de lîngă mine.

— Sînt singur.

— S-ar putea să vă alegeți cu vreunul pe negîndite, adăugă el, uitîndu-se speriat la umbra pe care o lăsa felinarul său.

— Ce vreți să spuneți ? am întrebat eu mirat.

— Am spus și eu așa, răspunse el aprinzînd cîteva lumînări și punîndu-mi înainte o cupă mare. Se tot vorbește de întîi septembrie, de altfel domnul senator D. a fost aici acum două ore și pe dumneavoastră nu vă mai așteptam.

— Domnul senator D. ? De ce ? A întrebat de mine ?

— Nu, a dispus doar să scot probele.

— Ce probe, prietene ?

— Ei bine, probe din cei doisprezece apostoli și din Roza, răspunse bătrînul începînd să scoată la iveală cîteva sticluțe drăgălașe cu etichete mari de hîrtie la gît.

— Cum ! am exclamat eu. Mi s-a spus că voi putea bea cu însumi vinul din butoaie.

— Da, dar numai în prezența unui domn din senat. De aceea m-a desemnat domnul senator să scot probele pentru degustare, așa că vi le voi turna dacă-mi permiteți.

— Nici o picătură, l-am întrerupt, nici un pahar aici. Nu, adevărata plăcere e să bei din butoi, și chiar de nu-mi este dat nu vreau să beau decît din butoi. Hai bătrîne, ia-ți probele, eu am să țin felinarul.

Am rămas pe loc cîteva clipe urmărindu-l pe bătrînul servitor în îndeletnicirea sa ciudată. Ba stătea liniștit, se uita la mine și-și dregea glasul, de parcă ar fi vrut să vorbească, ba lua probele de pe masă și le vîra în buzunarele sale largi, ba le scotea din nou ca să le pună pe masă. Mă obosea.

— Ei bine, nu mergem odată ? i-am strigat tînjind după pivnița apostolilor. Cît mai ai dumneata de gînd să-ți împachetezi și să-ți despachetezi sticluțele ?

Tonul serios pe care îi vorbisem păru să-l însuflețească. Îmi răspunse destul de categoric :

— Nu se poate — nu ! Astăzi nu se mai poate, domnule !

Bănuind că e vorba de cunoscutul șiretlic prin care administratorii, castelanii sau pivnicerii îi storc un ban străinului, i-am furișat în palmă o monedă îndestulătoare și l-am înșfăcat de braț.

— Nu așa ne-a fost vorba, replică el căutînd să împingă înapoi moneda, nicidecum așa, străine. Vă spun drept : în noaptea asta nimeni nu mă mai face să cobor în pivnița apostolilor, fiindcă azi e întîi septembrie.

— Și ce concluzie prostească vrei să tragi din asta ?

— Ei bine, pentru numele lui dumnezeu, puteți să credeți ce doriți, dar în noaptea asta acolo se petrec lucruri necurate, asta fiindcă e aniversarea Rozei.

Am izbucnit într-un hohot de rîs, care făcu să răsune toată bolta.

— În viața mea am auzit tot felul de povești cu fantome, dar niciodată cu fantome ale vinului. Nu vă e rușine, om cu păr alb, să scorniți asemenea povești ? Dar n-avem timp de glumă. Aici senatul are ultimul cuvînt ; voi bea noaptea asta în pivniță fără să-mi pese de timp și loc. Ca atare în numele sfatului te rog să mă urmezi. Deschide pivnița lui Bachus.

Vorbele mele avură efect ; fără voie, dar și fără să se împotrivească, luă lumînările și-mi făcu semn să-l urmez. Am străbătut mai întîi aceeași pivniță mare, apoi altele mai mici pînă cînd drumul se opri într-un coridor mai strîmt. Pașii noștri răsunau sumbru în strîmtoarea aceea, iar răsuflarea noastră spărgîndu-se de ziduri părea un murmur îndepărtat. Iată-ne în sfîrșit în fața unei uși, cheile zăngăniră, ușa se deschise scîrțîind, flacăra lumînărilor pătrunse în încăperea boltită. Înaintea mea ședea amicul Bachus pe un butoi imens cu vin. Ce desfătare ! Sculptorii vechi din Bremen nu-l reprezentaseră nici fin și delicat avînd grația unui tînăr grec, nici bătrîn și beat cu pîntece dezgustător, ochi dați peste cap și limba scoasă cum îl întruchipează de obicei mitologia vulgară. Antropomorfism rușinos, prostie omenească nemaivăzută ! Pentru că așa se poartă unii din apostolii care-au albit în slujba lui, pentru că li s-a umflat trupul de atîta bună-dispoziție, li s-a colorat nasul de la reflexele aprinse ale torentului rubiniu, le-au rămas ochii înțepeniți într-o

voluptate mută, i-au atribuit zeului ceea ce-i înfrumusețează pe servitorii lui.

Altfel stau lucrurile cu bărbații din Bremen. Cît de vesel și de vioi stă bătrînul copilandru călare pe butoi ! Fața bucălată, rumenă, ochii mici, șăgalnici ca vinul, care privesc în jur ageri, tachinînd, gura mare, surîzătoare, încercată în de-ale băuturii ; gîtul scurt, puternic, tot trupul lui îndesat de trai bun și tihnit. Meșterul care te-a făcut s-a întrecut pe sine în privința brațelor și picioarușelor. Parcă acum stai să-ți miști brațul mic și vînjos, să plesnești din degețelele rotunjoare, iar buzele tale late, surîzătoare se vor deschide făcînd loc chiotelor de bucurie. Ai zice, nu-i așa, că în beția ta nebunească ai să-ți îndoi genunchii rotunzi, ai să-ți încordezi piciorul, ai să lovești cu călcîiele în butoiul care va porni în galop, de o să alerge după tine prin pivniță toate Rozele, toți apostolii și alte butoaie mai obișnuite.

— Cerule ! strigă ușierul agățîndu-se de mine. Nu vedeți cum își dă ochii peste cap și cum își mișcă picioarușele ?

— Bătrîne, ai înnebunit ? i-am răspuns aruncînd o privire speriată spre zeul vinului din lemn. E flacăra lumînării care tremură pe el încolo și încoace.

Cu toate acestea nu mă simțeam în largul meu, l-am urmat pe bătrîn, ieșind din pivnița lui Bachus. Oare să fi fost tot flacăra lumînărilor sau vreo iluzie cînd m-am întors spre el ? Nu-mi făcuse oare semn cu căpșoru-i rotund, nu-și întinsese un piciorus după mine scuturîndu-se și strîmbîndu-se și chicotind pe înfundate ? Am alergat fără voie după bătrîn și m-am apropiat de el cît mai mult.

— Și acum, la cei doisprezece apostoli, i-am spus, ce-o să ne mai placă se degustăm.

Nu-mi răspunse nimic ; merse mai departe dînd din cap. Din pivniță se suie cîteva trepte spre pivnița mică, spre bolta cerească subterană, spre sediul fericirii unde sălășluiesc cei doisprezece. Ce sînteți voi, cavouri și cripte de vechi case regale, față de aceste catacombe ! Semănați coșciug lîngă coșciug, preaslăviți în marmură neagră meritele celui ce odihnește întru fericita înviere, angajați un ghid vorbăreț în straie de doliu și cu voal la pălărie, lăsați-l să preacinstească măreția neobișnuită a rămășițelor pămîntești de ici și de colo, lăsați-l să povestească despre virtuțile remarcabile ale vreunui prinț căzut în luptă așa și așa, despre frumusețea neîntrecută a vreunei prințese pe al cărei sicriu mirtul fecioreInic se încolăcește în jurul bobocului neînflorit de trandafir — toate acestea au să vă amintească de moarte, au să vă coste

poate cîteva lacrimi ; dar vă vor mişca ele oare în aceeaşi măsură ca priveliştea acestui iatac al unui secol, acestui loc de odihnă al unui neam minunat? Aici zac toţi în coşciugele lor cafenii, fără podoabe, poleială şi zorzoane. Nici o marmură nu le ridică în slăvi meritele ascunse, virtutea plină de modestie, caracterul ales ; dar care om cu simţul acestor virtuţi nu se simte profund mişcat cînd bătrînul uşier, acest paharnic din catacombe, acest paracliser al bisericii subterane aşază lumînările pe coşciuge aşa încît lumina să cadă pe numele sonore ale marilor morţi ! Asemenea capetelor conducătoare, nici aceştia nu au titluri şi nume lungi de familie. Numele lor sînt înscrise cu litere simple şi mari pe coşciugele cafenii. Colo Andrei, ici Ioan, în colţul de colo Iuda, în colţul de aici Petru. Pe cine nu-l impresionează cînd aude : acolo odihneşte contele von Nierenstein născut la 1718, aici contele von Rüdesheim, născut la 1726. În dreapta Paul, în stînga Iacob, bunul Iacob. Şi meritele lor ? Mai întrebaţi ? Nu vedeţi cum toarnă în cupa verde de vin, cum îmi întinde sîngele minunat al apostolilor ? Luceşte în pahar ca aurul rubiniu. Pe cînd creştea sub soare pe dealurile din Sankt Johannes era auriu şi deschis. Un secol i-a schimbat culoarea ! Ce tărie, ce buchet ! Ce nume să-ţi dau, parfum suav care te înalţi din cupă ? Luaţi toţi mugurii din pomi, culegeţi toate florile din cîmpie, aduceţi mirodenii din Indii, stropiţi cu ambră pivniţele acestea reci, topiţi chihlimbarul în norişori albăstrui — amestecaţi totul ca să obţineţi cele mai fine arome, asemenea albinei care îşi soarbe mierea din flori, cît de prost, cît de ordinar, cît de nedemn faţă de floarea delicată din caliciul tău, Bingen al meu şi Laubenheim, faţă de miresmele tale, Johannes şi Nierenstein de 1718 !

— Dai din cap, bătrîne ? Mă dojeneşti pentru bucuria mea faţă de bătrînii tăi tovarăşi ? Uite, ia cupa asta, bătrîne, bea în sănătatea celor doisprezece ! Hai, ciocneşte, să ne trăiască !

— Ferească dumnezeu, în noaptea asta nu beau nici un strop, răspunse el, cu diavolul nu-i de glumit. Dar după ce aţi gustat din toate mergem mai departe. Mi-e groază de pivniţa asta.

— Noapte bună deci, seniori ai Rinului, noapte bună şi vă mulţumesc din inimă pentru mîngîierea voastră. Şi dacă te voi putea sluji pe tine, iubite Iuda, serios şi pătimaş, sau pe tine, iubite Andrei, blînd şi delicat, sau pe tine, iubite Ioan, veniţi, veniţi la mine.

— Cerule ! mă întrerupse bătrînul şi trînti uşa răsucind în grabă cheile. V-aţi şi îmbătat din cîteva picături de-l invocaţi pe Satana ? Nu ştiţi că noaptea asta spiritele

vinului se trezesc şi-şi fac vizite ca întotdeauna de întîi septembrie ? De-ar fi să-mi pierd slujba şi tot am să-mi iau tălpăşiţa dacă mai pronunţaţi asemenea cuvinte. Încă n-a bătut ora douăsprezece, dar nu poate să iasă în orice clipă din butoi vreun spirit cu chip înfricoşător şi să ne sperie de moarte ?

— Baţi cîmpii, bătrîne ! Fii liniştit, n-am să mai scot nici o vorbă ca să nu ţi se trezească spiritele vinului. Acum însă du-mă la Roza.

Am mers mai departe, am intrat în încăperea boltită, în grădiniţa rozelor din Bremen. Şi iat-o, aici era bătrîna Roza : mare, enormă, de-o măreţie poruncitoare. Ce butoi uriaş şi fiecare cupă valora cît o bucată de aur ! Anul 1615 ! Unde sînt mîinile care te-au plantat, unde sînt ochii care s-au bucurat de floarea ta, unde sînt toţi oamenii aceia veseli care au chiuit de bucurie, viţă nobilă, atunci cînd te-au tăiat pe dealurile din ţara Rinului, cînd ţi-au scos învelişul şi te-ai revărsat ca o fîntînă de aur în butoi ? S-au dus ca valurile fluviului care curge la poalele dealului tău cu viţă. Unde sînt acei domni bătrîni din liga hanseatică, distinşii senatori ai acestui vechi oraş care te-au cules, roză parfumată, te-au răsădit în aceste încăperi răcoroase spre desfătarea nepoţilor lor ? Mergeţi în cimitirul Angarii, urcaţi spre Biserica Sfintei Fecioare şi turnaţi vin pe pietrele lor de mormînt. Ei s-au dus şi o dată cu ei două secole !

Ei bine, în sănătatea voastră, seniori ai anului 1615, şi în sănătatea respectabililor voştri nepoţi care i-au întins străinului o mînă atît de ospitalieră şi i-au dăruit această desfătare !

— Şi-acum, noapte bună, doamnă Roza, adăugă bătrînul servitor ceva mai prietenos strîngîndu-şi coşuleţul, noapte bună şi domnul să fie cu tine ! Pe aici, nu pe acolo după colţ, pe aici duce drumul din pivniţă, stimate domn. Haideţi, nu vă loviţi de butoaie, vă luminez eu calea.

— Nicidecum, bătrîne, am răspuns eu, abia acum începe viaţa. Toate acestea n-au fost decît un început. Dă-mi din producţia lui '22 vreo două-trei sticle în încăperea mare de acolo din spate. Vinul ăsta l-am văzut înverzind şi am fost de faţă cînd l-au tescuit. Dacă am admirat vechimea trebuie să acord şi timpului meu dreptul cuvenit.

Stătea în faţa mea cu ochii holbaţi, sărmanul de el. Nu-şi credea urechilor.

— Domnule, spuse el solemn într-un tîrziu, nu faceţi asemenea glume nelegiuite. Noaptea asta nu se mai întîmplă nimic. Nu mai rămîn aici pentru nimic în lume.

— Dar cine spune să rămîi ? Pune vinul acolo și pe urmă ia-o din loc, pentru numele lui dumnezeu. Mi-am pus în gînd să serbez aici această noapte comemorativă și mi-am ales pivnița ta. De tine n-am nevoie.

— Dar n-am voie să vă las singur în pivniță, replică el, nu mi-o luați în nume de rău, știu că n-o să furați din pivniță, dar ăsta e ordinul.

— Bine, atunci închide-mă acolo în încăperea aceea. Pune un lacăt cît vrei de greu ca să nu mai pot ieși, iar mîine dimineață vii să mă trezești și să-ți încasezi banii pentru înnoptat.

Pivnicerul insistă vorbind în fel și chip, dar în zadar. În cele din urmă îmi puse dinainte trei sticle și nouă lumînări, goli cupa, îmi turnă din producția lui '22 și-mi ură noapte bună cu inima oarecum grea. Încuie ușa bine de două ori și-i puse și un lacăt mai mult din frica față de mine amestecată cu gingășie decît din dragoste pentru pivnița sa. Clopotul tocmai bătea ora unsprezece și jumătate. L-am auzit spunînd o rugăciune și-apoi plecînd în grabă. Pașii lui răsunară tot mai departe și mai departe în încăperea boltită, iar cînd trînti poarta de la intrarea în pivniță, în coridoare și în bolți se auzi ca un bubuit de tun.

Va să zică am rămas singur cu tine, sufletul meu, aici jos, în adîncul pămîntului. Sus pe pămînt se doarme acum și se visează, dar și aici jos, jur-împrejurul meu, dorm în coșciugele lor spiritele vinului. Să viseze oare, să viseze scurta lor copilărie și să se gîndească la dealurile îndepărtate, la patria în care au crescut și la fluviu, la bătrînul Rin care le-a îngînat cu drag noapte de noapte cîte un cîntec de leagăn ?

Vă amintiți voi zilele acelea senine cînd blîndul tătăsoare vă săruta în somn cînd deschideați ochișorii pentru prima dată în aerul proaspăt de primăvară și priveați în jos spre minunata țară a Rinului ? Și cînd sosea luna mai în paradisul său german vă mai aduceți aminte cum natura-mamă vă îmbrăca în hăinuțe verzi din frunze și cît de mult se bucura bătrînul Rin, cum ieșea din albia lui verde și vă făcea semne susurînd sprinten prin Lurlei ?

Dar îți aduci și tu aminte, suflete, de vremea trandafirilor tinereții tale ? De podgoriile line din țara ta, de fluviul albastru și de văile înflorite din Suabia ? O, vremuri de bucurie pline de vise minunate ! Cît de încărcate sînteți cu cărți cu poze, pomi de Crăciun, dragoste de mamă, vacanță și ouă de Paști, cu flori și păsări, armate de plumb, și hîrtie, și primii pantalonași, și primele piep-

țărașe în care se îmbrăca micuțul tău trup muritor, mîndru nevoie mare. Și cum te mai legăna pe genunchi răposatul tată și cum îți împrumuta bunicul cu plăcere bastonul spaniol cu mîner de aur din care-ți făceai tu cal de călărie.

Și o dată cu paharul următor mai sari peste cîțiva ani ! Îți amintești de dimineața aceea cînd te-au prezentat unui bărbat pe care-l cunoșteai prea bine, a cărui față se făcuse foarte palidă, a cărui mînă ai sărutat-o plîngînd fără să știi de ce ? Puteai tu oare să crezi că bărbații aceia duri care l-au așezat într-o ladă și l-au acoperit cu batiste negre, puteai să crezi că n-au să-i mai aducă înapoi ? Fii liniștit, a ațipit și el puțin ! — Și-ți mai aduci aminte de viața misterioasă de plăceri din biblioteca bunicului. Oh, pe atunci nu cunoșteai alte cărți decît pe Bröder * cel mic și ticălos, dușmanul tău înveterat, nu știai că acele foliante sînt legate în piele și cu alt scop decît acela de-a construi din ele colibe și grajduri pentru tine și vitele tale.

Mai ții minte cît de dur te-ai purtat cu literatura germană de format mic ? Nu i-ai dat fratelui tău peste nas cu Lessing, fapt pentru care el te-a snopit în bătaie cu „Călătoria Sofiei de la Memel pînă în Saxonia **". Sigur că pe atunci nu te gîndeai că ai să scrii și tu cîndva cărți !

Ieșiți și voi din ceața anilor dispăruți, voi ziduri ale vechiului palat ; cît de des au servit coridoarele tale dărăpănate, pivnița ta, curtea ta interioară, închisoarea ta, beciurile tale drept loc de joacă pentru mulțimea veselă. Soldați și hoți, nomazi și caravane ! Ce bine ne simțeam în chip de simpli cazaci, în timp ce unii făceau pe generalii, de-alde Platow, Blücher, Napoleon și se băteau. Păi, nu eram noi uneori și cai de dragul prietenilor ? O doamne, ce frumos ne mai jucam acolo !

Unde au dispărut prietenii copilăriei, camarazii acelor zile de aur în care nu conta rangul, poziția, stima ? Conții și baronii fac acum călătorii prin Europa sau servesc pe la curți în calitate de șambelani ; iar calfele sărmane bat drumurile imperiului cu bocceaua grea în spinare, fără pantofi în picioare și vînînd bănuți din ușa trăsurii pe care se pricep să-i prindă artistic în pălăria murdară de ploaie ; iar iubirea îi apasă uneori mai mult decît bocceaua din spinare. Alți camarazi, alte suflete care la școală s-au remarcat prin hărnicie deosebită în studiul

* Christian Gottlob Bröder — autor al unei mici gramatici latine.

** Titlul unui roman de Johann Timatheus Hermes (1738 — 1821).

antichității stau acum într-o parohie în halat sau sfită lîngă iubita lor soție. Alții sînt funcționari de poliție, alții farmaciști sau magistrați sau ceva asemănător și numai noi, deviind de la mersul normal al lucrurilor, stăm aici, în pivnița primăriei din Bremen și ne desfătăm cu vin. Și ce s-a ales de noi așa deosebit ? Doctor ? Oricine e destul de inteligent să scrie o disertație poate ajunge doctor.

Dar eu beau acum al patrulea pahar, suflete. Al patrulea ! Nu simți o oarecare legătură între vin și limbă ? Între limbă și cerul gurii ? Aici, zic eu, e o răspîntie cu un indicator. Pe un braț scrie : „Drum spre stomac". O stradă lată lesnicioasă ; totul alunecă atît de repede, atît de ușor în jos ! De aceea și materia mai grosolană o ia de obicei pe drumul acesta. Pe celălalt braț al indicatorului scrie „Spre cap". Într-acolo se duc spiritele care s-au plictisit stînd atîta vreme lîngă materia brută din butoi și acum, că sînt lăsate în voie, trag cu coada ochiului în sus, după indicator. În timp ce grosul se scurge în stînga jos, ele se înalță și se regăsesc în cîrciuma în care sălășluiește sufletul. Sînt creaturi pașnice, înțelegătoare, spiritele astea. Ele îți luminează casa, o suflete, atîta timp cît sînt patru-cinci laolaltă, dar după aceea nu mai garantez, fiindcă se iau la harță și fac tot felul de prostii prin cap.

Ce frumoasă este a patra perioadă din viață pe care vrem s-o începem cu al patrulea pahar ! Ai împlinit paisprezece ani, o suflete ! Dar ce s-a petrecut cu tine în acest răstimp ? Nu te mai atrag jocurile cu băieții, ai lăsat în urmă soldățeii și toate instrumentele de acest gen și-mi pare că citești mult. Ai dat peste Goethe și Schiller și-i devorezi fără să înțelegi chiar tot, nu-i așa ? Ba înțelegi totul ? Vrei să spui că înțelegi ce-i dragostea, fiindcă la ultimul club de duminică ai sărutat-o pe Elvire după scrin, pe întuneric și ai refuzat drăgălășeniile Emmei ? Brută ! Nu-ți dai seama că inima asta de treisprezece ani s-ar putea să-l fi citit și ea pe „Werther" sau ceva de Clauren * și să aibă sentimente de dragoste față de tine ? Dar se schimbă decorul ! Te salut, vale stîncoasă ! Fluviule albastru, pe lîngă care m-am adăpostit trei ani în șir. Acei ani care fac dintr-un băiețandru un tînăr în toată firea. Vă salut, pe tine, acoperiș de mănăstire, pe tine, galerie cu portrete ale abaților răposați, pe tine, biserică cu altarul tău minunat, pe voi, tablouri, tot ce

* Pseudonimul consilierului de curte din Berlin, Carl Gottlob Heun. Hauff publică romanul său *Der Mann im Mond (Omul din lună)* sub acest pseudonim, ceea ce duce la un scandal editorial.

acum e cufundat în văpaia de aur a zorilor ! Vă salut, palate pe stînci, peșteri, văi, păduri înverzite. Acele văi, acele ziduri de mănăstire au fost cuibul restrîns în care am crescut pînă ne-am luat zborul și aerului tare al locului îi sîntem recunoscători că nu ne-am moleșit.

Am ajuns la al cincilea pahar, în al cincilea capitol al vieții noastre. Vă sorb, dulci amintiri, așa cum sorb acum acest pahar cu vin ales de Rin, mă îmbătați cu parfumul vostru minunat, ani ai tinereții, cum se desprinde buchetul din cupă. Privirile mi se înviorează, o suflete, fiindcă sînt toți în jurul meu, prietenii tinereții mele ! Cum să te numesc înaltă, nobilă, aspră, barbară, dulce, nearmonioasă, melodioasă, respingătoare și totuși atît de binefăcător de suavă viață studențească ? Cum să vă descriu, ore de aur, imnuri ale iubirii frățești ? Ce viers să vă dau ca să mă fac înțeles ? Ce culori, tu haos de-a pururi necuprins ! Să te descriu ? Niciodată ! Învelișul tău caraghios e la îndemîna oricui, îl vede orice profan, el poate fi descris, dar timbrul tău dulce din interior nu-l simte decît minerul care cîntînd coboară în puțul adînc împreună cu confrații săi. El aduce la suprafață aur curat, mult sau puțin, e totuna. Dar asta nu e singura lui calitate. Ce-a văzut nu poate descrie unui profan, ar fi prea ciudat și totuși atît de plăcut la auz. În adîncuri trăiesc spirite pe care altfel nu le percepe nici o ureche, nu le zărește nici un ochi. În acele încăperi răsună o muzică amorfă și neînsemnată pentru orice ureche lucidă. Dar celui care o simte și o fredonează ea îi transmite o solemnitate deosebită, chiar dacă el va rîde de gaura din șapca sa * pe care a adus-o înapoi în chip simbolic. Bunicule bătrîn ! Acum știu cu ce te îndeletniceai cînd „stăpînul își serba ziua intercalată". Și tu aveai camarazi apropiați din vremea tinereții tale și ochii umbriți de genele albite ți se umpleau de lacrimi cînd mai înmormîntai pe cîte unul în album. Ei trăiesc !

Aruncă sticla, omule, deschide una nouă spre nouă bucurie ! Al șaselea pahar ! Cine te poate măsura, o dragoste !

Am pățit și noi ceea ce se întîmplă oricărui muritor. Am citit despre iubire și am crezut că iubim. Lucrul cel mai minunat și desigur cel mai firesc era că perioada sau gradul acestui fel de iubire se orientau după lectura noastră. N-am cules noi nu-mă-uita și rănunchiu, oferindu-le rușinoși fiicei doctorului din G., și nu ne-am stors cîteva lacrimi pentru că am citit : „Ce-i mai frumos pe lume el

* Aluzie la banchetele studențești la care șepcile studenților erau găurite cu racheta.

caută pe cîmp și își împodobește astfel dragostea" — „din ochi potop de lacrimi se scurgeau" — ? N-am iubit noi à la Wilhelm Meister, adică fără să mai știm dacă era Emeline, sau blînda Camilla, sau poate chiar Ottilie ? Nu priveau toate trei de după jaluzele cu bonetele lor grațioase de noapte pe cap cînd le făceam noi serenade iarna și cîntam voinicește la chitară, deși degetele ne erau strîmbe de ger ? Și mai tîrziu, cînd s-a văzut că toate nu erau altceva decît niște cochete mizerabile n-am renunțat noi cu jurămînt la dragoste ca niște proști și n-am hotărît noi să nu ne căsătorim decît atunci cînd le vine suabilor mintea la cap, adică la patruzeci de ani ?

Cine te poate măsura, blestema, o, dragoste ? Te desprinzi din ochii iubitei și te strecori prin ochii noștri, pe ascuns, drept în inimă. Și totuși ai fost în stare să rămîi atît de rece cînd îmi cîntam cîntecele, nu voiai să-mi întorci privirea pe care eu ți-o aruncam atît de des ? Aș vrea să fiu general numai ca să-mi vadă numele în ziar, ca ea să se înfioreze cînd va citi : „Generalul Hauff s-a evidențiat în mod deosebit în ultima bătălie și opt gloanțe i-au străpuns inima — fără ca el să moară însă". Aș vrea să fiu toboșar numai ca să-mi pot vărsa durerea în fața casei ei și să bat toba îngrozitor, iar dacă ea își va scoate speriată căpșorul la geam voi face exact invers decît un toboșar rus și voi coborî de la fortissimo la piano șoptindu-i încet într-un adagio : „Te iubesc". Aș vrea să fiu un om celebru, numai ca să audă de mine și să-și spună mîndră : „Acela te-a iubit cîndva", dar din păcate oamenii nu vorbesc de mine, cel mult îi vor spune mîine : „Ieri noapte iar a zăcut în cramă pînă la miezul nopții !" Iar dacă aș fi fost cizmar sau croitor ! Dar acesta este un gînd infam, nedemn de tine, Adelgunde !

Acum nu mai veghează nimeni decît superiorul și inferiorul acestui oraș, anume paznicul de acolo sus din turnul catedralei și cu mine aici jos, în pivnița primăriei. De-aș fi eu cel din turn ! La fiecare ceas aș duce la gură un portavoce și ți-aș cînta de sus un cîntec să pătrundă pînă în iatacul tău ; sau nu, l-ar trezi pe îngerul blînd din somn, din visele sale frumoase și dulci. Aici jos nu mă aude nimeni așa că vreau să cînt ceva. Suflete ! Nu par eu a fi un soldat la post pe care dorul de casă îl apasă greu pe inimă și-l roade ? Și n-a compus unul din prietenii mei * cîntecul acesta :

* Poezia a fost scrisă de Hauff însuși pe o melodie mai veche la un text de Gleim și a fost publicată în 1824, în culegerea sa de cîntece populare și de război.

„În miezul nopții-ntunecat
Gîndesc de strajă-'nsingurat —
La dragostea-mi rămasă-n prag,
De-i tot a mea, de-i mai sînt drag.

Cînd sub drapel plecai, cu dor
M-a sărutat, m-a strîns — și flori,
Plîngînd cu lacrimi de nespus
La pălărie mi-a fost pus.

Ea mă iubește încă, da
Și de-aia-s vesel și-aș cînta,
Că dragostea-i face de-a drept
Să-mi bată inima în piept.

Cu lampa-n mînă, ca o stea,
Tu intri-n cămăruța ta
Și ruga-ți caldă 'nalți în sus
Pentru iubitu-aiurea dus.

Dar lacrimi nu vărsa, o ! nu,
Crezîndu-mă la greu acu',
Ci-n pace fii ! Domnu-i milos
Cu un oștean prea credincios.

Și bate-un clopot, și-alții vin
De strajă-n locu-mi, cu alt chin ;
Tu-n odăița ta, visînd,
Mă du prin somn cu tine-n gînd" *.

Oare să se gîndească și ea la mine în visele ei ? Clopotele din turnuri zumzăiră în surdină acompaniindu-mă. Să fie miezul nopții ? Ora aceasta e plină de fiori și de mistere ; pămîntul parcă ar tremura ușor cînd oamenii adormiți de sub el se răsucesc în somn, scuturîndu-și plapuma grea și întrebîndu-l pe vecinul din cămăruță : „Nu s-a crăpat încă de ziuă ?" Cu totul altfel pătrunde pînă la mine sunetul tremurat al acestui clopot față de cel ce răzbate la amiază prin aerul curat, străveziu. Ascultă ! Nu s-a auzit o ușă în pivniță ? Ciudat, dacă n-aș fi atît de singur aici jos, dacă n-aș ști că oamenii nu merg decît pe sus, aș crede că se aud pași prin încăperile acestea. Ha ! Așa este, cineva se apropie, bîjbîie la ușă, apucă clanța, o zgîlțîie. Dar ușa e închisă și ferecată cu lacăte ; în noaptea asta nu mă mai tulbură nici un muritor. Ei, ce-i asta ? Ușa se deschide ! Ce spaimă !

În fața ușii se aflau doi bărbați care se complimentau unul pe altul care din ei doi să intre. Unul dintre ei era

* Vezi *Dragoste de oștean* de Wilhelm Hauff, în : *Antologia poeziei romantice germane*, EPLU, București, 1969, p. 372.

un bărbat înalt, uscățiv, purta o perucă mare cu bucle negre, un veston roșu închis după moda franconă veche, acoperit de galoane aurii și nasturi brodați în aur. Picioarele nemaipomenit de lungi și de subțiri erau înfipte în niște pantaloni strîmți de catifea neagră cu catarame aurii la genunchi; urmau niște ciorapi roșii, iar pe pantofi purta catarame aurii. Sabia cu mîner de porțelan și-o trecuse prin buzunarul de la pantaloni; cînd făcea reverențe flutura un tricorn de mătase, iar buclele negre din perucă i se zbăteau pe umeri cu un foșnet de cascadă. Avea o față palidă, istovită, ochii căzuți în orbite și un nas mare, roșu ca focul. Cu totul altfel arăta camaradul său mai mic, căruia celălalt voia să-i dea întîietate. Părul îi era lipit de cap cu albuș și doar pe părți avea două rulouri ca niște tocuri de pistol. O coadă lungă de un cot îi atîrna pe spate. Purta o hăinuță de culoarea oțelului tivită cu roșu, era încălțat cu niște cizme mari de călărie, iar în partea de sus într-o vestă de sărbătoare înflorată tare care-i cădea peste pîntecele bine hrănit acoperindu-l pînă la genunchi. La brîu se încinsese cu o spadă uriașă. Se citea blîndețe pe fața rotofeie, în special în ochii bulbucați ca ai unui rac de mare. Gesticula cu o pălărie enormă de fetru răsfrîntă în ambele părți.

După ce mi-am revenit din spaima primului moment am avut timp suficient să fac aceste constatări, fiindcă cei doi domni au executat cîteva minute bune acel dans deosebit de grațios în pragul ușii. În cele din urmă, lunganul trase și de celălalt canat al ușii, îl luă pe micuț de braț și-l duse în încăperea mea. Își agățară pălăriile în cui, își scoaseră săbiile și se așezară tăcuți la masă fără să mă bage în seamă. „Azi o fi carnaval în Bremen ?" m-am întrebat în sinea mea, gîndindu-mă la musafirii neobișnuiți. Și totuși întreaga lor înfățișare mi se păru nespus de ciudată, mai ales în privirile lor fixe, în tăcerea lor nu mă puteam regăsi. Tocmai voiam să-mi iau inima în dinți și să le vorbesc cînd se iscă o nouă gălăgie în pivniță. Se auziră pași apropiindu-se, ușa se deschise și își făcură apariția alți patru domni îmbrăcați după aceeași modă ca și primii. Îmi atrase atenția în mod deosebit unul din ei îmbrăcat ca un vînător, fiindcă avea un bici de gonaci și un corn de vînătoare și privea neobișnuit de vesel în jur.

— Fiți bineveniți, domni de pe Rin! grăi lunganul în veston roșu cu voce groasă, ridicîndu-se și făcînd o plecăciune.

— Fiți bineveniți, ciripi și micuțul, nu ne-am văzut de mult, domnule Iacob.

— Salut și bună dimineața, domnule Matei, i se adresă vînătorul micuțului, și dumneavoastră bună dimineața, domnule Iuda! Dar ce-i asta? Unde sînt cupele, unde sînt pipele și tutunul? Nu s-a trezit încă măgarul bătrîn din somnul lui de păcătos?

— Adormitul, replică micuțul, ștrengarul somnoros zace acolo în curtea Bisericii Sfintei Fecioare, ei, drăcia dracului, am să-l scol trăgînd clopotul.

Spunînd acestea, puse mîna pe un clopot mare care se afla pe masă și sună, rîzînd strident, ascuțit. Ceilalți trei domni își puseseră și ei pălăriile, bastoanele și săbiile într-un colț, se salutaseră și se așezaseră la masă. Între vînător și Iuda cel roșu stătea unul care se numea Andrei. Era un domn extrem de delicat și de distins, trăsăturile alese, tinerești încă ale feței exprimau o seriozitate plină de melancolie, iar pe buzele fine era întipărit un zîmbet blînd. Purta o perucă blondă cu multe bucle care contrasta izbitor dar plăcut cu ochii săi mari cafenii. În fața vînătorului ședea un bărbat gras, mătăhălos, cu fața congestionată și nasul roșu ca un ardei. Buza inferioară îi atîrna mult în jos și-și bătea cu degetele pîntecele burduhănos. I se spunea Filip.

Lîngă el stătea un bărbat osos, cu înfățișare de războinic. Ochii lui negri scăpărau scîntei, obrajii îi erau foarte îmbujorați, iar barba deasă îi umbrea gura. Se numea domnul Petru.

Ca între niște adevărați prieteni de băutură, între acești musafiri nu se lega nici o discuție fără un strop de vin. Deodată apăru în ușă altă figură. Era un omuleț bătrîn cu părul sur, căruia îi tremurau picioarele; avea un cap ca de mort, peste care fusese întinsă o piele subțire, iar ochii spălăciți erau căzuți adînc în orbite. Căra gîfîind un coș mare și-i salută pe oaspeți cu smerenie.

— Ha! Ia te uită, bătrînul pivnicer Balthazar, îi strigară musafirii, apropie-te, bătrîne, umple cupele și adu-ne pipe! Unde-ai stat atîta, a trecut bine de miezul nopții.

Bătrînul căscă de cîteva ori cam necuviincios, avînd oricum aerul cuiva care-a dormit prea mult.

— Cît pe-aci să petrecem întîi septembrie dormind, se văită el răgușit, am dormit atît de profund, și de cînd au pavat curtea bisericii aud destul de prost. Dar unde sînt ceilalți domni? continuă el, scoțînd din coș cupe de forme ciudate și mărimi considerabile și punîndu-le pe masă.

— Unde sînt ceilalți? Nu sînteți decît șase mari și lați, bătrîna Roza lipsește și ea.

— Adu tu sticlele! strigă Iuda, să bem și noi în sfîrșit ceva. Și pe urmă du-te dincolo, n-au ieșit încă

din butoi, bate cu ciolanele tale uscate și trezește-i, spune-le că ne-am adunat cu toții.

Nici nu terminase bine de vorbit domnul Iuda că se iscă un zgomot mare și se auziră rîsete după ușă.

— Fecioara Roza, ura, trăiască ! Și iubitul ei, Bachus, trăiască ! strigară mai multe voci. Ușa se deschise brusc, camarazii fantomatici de la masă săriră în sus exclamînd :

— Ea e, ea e, fecioara Roza și Bachus și ceilalți ! Haha ! Abia acum începe viața de plăceri. Ciocniră cupele, rîseră. Grăsanul se bătu pe burtă și pivnicerul cel palid își aruncă șapca cu dibăcie printre picioare pînă-n tavan chiuind atît de tare încît îmi țiuiră urechile. Ce priveliște ! Acel Bachus de lemn coborîse gol cum era de pe butoiul pe care-l călărea în pivniță, salută pe toată lumea cu fața lui lată, jovială, cu ochișorii lui senini și intră în încăpere lipăind ; ținea de mînă decent ca pe o mireasă o matroană bătrînă, lungă și voluminoasă. Nici pînă astăzi nu-mi dau seama cum s-au putut întîmpla toate acestea, dar atunci am înțeles pe loc că această doamnă nu era alta decît bătrîna Roza, butoiul uriaș, din pivnița rozelor.

Și ce se mai gătise, bătrîna renană ! În tinerețea ei se vede că fusese foarte frumoasă, căci chiar dacă timpul îi întipărise cîteva riduri pe frunte și în jurul gurii, chiar dacă bujorii proaspeți ai tinereții păliseră din obraji, două secole nu fuseseră în stare să șteargă complet trăsăturile alese ale chipului ei fin. Sprîncenele îi încărunțiseră, cîteva fire albe de păr îi creșteau necuviincios din barba ascuțită, dar părul netezit frumos pe frunte era castaniu și presărat cu cîteva șuvițe argintii. Pe cap avea o beretă neagră de catifea care se lipea de tîmple. Purta un pieptar din cel mai fin postav negru, iar corsetul de catifea roșie care se zărea dedesubt era prins în cîrlige și lanțuri argintii. La gît avea un șirag lat de granate strălucitoare de care era atîrnată o medalie de aur ; o fustă largă din postav cafeniu, bogată în falduri îi cuprindea talia voluminoasă și un șorțuleț alb cu dantele fine se profila pe ea destul de comic. De o parte îi atîrna o geantă mare de piele, de cealaltă o legătură serioasă de chei — pe scurt, era o femeie la fel de onorabilă ca acelea care treceau pe străzile din Köln sau Mainz pe la anul 1618.

Dar pe doamna Roza o urmau alți șase cheflii, fluturîndu-și tricornurile, cu perucile așezate strîmb pe cap, cu pulpane largi la haine și jiletci lungi brodate din plin.

În atmosfera de bucurie generală, Bachus, decent și cuviincios, o conduse pe Roza lui pînă în capul mesei. Ea se înclină cu mult respect spre societate și se așeză, lîngă ea luă loc Bachus-ul de lemn. Pivnicerul Balthazar îi pregătise o pernă zdravănă, fiindcă așa stînd ar fi părut mic de tot și pipernicit. Se așezară și ceilalți șase camarazi și-atunci mi-am dat seama că erau cei doisprezece apostoli de pe Rin care se adunaseră aici în jurul mesei, dar care de obicei se aflau în pivnița apostolilor din Bremen.

— Iată-ne, spuse Petru după ce zarva se mai potoli, iată-ne, deci, oameni tineri și veseli la 1700 și toți la fel de bine conservați ca întotdeauna. Ei, în sănătatea ta, fecioară Roza, nici domnia ta n-ai îmbătrînit deloc și ești la fel de falnică și de chipeșă ca acum cincizeci de ani, în sănătatea ta, să trăiești și dumneata și drăguțul dumitale, domnul Bachus de alături.

— Trăiască bătrîna Roza, să trăiască ! exclamară ei și ciocniră și băură. Domnul Bachus care bea dintr-o stacană argintie dădu pe gît fără greutate două măsuri, cum se obișnuiește pe Rin, și se umflă și se îngrășă văzînd cu ochii, ca o bășică de porc pe care o umpli cu aer.

— Vă mulțumesc respectuos, onorați domni apostoli și cumetri, răspunse doamna Rosalia înclinîndu-se prietenoasă. Tot așa mucalit sînteți, domnule Petru ? Nu știu de nici un drăguț, de ce vreți să puneți în încurcătură o fetișcană cumsecade ? Spunînd acestea, își plecă ochii și sorbi pînă la fund o stacană mare.

— Iubito, îi spuse Bachus privind-o galeș și luînd-o de mînă. Iubito, nu mai face atîtea nazuri, știi doar că inima mea îți aparține de două sute de toamne și că te alint față de toată lumea. Spune, cînd facem odată nunta ?

— Ah, poznașule, răspunse bătrîna fecioară și-și întoarse fața îmbujorată. Nu pot să stau lîngă dumneata nici un sfert de oră fără să începi cu dezmierdările dumitale. Și o fată cinstită se rușinează numai cît se uită la dumneata. Cum umbli aproape gol prin pivniță ? Puteai să iei cu împrumut niște pantaloni, măcar pentru astăzi. Hei, Balthazar, strigă ea dezlegîndu-și șorțul alb, acoperă-l pe domnul cu șorțul ăsta, e prea de tot !

— Dacă-mi dai un pupic, Rozico, exclamă Bachus făcînd pe amorezul, îl las să pună cîrpa asta pe mine, deși e un păcat mare la adresa costumației mele ; dar ce nu faci de dragul femeilor frumoase ?

Balthazar îi legă șorțul dinainte și se aplecă grațios spre Roza.

— De n-ar fi de față tinerii ăștia, șopti ea rușinată, aplecîndu-se pe jumătate spre el. Încurajat de chiotele de bucurie ale celor doisprezece, zeul vinului acceptase bursa șorțului o dată cu dobînzile. Apoi goli din nou stacana și se mai lăți cu încă două palme după care începu să cînte cu voce hodorogită de băutură :

„Nu e castel mai minunat
Ca cel din Bremen lăudat.
Chiar regii mult de-au colindat
Altul în lume n-au aflat.
Cu lungi saloane-mpodobit,
Cu mobilier fin, aurit.
Din toate însă mi-a plăcut
O fetișcană cel mai mult.

Privirea-i limpede de tot,
Obrajii-s rumeni, delicați,
Pe-a ei găteală cu socot
S-au dus o mie de ducați.
E din stejar al ei veșmînt
Cerc de mesteacăn are-n jur,
Corsetu-o leagă de pămînt
Cu lanț de fier greoi și dur.

Culcușu-i veșnic ferecat
Mai are chiar și un lăcat.
Ea dormitează pe-al ei pat,
Nu pot să intru, ce păcat!
La ușa încăperii bat.
'Hai, scoală iute, draga mea,
De mult de vorbă n-am mai stat.
Mă lasă în odaia ta.'

La miezul nopții eu cobor,
Spre cămăruța ei alerg.
Să mă primească nu dă zor,
De-acum la ea să nu mai merg.
De cînd m-a sărutat așa,
M-a îmbătat cu-al ei fior.
O dată, Rosamunde-a mea,
Să gust din vin apoi să mor".

— Ești glumeț, domnule Bachus, spuse Roza după ce el încheiase cu un tril delicat. Știi doar că primarul și sfatul mă țin din scurt și nu-mi permit să mă încurc cu oricine.

— Dar mie ai putea să-mi deschizi din cînd în cînd cămăruța, Rozico dragă, șopti Bachus, mi-e poftă de dulcele buchet al gurii tale.

— Ești un ștrengar, strigă ea rîzînd. Ești un turc și te ții cu mai multe odată. Crezi că nu știu cum îi faci ochi dulci acelei franțuzoaice ușuratice, domnișoarei din Bordeaux, și celei cu fața de cretă din Champagne. Hai, hai, ai un caracter urît și nu ești capabil de o iubire credincioasă de cavaler german.

— Da, asta zic și eu! strigă Iuda și întinse mîna lui osoasă spre mîna fecioarei Roza. Asta zic și eu, drept care vă rog să mă considerați curtezanul dumneavoastră, stimată domnișoară și lăsați-l pe individul ăsta mic și gol să alerge după franțuzoaica lui.

— Ce? strigă lemnosul și dădu furios pe gît cîteva înghițituri bune de vin. Ce? Vrei să te încurci cu țafandachele ăsta tînăr din 1726? Huo, rușine! În privința goliciunii mele, află, obraznicule, că pot și eu să-mi așez o perucă pe cap ca tine, să-mi pun o haină pe mine și să mă încing la brîu cu o spadă, dar mă port așa fiindcă am în mine dogoare și nu-mi este frig în pivniță. Și ce susține ea, domnișoara Roza, cu privire la franțuzoaicele alea e minciună sfruntată. Le-am frecventat de cîteva ori, ce-i drept, și m-am delectat cu spiritul lor, dar nimic mai mult. Ție îți sînt credincios, comoara mea și numai ție îți aparține inima mea.

— De așa credință, să ne ferească Dumnezeu! răspunse Roza. Se zvonește de femeile dumitale din Spania. De stricata aia dulceagă de Xeres nu vreau să mai spun nimic, știe toată lumea, cît despre domnișoara Dentilla di Rota sau despre cea din San Lucar ce să mai vorbim? Apoi Señora Pietro Ximenes?

— Pe toți dracii, unde vreți să ajungeți cu gelozia, spuse el supărat, nu poți renunța definitiv la legăturile vechi. Iar în privința Señorei Pietro Ximenes nu aveți dreptate, o frecventez din pură prietenie față de dumneata, fiindcă îți este rudă.

— Ce îndrugi acolo? Rudă? întrebă Roza șușotindu-se cu cei doisprezece. Cum așa?

— Nu știți, continuă el, că această Señora e de fapt de pe Rin? Precinstitul Don Pietro Ximenes s-a legat cu ea prin căsătorie pe cînd ea era viță fragedă în ținuturile Rinului și a dus-o în patria sa, Spania, unde ea a prins rădăcini și i-a preluat numele de familie. Dar și acum, cu toate că și-a însușit gustul spaniol dulceag, chiar și acum se aseamănă mult cu dumneata, pentru că aerul de familie nu se pierde niciodată de tot. Aceeași culoare și același buchet dulceag, aceeași aromă fină o caracterizează și o fac să-ți fie o verișoară demnă, stimată fecioară Roza.

— Să trăiască, să trăiască! strigară apostolii și ciocniră. Să trăiască verișoara Ximenes din Spania!

Fecioara Roza nu se prea încrezu în curtezanul ei și ciocni cu un aer dulce-amar; dar nemaivrînd să se certe cu el, spuse în continuare:

— Și voi, dragii mei veri de pe Rin, sînteți cu toții aici? Da, uite-l pe Andrei al meu cel fin și delicat, pe

Iuda al meu cel viteaz, pe Petru al meu cel focos. Bună seara, Ioane, alungă-ți somnul din priviri, pari trist. Bartolomeu, te-ai îngrășat peste măsură și pari a fi leneș. Ha, Paul al meu cel vioi, uite cu ce veselie privește în jurul său Iacob, e neschimbat. Dar cum așa, sînteți treisprezece la masă, cine e acolo în straiele acelea străine, cine l-a adus aici ?

Doamne, ce m-am mai speriat ! Toți se uitară mirați la mine, nu păreau prea mulțumiți de prezența mea. Mi-am luat inima în dinți și am spus :

— Îngăduiți-mi să mă recomand onoratei societăți. De fapt nu sînt decît un om căruia i s-a acordat titlul academic de doctor în filozofie și în momentul de față zăbovesc prin părțile locului la hanul „Frankfurt".

— Dar cum îndrăznești să vii aici la ora asta, titratule ? spuse Petru foarte serios, săgetîndu-mă cu privirile lui de foc. Puteai să te gîndești că n-ai ce căuta în această societate aleasă.

— Domnule apostol, am răspuns eu, și nu știu nici pînă azi ce mi-a insuflat atîta curaj, probabil vinul. Domnule apostol, mai întîi vă interzic să mă tutuiți pînă nu vom ajunge să ne cunoaștem mai bine. Iar în ceea ce privește aleasa societate peste care spuneți că am dat, ei bine, ea a dat peste mine, nu eu peste ea, fiindcă eu mă aflu încă de acum trei ore în această încăpere, domnule.

— Dar ce faceți dumneavoastră la o oră atît de înaintată în pivnița primăriei, domnule doctor ? întrebă Bachus cu mai multă blîndețe decît apostolul. La ora aceasta muritorii obișnuiesc să doarmă.

— Excelență, i-am replicat eu, am motivele mele bine întemeiate. Sînt un mare prieten al băuturii fine care se servește aici jos, ba în urma favorii unui preadistins senat am primit chiar și permisiunea să fac o vizită domnilor apostoli și fecioarei Roza și m-am conformat cu respect.

— Va să zică vă place să beți vin de Rin ? continuă Bachus. Asta e o calitate, ceva foarte lăudabil în timpurile noastre, cînd oamenii au devenit atît de reci în fața acestui izvor de aur.

— Da, să-i ia dracu' pe toți ! exclamă Iuda. Nimeni nu mai vrea să bea azi vin de Rin, cînd și cînd cîte un doctor călător sau cîte un magistru hoinar și unde mai pui că acești coate-goale îl mai și trag în sticle pe care le astupă cu ceară.

— Vă cer respectuos scuze, domnule de Iuda, l-am întrerupt pe fiorosul haină-roșie. Am făcut doar cîteva degustări din nectarul domniei voastre de pe la 1700 și ceva, din care primarul cel destoinic a dispus să-mi fie

turnat ; ce vedeți dumneavoastră aici însă e ceva mai nou și plătit de mine cu bani gheață.

— Doctore, nu te înfuria, spuse doamna Roza, n-o spune cu răutate Iuda și se supără pe bună dreptate, fiindcă în timpurile astea e atîta nepăsare.

— Da, exclamă Andrei, frumosul, bunul Andrei. Cred că generația asta simte că nu mai merită nici o băutură de soi, de aceea prepară o poșircă din toate felurile de țuică și sirop, îi dă numele de Château Margaux Sillery, St. Julien sau mai știu eu ce nume sofisticate și o servesc la ospețe, iar cînd o beau se învinețesc la gură, căci vinul e fals, și a doua zi au dureri de cap, fiindcă au băut rachiu prost.

— Ehei, ce mai viață, intră în vorbă Ioan, cînd eram băieți tineri de tot, prin anii '19 și '26. Chiar și în anii '50 se mai petrecea prin locurile astea. Seară de seară, că mijea soarele primăvara sau că ningea și ploua iarna, seară de seară separeurile de acolo erau ticsite de musafiri veseli. Aici, unde ne aflăm noi acum, ședea demn și maiestuos senatul din Bremen. Aveau peruci impunătoare pe cap, arme la brîu, curaj în inimi și fiecare din ei cîte o cupă dinainte.

— Aici, aici, nu deasupra pe pămînt, aici le era primăria, aici sala de senat ; fiindcă la un pahar de vin rece se sfătuiau asupra binelui orașului, asupra vecinilor și altor lucruri. Dacă nu erau de aceeași părere nu se împroșcau cu vorbe urîte, ci închinau paharele cum se cuvine, iar cînd vinul le încălzea inimile, cînd le aluneca vesel prin vine se cocea repede și hotărîrea, își strîngeau mîinile, erau și rămîneau mereu prieteni, fiindcă se știau prieteni ai viței nobile de vin. A doua zi vorba le era vorbă, ce stabiliseră seara în pivniță se îndeplinea sus în sala de ședințe.

— Frumoase, trecute vremi ! strigă Paul. De aceea, și astăzi fiecare om din primărie mai are cîte un carnețel al său în care ține socoteala anuală la vinurile consumate. Domnilor care stăteau aici seară de seară și beau nu le era pe plac să bage mereu mîna în buzunar și să-și scoată săculețele cu bani. De aceea însemnau pe răboj și de anul nou se încheiau socotelile. Mai există și acum cîțiva bărbați de treabă care se folosesc de acest obicei, dar ei sînt puțini la număr.

— Da, da, copii, spuse bătrîna Roza, era cu totul altfel acum cincizeci, o sută, două sute de ani. Seara își aduceau în pivniță și nevestele și fetele, iar copiii frumoși din Bremen se puneau pe băut vin de Rin sau de la vecina noastră Mosela de se vorbea în lung și-n lat de obrajii lor ca

floarea, de buzele roșii ca purpura, de ochii scînteietori ca soarele. Acum beau tot soiul de porcării, ca de exemplu ceai sau cam așa ceva ce crește pare-mi-se hăt-departe în China și pe care la vremea mea îl beau femeile cînd tușeau sau sufereau de vreo boală. Vinul de Rin, vinul adevărat, natural de pe Rin nici nu-l mai pot suporta. Închipuiți-vă, pentru numele lui dumnezeu, să-l amestece cu vin dulce spaniol ca să le fie pe gust, altfel, cică, e prea acru.

Apostolii izbucniră în hohote de rîs, cărora m-am alăturat și eu fără să vreau, iar Bachus rîse atît de tare, încît bătrînul Baltazar fu nevoit să-l susțină.

— Ei, frumoasele vremuri de altădată ! strigă Bartolomeu cel gras. Pe atunci un cetățean bea două măsuri și rămînea treaz de parcă ar fi băut apă, acum o singură cupă îl doboară. Și-au pierdut obiceiul.

— Cu mulți ani în urmă s-a petrecut o poveste hazlie, spuse domnișoara Roza și rîse pe înfundate.

— Spune, spune-ne povestea, domnișoară Roza ! o rugară toți.

Ea trase o dușcă zdravănă de vin ca să-și ungă gîtlejul și începu :

— Pe la anul 1600 și vreo douăzeci-treizeci, în landurile germane izbucni un mare război religios * ; unii voiau așa, alții nu și în loc să fi discutat chestiunea cu rațiune la un pahar de vin, porniră să-și spargă capetele. Albrecht von Wallenstein, feldmareșalul împăratului, pustiia cumplit landurile protestante. Regelui suedez Gustav Adolf i se făcu milă de protestanți și porni cu ostași mulți pe cai și pe jos. Se dădură multe bătălii, se hăituiră pe Rin și pe Dunăre, dar mare lucru nu se întîmplă nici în bine, nici în rău. Pe atunci Bremen și celelalte orașe hanseatice erau neutre și nu voiau să se pună rău cu nici una din părți. Suedezul urmărea însă să treacă prin acele locuri și să și le apropie pe cale pașnică, de aceea voia să trimită într-acolo un curier. Cum însă, în regatul său, era lucru știut că la Bremen toate tratativele se poartă în pivnița cu vinuri, iar senatorii și primarul trag la măsea, regele suedez se temu că-l vor trata cu prea mult vin pe trimisul său care, îmbătîndu-se, avea să primească și condiții defavorabile Suediei.

Dar iată că în tabăra suedeză se afla un căpitan din regimentul galben care trăgea serios la măsea. Două, trei pahare la micul dejun erau un fleac, iar seara ca să fie la înălțime îi mai trăgea de obicei încă o jumătate de butoi, după care dormea buștean. Pe cînd regele își făcea

* Aluzie la Războiul de treizeci de ani (1618—1648).

griji că nu-i vor da răgaz trimisului său în pivnița primăriei din Bremen, cancelarul Oxenstierne îi povesti de căpitanul pe nume Gutkunst *, care era în stare să bea atît. Regele fu încîntat și dădu ordin să fie chemat la el.

Se înfățișă un bărbat mic de statură, uscățiv, foarte palid la față, dar cu un nas mare roșu ca focul și buze vineții, foarte ciudat la vedere. Regele îl întrebă cît s-ar încumeta să bea dacă ar fi vorba de o chestiune serioasă.

„Oh, stăpînul și regele meu“, spuse el, „niciodată nu mi-am pus mintea cu adevărat și nici nu m-am pus vreodată la încercare. Vinul nu-i prea ieftin și nu poți depăși șapte, opt măsuri pe zi fără să nu faci datorii multe“.

„Ei, la cît crezi că poți să reziști ?“ întrebă regele în continuare.

El răspunse fără frică : „Dacă plătește Maiestatea Voastră, mă avînt să beau douăsprezece măsuri, dar rîndașul meu Balthazar Ohnegrund ** poate și mai mult“.

Regele trimise și după Balthazar Ohnegrund, rîndașul căpitanului Gutkunst, iar dacă stăpînul era palid și slab servitorul îl întrecea, părea atît de cenușiu de parcă nu băuse toată viața lui decît apă.

Apoi, regele dădu ordin, căpitanul și Ohnegrund, rîndașul, să fie așezați într-un cort și să fie aduse cîteva butoiașe de vin vechi de Hochheim și Nierenstein, poruncindu-le să se ia la întrecere. Băură de la unsprezece dimineața pînă la patru după-amiaza cîte un butoiaș de Hochheim și unul și jumătate de Nierenstein, iar regele intră plin de curiozitate la ei în cort să vadă în ce stare sînt. Cei doi însă se simțeau minunat, iar căpitanul spuse :

„Așa, acum am să-mi scot centura și o să meargă mai bine“.

Ohnegrund își descheie și el trei nasturi de la pieptarul de piele. Toți cei de față erau îngroziți văzînd acestea, regele însă spuse :

„Găsesc eu oare curieri mai buni decît aceștia pentru veselul oraș Bremen ?“ Și deîndată porunci să li se dea veșminte prețioase și arme căpitanului și rîndașului Ohnegrund, căci acesta din urmă avea să fie scribul solului. Regele și cancelarul îl instruiră pe căpitan ce trebuia să spună la tratative și îi puseră pe amîndoi să promită că tot drumul nu vor pune decît apă în gură, ca pe urmă întîlnirea din pivniță să fie cu atît mai glorioasă. Gutkunst însă, căpitanul, își unse nasul roșu cu un soi de alifie ca să pară alb și să nu se observe ce fel de obiceiuri avea.

Nenorociți de atîta apă cîtă băuseră, cei doi ajunseră

* Apelativ cu aluzie la un as al băuturii.
** Apelativ cu aluzie la cineva care bea fără măsură.

în orașul Bremen, iar după ce plecară de la primar acesta comunică senatului :

„Oh, ce figuri palide și uscate ne-a mai trimis și suedezul. Discară o să-i ducem în pivniță și o să le dăm de băut pînă or să cadă sub masă. Pe sol am să-l iau eu în primire, iar de scrib se va ocupa doctorul Schnellpfeffer *".

Astfel, cînd încetă să bată clopotul care chema la vecernie, fură conduși în pivniță cu multă ceremonie. Primarul îl ducea pe căpitanul Gutkunst, iar doctorul Schnellpfeffer care era și el un mare băutor îl apucase de braț pe rîndașul care, dîndu-se drept scrib, făcea pe binecrescutul. În urma lor mergeau o mulțime de senatori invitați să participe la tratative. Aici în încăperea aceasta se așezară în jurul mesei și înfulecară mai întîi friptura de iepure, apoi din șuncă și heringi ca să-și facă poftă de băut. Apoi trimisul vru să înceapă tratativele cu adevărat, iar scribul său scoase din buzunar pergamentul și pana. Primarul grăi însă : „Nicidecum, stimați domni. La Bremen nu se obișnuiește să se cadă la învoială așa, pe uscat. Haideți să ciocnim un păhărel după datina taților și bunicilor noștri".

„Nu suport prea multă băutură", răspunse căpitanul, „dar dacă Înălțimea Voastră stăruie, am să gust o picătură".

Închinară paharele vorbind despre război și pace și despre bătăliile care au avut loc. Senatorii însă pentru a da exemplu străinilor băură zdravăn și se înroșiră pînă la urechi. La fiecare sticlă străinii se scuzară că nu sînt obișnuiți cu vinul și că li se suie la cap. Primarul se înveseli, de atîta bucurie dădu pe gît pahar după pahar pînă cînd nu mai știu prea bine ce trebuie să facă. Dar, cum se întîmplă în această stare minunată, își spuse în sinea lui : Acum s-o fi îmbătat trimisul, iar scribului i-a turnat serios doctorul, și apoi cu voce tare : „Acum să trecem la afacerile noastre".

Străinii erau mulțumiți, se prefăcură că s-au îmbătat și la rîndul lor închinară pahar după pahar în sănătatea domnilor.

Și vorbiră și băură din nou pînă cînd primarul adormi în mijlocul propoziției, iar doctorul Schnellpfeffer căzu sub masă. Veniră și ceilalți senatori, ciocniră cu străinii și continuară tratativele ; căpitanul bău groaznic de mult, dar nici rîndașul nu se lăsa mai prejos. Cinci pivniceri alergau de colo-colo și turnau vinul care dispărea de pe masă de parcă l-ar fi înghițit pămîntul. Și așa se întîmplă

* Apelativ cu aluzie la cineva iute din fire.

că musafirii îmbătară tot sfatul care căzu sub masă cu excepția unui singur om. Acesta era un bărbat puternic, voinic, pe nume Walther, despre care se zvoneau tot felul de lucruri în Bremen, și dacă n-ar fi făcut parte din sfat de mult ar fi fost acuzat de magie neagră și vrăjitorii. Domnul Walther era de felul lui fierar, se remarcase în breasla lui, ajunsese în sfatul bătrînilor și apoi în senat. El le ținu piept musafirilor, bău de două ori cît amîndoi laolaltă așa încît aceștia se înspăimîntară, fiindcă el era la fel de limpede la minte ca la început, în timp ce căpitanului i se împăienjeneau ochii și avea impresia că i se învîrtește o rotiță în cap. Ori de cîte ori senatorul Walther dădea pe gît cîte un pahar își ducea mîna sub pălărie, iar rîndașul avu impresia că din părul lui negru ca pana corbului se înălța un norișor albăstrui ca ceața. Bău întruna cu curaj pînă cînd căpitanul Gutkunst adormi buștean, lăsîndu-și capul moale pe pîntecele primarului.

Atunci senatorul Walther i se adresă scribului cu un rîs ciudat : „Amice dragă, văd că te pricepi la băut, dar socot că mînuiești mai bine țesala decît pana".

Scribul se sperie și grăi : „Ce vreți să spuneți, domnule ? Nu pot să cred că vreți să vă bateți joc de mine ; gîndiți-vă că sînt secretar de legație al Maiestății Sale".

„Hoho !" izbucni celălalt într-un rîs înfiorător. „De cînd poartă secretarii titulari de legație asemenea halate și țin în mînă asemenea pene în timpul ședinței ?" Rîndașul își privi atunci veșmintele și constată cu mare spaimă că avea pe el halatul lui obișnuit de grăjdar, se uită la mînă și, ia te uită !, în loc de pană avea o perie de sîrmă ordinară. Se înspăimîntă văzîndu-se dat de gol, dar nu știu cum se întîmplase. Domnul Walther însă zîmbi straniu și batjocoritor dînd pe gît dintr-un foc o stacană și jumătate. Apoi își trecu mîna pe după urechi și rîndașul văzu limpede cum îi ieși din cap o ceață fină.

„Să mă ferească dumnezeu, domnule, dacă mai beau cu dumneavoastră de acum încolo !" exclamă el. „Presupun că sînteți vrăjitor și încă unul priceput".

„Despre asta ar fi încă multe de spus", răspunse Walther foarte calm și amabil, „dar nu ți-ar folosi mare lucru, stimate grăjdar și geambaș, oricît ai vrea să mă faci să beau n-ai să reușești să mă bagi sub masă, fiindcă mi-am instalat în cap un mic robinet prin care ies aburii de vin. Privește !"

Goli pînă la fund un pahar mare, își întoarse capul spre rîndaș, își dădu la o parte părul și, ce să vezi !, avea în cap un robinet mic argintiu, ca la un butoi. Îl răsuci

și deodată țîșni un abur albăstrui, așa încît spiritul vinului să nu-i mai dea de furcă.

Rîndașul bătu uimit din palme și strigă : „Asta da invenție, domnule vrăjitor ! N-ați putea să-mi instalați și mie pe bani și vorbe bune o asemenea drăcie în cap ?"

„Nu, nu se poate", răspunse celălalt cu băgare de seamă. Nu sînteți destul de priceput la științele oculte. Dar v-am îndrăgit pentru arta dumneavoastră neobișnuită de-a bea, de aceea aș vrea să vă servesc unde-mi este cu putință. De pildă, de curînd s-a eliberat aici postul de pivnicer. Balthazar Ohnegrund, părăsește-i pe suedezii tăi care au mai multă apă decît vin și intră în slujba distinsului sfat din acest oraș. Chiar dacă vom avea nevoie în fiecare an de cîteva butoaie de vin în plus, pe care să le bei pe ascuns, nu face nimic, de mult ne trebuia nouă un băiat destoinic ca tine ; Balthazar Ohnegrund, de mîine te numesc pivnicer, dacă vrei. Dacă nu, nu-i nimic, dar mîine tot orașul va afla că suedezul ne-a trimis un rîndaș ca secretar".

Propunerea îl tentă pe Balthazar ca un vin ales. Aruncă o privire asupra acelui regat nesfîrșit de vin, se bătu pe burtă și spuse : „Așa voi face".

După aceea se mai învoiră asupra unor puncte cu privire la ce avea să se întîmple după moartea lui Ohnegrund cu bietul lui suflet. Ajunse pivnicer, căpitanul Gutkunst însă se întoarse cu condiții echivoce în tabăra suedeză, iar după aceea, cînd au venit regaliștii în oraș, primarul și senatul s-au bucurat că nu intraseră în relații prea strînse cu suedezii, cu toate că nimeni nu știe prea bine cum se petrecuseră lucrurile.

Roza încheie aici povestirea, apostolii și cu mine i-am mulțumit și am rîs cu poftă de cei doi trimiși, Paul însă întrebă :

— Și ce s-a ales de bravul Balthazar Ohnegrund ? A rămas pivnicer ?

Roza se întoarse zîmbind și arătă înspre un colț al încăperii spunînd :

— Ia te uită la el, tot acolo zace marele bețivan ca acum două sute de ani.

M-am înfiorat cînd am privit într-acolo : în colț ședea o făptură palidă, vlăguită, plîngea și suspina și bea mult vin de Rin. Era chiar pivnicerul Balthazar care coborîse din curtea Bisericii Sfintei Fecioare după ce-l trezise Matei din somn cu clopoțelul.

— Ei, bătrîne Balthazar, îi strigă Iacob, l-ai slujit ca rîndaș pe căpitanul Gutkunst și ai fost chiar secretar de legație sau scrib înainte să ajungi pivnicer ? Ce condiții ți-a pus individul acela care avea un robinet în țeastă ?

— Domnule ! oftă bătrînul pivnicer din adîncul sufletului și am avut impresia că moartea îl acompania la fagot, atît de îngrozitor îi răsuna pieptul. O, domnule, nu-mi cereți să vă spun.

— Dă-i drumul, strigară apostolii, ce-a vrut ăla cu robinetul pentru alcool, cu ventuzele pentru duhul vinului, ce-a vrut ?

— Sufletul meu.

— Sărmanul de tine, spuse Petru foarte serios. Și ce ți-a dat în schimbul bietului tău suflet ?

— Vin, șopti înăbușit și am avut impresia că vorbește o voce lipsită de speranță.

— Vorbește mai clar, bătrîne, ce-a făcut cu sufletul tău ?

Tăcu mult timp. Într-un tîrziu spuse :

— De ce să povestesc toate acestea, domnilor ? E cumplit și tot n-o să înțelegeți ce înseamnă să-ți pierzi sufletul.

— Tot ce se poate, grăi Paul, dar noi sîntem spirite vesele și dormităm în vin și ne bucurăm de strălucire și voioșie veșnice, netulburate ; de aceea nu ne cuprinde nici o groază ; căci cine ar avea puterea să ne nenorocească sau să ne sperie ? Prin urmare, povestește !

— Dar acolo la masă stă un om care n-ar putea suporta, spuse mortul, nu-mi este îngăduit să vorbesc în fața lui.

— Dă-i înainte, dă-i înainte, i-am răspuns cu cutremurîndu-mă pînă în străfundul ființei mele, pot să suport o mulțime de lucruri înspăimîntătoare și la urma urmei despre ce altceva e vorba decît că te-a luat dracul ?

— Domnule, ați face mai bine dacă v-ați ruga ! șopti bătrînul. Dar dacă așa doriți, ei bine, atunci ascultați : Omul care în noaptea aceea stătuse cu mine aici în încăperea aceasta — era ceva necurat cu el. Își vînduse Satanei sufletul său și nu și-l putea răscumpăra decît în schimbul altui suflet. Pusese ochii pe mulți, dar de fiecare dată îi scăpaseră. Pe mine a reușit să mă prindă. Eu crescusem ca un sălbatic, fără școală, viața în război nu mă lăsase să gîndesc prea mult. Cînd străbăteam călare cîmpul de bătălie și vedeam în raza lunii cum zăceau laolaltă secerați și prieteni și dușmani îmi spuneam : Ăștia au murit cu toții și deci nu mai trăiesc. De suflet nu știam eu prea multe, cît despre cer și iad nici atît. Dar fiindcă viața-i așa de scurtă voiam s-o trăiesc din plin, iar vinul și jocul erau pasiunea mea. Sluga iadului observase acest lucru și-mi spuse în noaptea aceea : „Să trăiești așa vreo douăzeci-treizeci de ani în regatul de aici din pivniță, să bei după pofta inimii în cerul ăsta al

vinului, asta da viață, nu-i așa, Balthazar ?" — „Da, stăpîne", i-am răspuns eu, „dar cum aș putea eu să obțin toate astea ?" — „La ce ții mai mult", continuă el, „să trăiești după pofta inimii aici pe pămînt, în pivniță, sau ții la poveștile care se vor petrece după aceea, în care nici nu mai știi dacă trăiești și bei vin ?" Am făcut un jurămînt groaznic și am spus : „Osemintele mele vor zăcea acolo unde zac osemintele camarazilor mei ; cînd omul moare nici nu mai simte, nici nu mai gîndește. Am văzut asta la mulți camarazi cărora un glonte le-a străpuns țeasta, de aceea eu vreau să trăiesc și să mă veselesc". El însă îmi spuse : „Dacă vrei să renunți la ceea ce va urma, va fi ușor să faci aici pe pivnicerul, înscrie-ți însă numele în carnețelul ăsta și mai depune și un jurămînt trainic". „Ce se va alege după aceea de mine, nu mă privește", am răspuns eu, „pivnicer vreau să fiu aici în vecii vecilor, cît oi trăi, iar Satanei sau cui vrea, să-i rămînă totul după ce m-or îngropa".

Spunînd acestea nu mai eram doar doi, ci un al treilea ședea lîngă mine și-mi întindea carnețelul la semnat. Însă nu era fierarul ci *altul*.

— Dar cine era ? Spune-ne ! exclamară apostolii nerăbdători.

Ochii bătrînului pivnicer scăpărau înfricoșător, iar buzele palide îi tremurau. De cîteva ori făcu încercarea să vorbească, dar i se punea un nod în gît. Deodată privi curajos și insistent spre un colț întunecos, bău paharul pînă la fund și-l aruncă de pămînt.

— La ce bună toată căința asta, bătrîne Balthazar, spuse cu ochii înotînd în lacrimi, acela de lîngă mine era — *Satana*.

La acest cuvînt atmosfera din încăpere deveni sinistră, cumplit de sinistră. Apostolii priviră gravi și tăcuți în cupele lor, Bachus își îndesase fața în palme, iar Roza era palidă și mută. Nu se auzea nici o suflare, doar clănțănitul înfiorător al dinților în craniul bătrînului.

— Tatăl meu mă învățase să-mi scriu numele încă de cînd eram un copil mic și cuminte. L-am însemnat în carnetul pe care mi-l întindea celălalt cu ghearele lui. Din acel moment am început să duc o viață ca în sînul lui Avram. În tot orașul Bremen nu exista om mai vesel ca pivnicerul Balthazar și am băut ce era mai bun și mai ales în pivniță. La biserică nu mă duceam niciodată, cînd bătea clopotul să adune lumea la rugăciune coboram la butoiul cel mai bun și-mi turnam după pofta inimii. Cînd am început să îmbătrînesc mă treceau fiori și tremuram din toate mădularele, gîndindu-mă la moarte. N-aveam nici muiere care să plîngă după mine și nici copii care să mă dezmierde, așa că beam cînd mă năpădeau gîndurile de moarte pînă îmi pierdeam mințile și adormeam. Așa am dus-o mult timp, părul mi-a albit, încheieturile mi-au slăbit și-mi doream să dorm în mormînt. Într-o zi am avut impresia că m-am trezit și că totuși nu mă pot trezi. Ochii nu voiau să mi se deschidă, degetele îmi înțepeneau cînd dădeam să mă ridic, iar picioarele erau ca o bucată de lemn. La patul meu veneau însă oameni, mă pipăiau și spuneau : „Bătrînul Balthazar e mort".

Mort, mi-am spus eu și m-am speriat, mort și să nu dorm ? Mort și să gîndesc ? M-a cuprins o teamă de nedescris, am simțit că inima îmi stătuse în loc, dar ceva mai mișca în mine și se strînse și mi se făcu frică, frică de tot. Nu era trupul meu, fiindcă el zăcea țeapăn și mort, ce să fie oare ?

— Sufletul tău, spuse Petru înăbușit. Sufletul tău, repetară după el în șoaptă și ceilalți.

— M-au măsurat în lungime și în lățime pentru a potrivi cele șase scînduri și m-au așezat în coșciug, mi-au pus sub cap o pernă tare de așchii și mi-au bătut în cuie sicriul, sufletul meu însă se speria din ce în ce mai mult, fiindcă nu putea să doarmă. Clopotul din dom a început să bată ca la un mort, m-au ridicat și nimeni n-a vărsat o lacrimă pentru mine. M-au dus în cimitirul Bisericii Sfintei Fecioare, acolo îmi săpaseră groapa, parcă aud cum zbîrnîiau frînghiile cînd le trăgeau în sus, după ce mă depuseseră pe mine jos. Apoi au aruncat pietre și pămînt peste mine și în jurul meu se făcu liniște.

Dar sufletul îmi tremura mai tare cînd se lăsă seara, cînd toate clopotele bătură ora zece, ora unsprezece. Ce-o să mi se întîmple, ce-o să mi se întîmple ? îmi spuneam în sinea mea. Mai știam o rugăciune de demult, voiam s-o rostesc, dar buzele nu mi se mișcau. — Apoi bătu ora douăsprezece și dintr-o dată lespedea grea de pe mormînt fu smulsă și se auzi o bătaie îngrozitoare în sicriul meu ; o bătaie care făcu să duduie bolțile, sparse în momentul acela ușa de la încăperea în care ne aflam noi și în prag apăru o făptură mare, albă. Vinul și spaimele acestei nopți mă făcuseră să mă pierd cu firea și mă răvășiseră într-atît încît n-am strigat, n-am sărit în sus cum ar fi fost firesc, ci am rămas răbdător în așteptarea lucrului groaznic care avea să urmeze. Căci primul meu gînd a fost : Acum apare Satana.

Ați văzut vreodată scena aceea înspăimîntătoare din *Don Juan* *, în care pași înăbușiți răsună din ce în ce mai aproape, Leporello reapare strigînd, iar statuia guverna-

* Operă de W. A. Mozart.

torului coborîtă de pe calul aflat pe soclu vine la banchet? Făptura gigantică intră în încăpere cu paşi măsuraţi, duduitori, cu o spadă uriaşă în mînă, îmbrăcată în zale, dar fără coif. Era din piatră, chipul îi era ţeapăn, neînsufleţit. Totuşi deschise gura de piatră şi grăi :

— Dumnezeu să vă salute, viţe dragi de pe Rin. Trebuia să-l vizitez de ziua lui pe copilul frumos din vecini. Fiţi binecuvîntată, fecioară Roza. Îmi permiteţi să iau şi eu parte la petrecerea voastră ?

Toţi se uitară miraţi la statuia uriaşă, doamna Roza însă rupse tăcerea, bătu din palme de bucurie şi exclamă :

— Ei, doamne dumnezeule ! E Roland cel de piatră care de multe sute de ani stă de strajă în curtea domului din iubitul nostru oraş Bremen. Ce frumos că v-aţi gîndit să ne onoraţi, domnule cavaler. Scoateţi-vă scutul şi spada şi simţiţi-vă ca acasă. Nu vreţi să vă aşezaţi aici lîngă mine ? O, doamne, ce mă bucur !

Zeul vinului cioplit din lemn care între timp crescuse considerabil aruncă priviri îmbufnate cînd spre Roland cel de piatră cînd spre aleasa inimii sale care, plină de naivitate, îşi manifesta bucuria cu mult zgomot şi fără nici o reţinere. El şopti ceva de musafiri nepoftiţi şi dădu nerăbdător din picioare, Roza însă îl strînse de mînă pe sub masă şi-l îmblînzi, aruncîndu-i priviri dulci. Apostolii se strînseseră unii într-alţii, şi îi pregătiseră musafirului de piatră un scaun lîngă domnişoara bătrînă. Îşi puse într-un colţ spada şi scutul şi luă loc pe scaun destul de neîndemînatic, dar vai ! acesta era făcut pentru cetăţenii cumsecade din Bremen şi nu pentru un uriaş din piatră. Cînd se aşeză, scaunul trosni şi se rupse, iar uriaşul se întinse pe podea cît era de lung.

— Neam păcătos care construieşte asemenea leagăne în care pe vremea mea nici măcar o domnişoară delicată n-ar fi încăput fără să cadă în fund, spuse eroul şi se ridică încet de jos. Pivnicerul Balthazar rostogoli un butoiaş pînă la masă în dreptul lui şi-l invită pe cavaler să stea pe el. Trosniră doar cîteva doage cînd se aşeză, dar butoiul rezistă. Pivnicerul îi oferi apoi o cupă mare de vin pe care el o apucă în pumnul lui de piatră, dar deodată aceasta pîrîi şi se făcu ţăndări, iar vinul i se prelinse printre degete.

— Era bine să vă fi scos şi mănuşile de piatră, spuse Balthazar supărat şi-i oferi un pocal de argint care pe vremuri se numea găvan. Cavalerul îl înşfăcă, îi făcu doar cîteva adîncituri neînsemnate, deschise tare gura de piatră şi-şi turnă vinul pe gît.

— Cum vă place vinul ? îl întrebă Bachus pe musafir. N-aţi mai băut de mult ?

— E bun, vă jur pe spada mea. Foarte bun ! Ce soi e ?

— Vin roşu de Engelheim, stăpîne ! răspunse pivnicerul.

Ochii de piatră ai cavalerului căpătară viaţă şi strălucire la auzul acestor vorbe, un surîs blajin îi înfrumuseţă trăsăturile scobite cu dalta, iar el se uită încîntat în pocal.

— Engelheim, nume dulce şi drag ! spuse el. Falnică cetate a nobilului meu împărat ! Deci şi astăzi ţi se mai pomeneşte numele, iar viţa plantată cîndva de Carol în al său Engelheim mai dă rod şi acum. Se mai ştie oare pe lumea asta cîte ceva şi despre Roland şi stăpînul său, marele Carol * ?

— Asta trebuie să-l întrebaţi pe omul acela de colo, răspunse Iuda. Noi nu ne mai pierdem vremea cu cele pămînteşti. El se recomandă ca fiind doctor şi magistru şi trebuie să fie în măsură să vă dea informaţii despre neamul său.

Uriaşul îşi aţinti privirile întrebător asupra mea, iar eu i-am răspuns :

— Nobile paladin ! E drept că omenirea din vremurile noastre e indiferentă şi rea, poartă ochelari de cal şi nu priveşte nici înainte, nici înapoi, ci doar în prezent, dar n-am ajuns chiar într-aşa hal încît să nu ne mai amintim de figurile măreţe, luminoase care au trăit cîndva pe pămîntul nostru strămoşesc şi-ale căror umbre ne însoţesc şi azi. Mai sînt inimi care se refugiază în trecut atunci cînd prezentul pare prea searbăd şi prea tulbure, care bat mai tare la auzul unor nume sonore şi care se poartă cu respect printre ruinele unde şedea odată măreţul împărat în chilia sa înconjurat de cavalerii săi, unde Eginhard ** rostea vorbe pline de duh, iar vestita Emma *** umplea paharul celui mai credincios dintre paladinii săi. Oriunde se rosteşte numele marelui vostru împărat nu este uitat nici Roland şi pe cît de aproape îi eraţi în timpul vieţii pe atît de uniţi sînteţi în cîntece şi legende şi amintiri. Ultimul sunet al cornului dumneavoastră de

* Este vorba despre regele Carol cel Mare (742—814), din a cărui suită făcea parte şi cavalerul Roland, fiul surorii regelui.

** Eginhard (şi Einhard), istoriograf, biograful lui Carol cel Mare.

*** Emma, fiica lui Carol cel Mare.

vînătoare răsună și azi din Ronceval* pe tot pămîntul și va răsuna pînă cînd se va contopi cu sunetele ultimei trîmbițe.

— Va să zică n-am trăit degeaba, bătrîne Carol, spuse cavalerul, posteritatea ne cinstește numele.

— Ei, exclamă Ioan cu patimă. Oamenii ăștia ar merita să bea apă din Rin în loc de sînge din vițele lui de vie dacă ar da uitării numele aceluia care le-a plantat pentru prima dată în Ringau. Să bem, dragi camarazi și apostoli, ciocniți, să trăiască iubitul nostru strămoș, trăiască *împăratul Carol cel Mare*.

Cupele răsunară, Bachus însă spuse :

— Da, au fost vremuri frumoase, de glorie, și mă bucur de ele ca și acum o mie de ani. Acolo unde se întind azi podgoriile minunate de la mal și pînă sus în spatele colinelor și unde se încolăcește în sus și în jos prin valea Rinului strugure lîngă strugure, înainte se afla o pădure sălbatică, întunecată. O dată împăratul Carol privi spre colina din cetatea lui din Engelheim și văzu cum scălda soarele acele dealuri încă din luna martie și cum rostogolea zăpada în Rin, cît de timpuriu înverzeau acolo pomii și cît de grabnic creștea iarba din pămînt în întîmpinarea primăverii. Atunci îi răsări în minte gîndul să planteze viță-de-vie în locul unde se întindea pădurea.

Și așa se porni o activitate vie în ținutul Rinului la Engelheim, pădurea dispăru și pămîntul fu pregătit să primească sămînța butucului de vie. Trimise bărbați în Ungaria și Spania, în Italia și Burgundia, în Champagne și Lorena să aducă viță și sădi butași în adîncurile pămîntului.

Inima îmi tresălta de bucurie că-mi extindea împărăția în landurile germane, iar cînd începură să înflorească acolo primele vițe mi-am făcut intrarea triumfală în ținutul Rinului. Ne-am așezat tabăra pe coline și am trudit pe pămînt și am trudit în aer și servitorii mei și-au întins plasele fine ca să culeagă roua primăverii, să nu-i dăuneze viței. Au suit și au adus pe pămînt razele calde ale soarelui pe care le-au revărsat cu grijă peste viișoare, au luat apă din Rinul verde și au îmbibat cu ea rădăcinile și frunzele firave. Iar toamna, cînd întîiul copilaș se legăna plăpînd în ținutul Rinului am făcut o serbare mare și am invitat toate elementele. Și ele au adus daruri prețioase, pe care i le-am așezat copilașului în leagăn. Focul a pus mîna pe ochii copilului și a grăit : „Să

* Ronceval (Roucesvalles), vale în Pirinei unde Roland a fost înfrînt prin trădare. Evenimentul istoric stă la baza poemului *Chanson de Roland* (1100).

porți de-a pururi pecetea mea ; un foc pur și blînd să mocnească în tine și să te înalțe deasupra tuturor".

Iar aerul în straiele sale străvezii de aur s-a apropiat, și-a pus mîna pe capul copilului și a grăit : „Delicată și limpede să-ți fie culoarea ca linia aurie a dimineții răsărind după coline, ca pletele aurii ale femeilor frumoase din ținutul Rinului".

Iar apa susurînd în mantia-i argintie s-a aplecat deasupra copilului și-a grăit : „Vreau să fiu mereu la rădăcinile tale pentru ca vița ta pe veci să înverzească și să înflorească și să se răspîndească atît cît se întinde fluviul meu, Rinul."

Dar pămîntul a venit și a sărutat copilașul pe gură învăluindu-l cu răsuflarea sa dulce. „Ți-am cules în dar miresmele buruienilor mele", spuse el, „cele mai suave parfumuri ale florilor mele. Cele mai dulci alifii din ambră și smirnă vor fi neputincioase față de aromele tale, iar fiicele tale cele mai drăgălașe se vor numi roze — după regina florilor."

Astfel grăiră elementele. Noi însă ne-am bucurat de darurile minunate, am încununat copilașul cu frunze proaspete de viță și l-am trimis împăratului în cetate. Și el s-a minunat de frumusețea vlăstarului de viță, l-a îndrăgit de atunci încolo și l-a îngrijit așezînd vița de Rin alături de comorile sale cele mai de preț.

— Andrei ! strigă fecioara Roza. Cumetre dragă, ai o voce atît de frumoasă, de suavă, n-ai vrea să cînți întru slava ținutului Rinului și vinurilor sale ?

— Dacă pe dumneavoastră vă înveselește, nobilă fecioară, dacă pe dumneavoastră nu vă supără, nobile Bachus și dacă nu vă displace nici dumneavoastră, stăpînul și cavalerul meu Roland, atunci am să vă cînt ceva.

Și cîntă o arie frumoasă cu note și cuvinte dulci, melodioasă și grațioasă, încît îți dădeai seama că e un cîntec al vreunui vechi maestru din 1400 sau 1500. Cuvintele mi-au zburat din minte, dar melodia am să mi-o amintesc, fiindcă era simplă și frumoasă, iar Petru îl acompania cu acorduri sonore, minunate. Plăcerea de-a cînta părea să-i molipsească pe toți, căci după ce termină Andrei, Iuda începu să cînte fără să-l roage nimeni și ceilalți îl urmară. Chiar și Roza, oricît se codea ea, fu nevoită să cînte un cîntec din 1615, pe care-l interpretă cu voce plăcută, puțin tremurîndă. Cu glas răsunător de bas, Roland intonă un imn de război al franconilor, din care n-am înțeles decît cîteva cuvinte și în sfîrșit după ce terminară toți de cîntat se uitară spre mine, și Roza îmi făcu semn să cînt și eu ceva. Atunci am început astfel :

„Pe lîngă Rin, lîngă Rin via rodește
Și-acolo în ea vinul german sporește.
Pe mal se întinde îmbietor,
Dîndu-ne nouă vin răcoritor."

Ascultară cu atenție aceste cuvinte, își făcură semne din cap și se apropiară unii de alții, iar cei din spate își întinseră gîtul ca să nu le scape nici un cuvînt. Mi-am ridicat glasul plin de curaj, cîntecul meu răsună tare, tot mai tare, fiindcă eram pătruns de entuziasmul de-a cînta în fața unui asemenea public. Bătrîna Roza aprobă textul dînd din cap și murmură refrenul încet, încet de tot, iar ochii apostolilor exprimau numai bucurie și mîndrie. Iar după ce-am terminat s-au înghesuit să-mi strîngă mîinile, iar Andrei îmi așternu pe buze un sărut.

— Doctore! strigă Bachus. Doctore, ce melodie ! Îți crește inima ! Doctore dragă, tu ai compus cîntecul din mintea ta școlită ?

— Nu, Excelență, nu sînt un asemenea maestru al cîntecului. Pe cel care l-a compus l-au îngropat demult, se numea Matthias Claudius !

— *Au îngropat — un om bun* *, spuse Paul. Cît de limpede și de vesel e acest cîntec, la fel de limpede și de deschis ca vinul veritabil, la fel de curajos și de ager ca spiritul care sălășluiește în vin și parfumat cu glumă și voie bună care se înalță din cupe ca o aromă puternică. Omul a înțeles precis ce lucru bun e un pahar de vin curat.

— Domnule, a murit de mult, știu asta. Dar un alt mare muritor a spus : „Vinul bun e un bun prieten dacă știi cum trebuie să-l iei... și oricui i se poate întîmpla să fie beat o dată." ** Și cred că bătrînul Matthias a gîndit la fel cu prietenii lui buni, căci altminteri n-ar fi putut compune un cîntec atît de frumos pe care și astăzi îl cîntă toți oamenii veseli care trec prin ținutul Rinului sau care beau vin din viță nobilă renană.

— Îl cîntă ? strigă Bachus. Vezi, doctore, asta mă bucură, chiar așa de mizerabil nu putea să fi ajuns neamul vostru dacă are cîntece atît de frumoase și de senine pe care le cîntă.

— O, domnule, am spus eu trist, exaltați sînt mulți, aceștia sînt pietiștii în poezie, ei nu vor să fie considerate poezii asemenea cîntece, după cum unor bigoți „Tatăl nostru" nu li se pare destul de mistic pentru o rugăciune.

---

* Citat din poezia poetului baroc Matthias Claudius (1740—1815) *La mormîntul tatălui meu.*

** Vezi motto-ul la această nuvelă.

— Nebuni au existat întotdeauna, domnule, îmi replică Petru și fiecare e stăpîn la el acasă. Dar fiindcă vorbim tocmai de neamul dumneavoastră, povestiți-ne ce s-a petrecut pe pămînt anul trecut !

— Dacă domnii și doamnele sînt interesați — am spus eu ezitînd.

— Zi înainte, exclamă Roland, din partea mea puteți să povestiți despre ultimii cinci sute de ani, fiindcă în curtea domnului meu nu văd altceva decît tutungii, vinari, preoți și muieri bătrîne.

Ceilalți încuviințară, așa că am început să povestesc :

— Mai întîi cu privire la literatura germană —

— Stai, *manum de fabula* * ! strigă Paul. Ce ne pasă nouă de mîzgălelile voastre nenorocite, de măruntele, dezgustătoarele voastre certuri de stradă, de încăierările voastre din cîrciumi, de poetașii voștri, de profeții mincinoși și...

Am tresărit. Dacă oamenilor ăstora nu li se pare interesantă nici măcar minunata, magnifica noastră literatură ce-aș putea să le mai spun ? Am stat puțin pe gînduri, apoi am continuat :

— Se pare că anul trecut, în ceea ce privește teatrul, Joco ** a...

— Teatrul ? Fugi de-aici ! îl întrerupse Andrei. Ce să auzim de teatrele voastre de păpuși, de comediile voastre cu marionete și de alte nerozii ! Credeți cumva că mult ne pasă nouă dacă vreunul din autorii voștri de comedie a fost fluierat sau nu ? N-aveți de povestit nimic interesant, nimic istoric ?

— Să-mi fie cu iertare, am spus eu, la noi a luat sfîrșit istoria, în materia asta nu mai avem decît dieta din Frankfurt. Poate prin vecini să mai existe cîte ceva, în Franța de pildă iezuiții au ajuns din nou la putere, iar în Rusia trebuia să aibă loc o revoluție ***.

— Confundați locurile, prietene ! spuse Iuda. Vreți să spuneți că în Rusia au intrat din nou iezuiții și că în Franța trebuia să aibă loc o revoluție.

— Nicidecum, domnule Iuda Iscarioteanul, am răspuns eu, e așa cum v-am spus eu.

— Ei, la naiba, șoptiră ei gînditori, totul e foarte ciudat și complet pe dos.

---

* Jos mîinile de pe istorie *(lat.)*

** Maimuță renumită pentru scamatoriile ei, demonstrate și la reprezentații de teatru.

*** E vorba de revoluția decabriștilor din 1825.

— Şi, întrebă Petru, nu există nici un război pe nicăieri ?

— Unul mic de tot, care în curînd va lua sfîrşit, anume în Grecia, împotriva turcilor.

— Ha, frumos ! strigă paladinul şi bătu cu pumnul de piatră în masă, cu mulţi ani în urmă m-a supărat cît de ruşinos stau şi privesc creştinii cum ţin musulmanii în frîu acest minunat popor. Frumos, într-adevăr ! Trăiţi vremuri frumoase, iar neamul vostru e mai nobil decît credeam. Deci cavalerii din Germania şi Franţa, din Italia, Spania şi Anglia au plecat ca şi cei conduşi cîndva de Richard Inimă de Leu să lupte împotriva necredincioşilor ? Flota genoveză navighează în arhipelag transportînd miile de luptători, flamura Franţei din evul mediu se apropie de ţărmul Stambulului, iar drapelul Austriei flutură în primele rînduri ? Ha, în asemenea luptă m-aş mai avînta şi eu călare, aş scoate sabia mea Durande şi aş suna din cornul de vînătoare să se trezească din morminte toţi vitejii şi să pornească împreună cu mine în bătălia împotriva turcilor.

— Nobile cavaler, am răspuns eu, fiindu-mi ruşine de prezentul meu, timpurile s-au schimbat. Mai mult ca sigur că în asemenea condiţii v-ar aresta pentru demagogie, fiindcă în acele lupte nu se vede nici drapelul habsburgic, nici flamura franceză, nici harfa engleză, nici leul spaniol.

— Dar cine înfruntă semiluna dacă nu toţi aceştia ?

— Grecii singuri.

— Grecii ? Să fie posibil ? strigă Ioan. Şi celelalte state cu ce sînt oare ocupate ?

— Încă mai au trimişi la Poartă !

— Ce spui, omule, grăi Roland, împietrit de mirare, poţi rămîne indiferent cînd un popor luptă pentru libertatea sa ? Sfîntă fecioară, ce lume mai e şi asta ? Zău că s-ar îndura şi o piatră !

Şi spunînd acestea strivi de mînie pocalul de argint ca şi cînd ar fi fost din cositor subţire, încît vinul din el ţîşni pînă în tavan. Se sculă zăngănind de la masă, înşfăcă scutul crestat şi sabia lungă şi ieşi din cameră abătut, cu paşi zgomotoşi.

— Ei, da' nervos mai e şi Roland cel din piatră, şopti Roza, după ce acesta trîntise uşa mare s-o scoată din ţîţîni, apoi se scutură de picăturile de vin care-i săriseră pe piept. Nebunul ăsta de piatră mai are chef de război acum, la bătrîneţe ! Dacă s-ar prezenta, l-ar pune pe loc, fără nici o milă, cap de coloană la grenadierii din Brandenburg, că de înalt e înalt, slavă domnului.

— Fecioară Roza, spuse Petru, mînios era, fără îndoială, şi putea să părăsească altfel încăperea, dar gîndiţi-vă că furioso * a fost cîndva nebun şi a făcut şi alte isprăvi decît să strivească pocale de argint şi să stropească femeile cu vin. La drept vorbind, nu-i pot lua în nume de rău supărarea, fiindcă a fost şi el cîndva un om şi pe deasupra un paladin strălucit al marelui împărat, un cavaler viteaz, care dacă i-ar fi cerut Carol, ar fi înfruntat singur pe cîmpul de luptă o mie de musulmani. Acum i-a fost ruşine şi s-a supărat.

— Lăsaţi-l să plece pe uriaşul de piatră ! exclamă Bachus. M-a supărat băiatul, m-a supărat. N-are ce căuta printre noi bădăranul ăsta înalt cît casa, se uita la mine tot timpul sfidător, de sus. Era să-mi tulbure toată bucuria şi bunadispoziţie. N-am fi apucat să dansăm, fiindcă el cu picioroangele lui ţepene de piatră nu şi-ar fi putut permite nici o săritură fără să se răstoarne, nenorocitul.

— Da, să dansăm, să dansăm, strigară apostolii. Cîntă, Balthazar, cîntă !

Iuda se ridică, îşi puse nişte mănuşi imense cu manşete care-i ajungeau aproape la cot, se apropie graţios de fecioară spunîndu-i :

— Preaonorabilă şi preafrumoasă fecioară Roza, aţi vrea să-mi acordaţi cinstea deosebită a primului...

— *Manum de !* îl întrerupse Bachus patetic. Eu am organizat balul şi eu trebuie să-l deschid. Dansează dumneata cu cine doreşti, apostole Iuda, Roza mea dansează cu mine. Nu-i aşa, iubito ?

Îmbujorată făcu o reverenţă în semn de aprobare, iar apostolii rîseră de Iuda şi îl batjocoriră. Mie însă zeul vinului îmi făcu un semn în chip eroic :

— Te pricepi la muzică, doctore ? întrebă el.

— Puţin.

— Ştii să ţii tactul ?

— Sigur că ştiu.

— Ei bine, atunci ţine butoiaşul ăsta, aşază-te lîngă Balthazar Fărăfund, pivnicerul şi trîmbiţaşul nostru, ia ciocanele astea de dogar care sînt din lemn şi acompaniază-l pe el la tobă.

M-am mirat, dar m-am conformat. Dacă toba mea era cam neobişnuită, instrumentul lui Balthazar bătea şi mai tare la ochi. El ţinea în dreptul gurii în chip de clarinet un cep de fier de la un butoi mare de opt mii de

* Aluzie la epopeea *Orlando furioso* de Ludovico Ariosto (1474—1533), în care se vorbeşte despre înnebunirea lui Orlando şi despre aventurile acestuia pînă la vindecarea sa.

litri. Lîngă mine se așezară și Bartolomeu și Iacob cu niște pîlnii enorme de vin, pe care le manevrau ca pe niște trompete așteptînd să li se dea tonul. Dădură la o parte masa, Roza și Bachus se pregătiră de dans. La un semn de-al lui izbucni o muzică de ieniceri înfiorătoare, stridentă și falsă, iar eu băteam tactul de șase optimi în butoiul meu care ținea loc de tobă ! Cepul din care sufla Balthazar răsuna ca goarna unui paznic de noapte și nu scotea decît două sunete, unul de bază și un falset îngrozitor de înalt, iar cei doi trompetiști care cîntau din pîlnie își umflau obrajii storcînd instrumentelor lor sunete de spaimă și de jale, aidoma celor ale tritonilor cînd suflă în scoici de mare.

Dansul pe care-l prezentară cei doi trebuie să fi fost la modă acum cîteva sute de ani. Fecioara Roza își apucase fusta de poale cu ambele mîini și și-o înfoia atît de tare încît părea un butoi mare și plin. Nu se mișca prea mult din loc, ci făcea pași mărunți încolo și încoace, cînd apărînd, cînd dispărînd, cînd înclinîndu-se și făcînd reverențe. Partenerul ei în schimb era mult mai vioi, se învîrtea în jurul ei ca un titirez, făcea salturi îndrăznețe, pocnea din degete și chiuia de bucurie. Era ciudat să vezi cum îi flutura în vînt șorțulețul fecioarei Roza pe care i-l legase dinainte Balthazar, cum își bălăbănea piciorușele, cum îi rîdea fața bucălată de poftă de viață și bucurie.

Într-un tîrziu obosi, le făcu un semn lui Iuda și lui Paul și le șopti ceva. Îi scoaseră șorțul, apucară fiecare de cîte un capăt și traseră și traseră de se făcu dintr-o dată cît un cearșaf. Apoi îi strigară pe ceilalți, îi așezară de jur-împrejurul cearșafului și-i rugară să țină fiecare de un colț. „Ha !“ mi-am spus eu, „acum o să-l azvîrle puțin în sus pe bătrînul Balthazar spre încîntarea tuturor, numai de n-ar fi bolta atît de joasă, să nu-și spargă țeasta.“ Iuda și Bartolomeu cel voinic se îndreptară deodată spre noi... și se repeziră la... mine. Balthazar Ohnegrund rîse răutăcios. Tremuram tot, m-am apărat. Ce folos, Iuda mă înșfăcă tare de beregată și mă amenință că mă sugrumă dacă mă opun. N-am mai simțit nimic atunci cînd strigînd și chiuind în cor m-au așezat pe cerșaf. Am încercat încă o dată să mă adun.

— Nu prea sus, iubiții mei binefăcători, că-mi sparg capul de tavan, am strigat eu înfricoșat, dar ei rîdeau și strigau mai tare. Acum începură să legene cearșaful încolo și încoace, Balthazar le ținea isonul suflînd din pîlnie. Și începură să mă arunce în sus mai întîi de cîte trei, patru, cinci picioare în sus, apoi mă azvîrliră și mai sus, am zburat în sus — ca un nor se desfăcu tavanul bolții,

eu zburam tot mai sus trecînd prin acoperișul primăriei, mai sus, mai sus decît turnul domului. „Ei“, mi-am spus în timpul zborului, „acum s-a zis cu tine, cînd o să cazi din nou, îți rupi gîtul sau în cel mai bun caz vreo mînă sau vreun picior ! Cerule, și știu bine ce gîndește *ea* despre un bărbat cu picioarele rupte ! Adio, adio viața mea, dragostea mea !“

Atinsesem acum cel mai înalt punct din suișul meu și tot atît de fulgerător am început din nou să mă prăbușesc : buf ! înapoi prin acoperișul primăriei și în jos prin tavanul bolții, dar n-am aterizat pe cearșaf, ci tocmai pe un scaun cu care am căzut pe spate pe podea.

Cîtva timp am zăcut amețit de cădere. O durere de cap și răceala podelei mă deșteptară într-un tîrziu. Pentru o clipă n-am știut, căzusem acasă din pat sau zăceam undeva ? În sfîrșit, mi-am adus aminte că mă prăbușisem de undeva de sus. Mi-am pipăit cu frică mădularele, nu-mi rupsesem nimic, numai capul mă durea de la cădere. M-am adunat, m-am uitat în jur. Mă aflam într-o încăpere boltită, ziua pătrundea cețoasă printr-o gaură de pivniță, pe masă pîlpîia o lumînare cu ultimă putere, peste tot erau pahare și sticle, iar pe masă, în dreptul fiecărui scaun, cîte o sticluță cu o etichetă mare la gît — hei, acum încep să-mi amintesc tot... Am fost în pivnița primăriei din Bremen. Ieri noapte am intrat, am băut, m-am încuiat, erau și... îngrozit m-am uitat în jur, căci toate, toate amintirile mi se deșteptară dintr-o dată. Dacă fantomaticul Balthazar mai zace cumva în colț, dacă spiritele vinului mai roiesc în jurul meu ? ! Am aruncat niște priviri pe furiș spre colțurile camerei întunecate, erau goale. Păi atunci ? Să fi visat toate acestea ?

Îngîndurat am dat un ocol mesei lungi. Sticluțele de probă se aflau în dreptul fiecăruia după cum stătuse la masă. Sus de tot Roza, apoi Iuda, Iacob — Ioan, cu toții pe locurile unde-i văzusem noaptea asta în carne și oase. „Nu, un vis nu poate fi atît de viu“, mi-am spus, „tot ce am auzit și am văzut s-a întîmplat aievea !“ Dar n-am avut mult timp să meditez ; am auzit chei zornăind în ușa care se deschise încet și pe care intră salutînd bătrînul ușier :

— Tocmai a bătut ora șase, spuse el, și după cum ați poruncit am venit să vă deschid. Ei bine — continuă el, în timp ce mă pregăteam să-l urmez fără să vorbesc, ei bine, cum ați dormit noaptea asta ?

— Așa cum se poate dormi pe un scaun, destul de bine.

— Domnule, exclamă el speriat și mă privi mai atent. Dumneavoastră vi s-a întîmplat ceva înspăimîntă-

tor noaptea asta. Păreți atît de tulburat și de palid și vocea vă tremură !

— Bătrîne, ce să mi se fi întîmplat ! am răspuns eu forțîndu-mă să rîd. Dacă arăt palid și tulburat e pentru că am stat mult timp treaz și fiindcă n-am dormit în pat.

— Știu eu ce știu, spuse el dînd din cap, iar paznicul de noapte a și fost la mine de dimineață și mi-a povestit că a trecut prin dreptul găurii din pivniță între ora douăsprezece și unu și că a auzit tot felul de cîntece și murmur de voci în pivniță.

— Închipuiri, farse ! Am cîntat și eu puțin pentru propria mea plăcere și poate am vorbit prin somn, asta-i tot.

— De data asta l-am lăsat în pivniță într-o noapte ca asta, dar nu se va mai întîmpla niciodată, mormăi el în timp ce mă conducea pe scări. Dumnezeu știe ce lucruri înfiorătoare a fost nevoit domnul să audă și să vadă. Vă doresc cu plecăciune bună dimineața.

„Acolo însă cel mai mult
Doar o fecioară mi-a plăcut."

Cu gîndul la vorbele veselului Bachus și mînat de dorul iubirii am pornit să-i dau alesei bună dimineața după ce-am ațipit cîteva ore. Dar ea mă primi cu răceală și reținere, iar cînd i-am șoptit cîteva vorbe de dragoste mi-a întors spatele rîzînd în hohote și spunîndu-mi :

— Duceți-vă și trageți mai bine un pui de somn, domnule.

Mi-am luat pălăria și am plecat, așa urîcioasă nu mai fusese niciodată. Un prieten care stătuse la pian în celălalt colț al camerei veni după mine și-mi spuse apucîndu-mă cu tristețe de mînă :

— Frate drag, s-a zis cu dragostea ta pentru totdeauna, de acum încolo alungă-ți orice gînd.

— Asta puteam să observ și eu, i-am răspuns, naiba să ia toți ochii frumoși și gurile trandafirii și credința prostească în ceea ce grăiesc privirile și rostesc buzele de fată.

— Nu face atîta zarvă, se aude acolo sus, șopti el, dar spune, pentru numele lui dumnezeu, e adevărat că toată noaptea ai zăcut în pivnița de vin și ai băut ?

— Ei bine, da, și cui îi pasă ?

— Știe cel de sus cum de a aflat ea imediat, că a plîns toată dimineața și pe urmă a spus s-o ferească dumnezeu de un asemenea bețivan, care-și pierde nopțile lîn-

gă sticla de vin și bea singur din plăcerea prostească de-a bea. Ești un bădăran de care nu mai vrea să audă.

— Așa ? am răspuns eu calm avînd o oarecare milă față de mine însumi. Ei bine, de iubit nu m-a iubit niciodată, fiindcă m-ar fi întrebat și pe mine. O salut cu drag. Rămîi cu bine !

Am alergat acasă, mi-am strîns repede lucrurile și am plecat în aceeași seară. Cînd am trecut prin fața statuii lui Roland l-am salutat cu prietenie pe bătrînul uriaș, și spre uimirea întregului poștalion răspunse la salutul meu de despărțire dînd din capul său de piatră. Bătrînei primării și bolților din pivniță le-am trimis cîteva bezele, apoi m-am cuibărit într-un colț al trăsurii, lăsînd să mi se mai perinde o dată prin fața ochilor fanteziile acestei nopți.

PORTRETUL ÎMPĂRATULUI

„Acuma nu te teme că-ți voi strica orîndul,
Neliniștită umbră în mută măreție!
Nu — niciodată lira n-a insultat mormîntul.“

A. DE LAMARTINE *

1

În poștalionul care face de două ori pe săptămînă drumul de la Frankfurt la Stuttgart călătoreau cu cîțiva ani în urmă într-una din cele mai frumoase zile ale lui septembrie doi bărbați tineri. Unul dintre ei se urcase la o stație după Darmstadt și prima impresie pe care i-o făcu pasagerul dinaintea lui prin aspectul său dichisit și salutul său prietenos cu care se așezase alături de el îl scăpă definitiv pe acesta de teama că întîmplarea i-ar fi putut rezerva o companie neplăcută. Continuarea călătoriei demonstra că nu judecase greșit atunci cînd îl luase pe tovarășul său de drum drept un om cumsecade, manierat. Ce spunea, chiar dacă nu era tocmai vesel, era deschis și inteligent. Nu arareori îl surprinseră pe călător afirmații aruncate la întîmplare, reflecții ale vecinului său care vădeau o cultură aleasă, experiență socială și o erudiție pe care nu le-ar fi bănuit în dosul hainei de vînătoare și al pălăriei neînsemnate de piele. De altfel, trebuia să admită, că pe măsură ce pătrundea mai adînc în sud cu atît mai des și mai jenat se simțea nevoit să ceară iertare ținutului și locuitorilor pentru prejudecățile pe care cu multă ușurință le accepți din auzite la depărtare, mai ales la vîrsta de douăzeci și patru de ani.

Cît de diferit îi fusese descris acest ținut în Brandenburg! Cîte unii lăudaseră acel drum de munte **, valea Neckarului, dar descrierea lor părea neconvingătoare și minoră față de minunile Elveției spre care alergau pe acel drum. Despre locuitori însă nu circula la el acasă decît

* Versuri din oda *Bonaparte* de Alphonse de Lamartine (1790—1869).

** Aluzie la drumul care ducea de la Darmstadt la Heidelberg.

o singură opinie. Acolo, imediat după Darmstadt, încep suabii, i se povestise la Berlin tînărului călător cu o privire compătimitoare aruncată pe hartă, cu una și mai compătimitoare asupra lui care își propunea să viziteze acele ținuturi. Acolo încetează orice viață socială, orice cultură; un popor grosolan, necioplit, care nici măcar nu vorbește o germană corectă. Și, din păcate, nu numai clasele de jos au această lacună, dar și cele mai răsărite au un aer de mărginire, o lipsă de rafinament și vorbesc o germană atît de stricată încît, ca să nu roșească în fața străinilor, trebuie să vorbească franțuzește. Aceștia au fost banii de drum care i-au fost încredințați pentru Suabia și în capul tînăr și romantic al tînărului din Brandenburg aceste legende se împleteau atît de straniu în timpul liber pe care i-l dăruiau străzile acoperite de nisip și poștalioanele îmbietoare de la el de acasă, încît își părea ca unul din acei tineri gentilomi binecrescuți dintr-un roman de-al lui Scott care plini de amintirea nostalgică a celor mai rafinate cercuri, a teatrelor și tuturor plăcerilor din lumea întreagă pleacă din Londra pentru a vizita Scoția și pe locuitorii săi barbari.

Dar cînd i se deschise în fața ochilor acea lume minunată, cu dealuri încărcate de fructe și vii și cu văi binecuvîntate, cînd i se dezvăluiră privirii mirate satele frumoase și acoperișurile roșii, cu oameni cinstiți și veseli, cînd îi apăru ici-colo printre pădurile falnice de fag cîte o fortăreață veche și un castel cu ferestre strălucitoare, aproape că era să cadă în cealaltă extremă: nu mai avea decît cuvinte de laudă și de admirație și compătimea sărăcăcioasa marcă a Brandenburgului situată la șes, pămîntul ei nisipos și sterp, brazii firavi și locuitorii ei palizi, din care piereau poate cu miile fără să fi văzut nici măcar unul din strugurii aceia enormi care sclipeau aici din belșug printre frunzele verzi, și își găsi o slabă consolare pentru patriotismul său în faptul că natura îi despăgubise întrucîtva pe compatrioții săi dîndu-le o mai bună judecată, o limbă mai sonoră și o cultură mai aleasă.

Tînărul de lîngă el, deși i se simțea după felul cum vorbea accentul sudic, părea să cunoască la fel de bine ca și cel din Brandenburg codul bunelor maniere. Cel puțin nici una din întrebările sale nu trăda curiozitatea de a afla ceva despre situația acestuia, despre patria sa și scopul călătoriei sale, se purta prevenitor, dar demn, prefera să răspundă în loc să întrebe și consimți să-l informeze pe străin asupra denumirilor și istoriei burgurilor și orașelor care-i atrăgeau atenția fără să considere acest lucru o povară.

Pe cît de calm și de rece dădea lămuririle tînărul îmbrăcat în haine de vînătoare, pe atît de mult și de aprins îi plăcea să vorbească despre două aspecte. O dată, cînd vecinul său aduse vorba despre cîteva din noțiunile sale insolite despre buna societate din Suabia cel îmbrăcat în verde îl privi cu mirare, îl întrebă dacă mai fusese vreodată în Suabia pe un alt drum și cînd acesta negă, replică :

— Știu că în special în Germania de Nord lumea are de cele mai multe ori concepții ciudate despre noi. Dacă sînt întemeiate sau nu, veți decide singur după ce veți fi zăbovit cîtva timp în mijlocul nostru. Dar vă dau un sfat : Să analizați mai întîi fără prejudecată sursa posibilă a acestor concepții. Recunosc că circulă de secole o opinie oarecum defavorabilă despre patria mea ; pățaniile cu suabii nu datează de acum, din zilele noastre. Dar o mare parte din aceste lucruri hazlii rezultă dintr-o oarecare gelozie între seminții și dintr-un provincialism care au domnit dintotdeauna în scumpa noastră Germanie. În Suabia, de pildă, toate lucrurile ciudate puse nouă de alții în cîrcă sînt puse pe seama austriecilor. Că această prejudecată nu s-a atenuat nici în vremurile noastre, nici chiar prin progresele culturii și ale vieții sociale mai animate, are două explicații, vina mai mare nu se află însă de partea Germaniei de Sud.

— Poftim ! exclamă călătorul brandenburghez ceva cam neîncrezător. Doar n-o să cred acum că...

— Obiceiurile noastre sînt judecate după compatrioții mei pe care-i întîlnești în Germania de Nord. Chiar dacă aceștia ar fi oamenii cei mai raționali tot li s-ar atribui două defecte care i-ar dezavantaja în ochii dumneavoastră. În primul rînd limba.

— Poftim ! răspunse tovarășul său de drum îndatoritor. Nu e cazul tuturor, dumneavoastră, de pildă, vă exprimați cît se poate de plăcut.

— Mă exprim cum gîndesc și așa procedează o bună parte din compatrioții mei, dar fiindcă noi pronunțăm diftongii altfel decît voi și modificăm silabele finale fie după obiceiul nostru străvechi fie înghițindu-le în timpul vorbirii, limba noastră vă sună altfel, dură, aproape vulgară. Majoritatea suabilor pe care-i întîlniți la dumneavoastră sînt tineri care vin de la Universitate și care frecventează institutele din Germania de Nord sau negustori pe care afacerile îi poartă într-acolo. Oamenii aceștia constituie un etalon pentru concetățenii lor și astfel îi nedreptățesc pe aceștia. În țara dumneavoastră se acordă multă atenție manierelor și comportamentului copilului și ale tînărului, care este introdus de timpuriu în cercurile moderne. La noi, acest lucru se petrece abia cu vreo opt sau zece ani mai tîrziu.

— Ei, întocmai ce spuneam adineauri, replică celălalt, aceste maniere nu le dobîndește nici unul prin el însuși și aceasta este prin urmare o lipsă a educației dumneavoastră.

— Presupunînd că acele maniere sînt într-adevăr foarte bune, că ele reprezintă tocmai ceea ce trebuie inoculat unui viitor cetățean al unui stat fiind deosebit de folositoare și de necesare.

— Asta nu ! Dar nu strică nimănui dacă le ia cu sine, conchise străinul.

— Dacă le ia cu sine așa din zbor le și pierde cu prima ocazie, răspunse suabul. Dar nu despre asta e vorba. Nu vreau să spun decît că în Germania de Nord se face greșeala de a judeca obiceiurile și societatea noastră după oameni care de fapt n-au aparținut încă societății, care probabil că au fost trimiși în lume pentru a-și șlefui manierele. Sau poate vreți să-i judecați pe compatrioții acestor oameni după cîțiva tineri savanți care vin la dumneavoastră abia ieșiți de pe băncile școlii și ca atare par uneori stîngaci la vorbă și la port ?

— Desigur că nu, dar lămuriți-mă dumneavoastră, circulă zvonuri atît de ciudate, răspîndite chiar pe seama societății alese din Suabia cu privire la obiceiurile și datinile lor, la femeile și fetele lor.

— Poate nu chiar așa de ciudate, răspunse vînătorul rîzînd, precum se aude la noi despre obiceiurile doamnelor dumneavoastră. Fiindcă fetele noastre și le închipuie pe doamnele din Germania de Nord mereu cu cîte o carte savantă în mînă. A doua sursă de erori privitoare la patria mea sînt însă compatrioții dumneavoastră călători și raporturile deosebite ale vieții noastre de familie. În Germania de Nord nu e greu să ai acces în cercurile de familie, să cîștigi printr-un cunoscut alți zece. În Suabia e altfel : Toți sînt veseli, sociabili între ei — străinul însă este tratat ca un străin, este mai degrabă ocolit decît invitat, dar în schimbul acelei răceli aparente veți găsi întotdeauna o despăgubire. Compatrioții dumneavoastră îți deschid ușa, dar rareori inima. Suabii mei sînt mai precauți, dar se leagă de cel pe care l-au îndrăgit cu o cordialitate pe care o căutați degeaba la obiceiurile artificiale și rafinate.

— Prin urmare, cea de-a doua sursă a prejudecăților noastre rezultă din aceea, întrebă străinul, că de fapt compatrioții mei nici nu s-au familiarizat cu cercurile dumneavoastră bune ?

— Sigur că da! spuse vecinul. Învățați dacă vă surîde norocul să pătrundeți în cercurile claselor noastre elevate, învățați să ne cunoașteți îndeaproape, nu vă lăsați conduși de propriile dumneavoastră opinii despre viață și obiceiuri și veți da peste un mic popor bun, inimos, destul de cult pentru a se măsura cu cel mai cult om dacă știi să-l atingi la coarda sensibilă, destul de înțelept pentru a se încadra în limitele bunelor maniere și pentru a ridiculiza lipsa acestora.

Străinul zîmbi. „Își iubește țara", gîndi el, „și și-o apără cu patimă, fiindcă nu vrea s-o știe terfelită sau fiindcă n-a văzut niciodată ceva mai bun." Scuză în sinea lui înflăcărarea cu care se apăra suabul, dar nu se putu abține să nu resimtă un oarecare triumf asupra lui. Cu ușurință în exprimare și acel exercițiu de-a vorbi repede și mult despre nimic — fapt întîlnit în nordul țării noastre mai des decît în sud — îi atrase atenția asupra altor mari avantaje pe care le au provinciile din nordul Germaniei față de cele din sud. Enumeră cîte douăzeci de scriitori și poeți din țara sa la cîte unul din sud, iar suabul nu-i putu stăvili elocvența decît arătînd spre sublimele ruine ale Heidelbergului cînd dădură colțul. Străinul privi mirat și încîntat. Blocurile roșiatice de piatră păreau mai roșii în lumina soarelui de toamnă care apunea, iar amurgul cufunda într-un verde închis pomii și boschetele care creșteau între zidurile dărîmate. Printre arcadele ferestrelor mari, deschise se deslușea pădurea neagră, vîrful dealului era acoperit de acel văl parfumat care conferă tuturor lucrurilor un farmec unic, plin de mistere, iar de sus norișorii roșiatici ai serii și cerul albastru închis se oglindeau în valurile Neckarului.

— Aveți asemenea poezie la dumneavoastră în marcă? întrebă vînătorul cu un surîs binevoitor.

Străinul părea că nu aude, privirile îi rămaseră ațintite asupra acestui spectacol minunat, își dădea seama că în asemenea locuri discuția despre poezie nu-și mai avea locul.

După acest incident pe chipul vînătorului reapărură liniștea și nepărtinirea de dinainte, nu se mai certă pentru nimic, căutînd parcă să se exprime foarte prudent asupra anumitor lucruri.

Cînd discuția dintre cei doi călători se opri la unele evenimente recente și la politică, dat fiind că noaptea care se lăsase îi împiedica să-și mai concentreze atenția asupra priveliștii, tînărului din marcă i se păru, cu toate că nu mai putea distinge bine trăsăturile vecinului său, că respirația acestuia se accelerase, că glasul i se înfierbîntase, pe scurt, atinseseră un punct în conversație care pentru suab era de mare interes. Vorbeau despre forma și forța internă a Germaniei. Cu oarecare amărăciune acesta făcu o paralelă între acum și înainte care nu era tocmai în favoarea vremurilor de azi. Străinul, ale cărui principii nu coincideau poate cu aceste opinii, încuviință totuși ultimele propoziții, nu fără un oarecare sentiment de orgoliu. Din nefericire începu o frază cu „Sînt prusac", și în felul acesta, fără să vrea, îl irită și mai mult pe tînăr. Fiindcă acesta uită să mai țină cont de inteligență; cu o elocvență care ar fi fost potrivită în oricare altă situație încercă să-și impună punctul de vedere și nimic nu i se părea prea sus ca să nu poată fi măsurat cu propriul său etalon. Prusacul, care nu cunoștea astfel de oameni decît din auzite, și sub periculosul nume de „Köpenicker", se sperie de aceste afirmații. Oare poștalionul, vreun pasager de la mijloc nu auzise aceste discuții? Spandau, Köpenick, Jülich* și toate *locurile fixe* posibile se învălmășeau în mintea sa înfierbîntată și cel mai bun remediu de a-l reduce pe vecinul său la tăcere i se păru acela de a se cuibări într-un colț prefăcîndu-se că doarme.

2

Cînd cei doi călători se treziră dimineața după această noapte periculoasă zăriră la o distanță mică turnurile din Heilbronn apărînd din ceață.

— Aici se termină călătoria mea, spuse domnul în haină verde arătînd spre oraș, și dumneavoastră vă datorez, adăugă el cu o privire prietenoasă îndreptată spre vecinul său, că de data aceasta părăsesc cu regret această diligență. Cît de plăcută mi-ar mai fi fost încă o zi în compania dumneavoastră!

— Aceasta este soarta mea de paisprezece zile, răspunse brandenburghezul. Spațiul restrîns creează o bună vecinătate. Oameni care poate într-un oraș mare, chiar de ar fi vecini, n-ar schimba ani de zile nici o vorbă între ei, se apropie datorită dorinței firești de comunicare. Locul de lîngă mine s-a schimbat mai des decît într-o bătălie, dar trebuie să mă declar norocos că v-am avut atîta timp lîngă mine, fiindcă așa am făcut cunoștință în modul cel mai plăcut cu patria dumneavoastră.

* Aluzie la persoanele cu concepții democratice, care erau aruncate în temnițele din Köpenick, Spandau și Jülich.

— Veți rămîne mai mult timp în Württemberg ?

— Vizitez niște rude din partea mamei, răspunse străinul, depinde dacă-mi plac ele sau reședința, zăbovesc mai mult sau mai puțin timp acolo.

— E puțin probabil să ne revedem, spuse cel îmbrăcat în verde, în ceea ce mă privește nu știu ce m-ar putea duce la Stuttgart. Nu uitați însă niciodată ce v-am spus despre caracterul compatrioților mei. Dacă puteți să vă orientați puțin după felul lor de gîndire, după obiceiurile lor, veți fi pretutindeni căutat și binevenit. Ca străin le veți fi cu atît mai pe plac doamnelor, iar bărbaților noștri — ei bine, asta depinde de cercul pe care-l frecventați, numai că, adăugă el cu un surîs între ironie și prietenie binevoitoare, nu trebuie să se simtă prea evident...

— Ei bine ? exclamă străinul nerăbdător cînd se opri celălalt.

— Că nu sînteți german, ci prusac.

Cornul răsunător al poștalionului și scîrțîitul greoi pe lespezile de piatră acoperiră răspunsul străinului. Pasagerilor li se permise un scurt popas în acest orășel, iar străinul vru să-l mai invite o dată la micul dejun pe vecinul său din diligență. Dar chiar în ușa poștalionului un bătrîn rîndaș îi întinse acestuia cîteva scrisori. Pe una i-o smulse în grabă roșind, iar tovarășul său de călătorie recunoscu în treacăt că era scris de femeie. Străinul se așeză cam indispus la fereastra localului. Îl văzu pe vînător vorbind cu servitorul lui și la scurt timp după aceea fură aduși doi cai frumoși. În aceeași clipă domnul în verde își făcu apariția grăbit în salon, îl căută din ochi și-l găsi pe tovarășul lui de drum, se apropie de el, doar pentru a-și lua rămas-bun, repede, dar din toată inima. Astfel, spre marea lui mîhnire, brandenburghezul nu mai putu nici măcar să întrebe de casa și familia lui Käthchen von Heilbronn *, întrebare pe care și-o însemnase în notițele de călătorie subliniind-o de două ori. Însă înfățișarea vînătorului, ușurința cu care se avîntă în șaua calului frumos și mîndru, felul atît de maiestuos în care traversă piața îl consolară pentru graba aproape nepoliticoasă cu care-și luase rămas bun de la el. Își spuse că rareori văzuse reunite în aceeași persoană un trup atît de bine făcut și un chip atît de frumos, de expresiv.

* Aluzie la piesa cavalerească romantică de Heinrich von Kleist (1777—1811).

— Cine era acest domn îmbrăcat în verde ? îl întrebă pe chelnerul care privea de la celălalt geam în urma călărețului.

— Numele nu știu să vi-l spun, răspunse acesta, știu doar că i se spune „domnul baron“, că tatăl lui are moșii lîngă Neckar la cîteva ore de aici și că sînt, pare-se, foarte bogați. În oraș vine rar.

Nu prea mulțumit de această explicație tînărul se urcă din nou în diligență. Tatăl lui, care fusese de mult în acest ținut, îi povestise atîtea lucruri ciudate despre „baronii suabi“, încît nu-l bănuia de așa ceva pe amabilul și iscusitul său tovarăș de călătorie. Noul său vecin, care-i mărturisi din primul sfert de oră că e negustor de hamei din Bavaria, îl făcu să resimtă și mai puternic pierderea celui vechi, iar cultivarea hameiului nepreocupîndu-l prea mult ca subiect de discuție preferă să se gîndească la caracterul tînărului care-l părăsise și să mai treacă apoi încă o dată în revistă toate așteptările și speranțele cu privire la rudele sale la care călătorea. Nu-și făcea mari iluzii în privința conversației cu unchiul său ; după calculele lui trebuia să fie în vîrstă de șaizeci de ani. Ursuz, nesociabil și încăpățînat, îl cunoscuse tatăl lui încă de acum douăzeci și cinci de ani, iar asemenea trăsături nu se ameliorează la bătrînețe. În schimb tînărul își făcea iluzii mai mari în privința domnișoarei Anna, verișoara lui. De la un prieten de-al său, care trăise mai mult timp în Suabia, aflase că era considerată mîndrețea acestui ținut. O relație plăcută, cordială timp de cinci-șase săptămîni i se părea întru totul convenabilă și atît de zelos era în calcularea mijloacelor la îndemînă pentru a se arăta în lumina cea mai favorabilă, atît de sigur era de impresia pe care persoana sa, ființa sa o va face negreșit, atît de ușor de cucerit credea el că este inima unei „domnișoare din Suabia“, încît nici nu-i trecu prin minte că frumoasa verișoară Anna ar putea să-i fi dăruit cuiva inima ei.

Ajuns în oraș se lăsă condus imediat la casa în care locuise dintotdeauna unchiul său,

Dar cu vorbă apăsată
Ușa-i se deschise,
Cei pe care-i caută — *

locuiau însă de mult la o moșie la țară, n-aveau să se mai întoarcă nici la iarnă, iar casa nu le mai aparținea.

* Vezi balada lui Friedrich Schiller *Ritter Toggenburg (Cavalerul Toggenburg)*, preluată liber de Hauff.

Călătorul din Brandenburg luă repede o hotărîre. Folosi ziua aceasta pentru a vizita orașul primitor și se întoarse apoi pe același drum pe care venise pînă jos în valea Neckarului unde se afla moșia unchiului său.

Cu cît se apropia mai mult de acel ținut încîntător cu atît se bucura la gîndul că va petrece cîteva săptămîni la țară. Știa din proprie experiență că la țară, rupt de toate distracțiile din oraș și eliberat de toate formalismele pe care acolo le consideri frumoase și necesare, iar aici inutile și apăsătoare, te împrietenești și legi cunoștințe mai repede că, limitîndu-le la o societate mică, te apropii mai ușor. La o oră distanță de moșie drumul se desprindea din calea principală. Vizitiul pe care-l tocmise îi arătă o potecă ce ducea în pădure. Drumul se întinde pe după deal, spuse el, dar pe poteca aceasta se ajunge pe jos mult mai repede la castelul Thierberg. Tînărul coborî. Pînă atunci călătorise pe coama dealului, acum vedea în fața ochilor o colină acoperită de păduri și cum auzise că acel castel al unchiului său se află în valea Neckarului deduse că de pe acea colină poți admira de sus priveliștea asupra văii. Poștalionul porni mai departe și el o luă pe cărare în sus. Îl întîmpină o pădure de fagi maiestuoși. Niciodată nu văzuse acest pom atît de puternic, de falnic, ici-colo zări și stejari și frasini frumoși și spre marea lui mirare cireși păsărești de o înălțime neobișnuită. Treptat, treptat urcușul i se păru mai greu ; dealul devenea dintr-o dată mai abrupt și de multe ori îi veni să blesteme eleganța incomodă cu care-l înzestrase croitorul său berlinez. În sfîrșit atinse vîrful, dar nu se deschidea încă nici o perspectivă. Copacii se îndesau pe măsură ce cărăruia cobora, iar cînd aceasta, parcă pentru a-i spori nerăbdarea, se bifurcă în două cărărui mai mici care o luau în direcții diferite îl ocărî pe vizitiu și se certă pe sine pentru propria-i neghiobie care-l îndemnase să se rătăcească într-o pădure străină. Într-un tîrziu o luă la dreapta și spre marea lui bucurie, după ce mersese cîțiva pași văzu o rochie colorată strălucind prin frunziș.

Își grăbi pașii și nu mică îi fu mirarea cînd dintr-o dată se află în fața unei tinere doamne care ședea pe o bancă în umbra unui stejar bătrîn. Avea o carte în mînă, iar cînd auzi pași foșnind prin frunzele căzute își ridică încet și calm ochii frumoși. Dar și ea păru surprinsă să vadă în fața ochilor în pustiul acesta un tînăr îmbrăcat în haine de oraș. Roși puțin, dar nu-și coborî privirile în care se citea uimirea față de vizita neașteptată. Tînărul se aplecă de cîteva ori fără să știe

prea bine ce voia să spună. „Oare această frumoasă fată să fie verișoara Anna ?“ Atîta fusese în stare să gîndească în acest moment și să se întrebe totodată și abia după ce-și răspunsese repede afirmativ la întrebare se apropie de tînăra fată care între timp închisese cartea și se ridicase de pe băncuța ei.

— Vă rog să mă iertați, spuse el, dacă v-am deranjat. Mă tem că m-am rătăcit. Pe aici pot să ajung la castelul domnului von Thierberg ?

— Pe cărăruia asta nu prea puteți, dacă nu cunoașteți locurile, răspunse ea cu o voce adîncă, dar melodioasă. Ați lăsat sus pe stînga o cărare care duce la castel.

Se înclină spunînd acestea, iar tînărul o luă înapoi. Abia făcuse cîțiva pași că un sentiment irezistibil îl trase înapoi. Fata frumoasă se mai ridică o dată de pe bancă văzîndu-l că se înapoiază, dar de data asta obrajii i se îmbujorară de nedumerire și în ochii mari i se citi o oarecare teamă. Cu riscul de-a părea lipsit de modestie, călătorul întrebă dacă nu cumva avusese onoarea să vorbească cu domnișoara von Thierberg.

— Acesta îmi este numele, răspunse ea ceva cam stînjenită.

— *Eh bien, ma chère cousine* *, spuse el zîmbind și înclinîndu-se politicos, atunci am plăcerea să vi-l prezint pe vărul dumneavoastră Rantow.

— Cum, vărul Albert ? exclamă ea veselă, va să zică v-ați ținut de cuvînt pînă la urmă ? Ce-o să se mai bucure tata ! Și ce face unchiul și mătușa mea dragă și cum ați călătorit ?

Astfel pe buzele frumoase se înghesuia o întrebare după alta, și vărul Rantow, pierdut de fericire că are o vară atît de fermecătoare, nu-și mai găsea cuvintele să răspundă pe rînd la toate. Cît de încîntătoare, cît de naivă i se părea limba ! Nu putea spune că ea contravenea vreunei reguli de stil și totuși parcă erau cu totul alte cuvinte, alte sunete decît cele pe care le auzise în țara sa. Simțea că prea repede călătorise ca să se fi pregătit treptat pentru acest contrast.

— Aceasta este plimbarea mea preferată, spuse ea mergînd încet alături de el. E drept că drumul prin vale e și mai plăcut, Neckarul face niște meandre frumoase, burguri vechi împodobesc înălțimile — iar castelul nostru nu e mai prejos, cel puțin în ceea ce privește vechimea — în susul și în josul văii se văd sate și chiar

* Ei bine, draga mea verișoară *(franc.)*

și un orășel. Dar drumul de întoarcere la castel este atît de abrupt și de greu, iar pe stradă sînt prea mulți oameni. Pădurea asta nu e mai sus decît castelul, într-o jumătate de oră ai și ajuns și ești dintr-o dată atît de îmbietor de singur de parcă ai fi într-un budoar cu ușile închise.

— Pînă cînd întîmplarea îți scoate în față un văr din Prusia care tulbură dulcea singurătate, interveni Rantow.

— În general, continuă ea, în castel nu e prea multă forfotă. E tot atît de singuratic ca orice alt castel vrăjit din „O mie și una de nopți". Afară de servitori și în aripa din spate de administratorul pe care însă nu-l vezi niciodată, tata și cu mine sîntem singurii locuitori. Da, singurătatea din castel este deseori atît de înfiorătoare și de tristă, încît prefer să mă refugiez în singurătatea pădurii unde foșnetul copacilor și cîntecul păsărilor mai vestesc puțină viață.

3

Tînărul se opri mirat cînd, ieșind din desiș după o cotitură a drumului, se trezi deodată în fața castelului. Locuitorii din sudul Germaniei sînt obișnuiți din tinerețe cu asemenea priveliști. În Franconia și Suabia rareori întîlnești o vale lungă de vreo cîteva ore care să nu fie străjuită de vreun castel sau cel puțin de „un turn dărîmat și o poartă pe jumătate prăbușită". Alcătuirea naturală a ținutului, dealurile și rîulețele multe, pe deasupra constituția aparte a nobilimii de țară, mare la număr, au favorizat sau au impus din cele mai vechi timpuri aceste construcții solide. Dar nordul țării noastre poartă mai puțin pecetea acestor vechi timpuri. Cîmpiile largi nu ofereau o consolidare atît de naturală ca stîncile și șirurile de dealuri la poalele munților din sud și chiar dacă mai era ici-colo cîte o fortăreață prin ținutul întins ea cădea mai repede pradă distrugerii și paraginii. Vecinii își împărțeau frățește acele pietre prețioase, iar memoria lor era spulberată de vîntul care bătea peste cîmpie. De aceea pentru tînărul din marcă era surprinzător să se vadă așa de aproape, față în față cu un asemenea castel străvechi, cu atît mai surprinzător cu cît avea să intre ca musafir pe aceste porți întunecate, adînci și avea să locuiască printre acele ziduri vechi. În curînd însă nu se mai gîndi decît la priveliștea pitorească ce i se deschidea înainte. Bătrînul turn de strajă cenușiu era acoperit pe partea de mia-

zăzi de sus pînă jos de o mantie de iederă. Din crăpăturile zidului țîșneau crenguțe și vrejuri verzi, iar în jurul porții se întindea o viță-de-vie deasă, ale cărei frunze și fibre delicate se încolăceau cu o vigoare domolită în jurul balamalelor și lanțurilor ruginite ale podului mișcător. Pe latura dreaptă a castelului priveliștea era umbrită de pădurea întunecată, dar în stînga, pe lîngă zidul înalt, ochiul se cufunda în adîncurile frumoasei, fertilei văi a Neckarului, rătăcea în sus de-a lungul rîului, spre sate și cătune pînă hăt peste dealurile cu podgorii înspre munții albaștri, îndepărtați.

— Acesta este Thierbergul nostru, spuse domnișoara, ținutul pare să exercite un oarecare farmec asupra dumneavoastră, vere, și v-aș sfătui să vă uitați cît mai des pe fereastră ca să nu vă speriați de singurătatea noastră și de zidurile acestea vechi și urîte.

— Ziduri urîte numiți dumneavoastră acest castel vechi? exclamă musafirul. Poate exista oare ceva mai romantic decît aceste turnuri acoperite cu iederă, această boltă cu vechea emblemă, acest pod mișcător, aceste metereze și șanțuri. Nu ți se pare că vezi castelul din Bradwardine * sau oricare altul din romanele lui Scott? Nu te aștepți să-ți iasă înainte pe poartă un Sickingen, un Götz ** ?

— De data asta cel mult un Thierberg, răspunse domnișoara rîzînd, și dintre aceștia doar unul mai răsare ca o fantomă printre zidurile fatale. Astfel de turnuri și creneluri îmi plac nespus într-un roman sau într-o gravură, dar să locuiești printre aceste ziduri, singur și iarna, cînd vîntul urlă deasupra acestor turnuri, iar ochiul nu mai vede nimic verde în jur decît iedera aceea de pe turn — vere, mă înfior de pe acum cînd mă gîndesc! Dar veniți, domnule cavaler, castelana vrea să vă conducă personal.

Curtea posomorîtă, umbroasă în care intrară domoli oarecum entuziasmul musafirului. Aruncă o privire fugară în jur în timp ce-o străbăteau și observă că pentru un turnir locul nu era destul de mare, se apropie de un turn pe jumătate căzut ale cărui ruine se îndreptau amenințătoare spre zid, se miră de dintele ascuțit al vremii care rodea zidul gros, lăsînd crăpături uriașe și deschizînd ochiului o priveliște întinsă pînă în vale. Încă de pe treptele mîncate ale scării interioare, unde un curent

* Vezi romanul lui Walter Scott *Waverley* (1814).

** Franz von Sickingen și Götz von Berlichingen sînt cavaleri originari din Württemberg, imortalizați de Goethe în drama *Götz von Berlichingen*.

puternic pătrundea prin ferestrele prost închise, începu să-i dea dreptate în sinea lui verișoarei. Vreo șase-opt cîini care lătrau veseli și dădeau din coadă o salutară pe domnișoară într-un hol mare pavat cu cărămidă, iar o pasăre răpitoare legată, care ședea într-un colț pe o bară, scoase un țipăt neplăcut și bătu din aripi.

— Aceasta este anticamera noastră, aceștia sînt servitorii noștri, spuse Anna, arătînd veselă spre animale, prinți și prințese fermecate a căror vrajă o puteți rupe. Dar haideți să intrăm acum, adăugă ea mai gravă după cîteva clipe, în camera aceasta e tata.

Deschise o ușă înaltă, grea, cu două canaturi și în încăperea tapițată în stil vechi francon privirile tînărului se ațintiră asupra unui bătrîn care ședea într-o nișă adîncă a geamului, cufundat într-un ziar, după cum părea. La salutul fiicei sale se întoarse, iar cînd îl zări pe străin și Anna îi spuse cum îl cheamă, se ridică și porni încet, dar cu pași apăsați înspre el. Nepotul său privi cu admirație făptura înaltă, impunătoare care-i amintea fără să vrea de acel turn de strajă al castelului, pe care atîția ani nu-l putuseră doborî și a cărui vîrstă n-o trăda decît iedera care se încolăcise în jurul lui. Timpul îi brăzdase ce-i drept fruntea de șaizeci și cinci de ani, peste tîmple îi cădea părul moale cenușiu, iar barba și sprîncenele erau albe-argintii, dar ochii îi străluceau încă limpezi, capul și-l purta drept ca în anii viguroși ai tinereții, strîngerea de mînă îi era mai puternică decît replica nepotului.

— Bine ai venit în Suabia, spuse el cu voce groasă, puternică, a fost o idee înțeleaptă din partea stimatei mele surori să te trimită aici. Fă-te comod, așază-te lîngă mine la geam și tu, Anna, adu vin.

Așa a decurs primirea la Thierberg. Oricît ar fi fost ea de inimoasă și de sinceră, tînărul nu-și putu înăbuși timp de cîteva ore un oarecare sentiment de stinghereală. Și-l închipuise cu totul altfel pe unchiul său. După descrierea făcută de tatăl său credea că va da peste un bătrîn nobil de țară dur, dar vesel, care vînează iepuri, aplanează cu voie bună certurile dintre țăranii lui, căruia îi place să povestească despre gloabele lui și să tragă din cînd în cînd la măsea cîte un păhărel sau două cu prietenii și vecinii lui. Nu-și închipuia ce influență avuseseră asupra acestui bărbat cei douăzeci și cinci de ani și acele vremuri atît de tulburi care se scurseseră între timp. Ochiul liniștit, grav al unchiului care se oprea cercetător asupra trăsăturilor sale, întrebările necăutate dar temeinice cu care-l încolțea pe nepot vrînd să afle cîte ceva despre viața și faptele sale de pînă atunci, surîsul ironic care-i apărea cînd și cînd în colțul gurii la cîte o afirmație a tînărului, toate acestea și întreaga ființă a bătrînului îl impresionară într-un mod foarte neplăcut. Nu putea să-și ia inima în dinți să-l trateze pe unchi la fel de familiar cum o făcea el, se simțea ca un slujbaș al statului la început de carieră căruia un ministru îi acordă audiență și spre marea lui mîhnire era a doua oară că se înșela cu privire la „nobilii de țară din Suabia".

Și verișoara lui i se păru cu totul altfel decît și-o închipuise. Recunoscu în ea acea naturalețe binevoitoare, acel fel de-a fi nestingherit, necăutat care-i fusese lăudat la fiicele acestui ținut, dar această dezinvoltură părea să derive nu din ignoranță, ci dintr-un tact plin de finețe și siguranță, și ceea ce spunea făcea dovada unui spirit deosebit de cultivat, încît naturalețea ei părea să constea numai din faptul că tot ce era spiritual, fie glumeț sau sublim, era exprimat ca ceva natural, înnăscut, care niciodată nu părea dobîndit sau căutat. Cel mai mult îl supără că din primele ore ea reușise să-i ghicească gîndurile. Amabilitățile căutate pe care el i le înșira, ea le ridiculiza, complimentele subtile ea știa să le evite într-un mod neașteptat, cînd voia el să se dea drept un tînăr delicat, instruit la Berlin, ea i se adresa invariabil cu „domnul von Rantow". Și totuși era nevoit să admită că niciodată nu mai întîlnise atîta armonie a mișcării, a expresiei, a siluetei și a vocii. Întreaga ei făptură o asemuia cu rochia de casă pe care o purta acum. Era simplă, modest colorată ; dar îmbrăca silueta ei fină, zveltă într-o eleganță plină de gust care conferă și rochiei celei mai puțin pretențioase un farmec enigmatic ; un mister al toaletei pe care, din cîte își amintea tînărul, nici un jurnal de modă nu-l dezlegase și care i se părea mai degrabă indiciul și simbolul unui suflet armonios decît urmarea unei educații grijulii.

I se păru a găsi aceeași potrivire între bătrînul domn și încăperea în care fusese condus mai întîi. Era strălucirea palidă a unui secol apus care-l întîmpina din ziduri și din obiectele casei. Covoarele grele țesute, fixate în stinghii odinioară aurite și a căror culoare bătea acum în maro închis, fotoliile late cu picioare bogat și delicat sculptate, perne brodate artistic în culori țipătoare, ornate cu papagali, ghivece de flori și cu mutrițele cățelușilor de salon îngropați de mult. Cîte zile de iarnă nu și-ar fi petrecut străbunicile lui aplecate deasupra muncii acesteia migăloase care pe atunci o considerau cea mai desăvîrșită din cîte născocise gustul omenesc și care acum i se părea strănepotului lor anostă, greoaie

și aproape ridicolă dacă nu l-ar fi legat de ea amintiri atît de venerabile. În prezența respectabilă a unchiului, toate acestea i se păreau sfințite de vechime și de o îndelungată obișnuință. Constată că la Thierberg se țineau departe de capriciile modei și dacă adăuga ce-i spusese tatăl său despre unele împrejurări și condițiile critice în care se afla unchiul său se simțea jenat că fusese în stare, chiar și pentru o clipă, să considere aceste locuri, grotești și ciudate; simți că respectul său nu va putea scădea în fața sărăciei nemeritate, dacă aceasta se prezintă în straie atît de sobre și demne, în fața acestor ziduri, acestor obiecte și acestui halat de casă neînsemnat, grosolan al unchiului, dacă aruncă o privire asupra portului său modern și cît se poate de incomod, se credea el însuși un neghiob posedat de o fantomă căreia un om înțelept îi face loc rîzînd să treacă pe lîngă el.

Acestea erau impresiile pe care prima seară la Thierberg le făcu asupra sufletului tînărului Rantow. Oricît de serioase păreau ele a fi de fapt, nu putu să-și stăpînească zîmbetul în momentul în care bătrînul orologiu al castelului bătu șovăitor și tremurat orele opt fix și dintr-o dată se deschise o ușă la capătul odăii și își făcu apariția un tip mărunțel într-o haină uzată, cu galoane, atîrnînd pe el, care după ce se înclină de trei ori rosti festiv:

— *Le souper est servi.* *

— *S'il vous plaît* **, îi spuse bătrînul cu expresia gravă și, înclinîndu-se spre nepotul său, îi întinse brațul frumoasei Anna și se îndreptă încet spre sufragerie.

4

O dată cu ușa de la sufragerie și cu prima privire aruncată într-acolo musafirului din Brandenburg i se deschise un cîmp larg al amintirii. Despre plafonul pictat care reprezenta geneza lumii, despre candelabrul greu pe care-l cobora arhanghelul Gabriel ca pe un soare din nori, despre perdelele galbene din mătase grea mama lui îi vorbise deseori cînd îi povestea despre castelul părintesc din Suabia și despre strălucirea fără margini care pătrunsese cîndva în familia și în frumoasele apartamente din Thierberg datorită răposatei ei bunici, care fusese fiica unui ministru bogat. Chiar și mama lui avusese în copilărie multă venerație față de aceste obiecte de preț dată fiind vechimea lor, iar de atunci mai trecuseră peste ele cel puțin vreo treizeci-patruzeci de ani.

* Cina e servită *(franc.)*

** Poftiți! *(franc.)*

— Acesta este salonul familiei, spuse bătrînul Thierberg în timpul mesei văzînd privirile curioase cu care nepotul său cerceta încăperea. Pe vremuri locul acesta se numea umbrar și strămoșii mei obișnuiau să bea aici cîte un păhărel. Răposatul meu bunic a fost cel care a amenajat și a decorat totul aici după cum se vede. A fost un om cu mult gust care și-a petrecut în tinerețe cîțiva ani la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Bunica mea a fost și ea o femeie minunată, ei doi au împărțit și au decorat cum se vede interiorul castelului.

— La curtea lui Ludovic al XIV-lea! exclamă tînărul înmărmurit. Ce vremuri frumoase! Cîți musafiri trebuie să fi văzut de atunci acest salon!

— Mulți oameni și minunate vremuri! răspunse bătrînul. Da, pe vremuri se petrecea grozav aici la Thierberg și musafirii nu se simțeau la noi mai rău decît la orice alt prinț din împărăție. Nu găseai nicăieri o viață mai veselă decît în aceste castele atît timp cît cavalerismul nostru a fost în floare. Pe atunci atîrna în balanță renumele nostru, cuvîntul nostru; erai nobil la fel ca și regele Franței, iar un baron era un om liber, care nu cunoștea nimic mai presus de el decît pe stăpînul său, pe împărat și pe dumnezeu. Acum —

— Tată! îl întrerupse Anna văzînd că i se îngroașă vena de la tîmplă și că o roșeață puternică îi năvălește în obraji ca un semn prevestitor de furtună. Tată! strigă ea pe un ton delicat, apucîndu-l de mînă. Nici o vorbă despre acest subiect! Știi cît de mult vă consumă!

— Fetiță prostuță! ripostă bătrînul pe jumătate supărat, pe jumătate mișcat de vocea rugătoare a frumoasei sale fiice. De ce să nu fie un bărbat destul de puternic să vorbească după ani de zile despre ceva ce a fost în stare să rabde și să ducă în spinare cu tărie. Vărul nostru nu cunoaște decît condițiile noastre de acum. S-a născut într-o vreme cînd aceste furtuni bîntuiau cel mai tare și a crescut într-un ținut unde ordinea lucrurilor de mult era alta. Prin urmare nu-și poate imagina prea bine ce erau strămoșii mamei sale și de aceea vreau să-l instruiesc.

Rostind acestea, baronul ridică paharul său mare pe al cărui capac erau imprimate în argint cele șaisprezece embleme ale casei sale și sorbi o înghițitură zdravănă, vrînd să adune puteri pentru instruire. Domnișoara Anna însă îi aruncă musafirului priviri îngrijorate, ru-

gătoare. El înțelese acest semn și încercă să-i abată atenția unchiului de la acest subiect.

— E adevărat, interveni el înainte de-a fi așezat paharul pe masă, în Prusia condițiile sînt altele și au fost de multă vreme altfel. Dar spuneți-mi dumneavoastră, se poate găsi în Europa vreo țară care să semene cu patria mea ? Recunosc că alte țări ne întrec cu mult ca suprafață și număr de suflete, dar nicăieri nu întîlnești pe un teritoriu atît de mic o forță atît de puternică impunînd prin virtutea sa : este Sparta vremurilor de azi. Și nu un teren generos sau un cer blajin au determinat lucruri atît de mărețe, ci geniul bărbaților mari a creat Prusia, fiindcă ei au știut să deștepte forțele latente, arătînd poporului ce poziție trebuie să ia ; fiindcă ei au devenit prusaci s-a născut și Prusia.

Bătrînul îl ascultase calm pe nepotul său, la ultimele sale cuvinte însă, fața sa se contractă de atîta ironie încît brandenburghezul roși.

— Fiul vecinului meu, al generalului von Willi, ar spune dacă te-ar auzi : „O Germanie, Germanie, se vede că nenorocirea ta decurge din propria-ți frămîntare. Nu vor să se mai numească greci, ci plateeni, corinteni, atenieni, tebani și chiar — spartani“. Doresc numai, adăugă el zîmbind, ca spartanii să nu dea cumva pentru a doua oară peste un Epaminonda pe cîmpul de luptă. Bătălia de la Leuctra * n-a fost o capodoperă a artei militare a spartanilor noștri moderni.

— Ghinionul nostru la Jena, spuse tînărul supărat, nu e nici din vina poporului, nici a regelui și cred că ne-am răzbunat pe Napoleon cu vîrf și îndesat. Nu numai că am eliberat din nou Germania, dar l-am detronat și pe el.

— Zău ? Ai fost acolo ? întrebă unchiul. Să mă ierte dumnezeu, am greșit pînă acum punînd acest eveniment pe seama jumătății de milion de soldați care au fost adunați din toată Europa și mînați împotriva lui. Te-ai numărat cumva și dumneata printre ei, nepoate ? Poți să ne vorbești în calitate de martor ocular ?

Nepotul roși și aruncă o privire speriată spre Anna, care abia mai putea să-și înăbușe zîmbetul.

— Pe vremea aceea mergeam la școală, răspunse el, dar mai tîrziu m-am necăjit adesea că n-am participat și eu. Recunosc că au dat și alții o mînă de ajutor, dar

* Epaminonda a înfrînt la Leuctra (371 î.e.n.) armata spartană. Aluzie la înfrîngerea prusacilor la Jena în 1806.

în toate bătăliile prusacii au avut ultimul cuvînt. Gîndiți-vă, bunăoară, la Waterloo.

— Fii convins că mă gîndesc, răspunse bătrînul foarte serios și încă mă gîndesc cu plăcere. Dacă cineva se poate numi dușmanul acelui om atunci eu sînt acela ; fiindcă a distrus tot și ne-a distrus pe noi, întorcînd ca pe o mănușă vechea și frumoasa noastră împărăție. Dar despre compatrioții tăi nu ești prea bine informat. E greu de crezut că tinerii voștri soldați, chiar așa înflăcărați cum se spune că erau, ar fi putut suporta atîtea lovituri asupra centrului lor cum au făcut-o atunci la 18 iunie * englezii aceia care luptaseră prin toate colțurile lumii.

— Nu anii sînt cei care dau putere în asemenea clipe, spuse celălalt, ci conștiința de sine, mîndria unei nații și entuziasmul soldatului pentru cauza sa. Iar prusacul le are pe toate acestea din belșug.

— Și eu am făcut stagiu militar cîțiva ani în tinerețea mea, răspunse unchiul, în anul '85 la trupele cantonale. Pe atunci soldații nu erau încă entuziaști, de aceea nu știu ce înseamnă asta. În curînd mă va vizita vecinul meu, generalul, cu el vei putea discuta despre toate acestea.

— Oricare ar fi situația, continuă musafirul, mă bucur nespus că sînteți de aceeași părere cu mine în ceea ce privește punctul esențial, antipatia față de francezi și ura față de acest corsican. La noi se aude că în sudul Germaniei mai este considerat din păcate ca un fel de erou și, oricît de ridicol ar fi, mulți continuă să-l venereze ca pe un salvator al omenirii.

— Nu vorbi prea tare, prietene, răspunse bătrînul, dacă nu vrei să te pui rău definitiv cu această tînără doamnă. Ea e o admiratoare inveterată a lui Napoleon.

— Doar n-o să vă schimbați părerea despre mine, spuse Anna roșind toată, fiindcă nu pot să condamn un om a cărui singură greșeală de neiertat este aceea că a fost un om mare.

— Un om mare ! exclamă bătrînul cu ochi fulgerători. La naiba, om mare ! Ce înseamnă asta ? Că a pîndit momentul prielnic să fure ca un hoț o coroană ? Că a răsturnat cu baionetele lui o împărăție perfectă distrugîndu-i strălucita formă naturală, fără să pună la loc ceva mai bun, om mare !

— Vorbiți așa fiindcă...

— Anna, Anna ! o întrerupse el pe fiica sa. Crezi că vorbesc așa numai fiindcă ne-a nenorocit pe noi ? Fiindcă mi-a smuls această vale și această pădure, fiindcă

* Bătălia de la Waterloo a avut loc la 18 iunie 1815.

i-a dăruit altuia pe acești oameni care-mi aparțineau mie și strămoșilor mei în calitate de stăpîni ai lor? Fiindcă musafirii nepoftiți pe care ni i-a trimis pe cap au mîncat și au băgat în buzunar și puținul care-mi mai rămăsese? E adevărat că în ziua în care au lipit alt sigiliu peste emblema Thierberg în care se numărau și se estimau vitele mele, în care se măsurau viile mele, se răreau pădurile mele și mi se încasau taxele, în ziua aceea nu m-am văzut decît pe mine și cazul casei mele; dar nu-i mergea la fel de rău întregii nobilimi feudale, n-am trăit noi oare ca un bărbat de pe insula Corsica să ajungă să declare că nu mai există nici un împărat german și nici o Germanie?

— Dumnezeu ne este martor, spuse tînărul Rantow, nouă adevărat că nu ne-a făcut nici un bine.

— Voi, tocmai voi sînteți vinovați, continuă bătrînul mai înflăcărat. Voi v-ați desprins de mult de împărăție, nu mai aveați ochi pentru restul lumii, voiați să aveți un nume al vostru și vă și făleați cu acest lucru. Vă plăcea chiar să vedeți cum ni se taie carîmb după carîmb, fiindcă eram temuți atîta timp cît restul de lăncii erau legate laolaltă. N-ați văzut unde s-a ajuns cînd în Sparta fiecare grec era considerat un străin? Blestemat fie acest secol al egoismului și al discordiei, blestemată această lume de neghiobi, pe care orgoliul și goana după putere o numesc măreață!

— Tată dragă — vru să intervină domnișoara împăciuitoare, dar bătrînul se sculase repede după ultimele sale cuvinte, iar omulețul în livrea thierbergheză apăru cu două lumînări la un semn al său.

— Noapte bună, se mai întoarse o dată spre nepotul său, nu te lăsa impresionat dacă mă vezi uneori mai aprins; așa mi-e felul. Somn ușor, copii! adăugă el mai liniștit. Dacă timpurile sînt rele, trebuie să visezi la altele mai bune.

Anna îi sărută mîna emoționată, iar silueta demnă a bătrînului se îndreptă încet spre ușă. Rantow era atît de impresionat de tot ce auzise și văzuse încît nu observă figura comică a servitorului care-i lumina stăpînului drumul spre culcare. Livreaua largă pe care o purta atîrna pînă în pămînt, iar manșetele lungi tivite îi acopereau de tot mîinile care duceau sfeșnicele de argint. Semăna cu un mare pelerin care se tîrăște în genunchi pe muntele calvarului. Cu atît mai distinsă era prin comparație figura bărbatului care-l urma; trecînd prin salonul în stil vechi francon pe sub portretele de familie ale strămoșilor săi părea un tablou umblător al „frumoaselor vremuri de altădată".

După ce bătrînul domn părăsise încăperea, domnișoara se ridică în picioare, făcînd o plecăciune în fața musafirului și se îndreptă spre geam. Tînărul simți în tăcerea ei că în seara aceasta atinsese corzi pe care de obicei eviți să le atingi. Ea privea afară în noapte, iar Rantow veni lîngă ea; de multe ori observase cît de ușor se rezolvă neînțelegerile dacă le transformi într-o glumă în loc să vorbești de ele cu seriozitate sau melancolie. Cu o astfel de glumă vru s-o împace pe Anna, dar cînd se apropie de ea la geam, priveliștea care i se deschidea era atît de surprinzătoare, încît nu fu în stare să articuleze nici un cuvînt. Albastrul intens, negricios și totuși atît de curat pe care nu-l are decît un cer sudic în văpaia lunii nu-l mai văzuse niciodată. Luna revărsa asupra pădurii și viilor fascicule ciudate de lumină, iar din vale strălucirea ei o reflectau doar valurile tremurînde ale Neckarului și vîrful clopotniței negre. Lumina slabă a nopții făcea să pară palidă fața Annei și frumoșii ochi îi înotau în lacrimi. Abia acum, cînd totul era atît de liniștit și nu se auzea nici un zgomot din depărtări, pătrundeau sunete prelungi de fluier care se contopeau atît de suav cu strălucirea blîndă a lunii, încît puteai crede că sînt razele ei care se pogoară ca o melodie pe pămînt. Un surîs de împăcare flutură pe chipul Annei; privirea strălucitoare i se agăță de un smoc de pădure care se întindea pînă în vale, iar respirația ei profundă voia parcă să-i răspundă fluierului.

— Cît de maiestuoasă este pînă și noaptea în valea dumneavoastră, spuse musafirul după un răstimp. Cît de frumos se arcuiește cerul deasupra ei, iar luna pare a fi creată anume pentru acest colț de lume liniștit.

Anna deschise fereastra înaltă.

— Cît de cald și de molcom e încă aerul de afară! spuse ea privind cu blîndețe în vale. Nu se simte nici o adiere.

— Dar copacii se înclină încolo și încoace, replică el, foșnesc desigur în bătaia vîntului.

— Nu se simte nici o adiere! repetă ea și-și scoase batista albă pe geam. Vedeți, nici măcar batista asta ușoară nu se mișcă. Dar nu cunoașteți vechea legendă, despre copaci? Nu vîntul nopții le mișcă frunzele, ele șușotesc acum și-și povestesc, și cine le-ar înțelege limba ar afla multe taine.

— Poate că atunci s-ar putea afla și cine este flautistul, spuse vărul, privind-o mai atent pe Anna, fiindcă devenise dintr-o dată atît de gelos din pricina fru-

moasei lui verișoare, încît sunetele dulci dinspre pădure și batista pe care ea încă o mai flutura pe geam păreau să-l irite tare.

— Acest lucru pot să vi-l spun și fără copaci, replică ea rîzînd, retrăgîndu-și batista. E un vînător vesel care îi cîntă iubitei lui o serenadă.

— Dar pentru asta distanța e puțin prea mare, continuă el, unele sunete nu sînt prea clare.

— Jos în sat se aude mai bine decît aici sus, spuse ea indiferentă și închise fereastra, și-apoi e o vorbă că urechea care iubește are auzul mai fin decît cea care bănuiește.

— Bine spus, exclamă tînărul, dar ochiul care bănuiește vede mai departe decît cel care iubește.

— Aveți dreptate, replică ea, dar numai ziua, nu și noaptea.

Aceste vorbe, spuse cu totul neintenționat, îl surprinseră atît de mult pe tînăr încît își plecă rușinat ochii. Își reproșă neghiobia de-a fi crezut chiar și o clipă că cel care cînta acolo în pădure ar putea fi iubitul acestui copil neprihănit.

— Și acum noapte bună, vere, continuă Anna luînd o lumînare. Vise plăcute. Se spune că primul vis într-o casă străină se adeverește. Hans, fă-i lumină domnului baron spre camera dreaptă din turn! Și încă ceva, adăugă ea în franceză, cînd se apropie servitorul, evitați să vorbiți cu tatăl meu despre lucruri care-l impresionează atît de mult. E foarte aprig, dar mînia lui nu se adresează persoanei, ci principiului. A fost vina mea că nu v-am atenționat dinainte, mîine vă voi instrui mai îndeaproape. — Noapte bună!

Gîndindu-se la această făptură pe cît de ciudată pe atît de drăgălașă, musafirul îl urmă pe servitor, iar culoarele și scările în spirală care răsunau înăbușit, încăperea cu multe unghere și arcuri minunate în ogivă, baldachinul antic, obiectele pe care altă dată le-ar fi privit cu atîta atenție rămaseră acum fără efect asupra sufletului său, care nu se preocupa decît să examineze și să cîntărească felul de-a fi și de-a se comporta al Annei.

5

A doua zi, după o toaletă minuțioasă, vrînd să coboare să ia micul dejun cu rudele sale, musafirul nu găsi imediat drumul printre zidurile vechi. Un servitor peste care dădu îl conduse în salon, iar pe culoarele și scările pe care fu nevoit să le străbată observă abia acum ceea ce ieri îi scăpase din vedere, anume că dormise în partea cea mai depărtată a castelului. La întrebările lui, servitorul îi dezvălui că odaia sa e singura care mai poate fi locuită pe acea parte și că, în afară de sufrageria cu covoarele țesute, de dormitorul bătrînului, de salon, de cămăruța din celălalt turn unde locuiește domnișoara Anna, numai odaia enormă a personalului, care pe vremuri servise drept bucătărie, și locuința administratorului sînt întrucîtva locuibile; restul încăperilor ori sînt pe jumătate prăbușite, ori sînt folosite drept hambare sau altele asemenea. Mîndria unchiului și grația plină de voioșie a fiicei sale se aflau într-o contradicție ciudată cu aceste ziduri pustii și aceste trepte dărăpănate, cu aceste portrete grăitoare ale unei nobile sărăcii. Tînărul era obișnuit, dacă nu cu fast, cu o oarecare eleganță și curățenie în jurul său, chiar pe scări și pe pereți, și de aceea nu se putea abține să-și considere rudele foarte nefericite, fiind nevoite să trăiască în lipsuri atît de evident de mari. Impresia romantică pe care acest castel o făcuse asupra lui la prima vedere dispăru în fața acestei triste realități, și cînd se gîndea cum trebuie să fi bîntuit furtunile iernii prin crăpăturile și spărturile de zid prin care acum pătrundea soarele călduț al dimineții, temerile Annei în legătură cu venirea acestui anotimp i se păreau pe deplin justificate.

„O făptură atît de delicată expusă acestor furtuni aspre", își spuse în sinea lui, „un spirit atît de generos și de cultivat fără societate, poate fără lectură, sechestrat o iarnă întreagă între aceste ziduri din cauza zăpezilor și a intemperiilor, singură pe lîngă omul ăsta bătrîn, grav și solemn! Și acest bătrîn plin de demnitate, care a trăit cîndva zile mai bune, azvîrlit pe nedrept în sărăcie și lipsuri de niște timpuri ingrate!". Atît de blajină era inima tînărului, încît în fața ușii de la salon aproape că luase hotărîrea s-o ceară în căsătorie pe frumoasa Anna, s-o ducă la el acasă sau dacă îi va plăcea mai mult viața în Suabia, să locuiască împreună cu ea în casa din oraș, și să amenajeze Thierbergul pentru vară.

Bătrînul îi primi cu un salut prietenos de dimineață și cu o strîngere de mînă, iar Anna i se păru astăzi mai amabilă și mai familiară decît ieri. Îndatoririle servitorilor din acea zi fură repartizate în prezența sa și o văzu pe Anna desfășurînd în gospodărie un zel, de care n-ar fi crezut în stare o tînără doamnă atît de rafinată. Locuitorii castelului vorbiră și despre ocupațiile lor. Bătrî-

nul voia să încheie pînă la prînz socotelile cu administratorul său, Anna avea de gînd să se întreţină cu musafirul şi să facă împreună o plimbare pînă în vale. După-masă intenţiona să viziteze cîteva doamne din vecini, bătrînul voia să cerceteze puţin bucăţica de pădure care mai era a lui, iar Albert avea să-l însoţească. Seara urmau să se adune cu toţii la o partidă de cărţi. Pe cît de plăcută era pentru tînăr perspectiva de-a petrece o întreagă dimineaţă cu frumoasa verişoară, pe atît îl speria o plimbare nesfîrşită prin pădure în compania unchiului lui grav, care în fiecare moment făcea dovada celor mai ciudate şi vaste cunoştinţe şi care la o vîrstă aşa de înaintată avea o memorie impresionantă. „Ce mă fac dacă mă descoase toată după-masa despre studiile mele!“ îşi spuse el. „Cît de brutal va ieşi la iveală care catedre şi care săli nu le-am frecventat la Berlin şi cît de repede va ghici pe care le-am frecventat“. unica lui consolare era că se ştia bun de gură şi că avea darul vorbirii, singurul lucru care-i mai rămăsese de la preceptorul său. Dar precum condamnatul la moarte ce se bucură de ultima masă tot aşa sufletul său timorat se desfătă cu clipa frumoasă a prezentului. Şi cum se lumină cînd unchiul, apucînd pălăria şi bastonul, se mai întoarse o dată spre nepotul său.

— Încă ceva, îi spuse, atîta timp cît există Thierbergul este un obicei ca rudele cele mai apropiate pe aceeaşi linie să se tutuiască între ele ; cred că n-ai să faci o excepţie cu Anna numai fiindcă te-ai născut cu o sută de mile mai la nord.

Anna zîmbi, părînd cu totul de acord, iar tînărul încuviinţă cu obrajii îmbujoraţi de bucurie ; plin de recunoştinţă privi în urma bătrînului unchi care în acel moment se asemuia cu mesagerul dragostei. Din păcate, uită că acel „tu“ nu era un „tu“ drăgăstos şi tainic al dragostei şi că o relaţie atît de apropiată încurajează, ce-i drept, prietenia, dar este un obstacol în calea dragostei care mijeşte.

— Şi aseară mai voiai să-mi dai instrucţiuni, spuse el aşezîndu-se la geam lîngă domnişoară. Îmi face plăcere să-mi vorbeşti cît de mult despre unchiul, mi l-am închipuit cu totul altfel şi aşa se explică greşeala mea de aseară.

— Dar cum ţi l-ai închipuit ? întrebă Anna.

— Ei bine, mi-am confecţionat o imagine din ce-mi povestiseră mama şi tata, imagine care, cum era şi firesc, nu se potriveşte. De cînd a fost tata iuncher la curtea voastră şi apoi a dus-o pe mama în Prusia au trecut vreo treizeci de ani. Pe atunci unchiul avea în

jur de treizeci şi cinci de ani şi mai era numit „iuncherul“, fiindcă bunicul Thierberg trăia încă. Tata îl descrie foarte nostim, cînd vine vorba de el. Crescuse aici la castel sub supravegherea tatălui şi a mamei sale. Pe dragii de bunici aş putea să-i pictez. Mi-i închipui şezînd drept, cu coafurile îngrijite, în fotoliile cu broderii înflorate ; bunica într-o crinolină de mătase albastră, bunicul într-o haină decolorată de curte. Ei sînt familia regentă din ţinut, administratorul şi pastorul, curtea lor princiară. Prinţul moştenitor n-a învăţat aici altceva decît să se încline ca lumea, să sărute mîna, să călărească şi să vîneze, iar prinţesele l-au depăşit se zice, cu mult în privinţa culturii. Cei doi ani de viaţă de garnizoană la trupele imperiului nu-l prea rafinaseră şi se pare că pentru rudele sale era cea mai mare bucurie venirea lui în capitala de reşedinţă cam în acelaşi timp cînd se aduceau de la Leipzig caii de remontă. Mama mea era crescută pe vremea aceea de unchiul Wernau, iar tatăl meu mergea zilnic în casa acestuia. Cînd venea tatăl tău toamna în vizită nu ascundea faptul că voia doar să privească frumoşii cai de remontă, se plimba toată ziua prin grajduri şi pe la maeştri de călărie, bucurîndu-se că epatează cu cunoştinţele sale în materie de cai, iar seara întreţinea strălucita societate de la Wernau prin felul său deosebit de-a fi, niciodată stîngaci, sau necuviincios, dar cît se poate de naiv, de degajat şi de comic. Tata obişnuia să spună : „Era imaginea vremurilor bune, nu a acelor vremuri scorţoase cînd tonul de curte şi crinolinele erau imitate în fiecare colţ al ţării, ci a unor vremuri mult mai îndepărtate. Era prototipul unui nobil suab“.

Tînărul se opri din descriere văzînd că ascultătoarea sa rîde.

— Găseşti că aceste trăsături sînt neadevărate, spuse el, fiindcă nu se mai potrivesc cu vremurile de azi şi totuşi te asigur —

— În timp ce-mi vorbeai de imaginea unui nobil suab mi-am adus aminte de cartea aceea care descrie aproape la fel un nobil de ţară din Pomerania. Tu nu faci decît să transpui această imagine în patria mea, ba chiar în castelul meu. E ciudat însă că nu se mai potriveşte aproape nici o trăsătură. În tabloul bine zugrăvit al unui tînăr trebuie să recunoşti chiar şi trăsăturile bătrînului, dar în cazul de faţă...

— Asta voiam să spun şi eu. L-am găsit pe unchi cu totul şi cu totul altfel, încît mi-e cu neputinţă să înţeleg cum a putut să fie cîndva un băieţandru vesel şi naiv.

— Nu-mi place să vorbesc cu bărbații despre bărbați, consider că nu se cade pentru o fată, începu Anna, iar despre tata n-am vorbit niciodată — aproape niciodată, adăugă ea roșind, dar cu tine voi face o excepție. Eu, ce-i drept, nu-l cunosc pe tata altfel decît cum e, acum; e posibil ca acum treizeci de ani să fi fost puțin altfel, dar gîndește-te, vere Albert, prin ce-a trecut! Tot, tot ce-a iubit și prețuit cîndva i-a fost distrus de timpurile astea îngrozitoare. Sau crezi poate că acele condiții, cît păreau ele de ciudate și nefirești nu-i erau de preț? De cîte ori se strîngeau în salon domnii în vîrstă din fosta nobilime a imperiului și vorbeau de frumoasele vremuri de altădată, de cîte ori nu-mi venea să plîng de mila bătrînilor care se acomodează atît de greu cu formele astea noi!

— Dar oare era mai bine altundeva în Europa? Gîndește-te la Spania, Franța, Italia, Polonia și toată Germania, zise musafirul.

— Știu ce vrei să spui, continuă ea zeloasă, trebuie să uiți asemenea dureri mici în fața nenorocirii și răscolirii unui întreg continent. Dar noi, oamenii, n-am ajuns încă atît de departe. Acest punct de vedere să-l atingă cine poate, eu însă cred că acela nu va găsi decît puțină consolare în mărinimia sa atît în ceea ce privește persoana sa cît și restul lumii. Și mai cred că dintre toți cei care au suferit pretutindeni această nobilime n-a suferit tocmai puțin. Alte răni provocate doar de pierderea averii se vindecă în timp, dar acolo unde sînt distruse în numele legii legături atît de vechi, de trainice și forme gîndite parcă pentru eternitate, cînd o bucată este trasă într-o parte și o bucată în cealaltă parte — atunci interesele cele mai de preț sînt atinse cel mai profund. Cînd se adună în jurul mesei căpitani bătrîni și consilieri ai nobilimii feudale, comandori ai unui ordin și cavaleri germani ai impresia că vezi fantome, umbre dintr-o altă lume. Dar cînd te gîndești că tot ce-i veselea pe ei odinioară s-a îngropat cu atîta timp înaintea lor, iar titlurile acestea nu mai sînt înțelese de lumea nouă, te întristezi alături de ei.

— E adevărat, observă musafirul, și trebuie să fii drept. Au fost educați din fragedă pruncie în spiritul de respect și zel cavaleresc față de vechile orînduieli, au strălucit puțin timp în cîte o funcție, cînd a dat peste ei nenorocirea și a distrus totul. Și cît de greu este să abdici de la vechile obiceiuri, să te debarasezi de vechile prejudecăți.

— Cu atît mai greu, adăugă Anna, cînd crezi că ai un drept stabilit prin lege. Dacă legăturile s-ar fi desprins încet te-ai fi obișnuit treptat. Dar așa, totul a fost rodul unei clipe. Avere, prestigiu și onoruri s-au pierdut odată și mulți au fost jigniți înadins. Astfel supărarea legată de modificări s-a transformat în amărăciune. Tata povestea adesea cum i-au smuls într-o zi toate emblemele de familie de pe perete, au pus stăpînire pe vite, i-au furat caii, i-au pus sechestru pe vasele pentru fabricarea berii, declarîndu-le proprietate de stat. Mama era bolnavă, tata își ieșise din fire din cauza comportamentului batjocoritor al noilor funcționari și, ca nenorocirea să fie perfectă, au adus șaptezeci și cinci de soldați aici în castel, care n-aveau voie să jefuiască, dar care furau fără să fie pedepsiți și cînd plecau mai departe făceau loc la tot atîția noi musafiri.

— Într-adevăr, exclamă Albert, o asemenea soartă l-ar fi amărît și pe cel mai vesel nobil.

— Cum s-au petrecut lucrurile nu știu; doar atît am înțeles din discuții, că de atunci s-a schimbat complet. Stă mai mult în casă, citește mult și studiază anumite lucruri. Aici în ținut trece drept un om care știe multe și care poate da sfaturi în diferite situații. Dar pentru a reveni la instrucțiunile pe care voiam să ți le comunic, poți să le deduci și singur din ce ți-am povestit. Să nu faci referire la condițiile politice de altădată, dacă nu vrei să-l întristezi, să nu pomenești niciodată de împărat...

— De care împărat? o întrerupse vărul.

— De Napoleon voiam să spun. Pe el îl consideră autorul tuturor suferințelor sale, și dacă zilele astea o să treacă pe aici generalul nu te amesteca în dispute politice. S-au răfuit ei de multe ori.

— Cine e generalul? întrebă Albert, nu m-a îndemnat ieri tatăl tău să discut cu el despre noua disciplină militară?

— Generalul Willi este vecinul nostru, răspunse Anna, și locuiește la o jumătate de oră de aici. Pe Neckar în jos. El aparține trup și suflet timpurilor noi, așa cum tata aparține celor vechi, și nu pot să iau în nume de rău felul lui de-a vedea lucrurile, așa cum nu iau în nume de rău felul lui tata de-a vedea lucrurile. În timpul campaniilor de odinioară a făcut repede carieră și împăratul însuși l-ar fi convins în compania din 1809 să părăsească serviciul nostru și să intre în gardă. A fost în Rusia, a căzut prizonier la Châlons * și apoi s-a retras definitiv. Și-a cumpărat aici o moșie, e foarte înstărit și trăiește în liniște cu amintirile sale. Poți să-ți închipui că un om care și-a petrecut cei mai frumoși ani

* Châlons-sur-Marne a fost ocupat de prusaci în 1814.

în asemenea condiții se înflăcărează și azi pentru cauza pentru care a luptat cîndva. Este ceea ce se cheamă un bonapartist înveterat și are și motive să fie.

— Dac-ar fi francez, replică Albert, mai treacă-meargă. Dar pentru un german, zău că nu se cade. N-a luptat pentru o cauză, ci pentru o himeră.

— Să nu ne certăm din pricina asta, îl întrerupse Anna. Sînt convinsă că dacă ai să faci cunoștință cu acest domn amabil și distins îi vei trece cu vederea entuziasmul.

— Cîți ani are ? întrebă el stînjenit.

— Cincizeci împliniți, răspunse Anna zîmbind. Mie mi se pare, cum îți spuneam, că are tot atîta dreptate în convingerile sale ca și tata. Doar i-a fost distrus și batjocorit și lui ceea ce-a considerat el măreț și sublim, și doar știi că asta nu e o cale de a împăca oamenii cu noul. Cei doi domni au o mare afecțiune unul față de celălalt, deși au opinii atît de diferite. Adesea ajung la certuri atît de vehemente, încît prevăd că într-o bună zi se vor rupe relațiile de bună vecinătate. Cred că dacă ar fi de față mai multe doamne nu s-ar ajunge niciodată atît de departe, dar, din păcate, și generalul și-a pierdut soția acum cîțiva ani. A fost o femeie remarcabilă și mama o stima grozav ; tata însă nu-i putea ierta faptul că era burgheză, iar sora generalului, care în momentul de față e la el, obișnuiește să vină doar pentru scurt timp.

Bătrînul Thierberg care se întorcea tocmai atunci de la administratorul său întrerupse această discuție pe care tînărul ar mai fi vrut s-o continue mult timp, fiindcă verișoara Anna i se părea din ce în ce mai atrăgătoare și mai drăgălașă, cînd vorbea aprins, cînd i se luminau ochii, iar trăsăturile ei delicate trădau orice emoție. Credea că din plăcerea conversației ei cu el va putea trage pe bună dreptate o concluzie favorabilă lui.

6

Din toate drepturile de odinioară ale unui nobil german, bătrînului Thierberg nu-i mai rămăsese decît acela de-a numi, sau, cum se spunea acolo, de-a prezenta institutorul, iar el blestemă și această ultimă rămășiță de trecută grandoare și putere cînd, după-amiaza, zări intrînd în castel doi suplinitori împreună cu pastorul din Thierberg. Îl rugă pe nepotul său să plece înainte singur spre pădure, promițîndu-i că-l va urma curînd. Tînărul porni agale pe drumul pe care-l condusese pentru prima dată Anna. Se opri de cîteva ori și privi înapoi spre cetatea medievală, rămînînd cu ochii la acel turn în a cărui cămăruță locuia Anna. Cît de mult o iubea el pe această

făptură curată, liniștită, naturală, atît de manierată și atît de cultivată pe deasupra. Nu-și putea aminti de cineva asemănător. Se mai întîmpla însă, ca doamnele de la el de acasă să conteste întîietatea acestei copile din Suabia. Tînărului i se părea că văzuse și siluete mai elegante, care vorbeau cu mai multă abilitate și delicatețe ; își aminti de fiecare frumusețe în parte care-l tulburase cîndva, dar recunoscu în sinea sa că tocmai acea nevinovăție, acea liniște erau pentru el atît de surprinzătoare, atît de noi, atît de atrăgătoare. „E mult prea înțelegătoare, prea liniștită, prea curată pentru a putea iubi vreodată cu adevărat“, continuă el în gînd, „dar mă va aprecia, mă va considera interesant. Și tocmai această puritate, acest fel de-a gîndi despre viață trebuie s-o fi determinat să tînjească după alte condiții mai bune. O locuință confortabilă, elegantă, o garderobă aleasă cu gust, trăsură, cai, servitori, o bibliotecă aleasă, acestea sînt lucrurile care înlocuiesc dragostea într-o inimă atît de rece. Oricît ar fi de naivă știe în nevinovăția ei să joace destul de bine rolul unei doamne și într-adevăr trebuie să-i stea foarte bine în calitate de doamnă von Rantow.

Sub imboldul acestor vise îndreptate spre un viitor frumos, tînărul ajunsese pe o colină de unde se vedea o parte din minunata vale a Neckarului. Drept înainte, puțin spre stînga sa, zări un vîrf de pădure care se întindea pînă departe și-i întuneca priveliștea spre cealaltă parte a văii. O compară cu poziția castelului și constată că trebuie să fie același vîrf de deal de unde ieri pătrunseseră pînă la el acele sunete dulci de fluier. De acolo, îi spusese Anna, te poți delecta cu priveliștea nesfîrșită asupra întregii văi și repede se hotărî să nu-l mai aștepte pe unchi, ci să-și urmeze șirul gîndurilor, contemplînd priveliștea minunată asupra acelui colț de pădure. Memorase bine direcția și nu după mult timp ajunse în acel loc atrăgător. Valea făcea o cotitură frumoasă pe lîngă Thierberg în jurul acelui colț de munte. La dreapta, mult mai aproape decît crezuse Albert, se întindea castelul despărțit de locul acela printr-o prăpastie adîncă, împădurită. Cu un binoclu bun te puteai uita foarte clar prin ferestrele de la Thierberg și tînărul se delectă un timp cu figurile pastorului și unchiului său, care erau cufundați într-o discuție aprinsă lîngă parapetul ferestrei. Și fereastra din turn de la Anna era deschisă, dar în locul frumoaselor ei trăsături nu se vedea decît un portocal mic pe care-l așezase la soare. Prin mijlocul văii curgea Neckarul în meandre mai mici, formînd multe peninsule, iar la mică depărtare ochiul tînărului descoperi un nou castel, în ale cărui ferestre se oglindea soarele după-

amiezii. Era construit în stil italienesc, plăcut la vedere, coloanele şi balconul zvelte şi graţioase contrastau puternic cu pereţii întunecaţi, greoi ai Thierbergului din dreapta sa ; şi aşa cum acesta din urmă (Thierberg) se înălţa pe latura nordică a muntelui pe o colină abruptă împădurită, celălalt castel de petreceri odihnea pe latura sudică de vizavi pe o colină dulce cu vii ale cărei terenuri curate şi cu grijă netezite precum şi spalierele se întindeau pînă la rîu. Albert era cufundat în acea privelişte atrăgătoare şi medita asupra contrastului dintre cele două castele, imagini ale timpurilor vechi şi noi, cînd auzi foşnind în spatele său în tufiş paşi de bărbat care-l smulseră din cugetările sale. Se întoarse şi rămase nu mai puţin uimit decît bărbatul care trecuse de ultimul tufiş şi se afla în faţa lui. — Era tovarăşul său de drum din diligenţă. Îşi agăţase de gît o geantă de vînătoare, avea o puşcă sub braţ şi doi ogari mari săriră în spatele lui din tufiş.

— Cum aşa, e posibil ! exclamă vînătorul şi se opri plin de uimire. M-aş fi aşteptat mai degrabă să dau aici peste un vultur decît peste dumneavoastră !

— Vedeţi, vă urmez sfatul, replică tînărul, scotocesc fiecare ungher din ţara dumneavoastră în căutare de privelişti frumoase.

— Dar ce vă aduce pe-aici ? continuă celălalt privindu-l mai atent. Şi nu sînteţi în călătorie după cum văd. V-aţi închiriat o cameră prin apropiere ?

Albert arătă zîmbind spre vechiul castel.

— Acolo — şi trebuie să recunoaşteţi, spuse el, că nu puteam să aleg un loc mai frumos.

— La Thierberg ? exclamă vînătorul cu uimire crescîndă, roşind pentru o clipă. Cum e posibil, la Thierberg ? Nu cumva cei din familia Thierberg sînt rudele pe care...

— Pe care voiam să le vizitez în oraş şi pe care le-am găsit aici, la reşedinţa de la ţară. De altfel, binecuvîntez gustul unchiului meu, adăugă Albert înclinîndu-se, deoarece m-a adus din nou în compania tovarăşului meu agreabil de drum.

— Înseamnă că sînteţi un Rantow din Prusia ? întrebă vînătorul din nou.

— Într-adevăr, răspunse cel întrebat, dar cum aţi ghicit ? Îl cunoaşteţi cumva pe unchiul meu ?

— Îl vizitez din cînd în cînd, răspunse celălalt aruncînd o privire lungă cu coada ochiului spre bătrînul castel, trec cu plăcere pe acolo. Deci puteam să am norocul de-a face cunoştinţă cu dumneavoastră mai demult. Acum un an, am făcut o călătorie în patria dumneavoastră, şi în cazul în care drumul meu m-ar fi purtat prin Fehrbellin aveam o scrisoare către părinţii dumneavoastră de

la unchiul dumneavoastră personal. — Dar am exagerat oare vorbindu-vă de farmecele văii Neckarului nostru ? Nu găsiţi că aici s-a adunat tot ce-şi poate dori ochiul ?

— Tocmai mă gîndeam adineauri, replică Rantow, cît de diferit e caracterul acestor două dealuri care străjuiesc valea ! Ici, pădurea asta întunecată cu prăpăstii şi spărturi în stîncă, prin care curg pîrîuri, bătrînul castel pe jumătate ruină, aşezat în afară pe peretele abrupt. Colo, dealurile blînde ca valurile, cu pămînt roşu-albăstrui şi verdele molcom al viilor. Şi aceste contraste reunite în cea mai dulce vale, în rîul care o ia cînd încolo cînd încoace spre dealuri ! Adevărat, nu cred că există ceva mai plăcut decît să duci o viaţă idilică, solitară pe una din aceste peninsule verzi !

— Da, răspunse vînătorul rîzînd, dacă rîul n-ar ieşi din matcă în fiecare primăvară şi Damon n-ar pune la cale să răpească coliba şi pe a sa Dafne * ! Dar aţi coborît în vale ?

— Încă nu, iar dacă drumul dumneavoastră duce într-acolo vă însoţesc cu plăcere.

Vînătorul îşi chemă cîinii şi apucă apoi pe o potecă lăturalnică ce ducea în jos. Rantow care mergea în urma lui admira silueta zveltă, pasul hotărît şi mişcările îndemînatice ale tînărului. De cîteva ori fu cît pe aci să întrebe cine e, unde locuieşte. Dar întreaga sa făptură avea ceva atît de hotărît, de dominant, încît amîna mereu această întrebare pentru clipe mai potrivite. În vale, vînătorul o luă de-a lungul rîului în jos. Copiii şi bătrînii pe care-i întîlnea îl salutau peste tot cu amabilitate şi familiaritate. Unii se opreau chiar şi priveau în urma lui. Adesea se oprea şi-i atrăgea atenţia străinului asupra cîte unui loc frumos, îi povestea despre modul de viaţă al oamenilor, despre obiceiurile şi serbările lor.

Drumul cotea acum după deal şi deodată se treziră faţă în faţă cu noul castel, pe care Albert îl văzuse de sus de pe deal.

— Ce construcţie minunată ! exclamă el. Cît de pitorească este poziţia pe dealurile astea cu vii ! Al cui e castelul acesta ?

— Al tatălui meu ! răspunse vînătorul amabil. Sper că o să treceţi cu mine dincolo să gustaţi din vinul care se face pe dealurile acestea ?

Tînărul acceptă cu plăcere această invitaţie simplă. Se duseră la mal unde vînătorul dezlegă o barcă. Îl pofti pe musafirul lui să se urce şi-l trecu rîul vîslind uşor şi cu putere. Se îndreptară pe drumuri curate, acoperite

* Numele păstorului şi păstoriţei, deseori întîlnite în literatura bucolică.

cu pietriș fin, printre spaliere înalte de viță spre castelul ale cărui contururi simple, dar văzute din apropiere ieșeau în evidență mai clar și mai plăcut decît de la distanță. Sub portalul umbros format din patru coloane ședea un bărbat care citea atent dintr-o carte. Cînd se apropiară tinerii se ridică, făcînd cîțiva pași în întîmpinarea lor. Era înalt, drept și slab, pe la vreo cincizeci-șaizeci de ani. Ochii negri, scînteietori, nasul coroiat, îndrăzneț, culoarea pămîntie a feții, fruntea înaltă, poruncitoare precum și întreaga sa ținută îi confereau ceva frapant, surprinzător. Purta o tunică simplă militară, o banderolă roșie * la butonieră, și înainte de a se face prezentările, tînărul Rantow înțelese că trebuie să fie generalul Willi cel în fața căruia se afla. Tînărul Willi îl prezentă pe el ca pe vărul familiei Thierberg și tovarășul său de călătorie.

Generalul avea o voce groasă, dar plăcută. El spuse :

— Fiul meu mi-a povestit de dumneavoastră. Pe mama dumneavoastră o cunosc bine, am văzut-o pe vremuri în capitala de reședință. Cînd am pornit spre Silezia am fost trimis la Berlin. Am rămas patru săptămîni la poșta militară de campanie și am mers călare de mai multe ori în timpul acesta spre Fehrbellin să vă vizitez părinții.

— Adevărat ! exclamă tînărul. Îmi amintesc să fi văzut atunci cîțiva ofițeri francezi și germani în casa noastră. Oare mă înșel, domnule general, dar îmi amintesc și de dumneavoastră. Aveați o uniformă verde cu negru și purtați un panaș mare verde la pălărie. Călăreați un murg mare.

— O, da, bătrîna Leda, spuse generalul. A slujit cu devotament pînă aproape de Beresina, zace acolo în mlaștină la douăzeci de pași de pod. A fost un animal bun și în gardă era supranumită *le diable noir* **. — Panaș verde ați spus ? — Adevărat, pe vremea aceea slujeam la vînătorii negri din Württemberg. Strașnic corp, pe cinstea mea ! Ce s-au mai bătut oamenii ăștia la Linz !

— Asta a fost atunci, observă Rantow, cînd mareșalul Vandamme ***, bată-l dumnezeu, a spus : *„Ces bougres là se battent comme nous !“* ****.

— Ați dat o semnificație ciudată numelui de Vandamme, dar — vai ! Dumneavoastră sînteți prusac — ei bine ! Recunosc, generalul Vandamme a fost urît mai ales de armata sudgermană. O știa și el prea bine, dar chiar dacă și-ar fi putut exprima ceva mai elegant ad-

* Cordon de decorație al legiunii de onoare.
** Diavolul negru *(franc.)*.
*** General francez (1771—1830), renumit prin duritatea sa.
**** Ticăloșii ăștia se bat ca noi ! *(franc.)*

mirația față de bravura acelor soldați niciînd n-ar fi fost în stare s-o facă cu mai mult simț al adevărului.

Spunînd acestea ajunseră sub portalul casei. Acolo se afla o carte deschisă, tînărul Willi o cercetă zîmbind și spuse :

— A șasea oară, tată ?

— A șasea oară, răspunse acesta în timp ce trăsăturile severe ale feței se luminară de un surîs. Vedeți, domnule von Rantow, adesea crești copiii numai pentru ca după aceea ei să ajungă să-i crească pe părinți. Fiul meu nu vede cu ochi buni că citesc de mai multe ori anumite cărți, și totuși e sănătos principiul să nu citești multe cărți, ci de mai multe ori pe cele bune.

— Aveți dreptate, răspunse Rantow, aș putea ști care carte o citiți a șasea oară ?

Generalul i-o întinse tăcut.

— Ah, frumoasa poveste din 1812, exclamă Albert, campania contelui Ségur * ? Un poem ca acesta îl recitești mereu, mai ales cînd ai cunoscut subiectul, ca dumneavoastră.

— Îl numiți poem ? întrebă generalul. Cum nu puteți vorbi din experiență proprie, generalul Gourgaud ** este omul dumneavoastră de încredere. Dar pot să vă asigur, în această carte este atît de îngrozitor de mult adevăr, atît de întristătoare certitudine, încît pierzi din vedere puținul care e ficțiune. Figurile acestui tablou trăiesc, se vede după marșul lor greoi prin banchize, vezi camarazii viteji care mor în zăpadă, vezi o operă măreață ; armata aceea mare încercată în războaie, spulberată în mii de jalnice rămășițe datorită vitregiei soartei. Dar mie îmi place să pășesc printre aceste rămășițe, îmi place să mă alătur acelor bărbați triști care se împotmolesc în gheață, fiindcă am împărțit cu ei și norocul și — nenorocul.

— Nu admir decît răbdarea ta, tată, răspunse fiul, ești în stare să citești și să recitești tiradele acestea franțuzești care dacă le transpui într-o germană neaoșă par aproape ridicole. Îmi amintesc din cartea asta celebră de un pasaj care pe moment te emoționează, apoi te face să rîzi, cel puțin pe mine. Armata se retrage în cea mai mare dezordine după Wilna. Rușii sînt la doi pași. Un timp îi ține la distanță ariergarda armatei, dar curînd se dizolvă și ea, iar primii ruși pătrund printr-un defileu și se amestecă imediat printre ultimii francezi. Ségur își încheie descrierea cu cuvintele : „Ah, nu mai există armată franceză !“ — „Ba da, mai există“, continuă el.

* General francez (1780—1873), a participat din 1802 la toate bătăliile lui Napoleon. Este autorul „Istoriei lui Napoleon și a Marii Armate în timpul anului 1812“ (1824).
** General francez (1783—1852).

„Ney * mai trăiește ; îi smulge aproapelui său pușca din mînă“ etc. Pe scurt, distinsul mareșal mai trage cîteva focuri asupra dușmanului din exces de zel și reunește în persoana sa o jumătate de milion de soldați pe care Napoleon îi mînase la luptă împotriva Rusiei. Nu-i așa că e mai mult decît poetic, e o exagerare ridicolă ?

— Îmi aduc aminte foarte bine de acel moment, și oricît de crudă ne era soarta, oricît de grabnică retragerea, ne rămăseseră cîteva clipe la îndemînă pentru a ne arăta respectul cuvenit față de acest războinic și de măreția sa ca de erou din antichitate. Cînd te gîndești cît de important a fost să apere acel defileu, pentru un timp, de dușman doar cu cîțiva viteji, că el și ai lui erau în acel moment singurii adevărați combatanți care țineau piept rușilor, atunci nu te mai miră acea afirmație ; în ceea ce mă privește îi mulțumesc lui Ségur că a pus o piatră comemorativă acelui moment sublim.

— Deci scena aceea e adevărată ? întrebă Rantow.

— Desigur ! Și ideea frumoasă, nemaipomenită constă în aceea că se știe cine din Marea Armată a luptat la sfîrșit împotriva rușilor, că Ney a fost acela care în ciuda faimei datorate tocmai acestei retrageri n-a uitat apucăturile soldatului obișnuit. A fost cel din urmă la retragere, întocmai precum Hannibal.

— Dar ce spuneți despre acela care a fost primul în armată și primul la retragere ? observă Rantow. Cred că acum douăzeci de ani ar fi apărat fiecare pas cu gărzile sale...

— Poate și peste douăzeci de ani, îl întrerupse generalul, și ar fi murit la bătrînețe de o moarte frumoasă cu gărzile sale. Prin '13, probabil că știți, a fost împăratul unei țări de care îl despărțeau atîtea sute de mile, fără vreo știre, fără vreun ajutor. Ce l-a ținut în armată după ce se hotărîse nenorocul nostru ? Să nu credeți că a bănuit ceva asemănător cu căderea lui York al dumneavoastră ** ! Nu trebuia să aducă echipe noi în Franța ?

— De ce a pornit la luptă împotriva Asiei noul Alexandru, spuse Rantow rîzînd batjocoritor, dacă a bănuit că prusacii îl pîndesc pe la spate, ca să-i dea lovitura de grație ? Asta a fost faimoasa istețime a primului bărbat al secolului ?

— Fiți convins, tinere, răspunse generalul, împăratul a fost mai presus de o asemenea bănuială. El știa că regele dumneavoastră e un bărbat de onoare, care nu-l va

* Mareșal francez (1769—1815).

** Aluzie la comandantul prusac Hans David Ludwig Graf York von Wartenburg (1759—1830) și la convenția de la Tauroggen (1812), prin care se asigură neutralitatea trupelor austriece conduse de York în Campania din Rusia a lui Napoleon.

ataca pe la spate. Mai știa și că Prusia e prea deșteaptă ca să atace singură Marea Armată à la Don Quijote.

— Prusia nu-i datora nimic, exclamă tînărul roșind, este cunoscut cum însuși Buonaparte nu și-a respectat tratatele sale de pace ; n-aveai nici o obligație să aștepți pînă cînd marele bărbat binevoia să accepte declarația de război. Prizonierul are dreptul să-și rupă cătușele în orice moment prielnic, chiar dacă ar fi nevoit să distrugă cu ele pe cel care le-a pus.

— Ei bine, tată, adăugă tînărul Willi, asta e ce-ți spuneam eu demult, cînd luam apărarea răscoalei din toată Germania. Cine le-a dat francezilor dreptul de a ne pune în lanțuri și-n cătușe ? Prostia noastră și puterea lor ! Cine ne-a dat dreptul să le smulgem săbiile și să întoarcem vîrfurile împotriva lor ? Prostia lor și puterea noastră.

— Recunosc, răspunse generalul liniștit, că în popor, poate și printre politicieni se vorbește așa și este voie să se vorbească așa. Niciodată însă un soldat n-are voie să poarte o asemenea discuție pentru a tăinui o faptă rea. Există în istorie multe cazuri de trădare strălucită, timpurile în care acestea au fost comise erau probabil atît de preocupate de prezent încît trădătorii au fost preaslăviți. Dar posteritatea care vede lucrurile într-o lumină mai clară a judecat întotdeauna drept și a trecut pe lista neagră cîte un nume răsunător. Și cazul împăratului va fi pledat de posteritate. Un lucru e sigur, că în toate timpurile în care există soldați acela care-și părăsește drapelul va fi considerat întotdeauna un ticălos.

— Sînt de acord cu asta, replică Rantow, numai că nu înțeleg cum s-ar putea scuza campania necugetată din Rusia.

— Credeți cumva că starea Prusiei ne era atît de necunoscută ? întrebă generalul. Se cam știa care era situația acolo. Am fost în suita împăratului de la Mainz la Smolensk și adesea alături de el, mai cu seamă în provinciile germane, fiindcă eu cunoșteam locurile și trebuia uneori să pun localnicilor întrebări în numele său. În provinciile prusace principale îi săreau în ochi și lui și nouă tuturor ținuta și înfățișarea tinerilor. Întreaga țară părea înțesată de persoane concediate * și totuși aici se nășteau și creșteau numai oameni tineri. Aveau tunsoare militaristă, ținuta dreaptă, controlată.

* Aluzie la sistemul prusac de recrutare (1809—1813) care îi concedia după scurt timp pe cei recrutați, ținîndu-i în rezerva armatei prusace.

Rareori stăteau degeaba ca nişte gură-cască leneşi cînd trecea împăratul şi suita sa. Da, făceau front comun cînd îl vedeau, picioarele le erau înfipte în pămînt, mîna stîngă era întinsă tare şi lipită de coapsă, privirea le era îndreptată înainte, iar mîna dreaptă îşi executa salutul de soldat. Aceştia nu mai erau feciori de ţărani, ci soldaţi, iar atîta lucru ştia şi împăratul, că n-o să-l urmeze întreaga armată prusacă.

— Lăsa în urma sa un duşman periculos, ofensat, observă Rantow.

— Un duşman periculos, domnule von Rantow, este poate un şarpe călcat pe coadă, dar nu o armată, nu bărbaţi de onoare. Armata prusacă se unise cu Marea Armată şi de îndată ce se întîmplase asta se afla sub comanda supremă a primului oştean al acestei armate. În această calitate n-aveam de ce să ne temem nici de ei, nici de cei rămaşi. Pe subalterni îi lega jurămîntul faţă de drapelele lor, iar pe generali, reprezentanţii acestor drapele, îi lega onoarea lor. Dacă veţi privi lucrurile din acest punct firesc de vedere nu veţi găsi nimic pripit sau neinteligent în comportamentul împăratului la începutul acelei campanii nefericite.

— Armata prusacă, replică tînărul, care a înaintat forţat nu aparţinea acestui împărat al francezilor, ci regelui său legitim şi în clipa în care acesta i-a dezlegat de obligaţiile lor faţă de acel prim oştean —

— Au putut întoarce armele împotriva noastră, interveni generalul, aici aveţi perfectă dreptate. Au putut să-şi formeze careurile, să refuze să ne asculte şi în caz de forţă majoră să dea foc trupelor noastre, puteau să se unească şi cu ruşii în faţa armatei, aveau voie să facă toate acestea —

— Ei da — asta era tocmai ce voiam şi eu să spun —.

— Nu, domnule! Nu era asta, continuă celălalt de zor. Abia atunci, înţelegeţi bine, abia atunci cînd regele lor i-a eliberat de jurămîntul lor ar fi putut să refuze să mai asculte, ar fi trebuit chiar s-o facă, cu riscul de a fi distruşi. Atîta timp cît n-au făcut aşa, şi-au trădat onoarea şi chiar regele ori de cîte ori îşi făceau apariţia ca duşmani ; căci onoarea acordată de regele care alesese comandanţii era totodată o garanţie pentru purtarea lor.

— Ei, bine — dacă admit şi asta în privinţa comandanţilor, răspunse Rantow, atunci armata şi-a făcut cel puţin datoria.

— În acest caz niciodată! exclamă generalul. Dacă şeful nu poate dovedi că a avut ordin de la stăpînul său prin care se justifică faptele sale şi totuşi nu-şi face

datoria sau ajunge chiar trădător, şi nu numai el singur, ci cu un întreg corp, atunci fiecare ofiţer, fiecare soldat are dreptul să tragă în el în faţa frontului doborîndu-l de pe cal.

— Ei, tată! exclamă tînărul Willi.

— Dumnezeule, asta nu, exclamă în acelaşi timp străinul, să tragi într-un general *en chef* * doborîndu-l de pe cal!

— Şi dacă nu te supui, continuă celălalt cu ochi scăpărători, nu ţi-ai făcut datoria. Dar cunosc destul de bine acele timpuri ruşinoase şi motivele care au determinat atunci faptele oamenilor. Se transformaseră în lupi şi tigri, fiinţa umană fusese distrusă, fidelitatea, onoarea, credinţa, toate se duseseră de rîpă, şi drept act eroic era considerat pe atunci ceea ce altfel trecea drept mîrşăvie.

— Ei bine, nu veţi putea nega acel lucru măreţ şi sublim ieşit atunci la iveală, spuse tînărul, entuziasmul general cu care s-a răsculat întregul popor a fost cu adevărat înălţător, emoţionant!

— S-a răsculat — întregul popor? exclamă generalul rîzînd amar. Ar însemna să învie Germania înainte să se răscoale germanii. La unii a fost vorba de un zel lăudabil, dar nechibzuit, la alţii de ură, la mulţi de exuberanţă, la cei mai mulţi însă a fost o chestiune de modă. Şi uitaţi că Austria, Bavaria, Württemberg, Suabia şi Franconia nu s-au răsculat, cum spuneţi dumneavoastră, cu toate că aparţin tot de Germania. Şi chiar şi entuziaştii dumneavoastră! Din cauza lor n-am fi plecat niciodată din Saxonia.

— Dacă nu ajung acele calităţi remarcabile ale unui soldat bătrîn cu experienţă, să ştiţi că voinţa lor a fost lăudabilă, faptele lor mărețe şi unitatea lor, spiritul lor de sacrificiu au înlocuit multe —

— Unitate? Spirit de sacrificiu? Am luat o dată prizonier un asemenea individ, ne aflam de acuma pe pămînt francez. Era un băiat tînăr, foarte dichisit. Împăratul auzise vorbindu-se de aceşti voluntari, îi fuseseră descrise îmbrăcămintea lor, ţinuta lor ca fiind deosebit de ciudate. De aceea îi porunci prizonierului să facă un pas înainte. Acesta zărindu-l pe împărat se fîstîci vizibil, nu se mai gîndi că e şi el soldat şi că a pornit la război împotriva celui mai mare luptător, ci apucă şapca de cozoroc, şi-o scoase de pe cap după moda obişnuită burgheză încît frumosul panaş căzu jalnic în noroi, apoi făcu o plecăciune. Împăratul îl întrebă prin mine

* General comandant *(franc.)*.

dacă face parte din voluntarii germani. El însă se înclină din nou spunînd : „Sînt din corpul răzbunării de la Frankfurt". Împăratul nu-şi putu înăbuşi un surîs şi pornind călare mai departe aruncă o ultimă privire în urmă. Fiul răzbunării stătea încă foarte mirat în mulţimea de francezi şi abia acum părea să se trezească dintr-un vis, îşi dorea să se revadă pe frumoasa stradă din Frankfurt. Sărmanul băiat arăta de parcă era un voluntar fără voia lui, de parcă s-ar fi înrolat în corpul răzbunării numai ca să-i facă pe plac iubitei. Şi răzbunătorul ăsta nu s-a mai întors acasă după tejgheaua tatălui său. L-am văzut din nou peste şase zile, fără picioare, murind, chiar compatrioţii săi îl omorîseră în rîndurile noastre. Şi de la astfel de oameni cereţi dumneavoastră unitate — spirit de sacrificiu ?

Prusacul îl ascultase pe general fără chef, avea impresia că pe chipul acestui bărbat se citeşte batjocura şi dispreţul la adresa unui lucru pe care fusese obişnuit să-l considere mereu ca pe ceva măreţ, epocal, grandios. Tînărul Willi observă aceste sentimente neplăcute care se luptau parcă în inima lui Rantow cu respectul faţă de general. Luă deci repede cuvîntul şi spuse :

— Pe atunci erai în tabăra adversă, tată dragă, vedeai totul într-o altă lumină şi mă întreb dacă tinerii voştri recruţi nu s-ar fi purtat la fel. Dar pentru orice privire nepărtinitoare rămîne pentru totdeauna o certitudine faptul că atunci domnea în popor, în special în nord, un spirit înălţător, neobişnuit. Păturile de mijloc mai cu seamă au arătat că sînt în stare să manifeste o forţă demnă de toată admiraţia şi pe asta se mai poate întemeia puţină speranţă, oricît de rele ar fi timpurile.

Spunînd aceste cuvinte, Rantow îl privi pe tînăr mirat, de parcă nu putea să-şi explice această propoziţie. Dar bucuros să audă cum i se repetă propriile convingeri se întoarse din nou spre general.

— Are dreptate, spuse el, din tabăra adversă nu puteaţi cunoaşte prea exact imaginea emoţionantă a acestui spirit de sacrificiu. Dar vorbele mari ale oratorilor noştri, versurile însufleţitoare ale cîntăreţilor noştri, sacrificiul entuziast al femeilor noastre alături de curajul tinerilor şi bărbaţilor noştri, de vrednicia şi dăruirea lor binecuvîntată de dumnezeu au dat naştere la scene pe cît de înălţătoare pe atît de memorabile.

— Şi pentru ce toate acestea ? întrebă bătrînul soldat. Pentru ce atîtea sacrificii mari ? Ce s-a atins şi ce s-a dobîndit astfel ? Nu se putea prevedea totul ?

— Şi ce-aţi atins şi dobîndit dumneavoastră, domnule general, de partea aceea ? Aceasta e soarta oricărei vieţi şi activităţi omeneşti, să te lupţi, să te dăruieşti, să te sacrifici şi la sfîrşit să nu obţii nimic sau prea puţin. Douăzeci de ani v-aţi dedicat acelui om, acelui egoist care s-a gîndit numai şi numai la el. Acum zace pe o stîncă părăsită, tovarăşii săi sînt împrăştiaţi, nimiciţi — ce, ce-aţi cîştigat dumneavoastră ?

— Un capăt de panglică roşie şi amintirea, răspunse el cu un zîmbet văzînd cum i se prelinge o lacrimă pe piept. Era ceva atît de emoţionant, de sublim în făptura bărbatului cînd pronunţă aceste cuvinte, încît Rantow, roşind de parcă spusese o neghiobie, întoarse capul şi privi încurcat spre fiu. Acesta însă nu părea atent la discuţie, se uita fix, cu interes înspre un tufiş mic de lîngă rîu, de unde se desluşea clipocitul unei vîsle. Deodată se dădură la o parte crengile sălciilor şi un cap frumos de fată îşi făcu apariţia zîmbind printre ele.

7

— Frumoasa noastră vecină ! exclamă generalul amabil şi se grăbi să-i întindă mîna. Tinerii îl urmară şi prin lornieta sa excelentă Rantow descoperi spre marea sa bucurie că era Anna care apărea aici, aşa dintr-o dată, din apă, asemenea unei naiade. Generalul o sărută pe frunte şi-i întinse braţul. Ea-l salută pe fiul acestuia scurt şi amabil, întrebă în treacăt de sora generalului şi se opri cu o expresie de mirare asupra musafirului ei.

— Tu aici, vere Albert ? exclamă ea, dîndu-i mîna. Ei bine, trebuie să recunosc, nu te-aş fi crezut atît de inteligent, cu tot respectul pe care-l am pentru agerimea minţii tale, încît să dai atît de repede peste cea mai plăcută companie din toată regiunea asta. Prin ce vrajă ai ajuns aici ?

— Fiul meu, spuse generalul, a avut norocul să-l cunoască pe vărul dumneavoastră în scurta sa călătorie şi l-a reîntîlnit acolo în pădurea dumneavoastră...

— Şi m-a invitat să-l însoţesc pînă aici, continuă Rantow, unde am avut din nou ghinionul ca şi ieri să mă cert şi să mă contrazic furtunos. Zîmbeşti, Anna ? Dar parcă ar fi ceva în aer. Acasă sînt cel mai paşnic om din lume, în doi ani cred că n-am avut atîtea discuţii contradictorii ca aici în două zile, şi cum se face că ajung să mă cert cu persoane ca domnul general şi ca unchiul meu ?

— E posibil ? întrebă generalul. Să se certe cu domnul von Thierberg, cu tatăl dumneavoastră, Ännchen ? Am crezut că dacă nu împărtășiți convingerile mele politice cel puțin sînteți de acord cu principiile unchiului dumneavoastră.

— Ei bine, nu e chiar imposibilă o a treia sau o a patra opinie, răspunse tînărul Willi zîmbind, cu siguranță n-am aceleași vederi politice ca dumneavoastră și cred că s-ar fi putut schimba ceva în lume la ora actuală dacă acum cincisprezece ani n-ați fi făcut reforme prin foc și sabie și n-ați fi băgat spaima în omenire. Ca atare sînt într-o veșnică dispută cu domnul von Thierberg și amîndoi am renunțat de mult să ne impunem reciproc punctele de vedere.

— Demagogii se luptă cu lumea întreagă, replică Anna zîmbind, dar parcă puțin indispusă. Ești un bolnav incurabil în acest spital al omenirii. Ai auzit vreodată că un astfel de cavaler politician din la Mancha, un astfel de hoinar care voia să îmbunătățească lumea a fost vindecat de la rădăcină ?

— Văd că vreți să duceți război pe teritoriul meu, spuse Robert, vreți să faceți din convingerile mele ținta umorului dumneavoastră plin de bune intenții și totuși nu-mi voi pierde cumpătul, cel puțin nu astăzi. Nu cunoașteți încă prea bine minunatele calități ale verișoarei dumneavoastră, Rantow ? Feriți-vă, pentru dumnezeu, să aveți încredere în ea !

— Prietene ! replică Rantow, aici în Germania de sud nu mă mai regăsesc pe mine însumi ; totul e altfel, se gîndește, se vorbește altfel de cum sînt eu obișnuit, așa că nu mă mai încumet să-mi dau mie însumi verdicte, cu atît mai puțin în privința Annei.

— Generale ! strigă Anna. Sper că după aceea îmi veți lua apărarea în fața fiului dumneavoastră ?

— Fii atent, Rantow, spuse tînărul Willi, că domnișoara asta e cea mai frumoasă din toată valea Neckarului, de la Heidelberg la Tübingen, nu susțin numai toți studenții călători, ci o știe și ea prea bine și se și poartă ca atare. Dar e la fel de aspră ca Leandra din sus-numitul „Don Quijote“. Conform vederilor ei politice, căci are un profund simț politic, este o amfibie. Ba e de partea bătrînului, ba a timpurilor noi. E deosebit de mîndră că are șaizeci și patru de străbuni, că trăiește în castelul ei strămoșesc și că încă din anul 950 un Thierberg a cumpărat o bucată de pămînt. Pe de altă parte este o admiratoare înverșunată a lui Napoleon. A citit *Monitorul* *, cel mai aprig mincinos al timpurilor, mai des decît Biblia, păstrează într-un inel o bucățică din haina pe care i-a trimis-o Montholon ** tatălui meu și care provine chipurile din ultima tabără a lui Napoleon, nu cîntă decît cîntece imperiale de Béranger *** și Delavigne ****, pe scurt — îl iubește cu patimă pe acel bărbat care a călcat în picioare strălucirea celor șaizeci și patru de străbuni ai ei.

— Ați terminat ? întrebă Anna zîmbind liniștită, ducîndu-și inelul în dreptul buzelor. Dar știi, vere, că din noblețe de caracter ți-a ascuns cel mai strașnic cap de acuzație, cea mai cumplită fărădelege în ochii lui ? Anume că nu sînt ceea ce se cheamă o fată germană, că nu stau în cămăruța mea să mă specializez în tors, așa cum se cade unei adevărate fete germane, și că nu împletesc cununi de laur pentru frunțile viitorilor învingători. Și știi tu oare cine este acest domn ? Este veriga unui lanț imens, invizibil, care în curînd va răsturna ceea ce este acum în vîrf. La voi se pare că există mai mulți demnitari de soiul acesta. Dar, domnule von Willi, să fie adevărat ce-am auzit deunăzi, că una din legile voastre secrete este îndreptată textual împotriva tinerelor doamne de viță nobilă și sună astfel : „Dacă un cavaler credincios cere în căsătorie o fecioară care a aparținut odinioară castei nobile, iar aceasta din trufie prostească îl refuză, numele ei să fie dat publicității, iar ea să fie declarată nebună.“

Patosul cu care Anna pronunță aceste cuvinte era atît de caraghios, încît generalul și Rantow izbucniră fără să vrea în rîs. Tînărul Willi însă roși și ripostă supărat :

— Cum îndrăzniți să vă bateți joc de lucruri care vă sînt atît de necunoscute, încît nu le puteți înțelege cîtuși de puțin ? Sînt de acord că de pe poziția dumneavoastră, în condițiile dumneavoastră pare poate plăcut și comod, pentru că nu cunoașteți forme mai libere și obiceiuri mai firești, n-aveți habar de ele. De ce să răsplătiți însă cu batjocură sentimente care cel puțin în pieptul unui bărbat au un efect puternic și înălțător și îndeamnă numai la ce e frumos și bun ?

* *Le Moniteur universel* — ziar francez de stat, fordat în 1789, mai tîrziu buletin oficial al guvernului lui Napoleon.

** General francez (1783—1853), aghiotant al lui Napoleon, l-a urmat pe acesta pe insula Sf. Elena.

*** Scriitor francez (1780—1857), autor de cîntece împotriva Restaurării.

**** Scriitor francez (1793—1843), autor de drame istorice și elegii politice și satirice.

— Ce impolitețe! replică Anna. Dumneavoastră ați început cu batjocura și i-ați tratat urît pe străbunii mei și pe împăratul francezilor și acum deveniți susceptibil dacă se glumește pe seama domnilor demagogi și a vi-selor lor. Pe cuvîntul meu, dacă tatăl dumneavoastră n-ar fi un om atît de curajos și partizanul meu cel mai credincios, ar trebui să mi-o plătiți. Drept pedeapsă vă voi descoase despre poezia pe care mi-ați promis-o pentru tata.

Spunînd acestea îl luă de braț pe Robert și porni cu el pe alee, iar Albert Rantow ar fi dat orice în clipa aceea să poată păși alături de ea în locul tînărului Willi, fiindcă niciodată nu i se păruseră ochii ei atît de fru-moși, vocea atît de melodioasă și de emoționantă ca acum.

— E o copilă ciudată, dar remarcabilă, spuse generalul zîmbind și urmărind-o din priviri. Dacă ar putea să-i scoată din cap nălucile astea! Cu ele nu va fi niciodată fericit. Închipuiește-ți, Rantow, are momente cînd i se pare ridicol, ba chiar stupid că locuiește în castelul meu confortabil în timp ce vecinii Görge și Michel care sînt și ei „bărbați germani“ trebuie să se mulțumească doar cu o cocioabă nenorocită. Ce tineret ciudat, asta numesc ei acum spirit de libertate! Și în rest e un băiat așa de cumsecade și de înțelept.

— Un om amabil, eminent, observă Albert, aruncînd de cîteva ori priviri neliniștite spre acei copaci sub care se plimbau Willi și Anna. Pot să vă spun că m-a uluit iscusința sa, felul său rafinat de a se comporta în socie-tate, pe care și l-a însușit cu atîta naturalețe, trebuie să fi frecventat mult, vreme îndelungată cercuri alese. Și cu toate astea ce idei ciudate, mic-burgheze.

— A fost la Londra, Paris și Roma, spuse generalul cu indiferență, și a trăit acolo printre prietenii mei. Cred că mi l-au educat Lafayette* și Foy**.

— Cum, i-a văzut pe Lafayette, pe Foy? întrebă Rantow mirat.

— A stat zilnic în preajma celor doi bărbați, iar ei au găsit la băiat mai mult decît puteam eu să mă aș-tept. I-a ascultat pe americani*** și pe domnii de stînga, și fiindcă îi cunoștea pe cîțiva din acei răcnitori exal-

---

* Om de stat și general francez (1757—1834), a participat sub comanda lui Washington la războiul de eliberare din America de Nord.

** General și om politic francez (1775—1825), adversar al lui Napoleon, din 1819 în fruntea opoziției liberale.

*** Aluzie la Lafayette și la războiul de eliberare sub comanda lui Washington.

tați care erau vechi prieteni de-ai mei a crezut, în ela-nul său tineresc, că tot ce palavragesc ei trebuie să fie și adevărat și s-a văzut în cele din urmă chemat să facă și el reforme. Așa a ajuns să fie cunoscut în Germania asta pașnică ca unul din acei capi zbuciumați. Nu trece o săptămînă fără să-mi calce casa vreunul din acei „re-formiști radicali germani“ cu păr lățos, cu barbă tăiată scurt, cu topor și tunică ciudată. Îi spun frate și sînt niște indivizi atît de ciudați încît toate scrisorile către Robert al meu încep cu un „salut german“.

— Îi cunosc pe oamenii aceștia, observă Albert cu expresie disprețuitoare, se arată și pe la noi pe acasă. Dar cum poate un om ca Robert cu aptitudini strălucite pentru o viață decentă în societate să frecventeze oameni atît de josnici, care găsesc în bere fericirea supremă, străbat străzile fumînd, zac prin cîrciumi ordinare și desconsideră tot ce e nobil și ales?

— Josnici nu i-am considerat încă niciodată, dragă domnule von Rantow, răspunse generalul zîmbind, mă refer la ceea ce înțeleg eu prin josnic. Faptul că fumea-ză îi face dezagreabili cel mult pentru nefumători, că beau bere se întîmplă din sărăcie, fiindcă vinul meu nu l-au disprețuit și despre societatea bună gîndesc ca și mine. Se plictisesc în ea și-i găsesc forțată rigiditatea și ridicolă poza. În rest, i-am găsit instruiți, înțelepți și numai în materie de îmbrăcăminte și de visare m-am gîndit ca și Anna la Don Quijote și mi s-a părut lucru ciudat că se cred chemați să elibereze lumea de orice rău.

Tînărul se înclină tăcut în fața generalului de parcă voia să-i dea de înțeles astfel că e de acord cu el. În sinea lui însă își spuse: „Pariez că fumează și el și că preferă să bea Stettiner și Josty în loc de vin frantu-zesc. Dar unui bătrîn soldat i se iartă dacă e grosolan și nepoliticos.“ Se uită în același timp din nou spre Anna. Discuția părea a fi purtată cu mare interes de către ambele părți, prezența generalului îl împiedică să facă uz de lornieta sa și totuși niciodată aceasta nu-i fusese atît de necesară ca în acest moment, fiindcă avu-sese impresia că tînărul Willi apucase mîna Annei și o dusese la gură. Generalul sesiză că tînărul era neliniștit și distrat. Porni împreună cu Rantow spre aleea stră-juită de pomi, iar Anna, zărindu-i că se apropie, le ieși în întîmpinare cu Willi. Sora generalului, o doamnă onorabilă la care venise Anna, de fapt în vizită, își făcu apariția în clipa aceea și dat fiind că în prezența ei nu era voie să se discute despre politică, căci acest lucru ar fi dus în mod inevitabil la ceartă, societatea preferă

să se supună invitației ei și să guste în galeria castelului din vinul generalului și din minunatele fructe ale grădinilor sale. Hotărîră ca generalul și fiul acestuia să întoarcă a doua zi vizita la Thierberg și astfel, cînd musafirii se suiră în barcă, cei doi Willi se despărțiră politicoși de Anna, iar de Rantow cu acea cordialitate dintre vechi prieteni.

8

Musafirul din marcă, deși se prezentase în cercurile de doamne din patria sa cu acea siguranță pe care o dobîndești prin educație și încrederea de sine care derivă din ea, deși la Berlin se putea lăuda cu cîte o victorie greu de repurtat, nu se mai simțise niciodată în viață atît de stînjenit ca în seara aceea, cînd se întorcea cu Anna pe Neckar la Thierberg. Mii de gînduri bănuitoare îl frămîntau și-l torturau și abia acum, cînd ultima privire pe care Anna i-o aruncă tînărului Willi i se păru prea înflăcărată pentru un simplu respect, prea șovăitoare pentru o bună vecinătate, abia acum simți cît de puternică ajunsese simpatia lui față de frumoasa-i verișoară. Adevărat, dacă-și măsura trupul, chipul expresiv, ochiul grăitor, limba aleasă și bogată, formele elegante, siguranța și agerimea spiritului, pe scurt, dacă-și măsura toate avantajele cu calitățile lui Robert Willi se putea considera împăcat pe bună dreptate. Acestuia îi lipseau, chiar dacă se exprima bine, acea inflexiune inimitabilă a vocii, îi lipseau chiar dacă nu i se puteau reproșa buna-cuviință și demnitatea, acea ultimă desăvîrșire și finețe a unei păsări-minune la modă (Incroyabilis Linn) *, acel har unic al bunului gust care trebuie să fie înnăscut. Îi lipsea, conchise berlinezul rîzînd pe ascuns în sinea lui, acel *„je ne sais quoi“* ** care imprimă făpturilor lui dumnezeu pecetea nobleței și desăvîrșirii și face și din cel mai obișnuit dintre oameni un *„homme comme il faut“* ***. Dar Anna se află aici la țară, a crescut în Suabia, continuă el, înainte să mă cunoască pe mine s-ar putea ca ea și Robert Willi să...

— Anna, o întrebare, i se adresă el speriat după ce tăcuseră cîtva timp, și să nu mi-o iei în nume de rău.

* „Les incroyables“ erau denumiți tinerii excentrici din vremea Revoluției franceze. „Incroyabilis Linn“ este o aluzie ironică la adresa sistematicii botanice și zoologice elaborate de biologul suedez Carl von Linné (1707—1778).

** Ceva *(franc.)*.

*** Om, așa cum trebuie să fie el *(franc.)*.

Îl iubești pe tînărul Willi ? Ai vreo legătură cu el ?

Domnișoara von Thierberg roși ușor la această întrebare, ceea ce se putea datora fie întrebării, fie răspunsului la care se referea aceasta.

— Ce idee, vere ? replică ea. Și crezi că dacă aș fi avut ghinionul să-l iubesc pe acest Willi, ceea ce, între noi fie vorba, nici nu mi-a trecut vreodată prin minte, te-aș alege pe tine confident în chestiunile mele sentimentale, fiindcă te cunosc doar de două zile ? Doamne, vere, adăugă ea zîmbind mucalit, nebuni oameni mai sînteți în Prusia !

— Nu vreau cîtuși de puțin să mă amestec în tainele tale, prea-nobilă și severă doamnă, spuse el, dar crezi că discuția ta lungă și pare-se interesantă nu mi-a sărit în ochi ? Vrei tu să cred că ați vorbit numai despre versuri ?

— Dacă îți spun că am vorbit numai despre versuri, replică ea ferm, ar trebui să mă crezi. Oamenii care se gîndesc la rele bănuiesc mereu cîte ceva. De data asta însă spiritul tău de observație nu te-a înșelat. Restul discuției s-a învîrtit și în jurul altui subiect decît versurile, în jurul unui secret și încă unul foarte important.

— Așa va să zică ? exclamă tînărul cu o expresie neîncrezătoare. Va să zică așa, vezi !

— Da, așa, răspunse ea zîmbind, și fiindcă ești așa de amabil am să te atrag și pe tine în acest secret, poate ai să ne fii de ajutor. Chiar el m-a sfătuit să ți-l dezvălui.

— Cum, ripostă el amar, crezi că de aceea am venit în Suabia, ca să fac pe mesagerul iubirii domnului von Willi pentru vara mea ? Atunci chiar că nu mă cunoști. Mai degrabă îi spun tatălui tău toată povestea și nu cred că-și dorește ca ginere un asemenea adept al Ligii virtuții, un asemenea reformator al lumii și demagog.

Anna se oprise mirată văzînd această izbucnire puternică, pătimașă.

— Ai milă și ascultă mai întîi ce vrem să te rugăm, spuse ea nu fără emoție, dar un lucru știu, dacă aș fi un tînăr domn și pe deasupra berlinez, m-aș purta cu totul altfel față de doamne.

Consternat, Albert vru să se scuze cumva, dar ea continuă cu expresie amabilă și priviri binevoitoare :

— Știi și ai auzit azi cu urechile tale cît de mult îl iubește și-l stimează generalul pe Napoleon al său. În curînd, va fi ziua lui, care întîmplător va cădea într-una din zilele unei faimoase bătălii a împăratului, și fiul lui vrea să-l încînte cu ceva napoleonic. A procurat

printr-o cunoștință de la Berlin o copie a acelui faimos tablou de David * care-l prezintă pe Bonaparte pe cal în vremea cînd era doar consul. Nu e rea ideea, fiindcă acolo arată cel mai bine, e încă tînăr, slab și chipul interesant, focos sub pălăria cu pene în trei culori e mai pitoresc, mai nimerit pentru reprezentarea unui erou decît felul cum a fost reprodus mai tîrziu. Iar acest tablou al împăratului este secretul nostru.

— Dar ce să fac eu în cazul acesta ? întrebă Albert răsuflînd din nou ușurat, deoarece nu-l amenința nici o altă mărturisire de care se temea.

— Ascultă mai departe ! Acest tablou va sosi zilele astea, dar nu la general, ci la noi. Va rămîne în camera mea pînă în preziua aniversării și apoi ne vom îngriji amîndoi ca atunci cînd ducem tabloul dincolo, generalul să nu fie acasă sau să fie atît de ocupat încît să nu bage nimic de seamă. În timpul nopții tabloul va fi atîrnat în salon și va fi încununat cu flori, iar dimineața, cînd bunul Willi va intra în salon să ia micul dejun, eroul său va fi primul care-l va saluta în ziua aceasta festivă.

— Bine gîndit, ripostă Rantow zîmbind, chiar dacă nu era vorba despre eroul acesta m-aș fi oferit cu plăcere să dau o mînă de ajutor, dar — așa am să particip și eu ; tu m-ai rugat doar s-o fac !

Tonul lui era atît de delicat spunînd acestea, încît Anna îl privi surprinsă, el observă și continuă trăgîndu-i brațul mai aproape de piept :

— Tu poți să dispui de mine, Anna. Ah, dacă ai vrea să dispui mereu de mine ! Cît de mult mă bucur că nu iubești pe nimeni, că nu ești încă a nimănui ! Pot să-i cer unchiului tău mîna ta ?

În Anna se dădu o luptă dacă la auzul acestor cuvinte să rîdă ca de o neghiobie sau să plîngă de supărare, în orice caz pe chipul ei frumos alternară în mod ciudat roșeața cu paloarea. Își trase repede brațul din mîna lui și spuse :

— Atîta pot să-ți spun, vere, că la noi aici în Suabia nimic nu e mai greu de tolerat decît sentimentalitatea și cochetăria, și că ni se par copilăroși cei care după două zile se grăbesc să încheie alianțe pe vecie.

— Anna, o întrerupse tînărul cu aer rugător, nu crezi în atotputernicia dragostei ? Chiar dacă ea e nemuritoare, începutul ei este totuși rodul unei clipe, iar eu...

— Nici o vorbă, Albert, spuse ea supărată, dacă vrei să nu-i spun nimic tatii și să-l rog să mă apere de ne-

---

* Aluzie la tabloul „Bonaparte la St. Bernhard" pictat în 1800 de Jacques-Louis David (1748—1825).

bunia ta. Ți-ar plăcea, continuă ea mai calmă și zîmbitoare, să născocești un mic roman ca să-ți alungi plictiseala la Thierberg ? Născocește-l sănătos, dacă n-ai ceva mai bun de făcut, pe mine poate că mă vei distra copios, dar nu-mi cere să preiau eu rolul secundar.

— O, Anna, spuse el oftînd, merit oare această batjocură ? Sînt atît de bine intenționat, atît de sincer ! Viața pe care pot să ți-o ofer nu e strălucitoare, dar poate că te-ar mulțumi, te-ar face fericită.

— Numai să nu fii patetic, replică ea, orice suport, numai asta nu. Batjocura o meriți în orice caz, cel puțin are să te vindece. Hai, fii înțelegător. Condu-mă frumos acasă, așa cum se cuvine. Dar fii convins, dacă îți mai iese din gură un singur cuvînt de acest gen, te fac de rîs în fața primului țăran pe care-l întîlnesc, iar dacă mai continui la castel cu aceste nebunii n-am să mai rămîn niciodată singură cu tine.

Tonul cu care vorbise suna, ce-i drept, categoric, curajos și poruncitor, dar ochii poznași și gura surîzătoare păreau să contrazică severitatea ordinului, iar Rantow, pe care-l zăpăceau aceste semne contradictorii, se mulțumi să tacă, să ofteze, să vorbească din priviri și să amîne o nouă luptă pentru un moment mai prielnic. Cu multă chibzuință și calm, Anna începu o discuție despre general și astfel ajunseră la Thierberg mai puțin indispuși decît s-ar fi crezut. Bătrînul ascultă ce-i povestiră despre excursia lor și nu păru nemulțumit de noile cunoștințe pe care le făcuse Albert.

— Sînt oameni destoinici cei din familia Willi, și întreaga vale le datorează multe binefaceri. Se pare că există puțini ofițeri de vază de cultura și pregătirea excepțională a generalului, iar pe băiat l-am supravegheat eu și am constatat că are cunoștințe temeinice și că studiază cu sîrg lucruri care în zilele de azi rareori îi preocupă pe cei din generația mai tînără. Un băiat deștept, abil, înfocat, dar, dar — vederile astea sucite, exagerate. Cred că s-ar năpusti asupra mea în propria-mi casă dacă aș afirma că țăranul tot țăran rămîne, oricît l-ai elibera de poveri, oricît de învățat l-ai face, că burghezul trebuie să-și vadă lungul nasului, să mîzgălească și să scobească cu dalta chipul proeminent al statului. Dar toate astea se explică prin faptul că bătrînul nebun s-a căsătorit cu cineva care nu era de rangul lui. Băiatul vrea să îndrepte greșeala, situînd la înălțime pe verii și verișoarele și tot neamul răposatei sale mame de origine mic-burgheză.

— Tată, observă Anna, nu poți afirma c-o face din acest motiv. Recunosc că ne situează pe noi toți ceva

cam jos și pe ceilalți alături de noi, dar e un entuziast și are niște noțiuni despre libertate și viața poporului care nu se vor putea aplica niciodată.

— Nu mă învăța tu pe mine cum să cunosc eu oamenii, copilă! spuse bătrînul rîzînd. Vanitatea este tema principală în fiecare, variațiunile pot avea denumiri diferite. Dar ce spui de tată, nepoate?

— La noi ar azvîrli cu pietre în el dacă ar declara public ceea ce am auzit eu azi. Da, dacă într-o societate din Prusia ar pronunța vreodată astfel de cuvinte, cred că nu s-ar ține cont nici de vîrsta sa și nici de rangul său. Întreaga sa conversație nu e decît un imn de slavă închinat trecutului și un blestem adresat prezentului. Cred că, după părerea lui, cel mai mare păcat este că ne-am eliberat de jugul rușinos și că i-am eliberat și pe ceilalți în ciuda voinței lor. O rușine că un bărbat german poate să gîndească astfel. Dar cu proxima ocazie vreau să-i spun că urăsc din toată inima pe împăratul lui și pe toți francezii.

— Asta a auzit-o de multe ori de la mine, replică domnul von Thierberg, mai mult decît de douăzeci de ori, îi urăsc pe toți, pe toți, ca pe ciumă.

— Pe toți, tată? întrebă Anna cu subînțeles.

— Nu, ai dreptate, copilă! Pe unul singur îl exclud, pe care aș vrea să-l laud și să-l slăvesc în fiecare zi. Dacă n-ar fi vorbit atît de dezarmant de bine franțuzește aș fi crezut că e un înger din ceruri. Din păcate n-a fost și n-a rămas decît un francez.

— Și cine e acela pe care-l excludeți cu atîta pompă? întrebă Albert.

— Vezi tu, e o întîmplare neobișnuită, continuă unchiul, dar vreau să ți-o povestesc, e ceva frumos! În anul 1800 am plecat într-o călătorie prin Italia împreună cu răposata mea nevastă. Înainte de-a o încheia a izbucnit războiul și fiindcă am aflat că Moreau * a pornit împotriva Germaniei am hotărît s-o las pe soția mea la o familie de prieteni din Roma și să mă întorc singur în Suabia pentru a putea călători mai repede. Am ales drumul peste Marele Bernhard parte fiindcă am sperat că acolo e mai puțin probabil să dau peste francezi, parte fiindcă unul din verii mei comanda garnizoana din micuța fortăreață Bard și parte pentru noutatea regiunii, drumul care curînd după aceea avea să devină atît de celebru datorită trecerii consulului Bonaparte. Acolo, la poalele dealului, pe partea dinspre Elveția, m-au

* General francez (1763—1813), a comandat în 1796 și în 1800 armata de pe Rin.

atacat cinci indivizi zdrențăroși din armata franceză a căror apariție nu o prevăzusem. Le arăt pașaportul meu, dar degeaba, mă traseră de pe cal și pe mine și pe rîndașul meu, bătrînul Hans, pe care-l mai vezi pe aici, ne dezbrăcară de haine și de cizme, mie îmi luară ceasul și portmoneul și tocmai voiau să-mi ia și paltonul la cercetat cînd deodată o voce înfricoșătoare în spatele nostru îi opri.

Hoții se întoarseră și ca loviți de trăsnet lăsară în jos brațele, fiindcă în spatele nostru apăruse un ofițer francez călare în fața căruia rămaseră neclintiți, recunosc, căci și dracului trebuie să-i faci dreptate.

„Cine sînteți dumneavoastră, domnule?" întrebă el după ce coborîse de pe cal. I-am povestit pe scurt despre mine și despre scopul călătoriei mele. Îmi luă pașaportul, se uită prin el și mă întrebă dacă-l arătasem soldaților. Spunînd eu că da, el se întoarse către băieții care încă mai stăteau în poziție de drepți și destul de fîstîciți.

— Sînteți soldați? Sînteți francezi? exclamă el supărat. Arăta foarte distins, în ciuda vestonului său ponosit. Pe loc să-i înapoiați hainele acestui domn și servitorului său, să-i aranjați bagajul și să plecați apoi unde ați fost trimiși.

Niciodată n-am fost servit atît de prompt. Un puști a vrut să mă încalțe cu cizmele în ciuda voinței mele și m-a implorat cu lacrimi în ochi să-i permit. Atîta supunere n-am văzut niciodată în armata germană. I-am spus-o și ofițerului care, după ce-am fost gata, s-a așezat lîngă mine în iarbă și și-a cerut iertare și scuze în numele compatrioților săi. I-am spus că întreg incidentul a fost compensat de un frumos exemplu de disciplină. Pînă să mă dumiresc ne și angajaserăm într-o discuție profundă referitoare la evenimentele timpului și anume la soarta nobilimii. Eu pledam cu zel pentru vechea noastră nobilime, dar el se pricepea să găsească contraargumente într-o manieră laconică, precisă și cît se poate de elegantă. Mi-am dat seama — și mi-a mărturisit-o chiar el — că e un *ci-devant* *. Recunoscu și el că o republică în vremurile de azi e ceva dificil, aproape nefiresc, că instituții ca nobilimea sînt folositoare, ba chiar întrucîtva necesare, afirmă însă că pretutindeni nobilimea trebuie să se nască din nou și să rezulte numai din merite și faimă de război.

* Denumire dată persoanelor nobile și princiare de odinioară (*franc.*).

— Cum? îl întrerupse Rantow. Atît de general era modul de gîndire de pe atunci în armata aceea cu privire la ceea ce avea să înfăptuiască mai tîrziu cu adevărat împăratul în cauză? E minunat!

— Mai tîrziu, povesti bătrînul Thierberg mai departe, cînd Napoleon a înființat legiunea de onoare și dotația cu venituri mi-am amintit adesea vorbele bunului meu căpitan. Îl îndrăgisem atît de mult în acea oră, cît am stat împreună de vorbă, de parcă n-ar fi fost francez și am fi fost prieteni de-o viață. Într-un tîrziu o porni la drum îndemnat de muzica militară a unui regiment care se apropia. I-am dăruit bidonul meu de argint pe care l-a primit abia după multe insistențe cu un zîmbet. Mi-a dăruit în schimb o ediție mică din Tacit și una din penele colorate de la pălăria pe care o purtau pe atunci ofițerii republicani. Baionetele regimentului străluceau dinspre deal și cîntăreții dădeau tonul pentru „*Allons enfants*" * cînd se sui pe cal. Îmi mai dădu cîteva sfaturi de conduită, îmi strînse zîmbitor mîna și începu să suie dealul cu „*Marchons, ça ira!*" ** pe buze. Și azi îl văd în fața ochilor pe tînărul acela amabil, interesant, cum călărea la poalele pășunii de munte, cum îi sufla vîntul prin palton și prin pene, cum își mai întoarse el o dată spre mine chipul inteligent salutînd. Atunci, dar numai pentru o clipă și nici pînă azi nu știu de ce, inima mea a bătut pentru acești francezi și cît timp am auzit muzica am fredonat și eu: „*Allons enfants*" și „*Marchons, ça ira!*" Pe urmă, bineînțeles că mi-a fost rușine de slăbiciunea mea, am urît acest popor ca și înainte și numai salvatorului meu, acelui căpitan, îi păstrez o vie recunoștință.

— Un caz ciudat într-adevăr, spuse Rantow după ce terminase bătrînul nu fără emoție profundă, oameni cumsecade și cinstiți au existat mereu în aceste trupe, dar disciplina a lăsat de dorit. Aș fi dorit să văd spaima celor cinci soldați.

— Ei, Hans, spuse Anna servitorului care asculta atent și încordat, i-ai văzut și tu.

— Vă spun, stimată domnișoară, stăteau în fața căpitanului parcă erau cioplîți din piatră și le era rușine, iar el i-a privit cum se uită balaurul la Sfîntul Gheorghe. Cînd au venit apoi francezii la noi am stat de multe ori zile întregi pe drumul de Heidelberg și am văzut cum trecea regiment după regiment, dar căpitanul nu era niciodată printre ei. Probabil că murise demult.

* Vers din *Marsilieza*, imnul național francez.
** *Idem.*

— Cinstită și binecuvîntată să-i fie memoria, oriunde ar fi el, spuse bătrînul Thierberg. Dacă a murit n-a mai fost nevoit să asiste la toate nedreptățile și fărădelegile ulterioare din lume. Poate s-o fi retras cînd dictatorul a ajuns împărat, fiindcă bravul meu căpitan care gîndea așa de nobil nu putea fi prieten cu nechibzuitul corsican.

Anna zîmbi, dar nu vru să umbrească subiectul preferat al bătrînului ei tată, povestea despre „cel mai bun francez" printr-o apologie a acelui mare fiu de pe o mică insulă.

9

În ziua aceea stingerea se dădu mai devreme ca de obicei, și Albert, pe care somnul nu voia să-l prindă, stătea lîngă fereastra boltită din camera sa antică și privea în vale. Se gîndea la toate cuvintele frumoasei sale verișoare, găsi atîtea motive s-o acuze pe ea și să se plîngă pe sine, încît pentru prima dată în viața sa își păru sie însuși foarte melancolic. De data asta, după atîtea aventuri trecătoare, era sigur și conștient că iubește cu adevărat. Niciodată pînă atunci nu se mai gîndise la relații casnice, la fericirea pe care ți-o oferă căminul, și numai această fată veselă, naturală reușise să-i facă mai așezate vederile despre viitor și mai demne sentimentele. Se mira să fie respins tocmai acum cînd era de bună credință. Îl durea să pară flușturatic și cochet în ochii aceia care-l atrăseseră irezistibil, care-l captivaseră. Îi era rușine că tocmai asupra acestei copile naturale, calitățile sale recunoscute pretutindeni rămîneau fără efect. Vedea în asta un semn rău, fiindcă experiența sa de pînă atunci îl învățase că surpriza, prima impresie sînt decisive.

Un fluier care aducea dinspre pădure sunete dulci ca și cu o seară înainte îl trezi din aceste gînduri. Din nou i se năzări că această serenadă ar putea fi dedicată Annei. Privi mai atent spre pădure și — nu se înșela — era colțul acela de pădure pe care-l vizitase astăzi, de unde răzbăteau sunetele. Își aruncă repede haina pe umeri, alergă jos și-l rugă pe bătrînul Hans să-i deschidă ușa. Pretextă că uitase un carnet într-un loc în pădure nu departe de castel și că roua nopții ar putea să-i dăuneze. Sunetele fluierului care deveneau din ce în ce mai dulci, mai catifelate îi serveau drept călăuze înspre acel colț de pădure. Înainta cu tot mai multă rîvnă prin tufiș, fiindcă aruncase o privire spre castel

și văzuse că la geamul Annei flutura o batistă albă. Zărind silueta cîntărețului din flaut exclamă pe dată :

— Stai, prietene muzicant, am să cînt cu vocea a doua ! cînd, un cîine începu să latre chiar lîngă el. Sări speriat în lături și căzu greoi la pămînt, împiedicîndu-se de rădăcinile unui stejar bătrîn.

Cînd se ridică din nou după cîtva timp și se apropie de locul unde stătuse omul cu flautul nu mai găsi nici o urmă de-a lui sau de-a cîinelui, auzi însă în jos pe deal cum foșneau frunzele și trosneau tufișurile. Se întoarse rușinat și privi spre castel. La fereastra Annei se zărea o licărire slabă, dar nu mai era nici o batistă cum crezuse mai înainte, ci luna care se reflecta în geamuri. Își reproșă nechibzuința, graba și pripa, neîncrederea, gelozia. Găsi o mulțime de motive prozaice și obișnuite pentru dispariția cîntărețului din flaut, voia s-o considere pe Anna nevinovată și totuși nu-și afla liniștea.

Stătea așa privind castelul scăldat în lumina lunii, cînd deodată sări în sus cu un strigăt de spaimă, fiindcă o mînă rece i-o atinsese pe-a sa. Se întoarse și deslușì o siluetă întunecată în fața ochilor. Pînă să întrebe ceva sau să se adune simți că i se vîră în palmă o hîrtie și în același timp silueta aceea misterioasă dispăru în pădure, deși nu era chiar atît de eterică încît să calce în picioare tufișul și să nu dea la o parte crengile. Pe Albert îl cuprinse frica în locul acesta. Sîngele îi clocotea, liniștea aceea profundă a nopții, întunericul înfricoșător al fagilor și vizavi castelul înnegrit de timp, ferestrele luminate de lună atît de straniu că se vedeau umbre misterioase strecurîndu-se încolo și încoace prin încăperi — îi era atît de teamă, încît o luă repede înapoi spre casă călcînd cu zgomot numai ca să se audă pe sine în acea tăcere înspăimîntătoare.

Felinarul bătrînului Hans îl întîmpină din poartă cu o licărire consolatoare. Grăbit, îl lăsă pe bătrîn înainte să-i lumineze drumul spre cameră, despături hîrtia și se sperie în fața unei nenorociri necunoscute, fiindcă cele cîteva rînduri sunau în felul următor : „Scrisoarea ta a sosit abia azi, răspunsul altă dată. S.Z.N. și încă vreo trei au fost arestați de dimineață și duși în fortăreață. Nu știu dacă te simți vinovat, dar ar fi cel mai bine să fugi. Acest lucru nu ți-ar strica acum. Trimit aceste rînduri la locul obișnuit. Să dea dumnezeu să-ți parvină. Orice ai întreprinde, Robert, fii discret și nu pomeni niciodată de mine.“

Albert înțelegea acum prea bine cine fusese nefericitul cîntăreț din flaut. Dar fiind prea mărinimos ca să tragă vreun folos din confuzie luă repede hotărîrea să-l salveze pe tînărul Willi. Străin și necunoscut cum era prin aceste locuri i se păru imposibil să ducă totul singur la bun sfîrșit. Îl trimise repede pe bătrînul Hans în turnul în care locuia Anna s-o roage insistent să-l asculte doar două minute într-o chestiune foarte importantă. Îl urmă pe bătrîn pînă la ușa dinspre salon și acolo rămase singur în încăperea mare, așteptînd-o pe verișoara lui. În orice altă împrejurare priveliștea care i se oferea aici ar fi trebuit să acționeze asupra sufletului său. O lumină precară pătrundea pe ferestre și cădea pe tablourile strămoșilor săi. Figurile lor păreau să se desprindă din ramă cu mai multă vioiciune, chipurile lor erau mai palide ca de obicei și mîna întinsă a unei doamne von Thierberg care murise de mult părea să se miște. Copacii foșneau, iar rîul murmura atît de straniu încît ai fi putut crede că acest zgomot e provocat de hainele moartei.

În acest moment însă n-avea urechi decît pentru pașii bătrînului servitor, care se auzeau din ce în ce mai slab. Ochii plini de nerăbdare erau ațintiți asupra ușii, inima îi bătea neliniștită, cuprinsă de o siguranță deloc îmbucurătoare.

În curînd răsunară din nou pași în susul coridorului. Ciuli urechea dacă nu cumva se distingea și pasul ușor al verișoarei sale, ușa se deschise și apăru ea cu Hans și cu camerista ei. El își dădu seama după îmbrăcămintea și după ochii ei că nu adormise încă. Înainte ca ea să pună întrebări, el îi întinse biletul și îi spuse în cîteva cuvinte franțuzești cum îl obținuse. Chipul ei frumos se îmbujoră în timp ce vorbea. Ea nu se încumetă să-și ridice pleoapele delicate. Dar nici nu-și aruncă bine privirea peste rînduri că păli, îl fixă speriată cu ochi mari și începu să tremure atît de puternic încît fu nevoită să se țină de masă.

— Trebuie să alerg de îndată dincolo, spuse el apropiindu-se, și am rugat să te cheme doar ca să-mi indici o cale de-a trece rîul. N-aș vrea să atrag atenția servitorilor.

— Pe cal, repede pe cal ! strigă ea iute și tremurînd îl apucă de mînă. Treci înot dincolo și pe urmă repede spre cotul Neckarului.

— Noaptea ? spuse el șovăind. Nu cunosc locul pe unde se poate trece, rîul e adînc și repede.

— Hans, adu-mi calul tatii! i se adresă servitorului speriat. Repede, ai să mă însoțești, trec eu înot dincolo.

— Adu-l bătrîne, dar pentru mine! interveni Rantow supărat. Cum poți să mă înțelegi atît de greșit, Anna? Ai să-mi arăți drumul spre locul unde pot să trec înot Neckarul.

— Nu, așa nu se poate, spuse ea aproape plîngînd și se prăbuși pe un scaun, n-ai să reușești. Condu-l prin sat, Hans, dezleagă barca noastră și trece-l dincolo pe vărul meu. Trebuie să mergi pe jos, Albert, într-o jumătate de oră poți să ajungi acolo. O, doamne, am bănuit eu de mult că o să se întîmple așa! Spune-i să nu șovăie, oriunde e mai bine să-l știu decît în temniță!

Tînărul îi strînse mîna tăcut și-i făcu semn bătrînului să meargă. Nicicînd nu s-ar fi crezut în stare să renunțe atît de repede la visuri așa de frumoase, dar gîndul la atrăgătoarea, îngrijorata Anna, pe care pînă atunci n-o văzuse decît rîzînd, îl îndemnă să grăbească pașii, și cum într-o inimă neîmpînzită încă de egoism, sentimentul de-a salva sau de-a ajuta pe cineva într-un moment decisiv este foarte puternic, nu văzu în tînărul Willi decît un nefericit și nicidecum pe iubitul Annei.

Ajunși la mal, bătrînul dezlegă repede barca și-l rugă pe musafir să se așeze liniștit. Cu toate acestea Albert nu putu să se conformeze pe deplin acestui îndemn, fiindcă pe la mijlocul rîului auziră dinspre drum tropăit de cai și roțile unei trăsuri care se apropia de celălalt mal. Se ridică în picioare, deși bătrînul îl certă, iar barca începu să se legene tare. Văzu la lumina felinarelor cum trece o trăsură cu patru cai, însoțită parcă de călăreți înarmați.

— Acesta e drumul principal? îl întrebă el pe bătrînul Hans. Acela de colo poate să fie cumva un poștalion?

— N-am văzut nici unul trecînd vreodată pe aici, răspunse celălalt morocănos, și doar ca să văd un poștalion nu mă încumet să fac o baie rece în Neckar.

— Repede! Pe unde se ajunge la cotul Neckarului, la moșia generalului? întrebă Albert îngrijorat de-a nu ajunge prea tîrziu. Grăbește-te, bătrîne!

— Lăsați-mă doar să leg barca, spuse Hans, dar dacă vă grăbiți, luați-o pe aici la stînga și tot înainte pe drum, pînă la castel. Vă ajung din urmă.

Tînărul Rantow mai mult alerga decît mergea. Bătrînul gîfîia din greu după el, dar ori de cîte ori îl ajungea din urmă el fugea mai repede, parcă îl urmărea cineva. Într-un tîrziu văzu castelul cu colonadele sale albe strălucind în noapte. Observă cu spaimă că multe ferestre erau luminate și cînd se apropie văzu limpede oameni plimbîndu-se de colo-colo prin fața geamului. Spaima acestei nopți și mișcarea neobișnuit de rapidă îi sleiseră forțele, dar priveliștea aceea neliniștitoare îl îndemnă să alerge mai repede, în cîteva minute ajunse la castel, dar înainte de a intra fu nevoit să se sprijine de poartă și să-și tragă sufletul.

Primul om cu care se întîlni pe scara luminată fu gardistul, un vechi camarad francez de război de-al generalului, care acum făcea mai mult pe intendentul decît pe servitorul. Părea mai palid decît de obicei și cobora mîhnit scara abia tîrîndu-se.

— Unde este stăpînul dumneavoastră cel tînăr? întrebă Albert pe nerăsuflate. Conduceți-mă repede la el.

— *Sacre bleu!* răspunse gardistul mirat cînd îl recunoscu pe tînăr. Domnișoara Anna a și aflat! *O la pauvre enfant* *.

— Unde e Robert? exclamă Rantow insistent.

— *Il est prisonnier!* răspunse el trist. Dus în fortăreață ca *ennemi de la patrie, comme démocrate.* Patru *dragons de la gendarmerie* ** l-au excortat, o, sărmanul meu Monsieur Robert!

— Duceți-mă la general! spuse Rantow auzind această știre.

— *Monsieur le Général est sorti.* ***

— Încotro? exclamă tînărul supărat că trebuia să smulgă bătrînului soldat cu cleștele fiecare cuvînt.

— Cu fiul său *à la capitale,* **** să întrebe cu ce-a greșit Monsieur de Willi.

Cînd văzu Rantow că nu mai era nimic de făcut aici, căută alt servitor și-l rugă să-i povestească îndeaproape împrejurările în care Robert fusese arestat. Află că seara tîrziu, în absența tînărului, venise un comisar care, după o scurtă discuție cu generalul, cercetase și pusese sechestru pe hîrtiile tînărului Willi. După aceea Robert venise acasă și se arătase dispus să-l urmeze pe comisar. Îi dădu tatălui său cuvîntul că o să fie găsit nevinovat. Generalul ordonă ca acest lucru să fie comunicat a doua zi dimineața domnului von Thierberg și familiei sale. Apoi se suise pe cal și ieșise din castel însoțit doar de un ser-

* La naiba!... Sărmana copilă! *(franc.)*
** E închis!... ca dușman al patriei, ca democrat... dragoni de la jandarmerie *(franc.)*
*** Domnul general a ieșit! *(franc.)*
**** În capitală *(franc.)*

vitor. Tînărul Willi nu lăsase nici un ordin, nici pentru Thierberg, nici în altă parte.

Atîta află Albert și aceste vești nu avură tocmai darul să-l înveselească la întoarcere. Nu punea mare preț pe cuvintele de consolare ale lui Robert față de tatăl său și îi era teamă mai ales de clipa în care avea să-i ducă întristatei Anna vestea cea dureroasă.

10

De la acea noapte tristă trecuseră mai multe săptămîni. Sărmanei Anna i se păreau tot atîtea luni. Frunzișul copacilor începea să se îngălbenească, toamna cu alaiul ei vesel își făcuse apariția în vale, dealurile cu vii răsunau de cîntece și voie bună, iar ecoul se înălța din apa rîului care purta în jos bărci încărcate cu struguri. Din vii trosnea foc de puști și de pistoale, de parcă se dădea o bătălie cu un dușman temerar care a pătruns în acești munți, dar nu era urletul de furie al coloanelor învinse, ci chiotul de bucurie al unei mulțimi amețite de fericire, cînd pocnesc tare puștile sau cînd vîrfurile proeminente ale șirurilor de munți fac să răsune de zece ori vocea groasă a unui tun.

Locuitorii castelului Thierberg urmăreau de pe o terasă veche această forfotă veselă, fiecare cu sentimentele sale. Tînărul Rantow se uita atent, cu ochi strălucitori la acest spectacol care i se părea pe cît de nou pe atît de atrăgător. La el acasă observase adesea în cercul de prieteni intimi că vinul, această mană cerească, dă culoare mai plăcută obrajilor, că dezleagă limba și îi îmbie pînă și pe cei sobri la discuții familiare, ba chiar la cîntece. Nu și-ar fi închipuit niciodată bucurie mai amețitoare, veselie mai mare ca cea a pregătirii dulcelui elixir. Cît de poetic i se părea acest tablou viu! Ce imagini proaspete, naturale îi dezvăluia binoclul! Aceste grupuri se născuseră la întîmplare și totuși i se păreau mai atrăgătoare decît orice operă de artă.

— Uite, îi spuse el Annei care își rezemase capul frumos de braț, stătea în fața lui și arunca din cînd în cînd cîte o privire gravă peste vale, uite acolo bătrînul acela cu păr argintiu. Cîte toamne n-a văzut el pînă acum! Zău că aș putea să studiez povestea vieții lui după grupul din jur. Băiatul blond care tocmai i-a adus porumbelul mare este nepotul lui. Flăcăul acela care le tachinează pe fete cu bățul și le ține de la treabă cu glumele lui, prefăcîndu-se că le ajută, cred că este fiul lui mai mic. Uite, fata aia a răspuns grosolan la lovitura lui, ea

e probabil drăguța flăcăului vesel, fiindcă toți rîd și-și bat joc de el. Bărbatul acela ars de soare, masiv, de vreo patruzeci de ani, care ridică acum pe umeri coșul imens plin cu struguri, este fiul cel mare și tatăl băiatului blond. Ai acolo cele patru vîrste pe care le-au parcurs toți fără multe schimbări.

— Desigur fără multe schimbări și fără multe plăceri, observă bătrînul domn von Thierberg care privea indiferent în jos, aceeași monotonie de sute de ani. Micuțul de colo va fi mînat în curînd la școală, unde o să-l bată învățătorul în fiecare zi, ca și pe bunicul lui altădată. Flăcăul acela va ajunge în curînd soldat sau se va tocmi argat la oraș timp de cîțiva ani. Cînd vine apoi acasă și-și găsește tatăl mort primește bucățica sa de pămînt și se vede nevoit să se însoare. Și dacă va avea patru copii, cînd va muri el, aceștia își vor împărți între ei moștenirea prăpădită și vor fi de patru ori mai săraci decît el. Așa trece vremea. Praful de pușcă pe care-l consumă azi l-au economisit un an întreg ca să aibă măcar o zi în care să se amețească. Și asta numesc ei să fii vesel! Asta numesc orășenii serbare, pitorească distracție populară!

— Nu, prea vezi totul în negru, unchiule, spuse musafirul. Mărturisesc că mie-mi pare plină de o minunată poezie forfota aceasta. Oamenii aceștia sînt atît de îndemînatici, atît de vioi, atît de activi. Compară-i cu cei din marca mea, cît de neajutorat și de neîndemînatic s-ar purta! Și acum mi-e rușine de lipsa de experiență de care am dat dovadă deunăzi. Într-una din viile dumneavoastră i-am luat unei fete frumoase cuțitul curbat și i-am promis s-o ajut. Cînd am tăiat primul ciorchine și l-am așezat în coșuleț fata s-a uitat doar la coada lui și a spus rîzînd: „Domnul n-a tăiat prea des struguri.“ În loc să tai oblic, tăiasem drept! Nu, culesul viilor mi se pare o permanentă sărbătoare a naturii, întruchiparea unei dulci poezii.

— Poezie? replică Anna, aruncînd o privire întunecată, melancolică înspre dealuri. O poezie care-mi străpunge inima. Forfota asta veselă îmi sugerează un tablou al vieții. După multe necazuri și supărări o zi de bucurie care prin razele sale luminoase și joviale arată și mai clar pustietatea întunericului din jur, însă nu-l înseninează! Oh, dacă ai cunoaște mai bine viața acestor sărmani! Dacă i-ai vedea la prima deșteptare a primăverii! Fiecare iarnă le pustiește grădinile de pe deal. Zăpada topindu-se în ele duce la vale cel mai bun și mai mănos pămînt. Bătrîni și tineri muncesc însă neobosiți. Pămîntul luat de apă îl cară înapoi și-l aranjează cu grijă în jurul

viței. Dis-de-dimineață, în arșița amiezii pînă seara tîrziu urcă scara înaltă și îngustă, încărcați peste măsură. Ce bucurie cînd vița se înalță frumoasă și face flori. Dar ce cumplită le este grija că gerul cel mai mic ar putea distruge gingașa-i floare. Și cînd vine o noapte rece sau cade bruma afurisită cît de jalnic li se înfățișează truda. Toți, pînă și cei mai mici copii dau năvală în vie înainte să se crape de ziuă. Acolo pun haine și cîrpe vechi în jurul butucilor de viță și le dau foc pentru ca fumul gros să apere planta gingașă. Asemenea bietelor suflete care ard în purgatoriu ei se furișează în preajma focului mic care se înalță și prin perdeaua de fum din jurul său. Cei mici aleargă de jur-împrejur, ei nu pot măsura încă nenorocirea, dar bărbații și femeile o știu prea bine. E o dimineață rece care distruge opera multor săptămîni de trudă și îi cufundă fără ieșire, mai adînc în sărăcie.

— Pe onoarea mea ! Ești bolnavă, Anna ! spuse bătrînul domn apropiindu-se de ea cu zîmbetul pe buze și punîndu-și mîna pe fruntea ei frumoasă nu fără o oarecare îngrijorare. Erai atît de voioasă toamna, nu dădeai niciodată frîu liber unor gînduri atît de negre și te bucurai alături de cei veseli. Ești bolnavă ?

Anna roși și încercă să pară mai veselă decît era.

— Nu sînt bolnavă, dragă tată, răspunse ea, dar sînt destul de bătrînă ca să pot avea așa-zise gînduri de toamnă. Nu poți fi mereu vesel și — o doamne, exclamă ea sărind în sus îmbujorată, nu e el ? Uitați-vă acolo !

— Willi ? strigă Rantow mirat, uitîndu-se spre locul pe care-l indica Anna.

— Cine ? spuse bătrînul uitîndu-se cînd la fiica sa care tremura fîstîcită, cînd la musafirul său. Ce-ți veni cu Willi ? Cine să vină ? Vorbiți odată !

Dar în clipa aceea intră și cel căruia i se adresase Anna, era bătrînul gardist. Nu pășise încă pe terasă cînd Anna, fără să țină cont de nimic, alergă spre el într-un suflet, îl apucă de mînă și vru să-i pună o întrebare pentru care îi lipsea însă glasul. Bătrînul soldat își trase mîna zîmbind, salută cu ținută militărească și relată sub forma unui raport milităresc că „generalul va sosi chiar în seara aceasta acasă și —"

— E liber? întrebă Anna.

— Și-l va aduce și pe fiul său care a fost eliberat pe cuvîntul și pe cauțiunea generalului.

În ochii Annei răsăriră lacrimi, ea începu să tremure puternic și se așeză. Bătrînul Thierberg, surprins de această priveliște își mușcă buzele și se uită supărat la fiica sa, iar Albert, care citea pe fața unchiului lui că acesta ascunde o taină la care pînă acum fusese singurul complice, se simți stînjenit. Se temea pentru Anna și abia în clipa aceasta i se deschise capul că și pentru el ar fi fost mai bine să nu se fi amestecat în treaba aceasta.

— Transmit domnului general mulțumiri și noroc, îi spuse domnul von Thierberg grenadierului după o scurtă pauză și îi făcu semn să plece. Nădăjduiesc numai, continuă el mergînd pe terasă în sus și în jos cu pași apăsați, nădăjduiesc numai ca acele cîteva săptămîni de închisoare să fi avut efectul dorit asupra domnului revoluționar ! Cîteva luni n-ar fi stricat, măcar să-i fi răcorit sîngele fierbinte și să-i fi pus lacăt la limba aia nechibzuită. Dar toate acestea sînt moștenire de la preaînțeleapta sa mamă ! Un tînăr de rang fără pată nu s-ar fi rătăcit atît de departe. Dar cu asta te alegi din asemenea căsătorii. Fiindcă și-a dat seama că în cercurile noastre nu i se uită originea, i-a băgat în cap fiului ei ideile acestea năstrușnice republicane și a făcut din el un asemenea nebun, ba chiar un om periculos.

Rosti repede și vehement cuvintele astea și altele și se opri brusc în fața fiicei sale, o privi furios și apoi îi spuse :

— Cred acum cu adevărat că ești mai bolnavă decît îmi închipuiam. Du-te în camera ta ! — În seara aceasta voi cina eu cu vărul tău. Du-te.

Biata copilă plecă fără să spună o vorbă. Cunoștea firea tatălui ei și știa că orice fel de contrazicere îl înfuria mai tare, simțea și ce se petrecea în sufletul lui în acest moment în care avusese prea puțină putere de stăpînire ca să-și ascundă taina.

După ce plecă, bătrînul se mai plimbă cîtva timp tăcut în sus și în jos. Apoi se apropie de nepotul său și-l întrebă cu voce emoționată :

— Ce spui de scena la care am asistat ? Crezi într-adevăr că e posibil ?

— Nu pot să vă înțeleg, unchiule dragă.

— Nu mă înțelegi, băiete ? Să ți-o spun chiar eu așa, de la obraz ? Află — am descoperit că Anna — ei bine, îl iubește pe acela — pe băiatul acela de dincolo — pe fiul generalului. La naiba, băiete ! Nu spui nimic ? Cum poți să fii așa de — așa de indiferent, cînd e vorba de onoarea familiei tale ? Vorbește !

— Nu văd nimic rău în asta, ripostă tînărul cu încăpățînare, ce ar putea să lezeze onoarea familiei Thierberg. Bătrînul Willi e de rang, e un general renumit, e bogat...

— Va să zică să ne vindem onoarea, să facem negoț cu ea ? — Băiete, dacă n-ai fi nepotul meu — să mă bată dumnezeu, dar nici eu nu mă cunosc cînd sînt fu-

rios. Bogat? Vezi, nu pot să-mi consider atît de rău și de infam copilul încît să se fi gîndit la una ca asta. Uită-te în jurul tău — tot, tot cît vezi cu ochii a fost cîndva al meu. Nu mai am nimic decît turnurile astea dărăpănate și un pogon de pămînt ca țăranul cel mai de rînd, dar și pe acesta vor să mi-l ia la noapte, vor să mă azvîrle la închisoarea pentru datornici, să mă sechestreze, să-mi taie în două blazonul dacă voi recunoaște vreodată.

— Unchiule, îl întrerupse nepotul palid la față, gîndiți-vă înainte de a pronunța o asemenea nechibzuință! Ce vină are tînărul ăsta că tatăl lui e bogat? Se poartă ca un înfumurat? Face aluzii la bogăția lui? Adineauri am vorbit fără să gîndesc.

— Nu, așa ceva nu fac acești Willi, răspunse bătrînul după o pauză, asta e partea lor bună. Dar asta nu-l face cu nimic mai bun. Urăsc principiile lui. E dușmanul meu cel mai aprig.

— Cum e posibil? răspunse Rantow liniștitor. Cum poate să fie el dușmanul dumneavoastră personal?

— Ce dușman personal? exclamă Thierberg mai aprins. Nu cunosc asemenea dușmănie, iar dușmanul meu este în orice caz altul, și nu băiețandrul ăsta. Dar sînt dușmanul de moarte al acestui fel de-a fi, al acestor inovații, al acestui germanism, al acestei burghezii, al acestui cosmopolitism sau care mai e denumirea pentru prostia al cărei adept înverșunat este tînărul ăsta. Întregul prim sfert al secolului al XIX-lea e marcat de gustul blestemat pentru dezordine și se va vedea unde se va ajunge dacă oamenii aceștia și concepțiile lor vor prinde rădăcini. Cît timp mai există însă un dumnezeu nu se va putea spune despre ultimul Thierberg că la bătrînețe i-a întins mîna acestui reformator ca să-l sprijine.

— Dar, unchiule, interveni Albert, căruia în acel moment decisiv nu i se păru un păcat să vorbească împotriva propriei sale convingeri, există oare în secolul acesta măcar o familie care, privită cu atenție, să nu reunească în ea cele mai diferite convingeri? Omul luat în parte e mai puțin bun dacă e de altă părere ca noi? Oare a fi protestant sau catolic nu e același lucru în ochii înțeleptului? Nu gîndește și generalul cu totul altfel decît fiul său?

— Lasă credința la o parte, nepoate, răspunse celălalt. Nici tu nici eu nu sîntem în măsură să judecăm. Dar generalul ăsta, care se închină la dușmanul meu de moarte ca la un înger păzitor și-l ia pe Bonaparte ăsta drept Sfîntul Gheorghe care a ucis balaurul secolului învechit, ăsta în familia mea! Aș muri!

— Dar dumneavoastră știți dacă și tînărul Willi o iubește pe fiica dumneavoastră? Anna a mărturisit ceva?

La această întrebare bătrînul îl privi pe nepotul său îndelung și speriat. Apoi, după o scurtă meditație, continuă ceva mai stăpînit.

— Nu! N-o cred în stare de o asemenea rușine — ești de părere că fiica mea se putea îndrăgosti de un asemenea om fără ca el s-o fi ademenit dinainte cu talentele lui? Nu! N-o cred în stare de așa ceva. Dar — vreau să fiu sigur.

Rosti aceste cuvinte și, înainte să-l oprească Rantow, bătrînul se grăbi să-i ceară socoteală fiicei sale. Musafirul din marcă îl privi întunecat.

— Pe cuvînt, dacă așa stau lucrurile, n-am să fiu nici cavaler de onoare, nici nuntaș la Thierberg, spuse el, bătrînul ar trebui să se transforme printr-o minune într-un demagog sau demagogul într-un admirator credincios al vechii nobilimi feudale.

11

N-a fost ușor lucru pentru generalul Willi să îndepărteze din calea fiului său nefericirea unei captivități îndelungate. Prestigiul său, ce-i drept, nu scăzuse în capitala acelui land de care aparținea moșia sa în urma schimbării condițiilor și opiniilor. Se aprecia în persoana sa bărbatul cu merite deosebite, cu tact militar și vitejie, iar unii îl admirau pentru atașamentul său sincer, de durată față de acel om care avusese cîndva în mînă soarta Europei. Mulți, chiar dacă nu împărtășeau această admirație, îi erau binevoitori datorită consecvenței și tăriei de caracter pe care o afișase în zilele de restriște. Cu toate acestea fusese nevoit să facă uz de tot prestigiul său, să bată la unele uși ca să-i fie de folos fiului său acuzat că ar fi în legătură cu persoane suspecte.

Generalul era un om cu prea mult simț al dreptății încît să fi făcut aceste demersuri dacă l-ar fi crezut vinovat pe fiul său. Îi era suficientă simpla asigurare din partea fiului său.

„Împărtășesc, îi spusese el cînd fusese închis, împărtășesc în general convingerile acelor bărbați care se află acum sub cercetare, dar — nu împărtășesc nici planurile, nici opiniile lor asupra mijloacelor de a-și atinge scopul. Întotdeauna am gîndit, dar niciodată n-am acționat, am trăit numai pentru mine, nu pentru alții, și acuzațiile adresate unora nu mă privesc pe mine.“

Astfel reușise să-l elibereze pe tînărul Willi atîta timp cît nu se vor găsi dovezi evidente împotriva sa, care să facă necesară prezentarea în instanță, menajament care-l datora numai intervenției tatălui său și încrederii de care se bucura cuvîntul generalului Willi.

Amîndoi își imaginau ce vîlvă trebuie să fi făcut întîmplarea în regiunea Neckarului. Dacă ar fi locuit într-un oraș s-ar fi mulțumit să dea de veste cunoștințelor întoarcerea lor. Dar la țară obiceiul cere să se acorde mai multă atenție vecinilor buni. Trebuie să vizitezi cinci-șase familii pe o rază de trei ore, să le satisfaci curiozitatea cu lux de amănunte legate de întîmplarea asta. Pe scurt, trebuie să te arăți așa cum te arăți la cunoscuți după ce-ai trecut de o boală și le mulțumești pentru compasiune. Dar cînd generalul se porni cu fiul său spre Thierberg în a treia zi după întoarcerea lor, alt motiv decît politețea față de bunii vecini îl îndemna s-o facă. Tînărul Willi trebuie să fi găsit timp în săptămînile singuratice ale captivității sale să mediteze asupra vieții și faptelor sale, să fi ajuns la concluzia că visele acelea politice după care alergase nu-l pot satisface, că există un țel mai înalt, mai curat prin care viața sa ar putea cîștiga esență și importanță, sufletul său liniște și mulțumire.

Generalul zîmbi cînd Robert îi dezvălui relația sa cu Anna și îndrăzni să-și exprime dorințele legate de gîndul la iubita lui. Zîmbi și mărturisi fiului său că bănuise demult această relație, că dorise ca viața agitată a tînărului să capete o direcție mai stabilă.

— Te cunosc, îi spuse, dacă ai fi fost tînăr pe vremea aceea cînd străbăteam Europa în lung și-n lat, fantezia ta ar fi surprins cu toată forța tablourile mărețe ale războiului, eu ți-aș fi deschis primul porțile, tu ți-ai fi croit singur drumul. Nu pot să-ți iau în nume de rău că nu vrei să slujești în zilele astea liniștite de sărbătoare ale secolului. Te-ai săturat să rătăcești prin lume, viața în saloane nu-ți este pe plac, rămîi la mine. Îngrijește-te în locul meu de moșiile mele, n-am decît de cîștigat. Cîștig timp pentru mine și amintirile mele, te cîștig pe tine și — adăugă el cu o strîngere de mînă cordială, dacă mai ești și sigur de cauza ta, o cîștig pe Anna.

Discutară din nou acest capitol pe drumul spre Thierberg, și Robert îl împuternici pe tatăl său să-i ceară bătrînului mîna Annei. Nu-și ascunseră faptul că ar putea întîmpina un obstacol destul de mare în caracterul bătrînului Thierberg. Convingerile lor se opuneau adesea aproape cu dușmănie. Se certaseră atît de des din cauza divergențelor de opinii, de multe ori se despărțiseră ne-

mulțumiți, aproape indispuși. Dar se consolau cu faptul că nu manifestase niciodată dispreț față de ei, iar avantajele care ar fi decurs pentru Thierberg din această legătură păreau atît de însemnate, încît generalul, în timp ce treceau amîndoi călare pe podul mișcător, se și închipuia tatăl frumoasei Anna și arătă plin de încredere spre blazonul familiei Thierberg deasupra portalului :

— „Curajul învinge" e deviza de pe blazonul lor, îi suflă fiului său, se potrivește de minune, mai știi care era deviza strămoșilor tăi ?

— Voința de fier ! exclamă tînărul Willi roșind de plăcere. Curajul învinge și — Voința de fier !

Rantow îi întîmpină pe cei veniți în curtea castelului. Îl scuză pe unchiul său, pretextînd că un acces de gută îl împiedică să coboare scara înaltă ca să-și întîmpine musafirii. Spuse acestea repede și nu fără o oarecare stînjeneală pe care încerca s-o ascundă în spatele unui potop de felicitări adresate lui Robert Willi. În împrejurările care domneau la ora aceea între zidurile vechi din Thierberg nimic nu putea să aibă un efect mai supărător ca această vizită. Pe vărul din marcă e drept că nu-l implicaseră în acel secret. Tatăl părea să regrete că-i făcuse atîtea confesiuni nepotului, iar Anna nu mai vorbise cu el despre Willi de cîteva zile, fie că-i interzisese tatăl, fie că-l bănuia de a fi divulgat bătrînului secretul lor. Din seara aceea însă, în care fusese anunțată întoarcerea lui Robert, domnea o tensiune cu atît mai apăsătoare cu cît întreaga societate era compusă din trei tabere diferite, dar — numai din trei persoane

Anna vorbea puțin, stătea mai mult în camera ei, în care Albert nu fusese niciodată invitat. Bătrînul era morocănos, mai mînios ca de obicei față de servitori, prietenos ca înainte față de musafirul său, dar mai rezervat și mai monosilabic, rece și indiferent față de fiica sa. În ciuda privirilor rugătoare pe care i le arunca Anna, bea mai mult vin decît de obicei, se războia apoi cu toată lumea, dormea după-amiaza pînă tîrziu, iar seara îl chema pe administrator ca să joace cărți cu el. Apoi, Anna se așeza cu lucrul ei de mînă la o fereastră, asculta ce-i citea vărul ei, dar lacrimile care-i cădeau din cînd în cînd pe mînă îi trădau tînărului cît de puțin o preocupa ceea ce-i citea el. Criza de gută a bătrînului îngreună și mai mult situația. Se vedea că făcea eforturi supraomenești să-și înăbușe durerile numai ca să apeleze mai puțin la ajutorul firesc al fiicei sale, și cînd se iveau situații în care nu putea refuza acest ajutor, cînd frumoasa copilă îngenunchea în fața lui, palidă și cu lacrimi în ochi, ca să-i învelească picioarele în cîrpe călduroase întorcea

capul, fluiera un cîntecel vechi, se definea pe sine drept „un om care se va duce curînd la groapă" și găsea că e frumos să fie de față și un nepot al familiei Thierberg cînd va fi înmormîntat ultimul purtător al acestui nume.

Rantow știa că unchiul său nu va leza dreptul de ospitalitate față de vecinii săi, dar aceste ultime zile îl apăsau pe suflet cînd îi conduse pe străini pe scări, presimțind că cei doi Willi cu siguranță nu vor contribui cu nimic la alungarea proastei-dispoziții. Primirea a fost, ce-i drept, mai caldă decît își închipuise. Există o anumită formă de curtoazie cu care te obișnuiești fără să fii conștient de ea. Deosebit de izbitoare este această calitate cînd se salută bărbați, despre care știm că nu sînt capabili de nici o fățărnicie și care totuși se dușmănesc fie datorită opiniilor, fie a împrejurărilor. Bătrînul Thierberg pronunță obișnuitul său : „Oh da ! Frumos ! Frumos ! Mă bucur — Luați loc !" de astă-dată cu un salut mai rece și mai formal, iar ospitalitatea de cinci sute de ani a acestui castel părea să-i cuprindă pe musafirii nepoftiți în brațele ei protectoare. O privire de-a Annei îi dezvăluise tînărului Willi ce se petrecuse aici. O găsi palidă, vocea nu-i era atît de sigură ca de obicei, gura frumoasă îi era umbrită de durere, iar ochii-i păreau mai blînzi. Îi admira în tăcere tactul de a vorbi mai mult cu generalul decît cu el, deoarece emoționat de această priveliște nu s-ar fi simțit în stare să vorbească cu ea banalități. Rantow care se așteptase la complet altă scenă se miră că și în „preacinstita Suabie", în care totul i se părea atît de sincer și de deschis, patru oameni atît de apropiați sînt capabili să joace între ei un joc atît de nesincer, știind să-și ascundă gîndurile și pasiunile sub o mască atît de liniștită. Privi mirat cînd spre tînărul Willi și spre bătrînul Thierberg, care comentau foarte calm și cumpănit evenimentele ultimei săptămîni, cînd spre general și iubita fiului său care trata aceeași temă dar cu variațiuni, Anna vădind atîta liniște, încît nu punea întrebări pripite, nu se arăta mai impresionată decît se cădea. Generalul își întoarse capul în timpul discuției și începu să se plimbe cu Anna încet prin salon în sus și în jos, se opri într-un tîrziu parcă întîmplător sub arcada înaltă a unei ferestre, iar Albert observă că acolo se apleacă grăbit înspre frumoasa fată, îi șopti ceva ce-o făcu să roșească puternic. Părea speriată, îl apucă de mînă, îi vorbi încet, dar răspicat, el însă zîmbi, încercă s-o liniștească, s-o consoleze, iar fruntea sa, trăsăturile sale erau atît de demne și de încrezătoare, de parcă în clipa aceea trebuia să-și mîne divizia în foc, pentru a da lovitura decisivă în ciuda sorții potrivnice.

Musafirul din marcă bănui că acolo sub arcada ferestrei se lua sau se comunica o hotărîre care se referea la soarta Annei, iar inima îi bătea cînd se gîndea la încăpățînarea de fier a unchiului său. Între timp servitorii aduseseră vin, se așezară cu toții lîngă una din ferestrele mari, iar dacă cei cinci oameni din jurul măsuței ar fi fost mai puțin timizi, ziua frumoasă, priveliștea văii minunate din fața ochilor lor ar fi trebuit să le prilejuiască o bucurie mai mare.

Generalul, căruia îi era penibil că discuția începuse să se cam poticnească, o rugă pe Anna să cînte ceva și un semn al tatălui ei încurajă această rugăminte. I se aduse chitara, tînărul Willi o acordă, dar fie cuvintele generalului, fie prezența tatălui, fie apropierea mult așteptată a iubitului o tulburară, încît roși și mărturisi că în această clipă nu se simțea în stare să cînte nici un cîntec potrivit. Se făcură propuneri, se respinseră pînă cînd lui Rantow îi veni în minte cum odată demult, la Berlin, o cîntăreață frumoasă, celebră fusese salvată dintr-o situație neplăcută. Făcu bilețele și puse pe fiecare să noteze pe ele cîte un cîntec. Apoi îndoi hîrtiile cu dibăcie și grație, le amestecă de parcă erau lozuri și o puse pe cîntăreață să aleagă unul.

Ea trase, deschise lozul și roși vizibil privindu-l îngrijorată pe general.

— Pe acesta nu l-ați putut scrie decît dumneavoastră, spuse ea, de ce tocmai acest cîntec ? Nu e întotdeauna politic să cînți un cîntec politic !

— Dar dacă e cîntecul meu preferat ? răspunse Willi. Apelez la tatăl dumneavoastră. Alegerea n-a fost liberă?

— Desigur, răspunse bătrînul, tu ai să cînți, Anna, și dacă acel cîntec va conține ceva politic — ei bine, politica născocită mai poate fi suportată.

Dădu din cap tăcută, în semn de aprobare, dar din momentul cînd începu să cînte după un preludiu scurt și puternic, chipul ei drăgălaș păru să radieze de entuziasm. Obrajii îi erau năpădiți de o delicată roșeață, ochii îi străluceau, și în jurul frumoasei guri din care ieșeau sunete atît de pline și de rotunde, apăru la început un zîmbet care se transformă tot mai mult în melancolie. Era o odă în franceză din care interpretă cîteva pasaje. Melodia cînd veselă, însuflețitoare, cînd solemnă și triumfătoare, cînd gravă și lentă acompania metrul schimbător și ideile din strofe și atît de dulce era vocea ei, atît de expresivă interpretarea, atît de cuceritoare întreaga ei făptură, care părea că se contopește cu cîntecul, încît bărbații, oricît de diferite le-ar fi fost părerile cu privire

la subiect, erau magnetizați de torentul de sunete. Cît de sublimă era interpretarea ei cînd cînta :

„Cachez ce lambeau tricolor-e !
C'est sa voix ; il aborde, et la France est à lui".

Ea continuă gravă, aproape tristă, dar nu fără triumf :

„Il la joue, il la perd ; l'Europe est satisfaite
Et l'aigle, qui, tombant aux pieds du Léopard
Change en grand capitaine un héros de hazard,
Illustre aussi vingt rois, dont la gloire muette
N'eût jamais retenti chez la posterité ;
Et d'une part dans sa défaite,
Il fait à chacun d'eux une immortalité". *

După ce încheie puse deoparte chitara și ieși repede, în timp ce bărbații rămaseră într-o tăcere jenantă.

— *Il la joue, il la perd*, spuse bătrînul Thierberg rîzînd, un mare adevăr ! Și poetul acesta, oricine ar fi el, nu-l putea zugrăvi mai bine pe omul acela. Toată măreția sa n-a constat decît în aceea că a jucat „roșu și negru" pe miză atît de mare încît vechea zicală că jucătorul cu cel mai mult sînge rece cîștigă pînă la urmă în cazul lui s-a adeverit. Leopardul a cîștigat toți banii bancherului, iar Wellington nu s-a supărat că a fost supranumit „eroul întîmplării".

— Ce ridicole sînt asemenea hiperbole, exclamă Rantow, de parcă douăzeci de regi ar datora faima lor, nemurirea lor acestui rege de o vară. În ceea ce ne privește trebuie să mărturisim că faima armelor prusace e mai veche decît cea a așa-numitului cuceritor al Italiei și nu era nevoie să fie preamărită de marea națiune.

— Și totuși, răspunse generalul cu mare calm, totuși nu se va spune niciodată că Bonaparte a trăit pe vremea regelui cutare și cutare, ci se va spune, domnule von Rantow, că ați fost contemporan cu Napoleon. Dar în ceea ce privește generalul suprem al armatei engleze în bătălia de la Mont St.-Jean întrebarea e dacă titlul de

* Versurile sînt din *Messéniennes*, o culegere de elegii cu conținut politic aparținînd lui M. C. Délavigne. Primul citat se traduce în română astfel : „Ascundeți cîrpa asta tricoloră ! / E vocea lui ; acostează și Franța e a lui". Al doilea citat sună astfel: „O joacă, o pierde. Europa e satisfăcută / Și vulturul care căzînd la picioarele Leopardului / transformă un erou al hazardului într-un mare căpitan de oști / face astfel renumiți alți douăzeci de regi a căror faimă rămasă necunoscută / n-ar fi ajuns niciodată la urechile posterității ; / Și din participare la înfrîngerea sa / el dă fiecăruia dintre ei nemurirea".

„erou al întîmplării" îi va fi pe plac. Un lucru e sigur, că bătălia aceea n-a cîștigat-o, ci doar — n-a pierdut-o.

— E o fericire pentru omenire, observă Thierberg rîzînd, că fraza dumneavoastră poate fi răstălmăcită și că atunci conține și mai mult adevăr. Domnul și stăpînul dumneavoastră n-a cîștigat, ce-i drept, acea bătălie, dar mai sigur e că a pierdut-o.

— A pierdut-o, răspunse generalul, ce-a pierdut lumea prin asta nu vreau să spun, dar acea strofă cu care încheie Anna cîntecul exprimă cine a fost cel mai mare chiar și în seara acelei zile nefericite, cînd Cezar și norocul său au fost distruși de supraputere, cînd bravii mei camarazi și-au dat sufletul la Mont St.-Jean.

— Cel mai mare ! Vă mai îndoiți de așa ceva, generale ? replică vehement tînărul din marcă. Cînd razele soarelui care apunea cădeau peste acel cîmp memorabil, revărsîndu-se peste rușinea Franței și armata sa răvășită, cînd oștile englezești însîngerate dar neînvinse împînzeau dealurile, și popoarele Germaniei coborau în cîmpie în pas de paradă pentru a decide victoria războiului — gîndiți-vă, vă rog, la acel moment înălțător și spuneți-mi cine a fost atunci cel mai mare ?

— Zeul întîmplării, replică generalul. Era mai puternic cel puțin decît acel erou bătrîn care a dovedit pînă și în ultima sa zi de bătălie ce prăpastie adîncă e între geniu și forța brută, bine hrănită, animalică. A căzut nu fiindcă Anglia sau Germania erau mai puternice, ci fiindcă mai devreme sau mai tîrziu trebuia să cadă, fiindcă a dus un război de exterminare împotriva sa însăși, care i-a măcinat forțele, sau puteți să-mi dovediți că în ziua aceea la Waterloo l-a învins geniul conducătorului de oști englez sau poate al lui Blücher al dumneavoastră ?

— Să fim corecți, luă cuvîntul tînărul Willi, să admitem că nici unul din adversarii săi militari nu-l întrecea, aceasta tot nu constituie o dovadă pentru noblețea sa sufletească, pentru acea măreție morală care încîntă contemporaneitatea, care reprezintă secolul dumneavoastră și aduce binecuvîntare posterității. Napoleon a fost un mare soldat, dar nu un mare om.

— Fiule, replică generalul, cum poți să fii mare într-un compartiment al cunoașterii mai mare decît orice alt om al secolului, fără să fii un mare om ? Nu o mașinărie, nu trupul te face să fii mare, ci spiritul. Acele forme învechite ale Europei, gîndite de bărbați deștepți cu mii de ani în urmă s-au prăbușit, fiindcă erau forme golite de spirit. Ele s-au năruit în fața fulgerelor geniului său, au avut soarta acelei mumii care, închisă în

criptă, înfășurată în fastul princiar al mumiilor, a dăinuit peste secole, fiindcă aerul închis din criptă o împiedică să putrezească. Atinge-o cu mîna vie, insuflă-i viață și — se transformă în pulbere.

— Toate acestea nu-mi dovedesc nimic, spuse Willi.

— Și unde este imperiul mare și solid pe care l-a întemeiat marele om? îl întrerupse Thierberg. Dumneavoastră comparați instituțiile noastre frumoase, vechi cu un cadavru, să vă ierte dumnezeu, dar ce-a fost tronul acela corsican de împărat, edificiul statului său ce altceva a însemnat decît un castel din cărți de joc?

— Niciodată n-am afirmat că Napoleon a fost bărbatul care să întemeieze un mare stat, răspunse bătrînul Willi, sub el Franța a fost un lagăr avînd drept santinele statele confederației renane. Ar fi sfîrșit probabil într-un mod nedemn de sine sau de Franța dacă ar fi domnit cîțiva ani în liniște continuă și în pace.

— Și așa sfîrșitul pe care l-a avut a fost demn de el? întrebă Rantow zîmbind.

— Nu locul pe care ne aflăm, replică generalul cu melancolie, nu spațiul, fie el mare sau mic, ne dă demnitate sau rușine. *Noi* sîntem cei care ne înnobilăm sau ne pîngărim locul. Lumea a rîs și și-a bătut joc cînd cel mai mare spirit al secolului a fost exilat pe o insulă pustie. Acolo, de cel mai înalt vîrf de stîncă l-au legat pe vulturul bătrîn, de unde nu privea decît spre soare, spre oceanul întins și în cîteva inimi credincioase. Dar nu s-a gîndit nimeni ce subiect de amuzament se oferea posterității. N-a fost exilat acolo în semn de pedeapsă, cine din Europa putea să-l pedepsească? Ci de — teamă. Așa a fost dat, să fie considerat tot el cel temut. Și cîteva suflete care se îndepărtaseră de el au început să-l iubească din nou. Nenorocirea de obicei îi împacă pe oameni, și apoi nu intervenise nimic din ceea ce l-ar fi sortit uitării.

— Credeți cumva, domnule vecin, spuse Thierberg că era necesar să apară din nou un asemenea Attila numai pentru a-i distra pe jurnaliști? Numele acesta nici vorbă să fie dat uitării, dar — va fi blestemat.

— Oricine e îndreptățit s-o facă și eu nu pot decît să-l deplîng, nu să trec cu vederea un fapt: calea sa pe acest pămînt n-a urmat drumul trasat. Dar lumea își va aduce aminte de el și cu alte sentimente. Mai marii pămîntului nu par a fi învățat multe de la el, poate mai degrabă cei mici. El și-a croit drumul la fel de înălțător ca Alexandru, l-a urmat ca Cezar, lumea i-a mulțumit ca lui Hannibal, pe stînca aceea a trăit ca Seneca, iar ultimele zile au fost demne de un Socrate.

— În privința asta nu ne vom înțelege niciodată, replică bătrînul Thierberg, în ceea ce mă privește mi se pare că și-a croit drumul ca un aventurier, l-a urmat ca un hoț, a umblat cu tîlhăria ca un jucător disperat și a sfîrșit ca un — cabotin!

— Noi nu sîntem încă urmașii lui, observă Robert Willi. Abia după ce vor fi dispărut de pe suprafața pămîntului toate partidele care și-au susținut propriul interes, abia atunci se va judeca imparțial. Nu este eroul meu, dar în campaniile sale italienești îmi apare ca o ființă de factură superioară, iar acest lucru îl veți admite și dumneavoastră, domnule von Thierberg.

— E posibil, replică bătrînul, mi-a stîrnit atunci uimirea, admirația, dar cît de repede m-am vindecat de această pornire a mea! Dacă atunci le-ar fi dat Bourbonilor tronul înapoi — și avea puterea s-o facă — mi s-ar fi părut un înger.

— Acest lucru a fost imposibil din cauza armatei sale, care gîndea altfel, răspunse generalul.

— Vă amintiți, continuă bătrînul, că v-am povestit deseori despre un căpitan francez, care m-a salvat în Elveția dintr-o mare încurcătură — singurul francez pe care-l stimez și pentru care aș fi în stare și azi să fac orice. Cu el am discutat atunci și despre acest lucru. I-am spus că Franța se pierde fără drept de salvare dacă va continua la nesfîrșit să poarte revoluții. Numai cu un rege în frunte ar putea fi salvată. — El încuviință. Îmi spuse că Bourbonii au un partid mare la Paris și că gîndul meu se va adeveri poate. L-am întrebat de părerea consulului Bonaparte care pe vremea aceea era la putere. „Nu se pronunță", îmi spuse căpitanul, „dar dacă-l înțeleg bine", adăugă el zîmbind, „Franța va avea în curînd un *singur* stăpîn". Am interpretat atunci acel cuvînt al noului meu prieten ca pe o aluzie la reîntoarcerea Bourbonilor, din păcate s-a îndeplinit chiar cu Bonaparte.

Tînărul Willi se ridicase în picioare încă de la începutul acestei cuvîntări. Ascultase de zeci de ori povestea tatălui Annei despre căpitanul său și sîngele îi clocotea prea năvalnic în clipa aceea, încît să aibă răbdare s-o mai audă o dată. Se plimba cu pași șovăitori prin salon în sus și în jos. Cînd însă bătrînul Thierberg căzu de acord cu generalul în discuția cu privire la actuala situație din Franța, un punct asupra căruia nu se certau niciodată, se apropie și Rantow de tînărul Willi. El începu să-i povestească din nou ce se petrecuse în ultimele săptămîni, îl conduse pe neobservate în camera de alături

și apoi în coridorul larg. Acolo se opri deodată din povestit și-i șopti la ureche tînărului înmărmurit :

— Nu trebuie să aveți nici un secret față de mine. Anna mi-a dezvăluit totul și puteți avea încredere în mine.

Robert se codi o clipă, fiindcă vestea aceasta i se păru prea nouă și neașteptată. Cînd însă Rantow intră în amănunte și-i povesti ce se întîmplase în noaptea aceea îngrozitoare, cînd îi demonstră cît de potrivnice erau împrejurările la ora aceea, celălalt nu mai stătu pe gînduri și acceptă ajutorul ce i se oferea. Îl rugă pe Albert să-i găsească, dacă poate, un prilej de-a sta de vorbă cu Anna.

Oaspetele din marcă se gîndi cîteva clipe dacă ar putea înlesni acest lucru. Anna, ce-i drept, nu-l invitase niciodată în budoarul ei din turn, dar în asemenea companie nu se putea să nu fie bine venit. Singura reținere pe care o avea era teama de furia unchiului în cazul în care s-ar fi descoperit această întrevedere, dar plăcerea de-a sprijini cel puțin intriga acolo unde nu putea să fie el vioara întîi învinse orice îndoială. Îi făcu semn tînărului Willi să-l urmeze. Drumul spre turnul Annei îi era cunoscut. După poziția ferestrelor, dormitorul ei trebuia să fie cu două etaje mai sus decît salonul. Suiră o scară îngustă, înaltă din lemn, care scîrțîia la fiecare pas, oricît de ușor ar fi pășit. Spre marea lor spaimă se întîlniră la primul etaj cu bătrînul Hans care-i privi mirat. Albert îi făcu semn tovarășului său s-o țină drept înainte, și tot el, fără să se mai gîndească în uimirea lui dacă proceda bine îl trase deoparte pe bătrînul servitor.

— Hans, spuse el, dacă sufli vreo vorbă stăpînului tău —

— Oh, răspunse celălalt rîzînd șiret, mai este încă timp pînă atunci, nu mai puțin ca în noaptea aceea cînd aproape că era să mă azvîrliți în Neckar, sînt mut ca peștele.

Rantow îl urmă liniștit pe amorez. Ajunseră curînd la capătul scării, unde se aflau într-un fel de anticameră. Curățenia și eleganța care domneau aici te făceau să bănuiești că dormitorul Annei era pe aproape. În acest holișor dădeau două uși. Aleseră la întîmplare pe cea mai apropiată, bătură — nici un răspuns. Bătură din nou, cînd se deschise cealaltă ușă, și Anna apăru în prag.

Roși văzîndu-i pe cei doi tineri, dar ca și cînd această vizită n-ar fi fost deloc surprinzătoare, îi invită să intre făcîndu-le un semn amabil cu mîna.

— Ați venit să admirați din turnul meu frumusețea priveliștii ? spuse ea. Abia acum îmi dau seama că n-ai fost niciodată aici, Albert, dar sînt atît de obișnuită cu această priveliște minunată încît nici nu mi-a trecut prin minte să te invit aici.

12

Odaia era mică, obiectele aparțineau unor vremuri trecute, și cu toate astea, totul era aranjat cu gust și atît de plăcut, încît, după ce studiase priveliștea, scrutase împrejurimile și cercetase totul cu multă atenție, Rantow etichetă această cameră drept cea mai frumoasă din castel. Numai o ladă mare confecționată din lemn prost, care se afla pe o comodă nu armoniza cu restul mobilierului. Oricît de neplăcut i-ar fi fost să-i deranjeze pe cei doi îndrăgostiți care cufundați chipurile în priveliștea spre vale șușoteau de zor, curiozitatea de-a ști ce se ascunde în misterioasa ladă era prea mare încît să n-o întrebe pe verișoara sa.

— Era să uit ce-i mai important ! exclamă ea. Tabloul pentru tatăl dumneavoastră a sosit azi, Robert. L-am pus aici, fiindcă tata nu intră niciodată în camera asta și fiindcă voiam să-l privesc și eu.

Spunînd acestea trase de capacul lăzii, Willi o ajută să-l dea la o parte și ieși la iveală tabloul unui călăreț pe un cal nărăvaș avîntîndu-se spre o culme.

— Bonaparte ! exclamă Rantow izbit de chipul dîrz și inteligent de pe pînză.

— Îl recunoști ? întrebă Anna zîmbind. Acesta a fost învingătorul din Italia !

— N-aș fi crezut să reușească atît de bine copia, observă Willi, dar, într-adevăr, David a fost un mare pictor. Cîtă noblețe în această făptură, ce inspirație fericită de a-l concepe pe acest om ambițios nu în poziție poruncitoare de general, ci într-o expresie de forță care denotă o voință puternică și totuși o liniște atît de sublimă.

— Cunosc originalul, spuse Rantow, e expus în galeria din Berlin și găsesc că această copie e remarcabilă. Pentru amatorii subiectului, dintre care eu nu fac parte, acest tablou este cu atît mai interesant cu cît ideea lui a

pornit de la Napoleon însuși. Se spune că David a vrut să-l picteze ca pe un erou cu sabia în mînă, pe cîmpul de luptă. Bonaparte însă a rostit cuvintele memorabile : „Nu ! Cu *sabia* nu se cîștigă bătăliile, vreau să fiu pictat *liniștit* — pe un cal nărăvaș".

— Îți mulțumesc pentru această anecdotă, replică Anna, ea îmi face tabloul și mai drag decît îmi este, nu-i așa Robert, adăugă ea, că tatăl tău se va bucura și mai mult de originalitatea sa.

— Anna ! îi întrerupse pe spectatori o voce sugrumată, binecunoscută. Se întoarseră, bătrînul Thierberg susținut de servitorul său stătea în fața lor, cu obrajii roșii ca para focului, mînios, tremurînd tot. Generalul care stătea într-o parte părea stînjenit și speriat. Dar atît de repede îl cuprinse spaima aceasta, atît de mult se temu Anna de tatăl ei și atît de îngrozitoare fu înfățișarea acestuia, încît începu să se clatine și dacă n-ar fi susținut-o generalul s-ar fi prăbușit în genunchi.

— Acestea sînt faimoasele obiceiuri ale stimatului dumneavoastră fiu ? se adresă bătrînul generalului, rîzînd amar și uitîndu-se cînd spre fiu cînd spre tată. Ceea ce-ați încercat dumneavoastră să-mi demonstrați vrea să însemne a te încadra în limitele celor mai bune maniere ? Domnule ! Cum ați ajuns în situația de a fi singur cu fiica mea în camera ei ?

— Unchiule — exclamă Rantow, vrînd să-l lămurească.

— Taci, băiete ! îi răspunse bătrînul mînios, aruncîndu-i neîncetat tînărului Willi priviri înfocate.

— Cred, răspunse acesta liniștit și cu cugetul împăcat, că educația fiicei dumneavoastră și obiceiurile Annei ar trebui să vă fie o garanție pentru faptul că unui bărbat, chiar dacă vine singur, îi e permis s-o viziteze, cu condiția ca ea să fie dispusă să-l primească, iar cu privire la ultimul punct, în conformitate cu toate codurile bunelor maniere, dreptul de-a hotărî îi revine tinerei doamne și nu dumneavoastră, domnule von Thierberg.

Aceste cuvinte păreau să-l înfăcăreze și mai mult în zelul său, răsuflă adînc, dar în aceeași clipă nepotul său interveni cu curaj și i se adresă într-un fel în care, așa cum învățase în timpul scurtei sale șederi la Thierberg, efectul nu putea da greș.

— Domnule von Thierberg, exclamă el hotărît și cu expresie gravă. Mi-ați poruncit adineauri să tac, eu însă n-am să tac, dacă este atacată onoarea mea. Eu am fost acela care l-am adus aici pe domnul von Willi, eu am fost acela care l-am ținut aici de vorbă, iar el m-a însoțit aici, fiindcă l-am rugat eu.

— Ai fost de față ? întrebă unchiul cu voce ceva mai blîndă. Ei drace, dar ce te interesează pe tine camera fiicei mele ? Ce-ai avut de căutat aici ?

Cu un gest teatral și cu o expresie grăitoare nepotul se răsuci spre pereții din spate al camerei, arătă într-acolo cu brațul întins și spuse :

— Aici se află ceea ce căutam.

Bătrînul se apropie cu pași mai repezi decît îi permitea boala. Privi tabloul și rămase pe loc cu o exclamație de uimire. Figura sa încăpățînată se lumină, fruntea i se descreți, ochii îi străluceau plini de emoție și bucurie.

— Dumnezeule ! exclamă el, scoțîndu-și boneta pe care o purta permanent. Cine mi-a făcut una ca asta, de unde, de unde-l aveți ? Cine l-a pictat după gîndurile mele, cine mi-a furat din inimă trăsăturile acestea, ochii aceștia ?

Bărbații se priviră mirați, Anna se ridică surprinsă și se apropie de el, temîndu-se că bătrînul ei tată vorbește aiurea.

— Cine a pus aici acest tablou ? întrebă el după o pauză întorcîndu-se astfel, încît toți îi văzură ochii înotînd în lacrimi.

— Eu, tată, spuse Anna șovăind.

— Copilă bună, continuă el, cuprinzînd-o în brațe, ce nedrept am fost cu tine adineauri ! Cînd am intrat în această cameră am crezut că m-ai jignit profund, și cînd colo tu mi-ai prilejuit o bucurie nespus de mare. Îl cunoști, Hans ? se adresă el servitorului. Nu-l recunoști ?

— Să mă bată dumnezeu — el e ! răspunse bătrînul rîndaș. Cînd și-a holbat o dată ochii aceștia fioroși la tîlharii ăia cinci, care ne-au dezbrăcat, oh, ce domn curajos mai era !

Ceilalți care-i ascultau vorbind astfel pe stăpîn și pe servitorul său nu-și puteau reveni de mirare, se uitau unii la alții, zîmbindu-și, de parcă presimțeau o ciudată coincidență a soartei, de parcă o furtună grea s-ar fi abătut asupra lor ca o binecuvîntare. Generalul însă, care pri-

vise cu ochi scăpărători cînd spre Anna cînd spre tablou, se apropie și-l întrebă pe bătrînul Thierberg, pe cine recunoaște el în acest tablou ?

— E acel remarcabil căpitan, răspunse el, care m-a salvat la poalele lui St. Bernhard din ghearele soldaților nemernici. E același despre care v-am vorbit așa de des ; prototipul bărbatului curajos, al soldatului cultivat și inteligent !

— Ei bine, vă rog pe dumneavoastră, continuă generalul profund emoționat, cu lacrimi în ochi, vă rog în numele acestui bărbat pe care l-am cunoscut și eu, să-l iertați dacă pe urmă a procedat altfel decît ați crezut dumneavoastră atunci !

— Cum ? L-ați cunoscut ? exclamă bătrînul repede, luîndu-l de mînă pe general. Cine a fost, cum îl cheamă, mai trăiește ?

— A murit — numele lui îl cunoaște o lume întreagă — acest bărbat este —

— Ei bine ? îl îndemnă bătrînul pe generalul căruia îi tremura glasul. Cine e ? Nu cumva —

— Acest bărbat, exclamă generalul cu o privire înflăcărată îndreptată spre tablou, acest bărbat a fost — Napoleon Bonaparte, împăratul francezilor.

Bătrînul își puse pe cap boneta. Închise ochii, iar pe fața sa supărarea se lupta cu emoția. Însă după ce privi din nou tabloul, după cîtva timp nu se mai putu stăpîni să-și ascundă supărarea față de falnicul călăreț.

— Tu deci, îi vorbi, tu erai acel bărbat curajos ? Asta a fost deci părerea ta ? Tu mi-ai dat înapoi haina, pălăria și punga cu bani ca să-mi iei după aceea totul ?

— Tată, spuse Anna lingușindu-l, dar cît de norocos ai fost totuși ! Primul bărbat al secolului ți-a vorbit atît de familiar.

— Da, asta da, răspunse bătrînul rîzînd și nu fără mîndrie, ne-am întreținut destul de cordial, noi amîndoi și părea să-i facă și lui plăcere. N-am auzit ca un prim-consul să vorbească atît de deschis cu cineva așa cum a făcut-o el atunci cu mine. „Franța nu va mai fi mult timp fără rege“ au fost propriile sale cuvinte. Și tu ai realizat lucrul ăsta — hoțule ! Ha ! Și exact așa arăta, atunci cînd și-a mai dat o dată pe spate capul mîndru în timp ce-și mîna calul în susul dealului de pe care răsuna muzica militară a regimentului, generale Willi — a fost într-adevăr un mare spirit !

— Desigur ! spuse generalul plăcut emoționat, strîngîndu-i mîna bătrînului. Dar cum a ajuns acest tablou aici la dumneavoastră, Anna ?

— Am voie să trec sub tăcere, Robert ? spuse ea. Nu, doar l-a și văzut. Fiul dumneavoastră a vrut să vă facă o surpriză de ziua dumneavoastră de naștere, iar eu i-am permis să-l țină aici.

Bătrînul Thierberg ascultase cu atenție. Părea surprins și se apropie de tînărul Willi, căruia îi întinse mîna.

— Tinere, spuse el, v-am nedreptățit amarnic adineauri, înțeleg acum că un scop mult mai ales decît mi-am închipuit la început v-a călăuzit spre această cameră. Îmi veți ierta cuvintele pripite, enervarea mea ?

Robert roși.

— Desigur, domnule von Thierberg, răspunse el, chiar dacă ați fi fost de zece ori mai vehement m-ați fi putut mîhni, ce-i drept, dar niciodată nu m-ați fi putut ofensa. Nu-i vorba de iertare.

— Adevărat ? ripostă bătrînul domn foarte amabil. Și dacă îmi permiteți — de unde ați cumpărat tabloul ? Nu s-ar mai putea procura un exemplar ? Aș vrea să-l am la mine în cameră pe acest *grand capitaine*, pe căpitanul meu.

— Cum îl cunosc pe tata, spuse tînărul, o să vrea să vadă tabloul mai degrabă în casa dumneavoastră decît în a sa. Vă rog, permiteți-mi să-l atîrn acolo.

— Îmi faci un mare cadou, dragă Robert, spuse Thierberg, cum stăm cu convingerile noastre ? Cred că în fond gîndim la fel despre acest Bonaparte și totuși dumneavoastră sînteți cel care mi-l oferă și mie îmi face plăcere să-l accept. Am puține tablouri, dar cîteva vechi, bune. Alegeți-vă ceva, luați în schimb orice doriți din castelul meu.

— Stai ! exclamă generalul. La tîrgul ăsta particip și eu. Cunosc gustul nefericit al fiului meu și știu că nu dă doi bani pe tablouri vechi. Nu vreți să-i dați în schimb unul mai recent ? Thierberg, în fața acestui tablou care este și pentru dumneavoastră de însemnătate, înnoiesc pețirea mea : Anna dumneavoastră în schimbul acestui Napoleon !

Bătrînul domn amuți, se uită stingherit la cei din jur, într-un tîrziu privirea îi rămase ațintită asupra tabloului lui David.

— Ai greșit mult, spuse el, ai dat peste cap vechea ordine a Europei și acum, după moartea ta, vrei să te amesteci în casa mea?

— Domnule baron, spuse bătrînul Hans cu glas emoționat, n-o luați în nume de rău unui bătrîn servitor, dar mai știți ce i-ați spus bravului căpitan și ce mi-ați povestit mie de atîtea ori? „Monsieur", i-ați spus, „dacă treceți vreodată prin Suabia și prin ținutul nostru, nu uitați să trageți în gazdă la Thierberg, ca să nu vă rămîn pe veci îndatorat."

Domnul von Thierberg își trecu mîna peste frunte gînditor, mai aruncă o privire șovăitoare spre tablou și o conduse apoi pe Anna la Robert Willi.

— Ia-o! spuse el apăsat și grav. Eu n-aș fi vrut să ți-o dau, dar poate a fost bine că lucrurile s-au petrecut așa. Ia-o!

Cu mare emoție generalul îl îmbrățișă pe bătrînul domn, și în timp ce Robert își sărută surprins și evlavios mireasa — nu știm dacă pentru prima oară — oaspetele din marcă îi strînse mîna din toată inima bătrînului servitor ca să nu stea complet deoparte. Albert relată ulterior că în acel moment festiv, în ciuda repulsiei sale ascunse, era întru totul de partea lui Napoleon și pentru prima dată în viață simțise și recunoscu acea forță și acea superioritate pe care marile spirite le exercită asupra sufletelor.

Mai povesti că bătrînul Thierberg n-a regretat niciodată acel schimb neobișnuit. A găsit la ginerele său calități pe care nu i le-ar fi bănuit niciodată și cînd l-a susținut cu sfaturi și cu fapte la administrarea bunurilor tatălui său a retrăit o dată cu fericirea copiilor săi zilele propriei sale tinereți.

Despre cununia tinerei perechi oaspetelui din marcă nu-i prea plăcea să pomenească, se vedea pe el că ar fi vrut mai degrabă să pășească în fața altarului chiar el alături de drăgălașa Anna. Un amănunt însă din acea zi splendidă nu-l omitea niciodată, ori de cîte ori relua povestirea, poate doar pentru a se amuza pe seama acelor partizani înflăcărați ai lui Napoleon și a unchiului său convertit. Bătrînul gardist al generalului, povestea el, ar fi pus la cale ca toți servitorii și cîțiva băieți tineri să strige „vivat" și ar fi atras-o și pe frumoasa mireasă în această conspirație. Și-ar fi așezat oamenii în spatele ușilor dinspre

salonul mare al castelului Thierberg și după ce s-au rostit toasturi, s-a ridicat și Anna cu paharul în mînă toastînd cu vocea ei suavă în cinstea „portretului împăratului". Atunci au izbucnit strigăte de veselie, oaspeții au ciocnit paharele, Hans și gardistul au dat semnalul fîlfîind căciulile și cincizeci de gîtlejuri au aclamat în cor *„Vive l'Empereur!"*

CUPRINS